

MAGYAR CSŐDTÖRVÉNY

1881: XVII. TÖRVÉNYCZIKK.

AZ ÖSSZEHAISONLÍTÓ JOGTUDOMÁNY IGÉNYEINEK LEHETŐ
FIGYELEMBE VÉTELÉVEL

IRTA

DR. HERCZEGH MIHÁLY

KÖZ- ÉS VÁLTÓ-ÜGYVÉD,

A BUDAPESTI TUDOMÁNYEGYETEMEN NY. R. JOGTANÁR, A MÁSODIK ALAPVIZSGA, A JOGTUDOMÁNYI
ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI ÁLLAMVIZSGA, ÉS AZ ÜGYVÉDI VIZSGÁLÓ BIZOTTSÁG TAGJA.

II. RÉSZ: ALAKI JOG.

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGY. IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

1884.

TARTALOM.

BEVEZETÉS.

	Lap
I. Csőd	1—2
II. Csődtörvény	3—5
III. A csődtörvény európai és hazai fejlődése	5—11
IV. Hazai irodalom	12
V. Külföldi törvényhozás és irodalom	13—14

CSŐDTÖRVÉNY.

ELSŐ RÉSZ.

ANYAGI INTÉZKEDÉSEK.

I. fejezet. A csődnnyitás joghatálya	16— 46
II. „ A jogügyletek teljesítése	46— 58
III. „ A jogcselekvények megtámadása	60— 88
IV. „ Beszámítás	91—100
V. „ Visszakövetelési jog	102—121
VI. „ A tömeg hitelezői	123—131
VII. „ Külön kielégítésre jogosított hitelezők	133—137
I. Jelzálog által biztosított hitelezők	138—145
II. Ingó zálog által biztosított hitelezők	146—153
III. Bányavagyon által biztosított hitelezők	153—154
VIII. „ Csődhitelezők	156—175

MÁSODIK RÉSZ.

C S Ő D E L J Á R Á S.

ELSŐ CZIM.

KÖZÖNSÉGES CSŐD.

I. fejezet. Általános határozatok	182—191
II. „ Csődnnyitás	192—204
III. „ Csődbiztos, tömeggondnok és csődválasztmány	204—220
IV. „ A tömeg zár alá vétele és leltározása	221—227

V. fejezet.	A cselekvő és szenvedő állapot előterjesztése s a köz-	
	adós személyét tárgyzó intézkedések	228—231
VI.	„ A tömeg elleni igények megállapítása.	
	I. <i>Bejelentés alá eső igények</i>	232—245
	II. <i>Bejelentés alá nem eső igények</i>	246—248
VII.	„ A csődvagyon kezelése és értékesítése	248—254
VIII.	„ A számadás	254—256
IX.	„ A csőd befejezése	
	I. <i>Hivatalból és a hitelezők beleegyezése folytán</i>	256—258
	II. <i>A csődvagyon fölosztása által</i>	
	A. A visszakövetelési igényeknek és a tömeg	
	hitelezőinek kielégítése... ..	259—260
	B. A külön kielégítésre jogosított hitelezők ki-	
	elégítése	260—264
	C. A csődhitelezők kielégítése	264—275
	III. <i>Kényszeregyezés által</i>	276—309
X.	„ A hitelezők jogai a csőd megszüntetése után... ..	309—311

MÁSODIK CZIM.

KERESKEDELMI CSŐD.

I. fejezet.	Altalános határozatok	312—314
II.	„ Csődnytás és annak közzététele	314—322
III.	„ A mérleg megállapítása... ..	323—324
IV.	„ Eltérő intézkedések a szövetkezeteket illetőleg	324—328

HARMADIK CZIM.

VEGYES ÉS ÁTMENETI INTÉZKEDÉSEK.

I. fejezet.	Sommás eljárás	329—330
II.	„ Büntető határozatok	331—332
III.	„ Átmeneti intézkedések	332—336

FÜGGELÉK.

Csődügyi döntvények a törvény szakaszainak sorrendje szerint ösz-	
szeállítva	337—342

MÁSODIK RÉSZ.

CSŐDELJÁRAS.

A csődeljárás csak úgy felelhet meg föladatának, ha a hitelezők lehetőleg *gyorsan, kevés költséggel* s a *tömeg lehető kimélésével* jutnak követeléseik azon töredékéhez, mely rájuk a közadós vagyonának bizonyos elvek szerinti fölosztása mellett esik. A csődeljárasnak tehát közvetlen és főczélját: a *gyorsaság* és az ezzel kapcsolatos *olcsóság* képezi.

Ezen czél biztosabb elérhetése végett a törvény különbséget tesz a *közönséges* és *kereskedelmi* csőd között.¹ Mert ámbár a törvényhozásnak a forgalmi élet követelményeivel legtöbb esetben nem az alanyok, hanem az ügyletek minősége szerint kell is számolni: mind a mellett a forgalmi életből eredő viszonyok rendezésénél még sem lehet figyelmen kívül hagyni egészen azon különbséget, mely a kereskedők és nemkereskedők közt mind e mai napig létezik. E különbség csőd esetében sem szűnik meg teljesen.²

¹ Előbbi csődtörvényünk a bukott személyére, foglalkozása és polgári állására nem volt tekintettel. Kiterjedt az egyformán mindenkre, a ki csőd alá jutott. Csődöt pedig a régi törvény szerint mindenki ellen lehetett nyitni. — Ep oly kevésbé ismeri a különbséget a közönséges és kereskedelmi csőd között a *német birodalmi*, továbbá az *angol* és egyesült *amerikai* államok törvénye. — A középkorban, a csődjog keletkezésének idejében, de sőt még az újabb korban is, egyes államokban (Franciaország, Olaszország, Spanyolország, Belgium, Hollandia s előbb Angolország) csődeljárásnak *csak kereskedők* ellen volt helye. Azon mértékben azonban, a mint a kereskedés szélesebb alapot nyert, a kizárólagos rendszer is elégtelennek mutatkozott s a törvényhozások a hitel és forgalom érdekeit az által igyekeztek megvédeni, hogy a kereskedő fogalmát mindinkább kiterjesztették. A csődtörvény alá azontul is egyedül a *commerçants*, a *traders*, a *koopmanen*, a *negotians* és *commerçiantes* tartoztak ugyan; de ezek fogalma nem maradt azon szűk határok közt, melyek közé azt a középkori korlátozott fölfogás helyezte. A föld és a munka fölszabadtásával, a hitel terjedésével a csőd szüksége a nemkereskedők ellenében is, ezek hitelei-öi javára mindinkább érezhetővé vált. (*Apáthy*: Tervezet 20. Minist. által. ind. 7. és *Krdítik* 177.)

² Miértis a törvényhozás a csődeljárasnak a *kereskedőkre* nézve irányadó szabályait indokolatlan erőszak nélkül nem terjesztheti ki azokra, kikre a kereskedő fogalmát alkalmazni nem lehet. Maga azon körülmény, hogy a csődnyitás esetei kereskedőknél egészen sajátzerü tényezők szerint állapítandók meg, oly intézkedéseket tesz szükségessé, melyek a nemkereskedőkre semmikép sem illenek. E körülmény mig egyrészt a csődnyitás eseteinek eltérő berendezését teszi szükségessé, másrészt azt követeli, hogy a törvényhozás a csőd szabályozásánál, annak mikénti befejezésénél a kereskedőkre nézve oly intézkedéseket állapítson meg, melyek a kereskedelmi fogalom sajátzerü természetének megfelelően s ép azért nemkereskedőkre teljes mértékben nem alkalmazhatók. (Igazs. bizotts. ind. 3. l.)

Maga a csődeljárás három czímre oszlik, — az első a *közönséges*, a második a *kereskedelmi* csőddel, a harmadik pedig a *vegyes és átmeneti* intézkedésekkel foglalkozván. De egyik sem *pörös* eljárás; egyik sem képez olyan polgári pört, mely bizonyos személyek közt folyik.¹ Épen azért a *csődeljárás a pörönküli ügyek sorába tartozik*, ezeknek egyik *önálló faját* alkotja,² feladatául szolgálván: a vagyont a közadós kezelése alól elvenni, zárlat alá vetni és bíróilag megállapított osztály, sorrend, illetőleg arány szerint a hitelezők kielégítésére fordítani.³

Ha azonban a csődeljárás során vitás jogigény fordul elő és erről a *csődtörvény másként nem intézkedik*: a polgári törvénykezési rendtartás megfelelő határozatai itt is alkalmazandók. Ez utóbbiak követendők úgy a bírói hatáskör és illetőség, mint a tárgyalás, bizonyítás, határozathozatal, perorvoslatok és bírói ügyvitelre nézve.⁴

ELSŐ CZIM.

KÖZÖNSÉGES CSÖD.

A törvény rendes *szabályként* a közönséges csődöt tárgyalja és csak mint kivételeket állítja fel azon jogelveket, a melyek a *kereskedelmi csőd* sajátyszerű természete által igényeltetnek. Miértis a közön-

¹ Mégis folyton összefüggésben van az általános perjoggal és ennek határozatait figyelmen kívül nem hagyhatja. Innen van, hogy a csődeljárás egyik *kiegészítő része* a perrendtartásnak. *Immerhin steht dasselbe im Zusammenhange mit dem allgemeinen Processrechte*, es bleibt ein der Rechtsflüge der ordentlichen Gerichte anvertrautes Verfahren, durch welches bürgerliche Rechtsansprüche zum Austrage gebracht werden sollen und in welchem richterliche Entscheidungen nicht zu umgehen sind. Schon der der Eröffnung zu Grunde liegende Concursanspruch kann streitig sein; in dem Laufe der Auseinandersetzung ergeben sich notwendigerweise verschiedene einander entgegenlaufende Interessen, welche einem schliesslichen Vereinigung durch einen höhere Autorität bedürfen; die Pflichten des Gemeinschuldners, wie des Concursverwalters, die Stellung der Vorgenannten zum Gläubigerausschuss und zur Gläubigerversammlung und der sonst am Verfahren theilnehmenden Personen geben zu gerichtlichen Anordnungen Anlass. (Német bír. estj. ind. 297. l. és Völderndorf. II. rész. 5.)

² A korábbi törvény szerint a csődeljárás valóságos pörös eljárás volt. A hitelezőknek követelése megállapítása végett keresetet kellett indítani, valóságos pört folytatni a tömeg ellenében még akkor is, midőn az vitás nem volt. A követelés fölött tárgyalás volt tartandó, két ítélet hozandó; egyik a követelés valódisága és a másik annak osztályozása végett. A pör vitelére pedig a tömeggondnoktól különvált közeg rendeztesítettett: a perügylő.

³ Az új törvény szerint a csődeljárás nem mozog pörös formákban; nem pör, melyet a hitelező a perügylő ellen folytat. Inkább csak bírói fölosztása a bukott vagyonának. Olyanformán, mint *csődön kívüli végrehajtás esetében* a sorrendi, illetve vételárfelosztási tárgyalás és eljárás; — azzal a különbséggel, hogy csődben a hitelezőknek nem kell külön-külön fogatosítani a végrehajtást és hogy a tömegeből nem az elsőbbek, hanem az egyenlőség szerint kapnak kielégítést. (*Králik*, 180.)

⁴ 1881: XVII. törv. 152., 157. §§. Képzhető ugyan csőd olyan is, melyben semmiféle vita nem fordul elő. Ha ugyanis a bukott maga kéri a csődöt, ha a bejelentett követelések mind elismertettek, a tömeggondnok pedig a díjakkal megelégszik: a csődbíróság egyetlen egyszer sem jó azon helyzetbe, hogy ellentétes érdekek fölött határozzon. Amde az ilyen, mindvégig békés csödek ritkák (u. o.).

séges csődre vonatkozó intézkedések nagyban és egészben a kereskedelmi csődre is megfelelően alkalmazhatók.¹

Ezen rendszerhez képest a törvény lehető egyszerűséggel állapítja meg a *csődnítási esetet*, megtévén e tekintetben azon különbséget, melyet a fizetőképтелenség a kereskedőknél követel. Sem a közönséges bukottakra, sem a kereskedőkre nem lehetne a csődnítási tekintetében oly intézkedéseket fölláztatni, melyek a közadósoknak most érintett mindkét nemére egyenlően és természetes erőszak nélkül alkalmazhatók volnának. Mert habár áll az, hogy a forgalom növekvő fejlődésével sok esetben igen nehézvé válik a kereskedő és nemkereskedő közt a kellő különbséget megtenni: annyi kétségtelen, hogy a kereskedő fizetési tehetetlensége a nemkereskedő fizetési tehetetlenségével sem *jelentőségében*, sem következményeiben nem azonosítható.² Ha a kereskedő fizetési kötelezettségének meg nem felel, ha azt kellő időben nem teljesíti: megszűnik jogosult közvetítője lenni a kereskedelmi ügyleteknek; mert a hitel és bizalom, melyen kereskedelmi létele alapszik, tőle elfordul. Reá nézve egyetlen fizetés nem teljesítése már egyenlő a fizetési tehetetlenséggel; mert nem ismeretlen nagyságú vagyona, hanem hitele s azon bizalom, melylyel pontossága iránt viseltettek, tették őt a kereskedelmi forgalom jogosult tényezőjévé. — Egészen másként áll a dolog a nemkereskedőnél, kinek fizetési tehetetlenségét az egyik vagy másik fizetés elmulasztásából jogosan következtetni még nem lehet. Nála a fizetési tehetetlenség a *szó természet szerű* értelmében veendő, mely a csődeljárás megindítására csak akkor szolgálhat indokul, ha az a vagyonhiánnyal egyenlő jelentőségűnek tekinthető; ha tehát a vagyon az összes tartozások fődözésére nem elegendő.³

Ugy az eljárás *gyorsaságát*, mint annak *olcsóságát* kívánja a törvény az által biztosítani, hogy eltérőleg nemcsak saját csődtörvényünktől, hanem az osztrák csődtörvény rendszerétől is, a tömeggondnok háromszori és a csődválasztmányak kétszeri választását

¹ Mi egyebektől eltekintve, azon kétségtelen előnnyel bír, hogy az általános szabályok megállapítását nem nehezítik és nem korlátozzák azon tekintetek, melyeknek figyelembevételét a kereskedelmi csőd saját szerű természete követeli. Mert kétségtelen tény az, hogy sokkal könnyebb a kellően rendezett általános szabályok mellett a szükséges *kivételeket* megállapítani, mintha az eljárás kivételes természete vétetnek kiindulási alapul, vagy ha a különbség a közönséges és a kereskedelmi csőd közt teljesen elejtetnék. Az első esetben a törvény általános intézkedései, mint ezt a porosz csődtörvény mutatja, nélkülöznek a kellő elasticitást; többi esetben pedig nem igazolható módon azonosítanak a legkülönbözőbb természetű viszonyokat, mi a kitűzött cél elérését legalább is megnehezíténé. (Minist. ind. 65. 1.)

² Alig képzelhető kereskedelmi ügylet, mely kereskedő által megkötve, egész sorát az ügyleteknek ne vonná maga után; melyek mindazon föltevésben keletkeznek, hogy *kellő időben és helyen* teljesíttetni fognak. E föltevésen alapszik a kereskedelmi forgalom, melynek éltető elemét a hitel és bizalom képezi (u. o.).

³ Ehhez járul még egy más, nem kevésbé fontos körülmény és azon közvetlen összeköttetés, melyben az örökös tartományokkal állunk s mely ép úgy, mint több anyagi intézkedésnél, a csődeljárásnál is lehetőleg egyenlő elvek fölláztatását javallja; ha csak azon anomaliát, melyet a csődnítási eseteinek eltérő rendszerek alapján történt szabályozásával okvetlenül létesítenénk, elkerülni akarjuk. Hogy a csődnítási eseteinek kellő szabályozása magára a csődeljárás gyorsaságára lényeges befolyással van, azt fölösleges volna bővebben fejtegetni (u. o.).

mellőzve, a tömeggondnoknak *egyszer-mindenkorra* való kinevezését a bíróságra ruházza,¹ a hitelezőket pedig felhatalmazza a csődválasztmány kirendelésére. Mindamellettt nincsen kizárva, hogy a csődbíróság egyes esetekben ideiglenes csődválasztmányt is nevezhessen, melynek földadata olyképp szabályoztatik, hogy a csődeljárás gyors lebonyolítása semmi tekintetben sincs megnehezítve.²

A csődeljárás közjogi természete és annak lehető biztonsága azt követeli ugyan, hogy az bizonyos tekintetben a bíróság *ellenőrző felügyelése* alá helyeztessék.³ E tekintetben a törvény, megfelelőleg az újabb csődtörvények intézkedéseinek, egy új intézményt létesít akkor, midőn a csődeljárás közvetlen vezetésével egy külön közeget, a *csődbiztost* ruházza föl s a bíróságnak csak annyiban enged a csődeljárásra közvetlen befolyást, a mennyiben ezt a hitelezők érdekei multhatlanul megkívánják. A csődhitelezők levén a csődvagyonnak egyedül jogosult kezelői, a bírói felügyelet elvének teljesen elég tétetik az által, ha a törvény a hitelezőknek engedett jogok *helyes gyakorlatát* a csődbiztos által ellenőrizteti. Ekként, míg egyrészről a hitelezők részére kellő *cselekvési szabadság* biztosittatik; másrészről eleje vétetik annak, hogy a hitelezők jogaikat a bukott rovására, vagy annak egyenes megkárosítására gyakorolják.⁴

Kétségtelen idő- és költségkimélest biztosít azon intézkedés is, mely szerint a követelések *osztályozását* és *főlszámítását* nem a bíróság, hanem a hitelezők eszközlik, s hogy porre csak azon követelések utasíttatnak, melyek akár a tömeggondnok, akár a hitelezők kifogása miatt főlszámíthatók nem voltak. Mely intézkedés czélszerűségét még

¹ Az új törvény csak egy tömeggondnokot ismer az eljárás egész tartamára s ezt is a bíróság nevezi ki a hitelezők meghallgatása nélkül. Most tehát nincs különbség ideiglenes és végleges tömeggondnok között. Amazt előbb a bíróság, ezt pedig a hitelezők választották.

² Az *osztrák* csődtörvény szerint az ideiglenes tömeggondnokot a bíróság nevezi; azután a hitelezők választanak ideiglenes tömeggondnokot és ideiglenes választmányt. E végre egy újabb választásnál vagy megtartják az ideiglenes gondnokot és választmányt, vagy ezek helyébe véglegesen másokat választanak. — Hogy ez intézkedés sem a gyorsaság, sem az olcsóság elvének meg nem felel, azt nem nehéz kimutatni; mert alig szenvedhet kétséget, hogy a csődvagyon, mely esetleg háromféle kezelés alá kerülhet, sem azon gyorsasággal, sem azon költségkimélessel nem értékesíthető, melyet a hitelezők érdekei kívánnak. Már maga a kétszeri átszámolás főlszámítás előtti a tömeg értékesítésére nézve elhatározó intézkedések történjenek. E helyett a mi törvényünk csak egy *választást* ismer, a mennyiben t. i. a hitelezők csakis végleges csődválasztmányt választanak. És mert törvényünk e választást oly időre teszi, midőn a hitelezőknek már módjukban állott a csődryitársról tudomást szerezni, tehát a választásnál megjelenhetni: minden aggály elesik arra nézve, mintha a hitelezők érdekei a választási esetek megszorítása által csorbát szenvedhetnének. (Minist. cstörv. ind. 66. l.)

³ Erre nézve azonban kárántsem szükséges, hogy a csődbíróság oly teendővel terheltesse, melyek érintett felügyelet által szükségképen nem föltételezvék.

⁴ Ugy a követelések főlszámolására, mint általában a csődeljárás egész menetére lényeges befolyással van egyrészről a törvény azon intézkedése, mely szerint a csődeljárás közvetlen vezetésével *csődbiztosi* minőségben a törvényszéknek valamelyik bírói tagja bízatik meg; — másrészről pedig azon intézkedés, mely szerint a tömeg kezelése és képviselete a *csődryitás kezdetétől fogva* állandóan kinevezett tömeggondnoknak kezébe tétetik le. (Eggenberger: A csődtörvény országgy. tárgyalása. 1881. XIX.)

azon rendelkezés is fokozza, hogy az oly követelések, melyeket a törvény első része szerint *külön kielégítési* alap illet, fölszámítás alá nem is tartoznak, — mi által a csődeljárásnál sok fölöslegesen teendő eszik, maga az eljárás pedig kétségtelenül megrövidítettetik.¹

A most érintett intézkedésnek természetzerű következményét képezi az, hogy jelenleg a bíróságnak sem a követelések *valódisága*, sem azok *osztályozása* iránt határozni nem kell. Ha ugyanis a követelés minden oldalról valódinak elismertetik, a fölött a valódiság tekintetében bírói határozat nem szükséges. És ha a valódiság iránti határozat fölöslegessé válik, nem szükséges az osztály fölötti határozat sem. Mert e tekintetben a törvény intézkedései oly *egyszerűek és világosak*, hogy a kétségtelen követelések osztályozására nézve nehézség soha sem támadhat.²

Mindennél inkább fogja pedig a lehető gyorsaságot biztosítani a törvény azon intézkedése, mely szerint a *tömeg fölosztása* részletenként történik. — azon mértékben t. i., a mint az készpénzzé tétetik. Nem kell tehát bevárni, míg minden követelés megítéltetett, s míg az egész vagyon föloszthatóvá lett.³

¹ Előbbi csődtörvényünknek egyik lényeges hiányát képezte a liquidatio absolut *lassúsága* és *célzatlansága* berendezése, mely tömeges bejelentéseknél, — minők pénzügyintézeteknél s általában nagyobb vállalatoknál szoktak előfordulni, — magában véve elegendő volt arra, hogy a csődnek rendes uton leendő befejezését éveken át föltartóztassa még akkor is, ha a perügylő a halasztások kimeríthetlen sorával nem akadályozta is a pörök elintézését. Ide járult a *kétféle* és egymástól szorosan elkülönített bírói határozat, a követelések *valódisága* és *osztályozása* fölött: holott a követelések legnagyobb része rendszerint sem a valódiság, sem az osztályozás tekintetében bírói határozatot nem tettek szükségessé. És ha e mellett még megfontoljuk, hogy a jogorvoslatok helytelen berendezése s a tájékozatlanság azok használata fölött ép úgy, mint a csődpörnek ismételt fölterjesztése, és kiegészítése mind megannyi akadályt gördítettek a hitelezők kielégítése elé: úgy megfoghatóvá lesz, miként tarthattak nálunk a csődpörök egy emberéleten át s miért irtózott minden idegen hitelező, ki csődperünk összes torturáin már egyszer keresztül ment, követeléseit bejelenteni s hogy miért elégedett meg a hitelezők nagy része olyan egyezséggel, melyet helyesen rendezett csődeljárás mellett ajánlani a bukott meg sem kísérelhetett volna. (Eggenberger: A csődtörvény országgy. tárgyalása 1881. XIX.)

² A jelenlegi csődtörvény, ellentétben az előbbivel, a csődtömeg ellen bejelentett követelések fölszámolását, tehát azoknak úgy a valódiság, mint az osztályozás tekintetében eszközözlendő megállapítását a bíróság feladatának nem tekinti. Ennek megfelelően a bíróság a követelések fölszámolására csak ott és annyiban nyer befolyást, a hol és a mennyiben a bejelentett követelés *pörössé válna, bírói cognitiót tesz szükségessé*. Ekként elcsévén rendszerint a bírói határozatnak akár a valódiság, akár az osztály tekintetében szüksége: a tömeg ellen bejelentett követelések liquidálása egyik leglényegesebb föltételt képezi a csődeljárás gyors befejezésének, a nélkül, hogy a *gyorsaságnak az alaposság föloldoztatnék*; mert a pörössé vált követeléseknek sem kellő megvitatása, sem alapos elbírálása kizárva nincsen (u. o.).

³ Az előbbi csődtörvény nem jelentéktelen fogatkozását képezte a tömeg fölosztásának indokolatlan elhalasztása s célzatlansága berendezése. A tömeg értékesítése nem ritkán hosszabb időt vett igénybe, mi ha a tömeg minősége által tételiztetik föl, magában véve absolut hátránynak nem tekinthető. De igenis hátránynak tekinthető az, ha a koronkint befolyó pénzek, a helyett, hogy a hitelezők közt követeléseik aránya szerint fölosztatnának, a tömeg teljes realisálásáig visszatartatnak, s a kezelési költségek által folyton devalváltnak. A hitelezők, a helyett, hogy nagyobb osztálékot nyertek, évek után olyan összeggel voltak kénytelenek megelégedni, mely követeléseik törvényes kamatait sem fedezé. A kezelési költségek, a kiváltságos követelések kamatai, évek során át oly összegre szaporodtak, mely a későbbi osztályokba eső követelések alapját is fölemésztette; pedig — a tömeg gondnok privát érdekein kívül — mi sem gátolta volna azt, hogy a koronkint befolyó pénzek azonnal fölosztassanak.

Vége a csőd olcsó és gyors befejezését fogja lehetővé tenni a törvény által elfogadott *kényszeregyezség*, melynek segítségével az eljárás néhány hónap múlva is már végét érheti. Miután ez intézmény utóbb a maga helyén részletesen indokoltatik: épen azért itt fölösleges volna a vonatkozó egyes határozatok jelentőségét és czélszerűségét bővebben fejtegetni. Egyelőre elég ez intézményre csak általánosságban utalni s egyúttal kiemelni, hogy a törvény a kényszeregyezséget nem szorítja csupán a kereskedelmi csődre, hanem úgy tekinti azt, mint egyik igen alkalmas befejezési módot a csőd mindegyik fajára nézve.¹

I. FEJEZET.

ÁLTALÁNOS HATÁROZATOK.

A csődeljárás jelenleg három részre oszlik: *előkészítő*, *főlszámító* (megállapító) és *főlosztó* eljárásra. Az előkészítő eljárás a közadós illetőségét, vagyonát és ennek kezelését, illetve értékesítését határozza meg.² A *főlszámító* eljárás a tömeg adósságait puhatolja ki részint a cselekvő és szenvedő állapot előterjesztése, részint a követelések bejelentése s az ezek fölötti szabályszerű intézkedések által.³ A *főlosztó* eljárás ellenben az, mely a csődvagyont a hitelezők kielégítésére fordítja.⁴

(Eggenberger : XX.) Ehhez járult még az utóbbi években a visszaélésnek egy oly neme, mely nemcsak csődeljárásunk hiányosságát, hanem a *bukott helyzetét* is ijesztő világtasságban tüntette föl. Egy részről senki sem fogja kétségbe vonni, hogy azok, kik a tömegnek szolgálatot tesznek, illő jutalmazásra igényt tarthatnak: másrésztől senki sem fogja állítani, hogy a munkadíj meghatározásánál egyedül a munka ideje szolgálhat irányadón; — mert a tevékenység sikere és eredménye, tehát az általa szerzett materialis előny, mely a díjazás alapját képezi, a legtrikább esetben függ meghatározott időtartamtól. Ha azonban a hitelezők, helyesebben ezek ügyvédei, az ideiglenes tömeggondnoknak *néhány heti, rendkívülinek semmi tekintetben sem nevezhető munkódóseit*, mint ez napirenden van, a bukott rovására, kit a törvény védtelenül hagy, 10—15.000 forintnyi honorariumot szavaznak meg: akkor lehetetlen nem követelni, hogy a törvényhozás az érintett visszaélés mielőbbi megszüntetéséről gondoskodjék s hogy a tömeggondnoki díjak megállapítása annak hozzájárulása nélkül ne történhessék, kit e díjak közvetlenül terhelnek. (Minist. estj. Általános indokolása 5. l.) A most jelzett állapot teljesen megszüntethető, ha a hitelezők kielégítésére szolgáló alap mielőbb azok rendelkezése alá bocsátatik; ha a törvény lehetővé teszi azt, hogy a hitelezők követeléseik töredékeihez minél rövidebb idő alatt jussanak, mely lévén kénytelenek tétlenül eltúrní, hogy a meglevő tömeget az évek hosszú sora alatt akár az előnyös követelések, akár a csődeljárás költségei fölenérszék. A javaslat ezt nemcsak az által teszi lehetővé, hogy a csődtömeg *részletes főloszthatóságot* elvileg kimondva, a főlosztást, ha elegendő készpénz áll rendelkezésére, a főlszámolási határnap megtartása után azonnal megkezdetni rendel, a nélkül, hogy az ilyen főlosztást akár az összes követelések liquidálásától, akár a tömeg teljes realizálásától tenné függővé; hanem lehetővé teszi ezt a javaslat az által is, hogy a főlosztást bizonyos esetekben minden formalitás s az érdekelt meghallgatása nélkül is fogantatni enged, és hogy akkor is, ha a főlosztásnak bizonyos alakszerűségek s az érdekelt meghallgatása nélkül kell történni, a főlosztási terv meg nem támadott részeinek fogantatását az egyes tételek tekintetében fölmerült vitás kérdések végleges elintézésétől függővé nem teszi. (Eggenberger : XX.)

¹ Eggenberger : CVI. — ² I., II., III., IV., VII., VIII. fejezetek.

³ V., VI. fejezetek. — ⁴ IX., X. fejezetek. A korábbi csődeljárás négy részre volt osztva: előkészítési, valódisági, osztályozási és főlosztási eljárásra.

Előbb a csődeljárás főfeladata a bejelentett követelések valódiságának és osztályozásának megállapításából állott — különbség nélkül akár elismertetett azok fennállása, akár tagadtatott. Épen azért előbb a csőd úgy jelentkezett, mint egy nagy közös pör — hitelezők és adós között, a melyet véglegesen a csődbíróság döntött el. Míg ellenben a mostani csődeljárás nem terjed ki másra, mint csupán a kétségtelen és nem kifogásolt követelésekre. Mihelyt tehát oly követelés jelentetik be, mely minden oldalról el nem ismertetett: az ebből keletkező jogvitának elintézése már nem képezi többé tárgyát a tulajdonképi *csődeljárásnak*; hanem a hitelező tetszésére bízatik az őt illető igényt a maga rendes útján érvényesíteni.¹

Most a törvény nem sorozza sem a tulajdoni igényt, sem a zálogjoggal bíró vagy tömegköveteléseket a csődkövetelések közé; azokat pedig, melyek kifogással támadtattak meg, kizárván a szorosan vett *csődeljárásból*, ez a jogok és kötelességek meghatározása tekintetében csak a legszükségesebbekre szorítkozik. Innen van, hogy újabban nincs többé helye osztályozási tárgyalás és ítélethozatalnak. Ezt a csődbiztos által készített *táblázat* helyettesíti, melybe a csődtörvényszék minden egyes követelés megállapításának eredményét fölvenni köteles.²

72. §.

A csődeljárásra rendszerint azon kir. törvényszék illetékes, melynek területéhez a közadós személyes illetőségénél fogva tartozik. Ha ez meg nem állapítható, azon kir. törvényszék illetékes, melynek területén a közadós legutóbb lakott; ha pedig utolsó rendes lakása ki nem puhatolható, vagy ha az országban soha sem lakott, azon kir. törvényszék illetékes, melynek területén a közadós ingatlan javai fekszenek, s ha a közadós ilyenekkel nem bir, azon kir. törvényszék, melynek területén ingó javai vannak.

A kereskedelmi csődeljárásra a budapesti és pestvidéki kir. törvényszékek területén a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék; egyebütt pedig azon kir. törvényszék illetékes, melynek területén a kereskedőnek telepe, illetőleg a kereskedelmi társaságnak székhelye van. A közkereseti és a betéti társaság tagjai, illetőleg beltágjai elleni csődeljárásra (249. §.) hasonlóan azon törvényszék illetékes, melynek területén a társaságnak székhelye van.

Több illetékes kir. törvényszék közül a csődeljárásra az van hivatva, mely a többit a csődnyitás által megelőzte.

A törvény az illetőség megállapításánál kellő figyelemmel van nemcsak a polgári perrend, hanem a kereskedelmi törvény mindazon intézkedéseire, melyek a csődeljárásban is kell, hogy irányadóul szolgáljanak. Ezekhez képest kimondatik, hogy a csődeljárás jövőre

¹ Előbb a csődeljárás keretébe vonatott minden igény, tehát úgy a kifogásolt, mint a nem kifogásolt követelések különbség nélkül. Az új csődtörvény értelmében azonban a pör a maga módja szerint tárgyalatik és intéztetik el.

² Mindezen változtatások a csődeljárás egész menetére nagy horderejű és irányadó fontossággal bírnak. (Völderndorf, 9.)

is a *királyi törvényszék* hatáskörébe tartozik.¹ A járásbíróság erre illetőséggel nem bír.²

A csődtörvényszék illetőségét első sorban a közadós ³ *lakhelye* ⁴ és ennek hiányában *szállása* határozza meg; utóbbi az előbbtől abban különböztet, hogy amaz állandó, emez időleges tartózkodást feltételez; ott a bukott rendes háztartással bír, emitt pedig csak muló czél elérése végett tartózkodik.⁵

Ha a bukottra nézve a háztartás vagy ügyvezetés két, vagy több helyen szándékosan és oly módon van megosztva, hogy a sok közül mindegyik állandó és kizárólagos lakhelyül vélelmezhető: úgy egy lakás, vagy szállás mellett kettő, vagy több is létezhet, s ekkor a korábbi a későbbi alapított lakás, vagy szállás meg nem szünteti. Ily esetekben tehát csődügyekben is több lehet a bírói illetőség, a szerint, a mint a közadós lakásán kívül különféle helyeken folytatja üzletét, vagy gazdálkodását. Azért ily esetekben az üzlet, kereskedés, mesterség, gyáripár, vagy gazdálkodás vezetésének helyén is megindítható a csődeljárás.⁶

¹ A csődeljárást a törvényszék elé a következő külföldi törvények utasítják: az *ausztriai* (est. 58. §.), a *porosz* (est. 115., 127., 320. §§.), a *bajor* (perrendt. 1177., 1195. cz.), a *lübecki* (est. 4., 5. §§.) és a *francia* (est. 451. cz.). Ezen törvények szerint nemcsak az elismert követelések tartoznak a törvényszék elé, hanem itt folyik a vitássá lett követelés iránti pörös eljárás is. A törvényszéket illetik *bírói és közigazgatási* teendők (vagyonkezelési fölügyelet, az eljárás vezetése, ellenőrködés stb.) egyiránt. Es schien aus vielen Gründen zweckmässig, die Gerichtsbarkeit in Concurrassen den Gerichtshöfen, mit Ausschluss der Einzelgerichten, vorzubehalten. Man kann diesem Grundsatz nur beipflichten, wenn man erwägt, dass die zweckmässige Leitung einer Concursverhandlung zu den allerwichtigsten und schwierigsten Aufgaben gehört, womit ein Gericht überhaupt betraut werden kann. Der Umstand, dass hier die mannigfaltigsten und tiefgehendsten Interessen sich kreuzen, dass ein vorkommender Missgriff in den ersten Vorkehrungen irreparable Nachtheile nach sich ziehen kann, dass die Handhabung der weitgehenden discretionären Gewalt der Concursinstanz über die Person des Gemeinschuldners und die strenge Einstellung den Scheidelinien zwischen officiosen und contentiosen Vorgehen die grösste Vorsicht und die reifliche Prüfung erheischt, macht es an sich schon wünschenswerth, dass die Entscheidung einem Collegium vorbehalten werde (*Ausztriai est. indok. Kaserer: III.*).

² Németországban (est. 64. §.), Angliában, Északamerikában, valamint a hanoverai (perrend. 606. §.) és *badeni* (perrend. 9. §.) csődtörvény szerint is az egyes bíróságok, járásbíróságok intézkednek a csődügyekben. Itt a csődbíró a vagyonkezelés- és ellenőrzésbe csak kivételesen avatkozik; végleges gondnokot maguk a hitelezők választanak; a fölszámolási eljárás csak úgy tartozik hatáskörébe, ha a bejelentett követelés nem vitás; a vitássá lett követelés fölött már nem a csődbíró, hanem külön forum ítél. Az egyes bíróságok államaiban a csődbíró hatáskörébe nem annyira bírói, mint inkább közigazgatási ügyek tartoznak: mint az ideiglenes gondnok kirendelése, a határidők kitűzése, a hitelezők összejövetelének vezetése, a szavazati jog megállapítása s a kényszeregyezés jóváhagyása. Pörös ügyek eldöntésére jogosítva nincs. Epen azért határozatai inkább az eljárás vezetésére és alaki rendelkezésekre szorítkoznak. (*Német bírói. est. ind. 293., 294. l.*)

³ Különbség nélkül, magyar honos-e, vagy idegen, illetőleg külföldi.

⁴ Az *önválasztotta* lakhelytől (*domicilium voluntarium*) megkülönböztetendő a *kényszerű* lakhely (d. *necessarium*), a melyet vagy a közhatóság jelöl ki; vagy bizonyos függőségi viszony határoz meg.

⁵ Ilyen a bérletről nézve azon hely, hol a bérleményi jószág fekszik; a kereskedőre, gyárosra és mesteremberre nézve azon hely, hol üzletük végett időznek. (*Herczegh: M. polg. törvk. rendt. 1882. II. kiadás 62. l.*)

⁶ Ha ugyanazon csődkérvény többek ellen intéztetik, bármelyik adós illetékes bírósága választható. Azonban nem alkalmazható e szabály akkor, midőn a csőd a fő- és mellékkötelezett ellen együtt érvényesítendő. Ily esetben a főkötelezett lakhelye az irányadó.

II. *Jogi személyeknél* az illetőség rendszerint az alapszabályokban, vagy külön törvényes rendeletben van meghatározva. Ha azonban a birói illetőség eleve nincs meghatározva, úgy az ügyvezetés központja, illetőleg azon hely tekintetik rendes lakhelyül, hol a közintézet vagy testület székel. Másoknál pedig, mint a szövetkezeti, részvény- s egyéb kereskedelmi társulatoknál a) az igazgatóság székhelye, vagy b) a telep (etablissement) szolgál irányadóul, mely ha több is létezik és mindegyik függetlenül van szervezve, mindegyik külön és önálló birói illetőséget alapít.¹

A mi végre különösen azon társulatokat illeti, melyeknek igazgatósága az országon kívül létezik: ezekre nézve az illetőség megállapításánál a «vagy» szó alkalmazásának esetleges jelentése van. Oly értelemben, hogy ezek első sorban az ország területén fennálló azon hely bírósága elé tartoznak, hol a képviselőség lakik, csak ennek nem léteben lehetne őket beperelni ott, a hol a főügynökség székel, vagy hol a társulat ingatlannal bír, vagy a hol a követelés alapját képező ügylet megkötöttetett.²

Idegenek alatt azon személyeket értjük, kik sem magyarországiak, sem erdélyiek: tehát nemcsak a külföldieket és az osztrák örökös tartományok lakosait, hanem a horvát, tót és dalmát királyság-belieket és fumeieket is. Egyszóval mindazokat, kikre az új csődtörvény kötelező ereje ki nem terjed.

Az idegenek nálunk is szerezhethetnek lakást és azt ügyeik központjává tehetik. Ez esetben idegenek ellen azon bíróság nyit csődöt, melynek területén rendes lakásuk, illetőleg szállásuk van. Ha pedig üzlet vagy bármely más okból fölváltva különböző helyeken laknak, vagy tartózkodnak, ahitelező választása lehet irányadó. — Avagy fekvő jóságot birhatnak itteni tartózkodásuk nélkül is. Ez esetben minden személyes és birtokkeresetre nézve, mely ellenök támasztható, tehát csődnévtetés tekintetében is, azon hazai bíróságnak vannak alávetve, melynek illetősége alá az ingatlan tartozik.

III. Midőn a csődeljárás *hagyaték* ellen intéztetik, különbséget kell tennünk a szerint, a mint a *bukott* örökhagyó az országban, vagy az országon kívül halt el.

Ha az örökhagyó az országban halt el és a) ha a hagyaték ingó dolgokból áll: a személyes bíróság, — b) ha a hagyaték tárgyát ingatlanok képezik: a birtokbíróság gyakorolja a jogszolgáltatást, utóbbi gyakorolja akkor is, c) ha a hagyatékban ingó és ingatlan dolgok, vagy jogok foglaltatnak. Ezen esetekben az illetőséget mindenkor az örökhagyónak utolsó rendes lakása határozza meg.³

Ha az örökhagyó az országon kívül halt el és a) tudvalevő azon

¹ Belföldi részvénytársaság ellen indított keresetekre nézve nem illetékesek azon hely bíróságai, hol csak *ügynökséggel* bírnak, de nem teleppel is. 1870. nov. 23, 593. semm. (*Herczegh*: Dk. I. f. 33. 1.)

² Oly esetben, midőn a fölperes az ily társulatokkal szemközt csak azt bizonyítja, hogy az ország területén *teleppel* bírnak: alperes kifogása ellenére a hazai bíróság illetősége meg nem állapítható. 1871. decz. 5, 14, 888. semm. h. (*Herczegh*: Dk. II. f. 34. 1.) — ³ 1881: 17. tez. 1., 17., 72., 73. §§.

hely, hol az örökhagyó *legutóbb* lakott: akkor azon belföldi bíróság illetékes, melynek területén e lakhely létezett; *b)* ha e lakhelyet kitudni nem lehetne: úgy azon személyes, vagy birtokbíróság jár el, melynek területén az ingó, vagy ingatlan hagyaték létezik.¹ Ez áll akkor is *c)* ha az örökhagyó az országban soha sem lakott, vagy éppen külföldi volna.²

A csődtörvény nem enged eltérést a rendes illetőségtől sem a felek akaratánál fogva bíróválasztás, vagy szerződés útján, sem a teljesítés helyéhez képest.

Ha többen kéri a csődöt különböző, de egyaránt illetékes törvényszék előtt: ez esetben nem a megkeresésnek, hanem a *csődnytitáshoz* elsőbbsége határoz.³ Azon törvényszék tehát, mely a csődöt ugyanazon adós ellen korábban megnyitotta, megállítja a megelőzőtt bíróságok további eljárását. Ez utóbbiak kötelesek levén hivatalos *megkeresés* folytán úgy az iratokat, mint esetleg a leltározott vagyont is az illetékes törvényszékhez áttenni.⁴

73. §.

A csődeljárás kiterjed a közadósra bárhol található ingó és — Horvát-Szlavonországok kivételével — a magyar állam területén levő ingatlan javaira.

74. §.

Ha a csőd Horvát-Szlavonországok területén nyitattik és a közadósra a jelen törvény hatálya alá tartozó területén ingatlan javai vannak, ezek tekintetében az illetékes bíróság által hivatalból külön csőd nyitandó.

75. §.

A belföldi bíróságok az ingóságok kiadása tekintetében a viszonyosság elveinek megfelelőleg eljárni, s a követelt kiadás minden megtagadásáról a magy. kir. igazságügyi ministeriumnak jelentést tenni tartoznak.

A mennyiben a fennálló nemzetközi szerződések másképp nem intézkednek, a belföldi közadósra külföldön levő ingóságai, a külföldi bírósághoz intézendő megkeresés útján, a belföldi csődtömegbe vonandók; viszont a külföldi közadósra belföldön levő ingóságai, a külföldi bíróság megkeresésére kiadandók. E tekintetben kivételnek van helye a külföldi részvénytársaságoknak az itteni üzlet folytatására szánt és itt elhelyezett tőkéjére és biztosítási alapjára nézve (kereskedelmi törvény 211., 453. és 461. §§.), melyre az illetékes belföldi bíróság által külön csőd hivatalból nyitandó.

¹ Ha pedig a hagyaték több bíróság területén van elszórva, ezek mindannyian egyenlően illetékesek lévén, hitelező közöttük szabadon választhat (ptr. 49. §.).

² 1870. aug. 2. 5665. számú h. (Herczegh: Dk. I. f. 27. l.)

³ Előbb az elsőbbséget (prioritást) a megkeresés korábbi keletkezése határozta meg (1868: 54. tez. 45. §.). Mig ellenben a *porosz és ausztriai* csődtörvény, valamint a *szász* javaslat is — ép úgy, mint az *új magyar* csődtörvény — a csődnytitás elsőbbségétől teszi függővé az illetőséget.

⁴ A csődeljárás további folytatására illetéktelenné vált bíróságok előtt időközben fölmerült költségek azonban, mint tömegtartozások tekintetnek s a tömeget már csak azért is terhelik, mert a hitelezők érdekében merültek föl.

Az ingatlan javak tekintetében, a mennyiben a nemzetközi szerződések másképp nem intézkednek, a csődeljárás azon állam bíróságát illeti, melynek területéhez az ingatlan javak tartoznak.

Általánosan elfogadott elv az európai nemzetközi jogban: a) hogy a csődeljárás a közadósnek bárhol létező ingó vagyonára kiterjed; ¹ b) hogy az a *külföldi ingatlanokra* ² nézve a külföldi állam bíróságát illeti.³

A tételes európai jognak elismert határozatai szerint ugyanis minden egyes államnak jogában áll meghatározni, hogy a területén levő dolgok közül melyeket kíván az államterület *elválaszthatlan* kiegészítő részének tekinteni olyképen, hogy azokra az idegen államoknak a fenségi jogok gyakorlását meg nem engedi. Ilyeneknek tekintetnek az *ingatlanok* általában, melyekre nézve az idegenek is az állam törvényeinek vannak alávetve. Míg ellenben az *ingóságok* már természetüknél fogva sem levén alkalmasok az államterület alkatrészeül szolgálni, a személy illetőségét követik olyképen, hogy azt még az esetben sem vesztik el, ha véletlenül egészen más helyen találhatnák is, mint a személy.⁴

Bármily helyesek legyenek azonban bizonyos nemzetközi elvek

¹ Mobilia ossibus inherent, personam sequuntur.

² Külföld mindazon terület, a melyre a hazai csődtörvény ki nem terjed. *Horvát- és Tótország* ránk nézve külföldnek nem tekinthető ugyan; mivel azonban *magánjogi törvényhozás tekintetében* Magyarországtól teljesen független; ennek törvényei Horvát- és Tótországot nem kötelezik. Miértis ez irányban az érintett országok úgy tekintendők, mintha a magyar koronától teljesen független, önálló államot képeznének. (Cstj. ind. 68. 1.)

³ 1853. júl. 28. m. r. 2., 5. §§.; *ausztriai* est. 59., 61. §§.; *német bir.* est. 267., 208. §§.; *sász* est. 268. §§.; *Savigny System* S. k. 286. l. *Bar*: Internationale Privatrecht 492. l. *Story*: Commentaries of the conflicts of laws 335., 338. §§. *Apáthy*: Tételes európai nemzetközi jog 86. l. *Haffter*: Das europäische Völkerecht 5. kiad. 38. §. *Foelix*: Traité du droit international privé 54., 55. l. *Vheaton*: Element du droit international I. k. 105. l. Az általán elfogadott elvektől lényegesen eltér a *bajor* jog, melynek perjogi 1174. cikké azt mondja ki, hogy a *külföldi* csődnívítás a belföldön hatálylyal nem bír és a *porosz* est. 294., 295. §§., melyek szerint a belföldi vagyon kiszolgáltatása a külföldi csődtömeg részére előleges kihirdetéshez, valamint az igazság- és külügyi miniszter jóváhagyásához van kötve. — *Legújabbban* azonban úgy a tudomány, mint a gyakorlat is azon elvet iparkodik érvényre juttatni, hogy a csődtömeg egységes *jogi összesség* lévén és az összes hitelezők közös biztosítékául tekintetvén, az szét nem darabolható még akkor sem, midőn a *hitelezők*, vagy az *ingatlanok*, avagy az *üzletek* különböző államok területén vannak. Kezdi ma már elhagyni a területi jogrendszerből (statuta realia) származó azon régi szabályt, *tot concursus, quot territoria*: unusquisque creditor magis meriti, quam debitori creditit (*Thracca*: Tractatus de decoctoribus, utolsó rész 20. sz.). Les choses étant anisi, du moment que le débiteur, en s'obligeant, sait que tous ses biens doivent une garantie pour son créancier, et que celui-ci, en suivant la foi de son débiteur, sait que le patrimoine entier de ce dernier sert de gage à sa créance, il est absurde de faire du patrimoine unique du débiteur autant de patrimoines distincts qu'il y a d'Etat où sont situés des immeubles. Dommegeable pour les intéressés et permicieux pour le commerce, un parcell système augmente les complications et les frais; il facilite les fraudes et les préférences du débiteur en faveur de certains créanciers; il produit enfin ce résultat étrange qu'une personne en faillite dans un Etat ne l'est pas dans un autre. — La faillite ne doit pas davantage perdre son caractère d'unité et d'universalité sous prétexte que les créanciers appartiennent à différents nationalités. (*Carle-Dubois*: La faillite dans le droit international privé. Paris, 1875. 34. l. *Leconte*: Etude comparée des principales législations européennes en matière de faillite. Paris. 1879.)

⁴ Minist. estj. ind. 67. l.

és intézkedések, azokat egy ország sem fogadhatja el magára nézve kötelezőnek olyképen, hogy azokat *államszerződés*ek útján a helyi viszonyokhoz képest meg ne változtassa. Mert ez annyit tenne, mint a nemzetközi jog *fejlődéséről* lemondani. Ehhez képest a törvény megállapítja ugyan a szabályokat, melyek az ingóságokra nézve elvileg alkalmazandók, de nem zárja ki azt, hogy érintett szabályok *cartelszerződések* által pótoltságának, esetleg módosításának.¹

II. Miután pedig a nemzetközi szabályok érvényesítésére birói kényszer nem létezik: az egyes nemzetek, a mennyiben bizonyos jogelv foganatosítása végett háborút indítani nem akarnak, mint egyedül alkalmas kényszert, a *visszatorlást* (retorsio) használhatják; illetőleg a külföldiek ellen ugyanazon eljárást követhetik, melyet a külföldi állam ő velük szemközt alkalmaz. Ezért teszi a törvény a bíróságok köteletségévé, hogy ezek a vagyon kiadását illetőleg általában a *viszonosság* elveinek megfelelőleg járjanak el; a kért kiadást tehát ahhoz képest, a mint a megkereső állam eljárni szokott, vagy teljesítsék, vagy megtagadják. — De hogy e bíróságok mégis indokolatlan eljárásukkal a nemzetközi forgalmat meg ne zavarják, s hogy kellő tájékozottság hiányában a visszatorlást helytelenül ne alkalmazzák: szükségesnek látszott kötelességül szabni, hogy a megtagadás eseteit az *igazságügyminisztériumnak* följelentsék. Ennek azután a *belügyi minisztérium* közvetítésével módjában álland sok esetben a további következményeket elhárítani, esetleg jövőre nézve az érdekelt államot ellenkező eljárásra bírni, vagy a visszatorlás szigorúbb alkalmazására a kellő intézkedéseket megtenni.²

Abból, hogy a külföldi bukottnak belföldi ingatlanaira nézve külön csődeljárásnak van helye: nem következik az föltétlenül, hogy oly esetben, midőn csak ingó vagyona van, ellene a belföldön ne lehetne csődeljárást folytatni. Az ingóság csak akkor adandó ki, ha külföldi ellen a csőd a belföldön meg nem nyitott. Különben pedig a külföldi bukottnak nemcsak belföldi ingó és ingatlan vagyona, de sőt külföldi ingósága is alá van vetve a hazai csődbíróságnak.³

A *török* birodalomban az osztrák-magyar consularatus által nyitott csőd a közadósna csak ott levő vagyonára terjed. A consularatus köteles a csődneyítást azon belföldi bírósággal közölni, melynek

¹ A mi egyébiránt az ingóságokra vonatkozó szabályokat illeti, azok hasonlólag megfelelnek az ideigl. csődrendtartás 6. §-ának; s nemcsak az *osztrák* csődtörvény 61. §. hanem a *német* cst. 207., 208. §§-aiban is alkalmazást nyertek. Az 1853. évi ideigl. csődrendt. szerkesztői, midőn az európai törvényekben nyilvánuló fölfogással szemben az ingóságok személyes illetőségét megállapították, kétségtelenül nevezetes lépést tettek s a jogfejlődésnek szerencsés lendületet adtak. Mert a szabadelvű *Anglia* is ugyanazon elveket emelte érvényre. (1869 — bankruptcy act. Cstj. ind. 68. l.)

² Minist. cstj. ind. 68. l. — ³ Hasonlóképp a *francia* gyakorlat. Laroche-Saysinel I. k. 12., 88.; *Renouard*, 2. k. 170 l.; *Alauzet*, 6. k. 2427. sz.; *Demangeat*: Condit. civ. des etrang. en France. 397. l. Sőt kimondatik, hogy az idegen országban hozott csődneyítő ítélet Franciaországban ép úgy végrehajtható, mint minden más ítélet. Le payement d'un tribunal étranger qui declare une faillite peut être rendu exécutoire en France, comme tout autre jugement. Mais cet formalité n'est pas même nécessaire et d'après les jurisprudences un tel jugement doit produire ses effets en France indépendamment de tout déclaration d'exécution (Laroche-Saysinel, I. k. 109. sz.).

területén a bukott lakott, vagy vagyonnal bir. Az ily jelentés ámbár nem vonja maga után a csődnek *hivatalból* való megnyitását, de az ez iránti kérelem teljesítését a belföldi hitelezők részére megkönnyíti.¹

76. §.

A felek értesítése a csődeljárásban, a mennyiben a jelen törvény egyes esetekre nézve másképp nem intézkedik, a határozat kifüggesztése által történik.

A hivatalos közzététel, a 86. §. esetét kivéve, akkor is érvényes kézbesítésnek tekintetik, midőn a törvény a kézbesítést külön megrendeli. Ily esetben a kézbesítés a hirdetmény első megjelentését követő harmadik köznapon tekintetik megtörténtnek.

A kézbesítésekre nézve a törvénykezési rendtartás határozatai azon eltéréssel alkalmazandók, hogy a kézbesítések s a tömeggondnoktól eredő értesítések posta útján is eszközölhetők.

77. §.

A jogok érvényesítésére, vagy megóvására szolgáló és kellően közzétett azon határidők, melyeknek tartamát a jelen törvény, vagy ennek határain belül a csődbíróság állapítja meg, egyes érdekeltek kérelmére meg nem hosszabbíthatók. Az ilyen határidők elmulasztása miatt igazolásnak helye nincsen.

A felek értesítésének háromféle módja iratik elő: a kifüggesztés, a kihirdetés s a kézbesítés.²

Főszabály a kifüggesztés. Mindenkor alkalmazandó, ha csak a törvény másként nem intézkedik. Másként intézkedik oly esetben, midőn kézbesítést, vagy kihirdetést, illetve hivatalos közzétételt rendel, és ez nem csupán a hivatalos, hanem más lapok útján is történhetik.³

Az érvényesen történt kihirdetés, illetve hivatalos közzététel még az esetben is *pótolja* a kézbesítést, midőn ez utóbbit a törvény *kifejezetten* megköveteli.⁴ Csak a *csődmegnyitő* végzésre nézve van kivétel, mely

¹ 1855. márcz. 31. osztrák mr. R. G. B. 58. Ugyanez áll a Bosznia-, Herzegovina-, Románia- és Szerbiában nyitott csődokról is. — Az 1881: 17. tcz. 75. §. rendelkezése szerint *külföldön* nyitott csődeljárásnak, a mennyiben nemzetközi szerződések másként nem intézkednek, a bukottnak belföldön levő *ingatlanaira* nézve épen semmi, *ingóságai* tekintetében pedig csak annyiban van befolyása, hogy a viszonyosság elveinek megfelelőleg a külföldi közadónak a belföldön levő ingóságai a külföldi bíróság megkeresésére kiadandók. Miből folyik, hogy ily megkeresés és ennek alapján történt bírói intézkedés *előtt* a külföldi közadás ellen hozott marasztaló ítélet alapján annak belföldi ingóságaira is vezethető végrehajtás. 1883. ápril 25—60. curiai hat. (Jtk. 1883: 19. mkl.).

² A régi eljárás szerint a csődbíróság határozatai kézbesítés útján közöltettek a felekkel. A mi bár aránytalan költséggel és idővesztéssel járt, még sem biztosított a megtörtént értesítésnek perrendtartásszerű igazolását.

³ Cstj. ind. 69. l. Im übrigen ist dem Gericht die Befugniß gegeben, je nach den Umständen des einzelnen Falles, den Verkehrsbeziehungen des Gemeinschuldners und den örtlichen Verhältnissen über die absolut vorgeschriebene Bekanntmachung durch das officielle Blatt hinaus zu gehen und für eine weitere Publication durch geeignete andere Blätter, durch Anheften an der Gerichtsstelle oder an der Börse etc. Sorge zu tragen (Német bir. cstj. ind. 300. l.).

⁴ Használóképp intézkedik a porosz est. 123., 148., 168., 183., 204. §§.; az osztrák est. 254. §.; a német bir. est. 68., 69. §§.

okvetlenül kézbesítendő. A hivatalos közzététel mellett a különkézbesítés már csak azért sem szükséges, mert a *mulasztás* következményei a csődeljárásban épenséggel nem hasonlók azokhoz, melyeket a pörös eljárás a mulasztással rendszerint összeköt. A törvény ugyanis azon elvből indul ki, hogy a csődeljárásban a felek ellenében a *makacsságot* alkalmazni nem lehet és megfelelőleg ezen fölfogásnak a felek mulasztásánál nem is kapcsolja össze a makacsság rendes következményeit.¹

A kézbesítésekre nézve legczélszerűbbnek látszott azt kijelenteni, hogy ezek és a tömeggondnok részéről eredő értesítések *minden egyes esetben* pósta útján is eszközölhetők. Ez által míg egyrészt a perrendtartás szabályai szerinti kézbesítés lehetősége fenntartatott: másrészt egyúttal fölmentetett úgy a csődbíróság, mint a tömeggondnok is a felek akaratától a pósta útján teljesítendő kézbesítés tekintetében.²

Azon elvből, hogy a csődeljárásban a felek ellenében a makacsság rendszerinti következményeit alkalmazni nem lehet, önként következik teljes kizárása mindazon határidők meghosszabbításának, melyeknek tartamát vagy maga a törvény, vagy ennek határain belül a csődbíróság állapította meg.³ A csődeljárást mi sem hátráltatja inkább, mint az, ha bizonyos *elkészt* cselekmények *teljesítése* megengedtetik és ha a bíróság az eljárásnak valamely már meghaladtott részére ismételtlen visszatérni kénytelen.⁴

¹ Ha csak a 77. és 80. §§. rendelkezéseit nem tartjuk ilyeneknek. Die aktenmässige Nachweisung der Ladung jedes einzelnen Interessenten würde, namentlich in grösseren Concurssachen eine ausserordentlich schwierige Aufgabe sein. - Auch bei der gewissenhaftesten Aufmerksamkeit und Sorgfalt sind hier Versehen nicht zu vermeiden, welche wenn es auf den Nachweis jeder einzelnen Ladung ankäme, vielfach die empfindlichsten Verzögerungen und zuweilen eine Wiederholung des ganzen Verfahrens zur Folge haben müssten. Der Entwurf schliesst deshalb zwar die besondern Ladungen und Benachrichtigungen nicht aus, er schreibt sie vielmehr für gewisse Fälle ausdrücklich vor; da aber, wo sie neben einer öffentlichen Bekanntmachung vorgeschrieben sind, soll nur von den letzteren die Gültigkeit der Verhandlungen abhängen (Német bír. csjt. ind. 300. l.).

² Most tehát tetszése szerint minden egyes esetben a póstát választhatja a kézbesítés eszközzésére. Előbb, az 1868 : 54. tez. 271. §. értelmében, a felek akaratához volt kötve.

³ Ha a csődtörvény a feleket követeléseik bejelentésére ezeknek különbeni elvesztése mellett kényszeríti s a bejelentésre praclusiv határidőt tűz: lehetetlen, hogy a *cette* mulasztás által szenvedett hátrányok orvoslására módot ne engedjen, habár e mód sok esetben, miut az 1840 : 22. tez. 50. §. szerint, alig ér többet a semminél. Ha ellenben a törvény, mint ezt a javaslat teszi, a feleknek a bejelentést a csődper minden stadiumában megengedi, akkor nincs semmi elfogadható ok arra, hogy az egyszer kitűzött és kellően közzétett határidők meghosszabbítása megengedessék. És ezzel együtt elesik annak szüksége is, hogy az elmulasztott határidő ellenében az igazolásnak hely adassék. (Minist. ind. 69. l.)

⁴ Valamint a *praclusiót* és *edictalis idézést*, mely a felek jogainak kétségtelen megrövidítését involválja, általában helyeselni nem lehet: úgy a meghosszabbítást és igazolást, a makacsság eljétésével szemben, indokoltnak tekinteni nem lehetne. Ha a törvény a feleknek a bejelentést a kitűzött határidőn túl is egyszerűen és minden megszorítás nélkül megengedi ha a mulasztás a felekre nézve a követelés elvesztését nem vonja maga után: úgy valóban fölöslegessé válik azon apparatus, mely az edictalis idézés és a praclusio mellett a lehető méltatlanságok elkerülése végett szükségesnek és czélszerűnek mutatkozott (u. o.).

78. §.

A csődeljárásban hozott határozatok ellen, a jelen törvényben kijelölt esetek kivételével, felfolyamodásnak van helye.

Két egyenlő határozat ellen további jogorvoslatnak helye nincsen.

Azon esetekben, melyekben a jelen törvény a további jogorvoslatot kizárja, a törvény rendelete ellenére beadott felfolyamodást az első bíróság hivatalból tartozik visszautasítani.

79. §.

A jogorvoslatok, a mennyiben azoknak a jelen törvény szerint helye lehet, rendszerint a határozat közlésétől (76. §.), illetőleg kézbesítésétől számítandó nyolcz nap alatt írásban, két példányban a csődbíróságnál nyújtandók be.

80. §.

Azon megállapodások, melyek az érdekelték kellő értesítése után tartott tárgyalások alkalmával keletkeznek, az érdekelték által azon okból, mert a tárgyalásban részt nem vehettek, meg nem támadhatók. — A tárgyalás elmulasztása miatt igazolással élni nem lehet.

81. §.

A csődbiztos rendelkezései ellen az érdekelték előterjesztéssel élhetnek, mely fölött a csődbíróság határoz. A csődbíróság határozata ellen, minden további jogorvoslat kizárásával, felfolyamodásnak van helye a másodbírósághoz.

A jogorvoslatokra nézve kétféle rendszer követhető. Ugyanis vagy azt lehet szabályként fölláttani, hogy jogorvoslatnak is csak a törvényben kijelölt esetekben van helye; vagy azt, hogy a jogorvoslat minden bírói határozat ellen megengedettik — a törvényben kizárt esetek kivételével. Mindkét rendszernek vannak előnyei és hátrányai. Azonban a lehető méltatlanságok inkább elháríthatók az utóbbi rendszer követése által. Mert e mellett nincs kizárva sem az, hogy az indokolatlan huzavonának eleje vétessék, sem az, hogy a jogorvoslatok egyes esetekben a dolog természetének megfelelőleg korlátoztassanak. Semmi esetben sem lehetne azonban indokolni azt, ha két egyenlő határozat ellen további jogorvoslatnak helye lehetne.

A csődeljárásban hozott határozatok alatt az eljárás *nem pörös részeiben* hozott határozatok értendők; tehát olyanok, melyek a csőd-eljárás megindítását, folytatását és befejezését tárgyazzák. Az ilyen határozatok *cégzés* alakjában hozandók¹ és csak *felfolyamodással*

¹ Vonatkoznak a csődhivatalra, a bukott letartóztatására, a felszámolási eljárásra, a szavazati jog megállapítására, a vagyonkezelés felügyeletére, gondnoki díjak megállapítására, kényszerezegység jóváhagyására, csődeljárás megszüntetésére. Mindezen esetekben a bíróság nem dönt el civilis jogkérdéseket; határozata nem állapít meg civilis jogot két ellenfél között; hanem inkább csak az eljárás vezetéséhez, a vagyonkezelés tisztességének megóvásához szükséges intézkedéseket tesz. Nem alkal-

megtámadhatók.¹ Míg ellenben azon határozatokkal szemközt, melyek a *külön perre* utasított követelések iránt mondatnak ki, a csődön kívüli jog szerint használhatók a pörorvoslatok.

A törvény mulasztás címén nem engedi megtámadni azon határozatokat, melyek valamely tárgyalás alkalmával esetleg a hitelezők által hozattak. Ez ellen úgy az igazolás, mint a felfolyamodás is ki van zárva.²

A *csődbiztos*, mint a csődeljárás hivatalos ellenőré, igen fontos teendők illetik. Igen sok kérdésben úgyszólván elsőfokúlag határoz.³ Épen azért ezen hatáskörrel szemben gondoskodni kellett arról, hogy az érdekeltek a csődbiztos rendelkezései ellen orvoslást kereszenek, a mely az *előterjesztésben* jelenkezik.⁴ A csődbíróság a beadott előterjesztés folytán a csődbiztos intézkedéseit vizsgálat alá veszi s azokat megerősíti, vagy megszünteti a szerint, a mint a törvény rendelkezéseinek megfelelnek, vagy azzal éellenkeznek.⁵ A csődbíróság határozata ellen, bármilyen legyen az, a törvény a felfolyamodást jelöli ki, de csak a másodbírósághoz. Innen azután további jogorvoslatnak már hely nem adatik.⁶

mazhatók ennél fogva a bíróság határozataira a jogerőre emelkedés azon elvei, melyek polgári pörben az ítéletre, a pördöntő határozatokra állanak. Mondhatni, hogy azon határozatok, melyek merőben az eljárás vezetésére vonatkoznak, a felek újabb kérelmére, az időközben beállott változásokhoz, előterjesztésekhez képest, a csődbíróság által megváltoztathatók — az informatio teljességéhez képest. Következik ez a *pörön kívüli eljárás* természetéből, melyben a felek kérelmei nincsenek oly rideg formalismushoz kötve, mint a polgári pörben és a bíró egy ügyben többször is határozhat (*Králik*, 189. l.). A csődeljárásban a csődbíróság nem igen jó azon helyzetbe, hogy *pörössé vált jogkérdések fölött* határozzon. (Minist. ind. 70. l.)

¹ A csődeljárásban hozott határozatot rendszerint csak akkor lehet fölfolyamodással megtámadni, ha annak megváltoztatására az első bíróság hatáskörrel nem bír. A felfolyamodások iránt másodfokulag a kir. *ítélő tábla*, harmadik fokban pedig a *curia* jár el.

² Ki van zárva a felfolyamodás a törvény 94., 96., 98., 108., 114., 156., 157., 160., 167., 181., 206., 216., 219. §§: eseteiben, valamint a dolog természeténél fogva a tisztán közben szóló végzések ellen, melyeknek a tárgyalást és bizonyítást rendelő határozatok. Csak egyfokú felfolyamodás engedtetik a 81. és 103. §§. szerint. A 163. §. pedig csak fölbbezésnek ad helyet.

³ A 93. §. szerint önállóan vezeti a tárgyalásokat, ellenőrzi azok hivatalos működését, kikre a vagyonkezelés bízva van. E végből föl van jogosítva mindazon intézkedésekre és határozatokra, melyek a csődbíróságnak fenn nem tartattak.

⁴ Az előterjesztés határideje nincs meghatározva. De a nyolcnapos időtartam a 79. §. hasonszerűségéhez képest itt is alkalmazható.

⁵ Fölfüggeszti-e az előterjesztés a rendelkezés végrehajtását, vagy sem: azt a rendelkezés természetéhez képest a csődbiztos állapítja meg. E nélkül észszerű és fogantatos ellenőrzést vagyonkezelési ügyben elérni nem lehetne, — például, ha a biztos mindaddig meg nem vizsgálhatná a tömeggondnok lakásán ennek pénzkezelését s a tömeg állapotát, míg az ez ellen benyújtott előterjesztés esetleg második fokban is el nem intéztetett. (*Králik*, 191. l.)

⁶ Hogy a törvény a csődbíróság határozata ellen a másodbírósághoz intézendő felfolyamodáson kívül további jogorvoslatnak helyt nem ad: nemcsak a czélba vett gyorsaság, hanem azon körülmény által is indokoltatik, hogy sem a *csődbiztos rendelkezése*, sem a *csődbíróság határozata* tulajdonképeni jogkérdést nem érint; mert azoknak tárgyát csakis *kezelési dolgok* képezik. Ilyenek miatt pedig nem volna tanácsolható, hogy a csődeljárás folyama további jogorvoslatok megengedése által föltartóztassék. (Minist. estj. ind. 70. l.)

II. FEJEZET.

CSÖDNYITÁS.

82. §.

A csőd azonnal megnyitandó, ha valaki a csődnyitást maga kéri.

83. §.

Ha az örököstársak, vagy az örökséghez igényt tartók közül a csőd elrendelését csak egy vagy több kéri, a többiek meghallgatása nélkül a csőd a hagyaték ellen csak akkor rendelhető el, ha hitelt érdemlőleg igazoltatik az, hogy a tartozások a létező vagyont meghaladják. Ilyen igazolás hiányában a csődnyitási kérvényre tárgyalási hatánap tűzendő ki, melyre az összes érdekelt megidézendők.

84. §.

Ha a csődnyitást kellően igazolt, bár le nem járt követelés alapján egy vagy több hitelező kéri, és valószínűvé teszi azt, hogy az adós tartozásai annak vagyonát meghaladják, a bíróság legfeljebb harmadnapra tárgyalást tűz ki, arra az adóst, a törv. rendtartásnak a keresetre hozott végzés kézbesítésére vonatkozó szabályai szerint, olyan meghagyással idézi meg, hogy vagy a csődöt kérő hitelezőket biztosítsa, vagy képességét a cselekvő és szenvedő állapot előterjesztésével igazolja.

A mennyiben az adós az érintett meghagyásnak eleget nem tesz, s a hitelezők a csődnyitási kérelemtől el nem állanak, a csőd azonnal elrendelendő.

A tárgyalás elhalasztásának csak azon hitelezők beleegyezésével van helye, a kik a csődnyitást kérték. Fontos okokból a tárgyalást a bíróság a hitelezők beleegyezése nélkül is elhalaszthatja.

Ha a bíróság a csődnyitási kérvényt nyilván alaptalannak találja, azt tárgyalás elrendelése nélkül visszautasítja.

85. §.

Ha a csődnyitást valamelyik hitelező kellően igazolt követelés alapján olyan adós ellen kéri, a ki megszökött vagy elrejtőzött, a bíróság a csődnyitási kérvény tárgyalására hatánapot tűz ki, s az adós részére a hírlapi idézés mellőzésével gondnokot nevez ki.

Csődnyitásnak rendszerint csak *kérelem* folytán van helye.¹ Kérheti pedig a csődöt: a) önmaga ellen az adós, vagy ennek halála után örököse, sőt a hagyományos is oly esetben, midőn az elhunyt

¹ Midőn a törvény a csődnyitást csak kérelem folytán engedi elrendeltetni: ezzel azt jelenti ki, hogy az állam gyámkodó beavatkozását, illetve a hitelezők érdekeinek hivatalos megóvását sem szükségesnek, sem czélszerűnek nem tartja. A hivatalos beavatkozás inkább csak hátrányos lehet, mert a hitelezőknél csökkenti a kellő gondosságot és saját érdekeiknek körültekintőbb ellenőrzését. Ez okból csak kérelem folytán nyitható meg a csőd az *osztrák* csödtörv. 61–64. §§., a *német* est. 95. §., az *angol* bankruptcy act és az *amerikai* csödtörvény (An act to establish a uniform system of bankruptcy throughout the United States), valamint az előbbi *magyar* csödtörvény 5. §. szerint.

örököst nem nevezvén, minden vagyonát hagyományokkal merítette ki; ¹ b) mások ellen a hitelező. A hitelezői minőség mellözhetlen föltét; miertis birtok, tulajdon, zálog, szolgalm, örökösödés, vagy más hasontermesztetű igény alapján a csőd el nem rendelhető.

I. Ha az adós önmaga fődözi fel fizetési tehetetlenségét: ez esetben a bíróságnak a csődöt azonnal meg kell nyitni, — minden előzetes eljárás mellözésével és a nélkül, hogy az állítás valóságáról hivatalosan meggyőződni. a vagyoni állapot előterjesztését követelni, vagy az érdekelteket, bukottat és hitelezőket meghallgatni köteles volna.² De az megkivántatik, hogy az adós önjogu, tehát olyan legyen, ki vagyonával szabadon rendelkezhetik.³

Jogi személyeknél a törvényes képviselő hatásköréhez tartozik a csődnyitó kérelem előterjesztése.⁴

II. Az előleges tárgyalást akkor is kizárja a törvény, ha a csődöt az adós örökösei *mindnyájan* kéri. Ha ellenben az iránt csak *néhányan* folyamodnak: ez esetben az minden további tárgyalás nélkül el nem rendelhető; avagy csak föltételeesen, akkor t. i., ha kérelmüket az örökösök oly körülményekre alapítják, melyek a vagyonhiányt hiteltérdemlőleg igazolhatják.⁵

Szintén nem rendelhető el a csőd előzetes tárgyalás nélkül akkor sem, midőn annak megnyitását a hitelező, vagy a hitelezők kéri. De ily esetben szükséges kimutatni: a) hogy az adós *fizetni nem képes*.⁶ A fizető képtelenség alatt nem a közadós teljes vagyon-

¹ Ily esetben a hagyományosok is úgy tekintendők, mint örököstársak, vagy mint az örökséghez igényt tartók és szintén felelősek az örökhagyó adósságaiért. Úgy nemkülönben akkor is, midőn a hagyatéki adósság az örökrészekből ki nem kerül, — a midőn tehát azok törlesztésére a hagyományosok is szoríthatnak. (Hk. I: 82. cz. 10. §.; 1647: 105. tez. 1. §.; 1873. márcz. 5.—1769. legf. ítélősz. Jtk. 1873. évi mkl.).

² Ily esetben a hitelezők még akkor sem ellenezhetik a csődöt, ha bizonyíthatnák, hogy ezt a bukott csak az ő hátrányukra, vagy azon kiszámítással tette, hogy magának előnyös kéuszeregyezséget eszközölhessen.

³ A nem önjogu adós nevében az apa, gyám, vagy gondnok kéri a csődöt gyámhatósági jóváhagyás nélkül. 1877: 20. tez. 113. §. A gondnok a gyámhatósági jóváhagyás előleges kikérésének kötelezettsége nélkül van jogosítva gondnokoltja képeben ennek vagyoni elégtelenségét a bíróságnál bejelenteni s ellene a csőd elrendelését kérelmezni. Az 1877: 20. tez. 113. §-ában fölsorolt, a gondnoki képviselőt korlátozását tartalmazó kivételes esetek, melyekben a gondnok a gyámhatóság jóváhagyását kikérni tartozik, nem lévén példakép, hanem taxative elősorolva, — minden más eseteket kizárólag fölhozottaknak tekinthetők; ezen szabályt korlátozó rendelkezés más azon szakaszban nem foglalt esetekre ki nem terjeszthetők. 1879. decz. 15.—938. lí. (Dt. 24. k. 117. l.).

⁴ Általános elvként útmutatóul szolgál a cst. 83., 247. §§. A kérelem történhetik nemcsak írásban, de szóval is; alakszerűséghez nincs kötve. Képviseltetnek pedig a jogi személyek az igazgatóság, vagy az alapszabályokban kijelölt közegek által: a községek az előljáró, a kir. kincstár, a kir. ügyészség; a közalapítványok a közalapítványi ügyigazgatóság által. 1869: 54. tez. 84. §. (Herczegh: M. polg. törv. 1882. évi II-ik kiadás 105. lap.).

⁵ Máskülönben a csődnek föltétlen elrendelése a többi örökösökre kiszámíthatlan hátránnyal járhatna. Hitelt érdemlő igazolás helyett nem szoros bizonyítás (probatio), hanem csak *okadatolás* (demonstratio) értendő (Herczegh: i. m. 161. l.).

⁶ Elég ezt csak valószínűvé tenni oly tények előadása által, melyek okszerű következtetést engednek a vagyon elégtelenségére. E végből nem lehet követelni, hogy a hitelező a közadósna cselekvő és szenvedő állapotát előterjeszse. A fizetési képtelenséget valószínűvé teszik, illetve alaposan gyanítatják az 1840: 22. tez. 10. §. szerint a) ha az adós megszűnik, vagy elrejtőzik; b) ha a megrendelt határidőre vagyoni

talanságát, hanem azt kell érteni, hogy adósságai az ezek kielégítésére szolgáló vagyoni értéket *bizonyos időben* túlhaladják; ¹ b) hogy *a közadósnek több hitelezője van*. Ez esetben *egy* hitelező is kérhet csődöt. De ha az adósnek csak egyetlen hitelezője van, a csőd el nem rendelhető, s végre c) hogy *a tartozásban maradt követelés kellően van igazolva*.² Azon körülmény, hogy váltón alapul vagy köztörvényi okiraton, lejárt-e vagy nem,³ kölcsön-e, vagy vételár, munka-, avagy haszonbérhátralék, különbséget nem tesz.⁴

Előzetes tárgyalás nélkül akkor sem rendelhető el a csőd, ha a közadós megszökik, vagy elrejtőzik, habár ezen körülményekből a fizetési képtelenség alaposan vélelmezhető s a csődnitátnak a gondnok kinevezése miatti elhalasztása valószínűleg kárt okoz a hitelezőknek.⁵

Mig ellenben minden kérelem és előzetes tárgyalás nélkül, tehát *hivatalból*⁶ is elrendelhető a csőd a következő kivételes esetek-

állapotának kimutatása végett maga, vagy ügyviselője által meg nem jelenik; c) ha bebizonyíttatik, hogy hitelezőivel követeléseik egy részének elengedése végett alkuba becsátkozott; d) ha könyveit rendesen nem vezette, vagy meghamisította; e) ha ellene rövid idő alatt többrendbeli betáblázások, jelentékenyebb biztosítások, vagy végrehajtások intéztettek. (*Herczegh: Csődtörvénykezés*. Budapest, 1872. 25. l.)

¹ A fizetőképtelenség nem azonos a vagyonbeli elégtelenséggel. Az adós vagyonnal bírhat, ámbar bizonyos időben fizetni nem tud. A fizetőképtelenség igazolása csak kereskedővel szemközt elegendő; nemkereskedő irányában ez csak *valószínűvé* teszi a vagyonbeli elégtelenséget. Ha az adós beímeri a bíróság előtt, vagy ezen kívül, hogy tartozásai a vagyont túlhaladják, ha ezen ezimen leengedést, indulást kért: ezzel valószínűvé van téve, hogy fizetni nem tud.

² Hogy a törvény a hitelező részéről csak kellően igazolt követelést kíván s a csődnitási kérvényt nem szorítja a *végrehajtható*, vagy *teljes bizonyítékot* képező okiraton alapuló követelésre, abban találja indokolását, hogy a csődbíróság a kérelem megengedése, vagy megtagadása fölött *szabad belátása* szerint határoz; tehát mindig azon helyzetben lehet, hogy a követelés létezése iránt magának még akkor is meggyőződést szerezhesse, ha az nem teljes bizonyítékot képező okiraton alapszik. (Minist. ind. 71. l.). A kellő igazolás tekintetében a bíróság beérheti a *valószínűséggel* már csak azért is, mert a bukottak módjában áll a védelem a tárgyalás alkalmával.

³ A csődnitási kérelem megengedhetősége azért nem tételtett függővé lejárt követeléstől, mert csődeljárás szempontjából köztük nincs különbség (est. 14. §.) és mert ha a csődeljárás az egyes hitelezőknek bizonyos elvek szerinti kielégítést előzolja, úgy erre azok szorulnak leginkább, kik ek követeléseit még le nem jártak, kik tehát kielégítettésüket az adós ellen a pör rendes útján nem szorgalmazhatnák. Lejárt követelésre a csődön kívüli jog szerint bírói úton a legtöbb esetben lehet biztosítást szerezni.

⁴ A csődnitásra nincs befolyással a követelések minősége, vagy jogcíme. Csak a est. 65. §. szerint egyáltalán nem érvényesíthető követelések vannak kizárva és az igényhitelező követelése. Mig ellenben dologi követelés alapján ép oly eredményre jérhet a csődnitás, mint oly követelésnél fogva, mely még mivel sincs biztosítva.

⁵ Hasonlóképp intézkedik az osztrák est. 64. §. A kinevezett gondnok védekezése mindarra kiterjed, mi az adóst megilletné a est. 84. §. szerint. A törvénytervezet így esetben is kérelem folytán ugyan, de tárgyalás nélkül kívánta a csődöt megnyitvatni. Mert valamint a curator absentis a marasztaló határozathozatalt rendszerint nem gátolhatja: úgy a kérdéses esetben a kinevezett gondnok a csődnitás elhárítására lényeges befolyást alig gyakorolhat s annak kirendelése legfőlegb arra szolgál, hogy a bíróság néhány nappal később s a gondnok sikertelen meghallgatása után hozza meg azon határozatot, melyet azonnal meghozhatott volna (*Apáthy: Törv. terv. 183. l.*).

⁶ A római jog szerint a csődnitásnak hivatalból helye volt, ha a bíróság az adós, vagy örökös ellen indított pörből azon meggyőződésre jutott, hogy a vagyon a tartozások födőzésére nem elegendő, vagy ha az adós megszökött, vagy elrejtőzött. A *franciai* 1838. évi csődöt. 440. §. a csődöt az adós, vagy a hitelezők kérelmére, avagy hivatalból kívánja elrendeltetni. Így az *olasz* keresk. törv. 516. czikke, a *hollandi* keresk. törv. 764. cz. a *bajor* perrendt. 1175. czikke szerint a csőd *hivatalból* három

ben: a) ha a csőd Horvátország területén nyitattik és a közadósnak azonkívül itt e hazában fekvősegei vannak;¹ b) ha az valamely külföldi részvénytársaságnak oly tőkéjére vagy biztosítási alapjára vezetetik, mely itt e hazában van elhelyezve és az itteni üzlet folytatására szánva.²

III. Midőn a hitelezők sürgetik a csődöt, ezt azért nem lehet tárgyalás nélkül megnyitni, mert az így sokkal több kár forrásává lenne, mint a mennyit elhárítani kíván. Ily esetben tehát a törvény az adós meghallgatását rendeli a végből, hogy ez akár a csődöt szorgalmazó hitelezők biztosítása, akár cselekvő és szenvedő állapotának előterjesztése által fizetési képességét igazolhassa.³

Ha az adós a kitűzött határnapon megjelenik, mindenekelőtt az illetőség ellen tehet kifogást; ezután pedig a követelés ellen védekezhetik. Az illetékesség a csődnitász érdemével együtt tárgyalatik. Az érdemleges tárgyaláskor pedig a közadós perbeszéde, illetőleg bizonyítása a körül főrog, hogy az ellene intézett követelések alap-

esetben nyitandó meg: a) ha az adós megszökött s az ellene vezetett végrehajtásnál fizetési tehetetlensége kitűnik; b) ha a kereskedő fizetéseit megszünteti; c) ha az örökösök az örökséget a leltárjog kedvezménye mellett fogadták el s a leltározásnál a vagyon elégtelensége kitűnik, vagy ha az örökösök alatt fiókiintézetet vagy ügynökséget, vagy ismeretlenek s a hagyaték tulterheltnék mutatkozik. Az 1853. évi ideigl. törv. 26. és 28. §§. szerint a csőd hivatalból nyitandó meg, ha a hagyatéki tárgyalások alkalmával kitűnik, hogy a vagyon a tartozások fődözésére nem elegendő s a barátságos egyezségre kilátás nincs, vagy ha az adós megszökött, vagy elrejtőzött a nélkül, hogy ennek más oka, mint a fizetési tehetetlenség lenne.

¹ Cst. 74. §. Ezek tekintetében az illetékes magyar bíróság által hivatalból külön csőd nyitandó.

² Erre az illetékes hazai bíróság által hivatalból külön csőd nyitandó. Cst. 75. §. A keresk. törvény idézett szakaszai: 210. §. A külföldi részvénytársaságok, ha üzleteiket a magyar korona országaiiban saját cégük alatt fiókiintézetet vagy ügynökséget által folytatni kívánják, kötelesek az üzlet megkezdése előtt cégüknek azon törvényszéknél bejegyeztetni, melynek területében fiókiintézetet vagy ügynökséget felállítani szándékoznak. 211. §. Minden külföldi részvénytársaság köteles a bejegyzés kérelmezésekor alapszabályait a kereskedelmi cégjegyzékbe bevezetés végett, az illetékes törvényszéknek hiteles alakban bemutatni és egyuttal igazolni: 1. hogy hazája törvényei szerint megalkult és tényleg működik; 2. hogy az itteni üzlet folytatására szánt tőke belföldön van elhelyezve; 3. hogy az itteni üzlet folytatására a magyar korona területén székelő képviselőséget rendelt; 4. hogy a társaság arra kötelezte magát, miszerint belföldi ügyleteiben a jelen törvény rendeleteihez alkalmazkodik s itteni képviselőségének jogcselekvényeit magára nézve kötelezőknek elismeri; 5. hogy a képviselőség a társasági fiók cég érvényes jegyzésére följogosított; 6. hogy a képviselőség által közölt ügyletekből eredő minden pörös kérdésre nézve magát az itteni törvényeknek és a belföldi bíróságoknak aláveti; 7. hogy a külföldi állam, melyben a társaság keletkezett, az itteni részvénytársaságok irányában a viszonyosság elvének megfelelőleg jár el. A 2., 3., 4. és 5. pont alatt érintett körülmények a társaságnak jogérvényesen keletkezett s esetleg az államhatalom részéről jóváhagyott határozata által igazolandók. Azon esetekben, melyekben az engedély megadása fennálló államszerződések szerint a miniszteriumot illeti, ez szintén a fönnbbi határozatok értelmében intézkedik. — 453. §. Minden biztosítási vállalat köteles a cégbejegyzésre illetékes törvényszéknél, a biztosítási ügyletek minden ágára nézve, melylyel foglalkozni szándékozik, külön-külön, legalább százézer forintnyi tényleg befizetett biztosított alapot kimutatni. Ezen alap kimutatása előtt sem a cég bejegyzésének, sem az üzlet megkezdésének helye nem lehet. — 461. §. A külföldi biztosítási vállalatok, a mennyiben mint részvénytársaságok a 210. és 211. §§. rendeleteinek megfelelnek, működésüket a magyar korona területére csak az esetben terjeszthetik ki, ha belföldi működésükre nézve magukat jelen czim határozatainak alávetik, mi iránt a cégbejegyzés kieszközölésekor nyilatkozni tartoznak.

³ Használókép az 1853. évi csődr. 27. §., osztrák est. 63. §., német est. 97. §.

talanok; hogy a csödkérő hitelezők letét, zálog, vagy kezesség által kellően biztosítva, illetőleg kielégítve vannak; vagy hogy elég vagyonnal bír az összes adósságok azonnali törlesztésére, — mely utóbbi a *cselekvő és szenvedő állapot előterjesztésével* eszközölhető.¹ Ellenben a csödkérő hitelezőknek a közadós vagyontalanságát, illetve fizető képtelenségét kell igazolni. A mit nem változtat meg azon körülmény, hogy a bukott kétes kötelezvényeire, ingatlanainak valószínű vételárára, bizonytalan kimenetelű peres követeléseire, várományi örökségre, sorsvásárra, nyereményreményre, vagy ezekhez hasonlókra hivatkozik.²

Ha az adós a meghagyásnak meg nem felel: helyesen vélelmezhető, hogy ezt vagyonihiány miatt nem tette s ép azért ellene a csőd (makacssági, mulasztási alapon) azonnal elrendelhető, érveléseire és kifogásaira való minden tekintet nélkül. De ha közadós a tárgyalás alkalmával az ellene intézett követelés alaptalanságát kimutatta, vagy bebizonyította, hogy általa a csődhitelezők eléggé biztosítottak, vagy hogy az összes hitelezők teljes és azonnali kielégítésére szükséges vagyonnal bír, avagy hogy azok csak boszúból, vagy boszantási vágyból léptek a csőd útjára: a csőd iránti kérvény vissza lesz utasítandó.³

Az előfordulható halogatások kizárása végett pedig kijelentetik, hogy a csődnyitási kérvényre kitűzött tárgyalás rendszerint el nem halasztható a csödkérő hitelezők beleegyezése nélkül. Az adós tehát az ellene intézett kérelemre azonnal érdemileg nyilatkozni, illetőleg a meghagyást teljesíteni tartozik, — a különben hozandó határozatot semmiféle kifogással, vagy ellenvetéssel el nem odázhatván. E mellett azonban fenn van tartva a lehetőség arra nézve is, hogy egyes esetekben a tárgyalást a csődbíróság is elhalaszthassa; — a mit, egyebektől eltekintve, az ügy alapos elintézése is szükségessé tehet.⁴

86. §.

A bíróság a csődnyitási kérelem fölött minden esetben indokolt végzés által határoz s határozatát az érdekelteknek kézbesíteti. Ha a kérelmet alaptalannak találja, elutasítólag határoz; ellenkezőleg a csődöt megnyitottnak nyilvánítja.

A hozott határozat ellen a felfolyamodás, mely felfüggesztő hatálylyal nem bír, a kézbesítéstől számítandó három nap alatt nyújtandó be. Ha a csődnyitási határozatot a felsőbb bíróság megváltoztatja, vagy föloldja, a foganatosított biztosítási intézkedések mindaddig hatályban maradnak, míg a csődnyitás kérdése jogérvényesen eldöntetik.

¹ Ebben azonban nem elég azt igazolni, hogy a cselekvő vagyon meghaladja a szenvedőt. Meit ez lehetséges a nélkül, hogy a bukott fizetni tudna.

² Az oly fizetőképtelenség, melynél a tartozások már lejártak, ellenben a vagyon csak nehezen értékesíthető vagy hosszú lejáratú követelésekből áll, semmit sem használ.

³ A tárgyalás a rendes jegyzőkönyvi eljárás szabályai szerint eszközölendő és intézendő el (1868: 54. tcz. 144. §.). A megidézés módja a polg. törvénykezési rendtartás értelmében történik (1868: 54. tcz. 259., 264., 265. §§.).

⁴ Nyilván alaptalan a kérvény, ha abban a hitelező a jogalapot, a csődbeli tényálladékokat nem terjeszti elő, vagy a mennyiben előterjeszti, de kellően nem igazolja azt.

A bíróság által elrendelt csőd a kifüggesztés után, tekintet nélkül arra, hogy a határozat jogerőre emelkedett-e, vagy sem, a csődniytást kérő hitelezők elállása folytán meg nem szüntethető.

87. §.

Ha a csődniytási kérvény elintézésekor az tűnnék ki, hogy az adósnak csak egy személyes hitelezője van, csődniytásnak helye nem lehet. Ha pedig a csődniytási kérvény elintézésekor az tűnnék ki, hogy a tényleg létező vagyon a csőd alatti kereset tekintetbe vétele nélkül az eljárási költségek fődözésére sem elegendő, a csőd csak akkor rendelhető el, ha a hitelezők a csődeljárási költségek viselésére készeknek nyilatkoznak és a bíróság által e célra megállapított összeget leteszik.

Ha azonban a csődniytásnak vagyonhiány miatt nem adatik hely, az adós minden további meghallgatása nélkül eskü letételére kötelezendő az iránt, hogy vagyonából semmit el nem titkolt.

Az eskületétet megtagadása esetében az adós ellen a 122—124. §§. megfelelően alkalmazandók.

A bíróság a csődöt nem ítélet, hanem végzés által nyitja meg.¹ Indokolása nemcsak czélszerű, de szükséges is, mert általa a bukott-nak és hitelezőinek összes jogai érintetnek.²

A törvény föltétlenül megadja a felfolyamodást³ csődniytás érdeme fölötti határozat ellen, akár megengedő ez, akár visszautasító.⁴ Azonban e felfolyamodás *fölfüggesztő hatálylyal nem bír*,⁵ önként következőn egyrésről, hogy a *csődniytó* végzés, származzék ez akár az első, akár a másodbíróságtól, a felfolyamodás daczára *azonnal végrehajtandó*; ⁶ másrésről pedig, hogy a *visszautasító* határozattal minden addigi intézkedés hatályon kívül helyezettnek tekintendő még akkor is, ha a határozat ellen felfolyamodás használtatik. Mind a mellett a lehető zavarok elhárítása végett szükségesnek látszott kimondani, hogy ha a *felsőbb bíróság* a csődniytó határozatot meg-

¹ Előbb a csőd ítélet által nyitattott meg. 1848: 22. t. cz. 113.

² Indokolt végzéssel határoz a bíróság a porosz (119. §.), osztrák (65. §.) és a német csődtörvény (100., 103., 104. §§.) szerint is.

³ Ez is egyik oka annak, hogy a határozatot indokolni kell, mert a felsőbb bíróság ez ügyben alaposan csak úgy határozhat, ha előtte az eljáró bíróság indokai ismeretesekek.

⁴ Hogy kiket kelljen *érdekelt* feleknek tekinteni, tehát kiknek kelljen a határozatot k'zbesíteni, az minden egyes esetben a körülményektől függ és nehézségre alkalmat egyáltalán nem szolgáltat. Így a *visszautasító* határozat ellen a csődöt kérő hitelezők, ellenben a *megengedő* határozat ellen csak a közadós, illetve ennek örökösei, vagy a hagyatékú gondnok élhetnek jogorvoslattal — még akkor is, midőn a tárgyaláson meg sem jelentek. A kérelmezett csőd el-, vagy el nem rendelése iránt hozott végzés ellen csak a panaszló, illetve panaszlott és nem a tömeggondnok is élhet felfolyamodással. 1883. szept. 11—877. curiai határoz. (1883: 103. sz. Törvényszéki Csarn.)

⁵ Hasonlóan az osztrák cst. 65. §.; a felfüggesztő hatály egyenes kizárása nélkül a csődniytási eljárás eredménye könnyen meghiusíthatatnék. A csődniytó ítélet elleni föllebbezés már *előbb* sem gátolta az ítéletben foglalt bírói intézkedések foganatosítását. (1842. évi jul. 19—156. sz. váltófelt. és 1843. jan. 17—13. hétszem.; 1845. jan. 17—1487. vft. s 1846. márcz. 28—134. sz. hsz. Herczegh: Csődtörvénykezés 29. l.)

⁶ De a végrehajtás tárgyát csakis a *végzés* rendelkezései képezik, illetve a 88. §. szerint a zár alá vétel, a csődbiztos és tömeggondnok kirendelése. Azonban nem terjed ki a felszámolási és vagyonkezelési eljárásra; ezeket tehát a felfolyamodás fölfüggeszti (89. §.); ezek csak a jogerő bekövetkezte után foganatosíthatók.

változtatja, vagy föloldja: a már foganatosított *biztosítási intézkedések* mindaddig hatályban maradnak, míg a csődnyitás kérdése jogérvényesen elintéztetik.¹ A főlebbviteli bíróság azon határozata, melylyel az elsőfoku csődnyító végzést jóváhagyta, ez utóbbira nézve visszaható erővel bír. A csődnyitás joghatálya tehát mindig az elsőbírósági csődnyító végzésen alapul; ² csak az erre vonatkozó hirdetményt kell kifüggeszteni, és pedig ugyanazon napon, melyen a csődnyító végzés kimondatott.³

II. A csődnyítási kérvény két esetben utasítható vissza: *a)* Ha a közadósnek csak egy személyes hitelezője van. A csődeljárás első sorban a személyes hitelezők érdekében indítatik meg. Úgy, de ha ilyen csak egy van: sokkal czélszerűbb őt a törvénykezés rendes útjára terelni, hol aránylag sokkal kevesebb költséggel szintén megtalálja azon jogeszközöket, melyek követelésének kielégítésére szükségesek.⁴ *b)* Ha a közadós vagyona még az eljárási költségek fődözésére sem elég. A hol nincs vagyon fölosztani való: ott a csődnek sincs értelme. De meg az oly eljárás, mely a létező vagyont fölemészténé, senkinek sem szolgálhat javára. Sőt a mi a csődhitelezőket illeti, ezeknek világosan ártalmára lenne; mert azonkívül, hogy a költségek viselésére őket kellene kötelezni, még a közadós elleni másnemű végrehajtásoktól is elzártnának.⁵

Midőn a bíróság a csőd elrendelését vagyonhiány miatt tagadja meg: az adós *fölfedező* esküre szorítandó, melyet ha letenni vonakodik, azonnal följelentendő a kir. ügyésznek.⁶

A csődnyítási kérvény elintézése alatt nem az első végzést,

¹ Minist. ind. 72. l. A biztosítási intézkedéseket a törvény nem sorolja föl, mint a *német* csődt. 98. §. De hogy ezek a zár alá vételre, összeírásra, leltározásra is alkalmazandók, a dolog természetéből következik. Ha a csődnyító végzés a bukott *leltartóztatását* is elrendelte, a biztosítási intézkedés nem csupán az ingóságok áthelyezésére, hanem a vagyon elvételére is kiterjeszthető.

² A csődnyítás hatálya tehát már magával az első bírósági csődrendelő határozattal kezdődik még az esetben is, ha az felfolyamodással megtámadtatott; a közadós vagyona e szerint csődnyítás után jogokat szerezni még akkor sem lehi t, ha a csődnyítás felfolyamodással megtámadtatván, jogerőre még nem emelkedett. (*Eggenberger*: Csődtörvény orsz. tárgyalása. 1881: LIX—LXI.)

³ Csődt. 1. 90. §§. Időközben a bukott a tömeggel szemben nem rendelkezhetett (6. §.); a csődhitelező zálog-, vagy más dologi jogot nem szerezhetett (12. §.). A felsőbb bíróságnak másító határozataához kapcsolt következmények nem a meghozatal, hanem a kézbesítéstől számíttatnak.

⁴ 1845 jun. 16—116. hétszem. 1865. évi 116., 3135., 4158. váltófelt., *porosz* csődt. 306., 339. §§., *ausztriai* est. 66. §.

⁵ Est. 12., 13. §§., *német* est. 99. §. De a *vagyonfölösleg* sem szolgálhat okúl rendszerint arra, hogy a közadós ellen kérelmezett csőd meg ne nyitassék. Mert a csőd nem zárja ki lehetőségét annak, hogy a hitelezők teljes kielégítésén fölül még vagyon maradjon, mely a bukottat vagy örököseit illeti. (1840: 22. tcz. 126. §., 1844: 7 tcz. 5. §.) A vagyonfölösleg csak oly esetben szolgálhat okúl az adósnak csőd alóli fölmentésére, midőn az tetemesebb, nagyobb értéket képvisel és oly vagyonból áll, melynek sem az adós általi valóságos birtoklása iránt kétség fenn nem forog, sem a majdan bekövetkezhető árverés alkalmával becsértékének csökkenésétől tartani nem lehet. Csak ily körülmények közt utasíthatók el a hitelezők a csőd iránti kérelemmel.

⁶ Mert csak eként válik lehetségessé a hozott határozatnak fogamatot szerezni s egyuttal kideríteni, hogy nem forognak-e fenn a fizetési tehetetlenség mellett oly körülmények, melyek azt a büntető törvény határozatai alá helyezik.

hanem az érdemleges elintézését kell érteni, mely a hitelezőkkel már megtartott tárgyalás után hozatik.¹

A tényleg létező vagyon fogalma nem csupán azon értékekre szorítkozik, melyek a közadós birtokában vannak, hanem azokra is kiterjed, melyek az ő nevében mások által birlaltatnak, vagy a melyek megtámadható cselekvények által másokra ruháztattak.² Nem veendő azonban számításba a) a csőd alatti kereset,³ illetve a köztisztviselőknél a fizetés, nyugdíj s egyéb illetménynek még azon része sem, mely különben a végrehajtás tárgyát képezheti;⁴ b) a közadós javainak azon alkatrészei, melyek zálog, megtartási, vagy más külön kielégítési jogokkal vannak terhelve.⁵

Hogy a tényleg létező vagyon elegendő-e az eljárási költségek fődőzésére: ez a bíró belátásától függ. E végből leltározásra, illetve összeírás és becslésre nincs szükség; ez az előkészítő eljárást igen hosszadalmassá tenné. *Legfőlebb bírói szemle alkalmazható,*⁶ mely ha az elegendő vagyonnak hiányát azonnal kétségtelenné nem teszi, a csődöt meg kell nyitni; fennmaradván a törvényszék joga az eljárás megszüntetése iránt utóbb is, ha netalán vagyonhiány mutatkozik.⁷

¹ A csőd megszüntetéséről is csak az ő meghallgattatásuk után lehet szó. Csödt. 165. §.

² Cst. 26. §. Andererseits ist auch der Fall denkbar, dass das Gericht trotz der Geringfügigkeit der augenblicklich disponiblen Masse die Einleitung des Konkurses deshalb angemessen findet, weil sie die Möglichkeit eröffnet, durch Aufhebung nachtheiliger Rechtshandlungen des Gemeinschuldners Befriedigungsobjecte für die Gläubiger herbeizuschaffen, welche derselben sonst entzogen bleiben würden. (Német est. ind. 332. l.)

³ Iparos, kereskedő, föld-, vagy házbirtokos, színesznél stb.

⁴ 1876: 31. tcz. 1., 2. §§. Ezen intézkedés által egyelőre úgy látszik, mintha a külön vagyonnal nem bíró köztisztviselők nem juthatnának csőd alá, a kik tehát polgári jogaiknak és állásuknak a csődneyítással kapcsolatos elveszte ellen biztosítva lennének. Azonban ez valóban még sem így áll. Mert ha a hitelezők a csődeljárási költségeket letéteményezik: ez által a bíróságot arra kényszeríthetik, hogy ez a csődöt a köztisztviselő ellen is elrendelje. Úgy nem különben, ha a bíróság kételkedik a fölött, hogy a vagyon elégséges-e: a hitelezők e kételyt a költségek megajánlása által is eloszlathatják és ily módon a csőd elrendelését követelhetik.

⁵ Cst. 13. §. Kivéven azon előrelátható fölösleget (superfluum), mely a csődhitelezők részére fennmaradhat. A hitelezőnek a csődneyítés által szerzett azon jogán, mely szerint az magát a zálogból kielégítheti, a csődneyítés által változás nem történik. A porosz est. 359. §. szerint: In dieser Beziehung sind Besoldungen und andere an die Person des Gemeinschuldners gebundene Einkünfte, ingleichen Grundstücke und sonstige Gegenstände, soweit sie mit Pfand- oder Hypotheken-Schulden belastet sind, von dem Vermögen bei dessen Schätzung in Abrechnung zu bringen.

⁶ A korábbi csődtörvény 8. §-nak hasonlatosságára, mely szerint ha a bíróság a mindkét részről előadott nyilatkozatok és bizonyítékokból az adós vagyonának elegendő voltát, illetve fizető képtelenségét határozottan és kellően kimutatva nem tapasztalná, *küldöttséget* rendelt oly megbízással, hogy az a bepanaszolt adós vagyoni állapotát a helyszínen bíróság és lelkiismeretesen megvizsgálván, az iránt mielőbb jelentést tegyen (Hercegh: Csődtörvénykezés. 1872. 22. lap.); A csődbíróság azon határozata ellen, melyben az értékbeli állapot megvizsgálására küldöttséget rendel, felfo-lyamodásnak nincsen helye. 1844 márcz. 7—257. váltófelt. (Hercegh u. o.)

⁷ A törvényszék a költségek előlegezésére sem a hitelezőt, sem a csődkérő adóst nem kényszerítheti.

88. §.

A bíróság a csődnyitási határozatban a közadós javainak zár alá vételét és leltározását elrendeli, a csődbiztost, a tömeggondnokot és ennek helyettesét kinevezi, s a 89. §. értelmében hirdetvényt bocsát ki.

89. §.

A hirdetvénynek magában kell foglalni:

1. a bíróság megnevezését;
2. a közadós nevét, polgári állását és lakhelyét;
3. a csődbiztos nevét és székhelyének kijelölését;
4. a tömeggondnok és helyettesének nevét;
5. a követelések bejelentésére kitűzött határidőt;
6. a felszámolási tárgyalás határnapját, mely a bejelentési határidő elteltétől számítandó 30 napon belül tüzendő ki;

7. azon felhívást, hogy azok, kik az általános csődtömeg ellen mint hitelezők igényt támaszthatni vélnek, ebbeli igényeiket a felszámolási tárgyalásnál leendő megállapítás és osztályozás végett, a csődtörvényben kijelölt joghátrányok terhe mellett, a csődtömeg ellen az esetben is bejelentsék, ha igényeik tekintetében külön per volna folyamatban;

8. a zálog- és megtartási joggal bíró hitelezőkhöz intézett azon felhívást, hogy az általuk szerzett jogot a tömeggondnoknak jelentsék be, s az általuk birt dolgokat a tömeggondnok felhívására megbecslés végett mutassák föl;

9. azokhoz, a kiket elkülönítési, visszakövetelési, vagy külön kielégítési jog illet, intézett azon figyelmeztetést, hogy a mennyiben jogaikat nem érvényesítik, azok a csődtömeg értékesítését és fölosztását gátolni nem fogják;

10. a csődhitelezőkhöz intézett azon felhívást, hogy az e végre kitűzött határnapon a csődválasztmány megválasztása végett, a hitelezői minőségüket igazoló okiratokkal ellátva jelenjenek meg. Az érintett határnap a követelések fölszámolására szolgáló határnaptól számítandó harmadnapra tüzendő ki.

Ittazon teendők sorolhatnák föl, melyek a csődnyitás természet-szerű következményei.¹ Ilyennek tekintendők a csődügyben működő közegek (csődbiztos, tömeggondnok) neveinek közzététele s a követelések érvényesítésére való fölszólítás.² A törvény pontozatából a bíróság csak akkor hagyhat el valamit, vagy tehet hozzá, ha ez világosan megengedtetik.³

A csődválasztmány kirendelésének csak egyszer van helye,⁴ a mi nemcsak a gyorsaság és olcsóság követelményeinek tesz eleget, hanem a dolog természetének is. Mert kétségtelen tény az, hogy a

¹ Részletesebb indokolásra már csak azért sincs szükség, mert a nevezetesebb csődtörvények e részbeni intézkedéseivel megegyeznek. (Minist. ind. 73. l.)

² A csődnyitó végzés keltének és számának közzététele nem szükséges. De célszerű a hitelezők tájékoztatása és a végett is, mert a csődnyitás napjához nevezetes jogkövetkezmények vannak kötve.

³ A sommás csődnél rövidítésnek van helye (263. §.). Tömeggondnoki helyettes pedig 95. §. szerint nem nevezendő mindig, hanem csak szükség esetén (252., 253. §§.).

⁴ Német est. 102. §. Mig ellenben az osztrák est. 67. §. szerint a hitelezők kétszer választanak tömeggondnokot és választmányt.

vagyonkezelés s értékesítés sikere bizonyos egyöntetűséget tételez föl és minden változás, mely e tekintetben történik, eltekintve az együttjáró késedelemtől és költségektől, a kezelésnek nem előnyére, de hátrányára válik.¹

Következtesen keresztülvitt különbség állítatik föl a *személyes* és azon *hitelezők* közt, kik csődnyitás előtt szerzett jog alapján *bizonyos vagyonból* követelhetik kielégíttetésüket. Utóbbiak jogai csőd esetén is érintetlenül maradnak; ők tehát igényeiknek a *csődtömeg elleni* érvényesítésére nem köteleztetnek.² Az, a mi az ily hitelezőknek kielégítési alapul szolgál, a csődtömeg *kicépző részét* csak anynyiban képezheti, a mennyiben az érintett igények után fölösleg marad. Miből önként következik, hogy bejelentésre csak azon hitelezők köteleztetnek, kiket személyes igények illetnek, a kik tehát kielégíttetésüket csakis a csődtömegből követelhetik.³

A csődhitelezők bejelentésükkel nincsenek záros határidőhöz kötve.⁴ Elfogadtatik a bejelentés a hirdetvényi határidő után is.⁵ Oly értelemben azonban, hogy a késedelmes hitelező kizáratik azon vagyonból, mely időközben már *felosztás alá* került és hogy megvonatik tőle a jog azon intézkedések megtámadására, melyek nélküle eszközlöttek.⁶

Eddigi csődtörvényünkkel szemközt *újításoknak* tekintendők: *a)* a csődbiztos és tömeggondnoki helyettes; *b)* határidők és tárgyalások; *c)* a hitelezőkhöz intézendő felhívások és figyelmeztetések.⁸

90. §.

A csődbíróság köteles azon napon, melyen a csődnyitási végzés hozatott, ezt szokott módon kifüggeszteni s a megtörtént kifüggesztésről szóló bizonyítványt a csődiratokhoz csatolni.

A hirdetvény ezen fölül a hivatalos hirdlap útján háromszor s a mennyiben vélelmezhető, hogy a közadónak külföldön tartózkodó hitelezői is vannak, a körülményekhez képest a külföldi

¹ Minist. ind. 73. l.

² A hirdetvény csak azokhoz intéztetik, kik mint csődhitelezők *személyes*, tehát az általános csődtömeget terhelő igényeket vélnek érvényesíthetni.

³ Nem ellenkezik ezzel a 89. §. 8-ik pontja. Ez csak azt akarja inkább lehetővé tenni, hogy a tömeg a *külön kielégítés alapján* szolgáló dolgok tekintetében saját jogait sikerrel ellenőrizhesse (Minist. ind. 74.).

⁴ Nem úgy, mint a régi cst. 25. §. szerint.

⁵ Cst. 143. §. A csődperbe tehát bármikor be lehet avatkozni s az elkésve bejelentett követelés sincs a csődtömegből kizárva.

⁶ Cst. 195. §. Ez lényegileg azon joghátrány, melyre utalásnak kell történni a felhívásban, s mely az eset minőségéhez képest a késedelmes hitelezőt egyik vagy másik alakban érheti.

⁷ Ilyenek: *a)* a csődkövetelések bejelentésére kitűzött határidő, mely a csődhirdetvény kifüggesztésétől számított 30 napnál rövidebb, 90 napnál pedig hosszabb nem lehet (125., 143. §§.); *b)* a felszámolási tárgyalás határnapja (133—141. §§.) A felszámolási határnap fontosságáról a vagyonkezelési jog tekintetében (156—160. §§.); *c)* a csődválasztmányi választás határnapja (106—111. s 160. §§.).

⁸ *a)* A *személyes* hitelezőkhöz, hogy követeléseiket, habár per alatt vannak is, bejelenteni el ne mulasztásák; *b)* az ingó *zálogos* hitelezőkhöz, hogy a zálogtárgyakat a tömeggondnok felhívására mutassák fel; *c)* az *igény* (elkülönítési és visszakövetelési) és dologi hitelezőkhöz, hogy a csődtömeg felosztását nem gátolja, ha jogukat nem érvényesítik (152., 153., 158. §§.).

lapok útján is közzéteendő. A hirdetvény haladéktalan közzététele iránt a bíróság hivatalból tartozik intézkedni.

91. §.

A csődnitási végzés egy-egy eredeti példánya a kir. ügyészségnek, az adóhivatalnak, a közados felettes hatóságának, a közados lakhelyén levő posta- és távirda-, nemkülönbén a vasuti és gőzhajózási hivataloknak haladéktalanul megküldendő. A posta-, távirda-, vasuti és gőzhajózási hivatalok a csődnitási végzés vételétől kezdve a közadosnak szóló leveleket, sürgönyöket és küldeményeket a tömeggondnoknak tartoznak kiszolgáltatni.

Ezen intézkedés a közados kérelmére, a tömeggondnok meghallgatása mellett, bármikor megszüntethető; addig is a tömeggondnok a leveleket és sürgönyöket a közadossal közölni, s azokat, melyek a tömeget nem érdeklik, az utóbbinak kiadni tartozik.

92. §.

Ha a közadosnak ingatlan javai vagy jelzálogilag biztosított követelései vannak, a csődbíróság köteles a csődnitási végzés följegyzése végett a szükséges intézkedést haladéktalanul megtenni. Ha a közados ingatlan javai a csődbíróság területén vannak, a csődnitási határozat a telekkönyvi hatóságnak, lehetőleg az ingatlanok telekjegyzőkönyvi számainak közlése mellett azonnal megküldendő; ha pedig az ingatlanok a csődbíróság területén kívül vannak, az illetékes telekkönyvi hatóság, a csőd elrendeléséről táviratilag azonnal értesítendő. Az ekként értesített telekkönyvi hatóság a csőd elrendelését azonnal széljegyzésbe venni, az eredeti csődnitási határozat beérkezése után pedig följegyeztetni tartozik. Ugyanezen eljárás követendő akkor is, ha a bíróság a csődnitás után jut tudomására annak, hogy a csődtömeghez ingatlanok is tartoznak.

A följegyzés elmulasztásának a csődtömegre nézve következménye nincsen.

Mivel a csődnitás joghatálya *azon nappal* veszi kezdetét, melyen az elrendelő határozat az illetékes törvényszék által kifüggesztett:¹ következik, hogy a hozott végzést még azon nap ki kell *függesztetni*² s a megtörtént kifüggesztésről szóló bizonyítványt a csődiratok közt megőrizni.³ Ha a bíróság a kifüggesztés iránti hivatalos kötelességét elmulasztja s ebből a hitelezőkre kár háramlik: ezt a bíróság, illetve a mulasztó közeg tartozik megtéríteni.⁴

¹ Cst. 1., 3., 6. §§.

² A kifüggesztés minden nehézség nélkül eszközölhető, ha a csődöt az *első* bíróság nyitja meg. De mi történik akkor, ha ezt a főbbviteli bíróság rendeli el. Míg innen a végzés az első bírósághoz szabályszerűen leérkezik s itt kifüggesztetik, ez idő alatt a közados vagyona legnagyobb részét elidegenítheti, megterhelheti s elveheti a jóhiszemű hitelezőktől. Nincs tehát más mód, mint vagy a felsőbb bíróság által s ennek kapuján eszközölni a kifüggesztést, vagy e végből azonnal *távirat* által utasítani az első fokú bíróságot.

³ Ezen tekintetben maga a kifüggesztés nem volna elég. Mert az egyszer levett határozat többé bizonyítékul nem szolgálhat. Ellenben teljesen elegendőnek mutatkozik az, ha a megtörtént kifüggesztésről egy hivatalos bizonyítvány a csődiratokhoz csatolatik. Ez által egyttal lehetővé tétetik az érdekelteknek a csődnitás napját, a bizonyítvány hiteles másolata által bármikor igazolhatni. (Minist. ind. 74.)

⁴ Ugyanez áll akkor is, ha a hirdetmény nem törvényszerű, egyes pontokat elnagy, módosít s ez által okozza a kárt.

A mi különösen a levelek, sürgönyök és küldemények visszatartását, illetőleg ezeknek a tömeggondnok részére leendő kézbesítését illeti: ez a csődnyitásnak természetsszerű következménye.¹ Mert a közadás, mint ilyen, cselekvési és rendelkezési képességét vagyona fölött elvesztvén, köteles *mindazt, mi a tömegre vonatkozhatik*, a gondnoknak átengedni.² A magánjellegű *levelek- és sürgönyöket* azonban, melyek a tömeget semmiféle vonatkozásban nem érdeklik, a gondnok meg nem tarthatja; ezeket a közadónak átadni tartozik.³

Ha a bukottnak különböző helyeken vannak fióküzletei s ez okból számára a küldemények több helyre érkeznek: a csődnyitó végzés oda is megküldendő.⁴

A telekkönyvi hatóságot a csődnyitásról értesíteni s ezt a közadás ingatlanaira *följegyeztetni*, már eddigel is szokásban volt nálunk.⁵ Sőt a bíróságok megtették azt is, nem ugyan törvénynél, de gyakorlatnál fogva, hogy a csőd elrendelését *táviratilag* előre jelezték a végből, nehogy időközben bekeblezések, vagy előjegyzések történjenek. Azonban a törvény valamint előbb, úgy jelenleg sem tulajdonít magánjogi hatályt a *följegyzés* elmulasztásának.⁶ A csődnyitás ugyanis ipso jure hat; ennek következménye magához a tényhez van kötve olykép, hogy ezzel a joghatály egyidejűleg következik be, a nélkül, hogy erre a csődnyitási végzés meghozatalán kívül *bármiféle más tény* kívántatnék.⁷

III. FEJEZET.

CSŐDBIZTOS, TÖMEGGONDNOK ÉS CSŐD-VÁLASZTMÁNY.

93. §.

A bíróság a csődbiztost rendszerint saját bírói tagjai közül nevezi ki; csekélyebb fontosságú csődökben azonban a csődbiztosi teendőkkel bírói hivatalra minősített törvényszéki jegyző is megbízható.

¹ A törvény a csődtömeg érdekében sérti meg a levéltitkot.

² A gondnoknak joga van minden levélre, mely a bukottnak szól, ideértve a poste-restante s álnév alatt érkezőket is.

³ Egyébiránt, hogy e részben a tömeggondnok jogai mennyire terjednek, az a következő fejezetben van meghatározva. E tekintetben elvileg mindössze annyit kellett kimondani, hogy a est. 91. §-nak a levelekre, sürgönyökre stb. vonatkozó intézkedései a csődbíróság által bármikor megszüntethetők. (Minist. rend 74. l.)

⁴ A törvény a keresk. czéjegyzékek számára a 252., 253. §§. szerint küldeti meg a csődnyitó végzést.

⁵ Ideigl. törv. szab. IV. 2. §., est. 7., 13. §. 1880. évi 12. 175. szemm. hat.

⁶ A csődnyitás után a bukottnak cselekvényei semmisesek (est. 6. §.), különbség nélkül el van-e már tényleg véve a vagyon tőle, — fel van-e jegyezve a telekkönyvben a csőd, vagy nincs. A ki tőle azontúl szerzett, köteles a dolgot a csődtömegnek kiadni, zálog-, vagy végrehajtási jogáról lemondani.

⁷ A följegyzés tehát nem annyira a csődtömeg, mint inkább harmadik személyek érdekeit célozza; ezeket akarja megóvni attól, hogy hiábavaló lépéseket tegyenek és oly bejegyzéseket eszközöljenek, melyeket a tömeggondnok mint érvényteleneket kénytelen lenne megtámadni. (Minist. ind. 74. l.) *Eggenberger*: Csőd. ország. tárgyalása LXV., XCIII.

A csődbiztos önállóan vezeti a tárgyalásokat s ellenőrzi azoknak hivatalos működését, kikre a vagyonkezelés ruháztatik. E végből fel van jogosítva mindazon intézkedésekre és határozatokra, melyek a jelen törvény által a csődbíróságnak fenn nem tartattak. Különösen jogában áll akár szóbeli érintkezés útján a tömeggondnokkal, akár ennek kihallgatása által magának az ügykezelés állásáról tudomást szerezni és szükség esetében a számadások és kezelésre vonatkozó egyéb okiratok megtekintése mellett az ügykezelést hivatalosan megvizsgálni.

A bíróságok és hatóságok a csődbiztost a hatásköréhez tartozó intézkedések végrehajtásában támogatni tartoznak.

94. §.

A csődbíróság a csődbiztos ügykezelését minden időben megvizsgálhatja, tőle az ügykezelés tekintetében jelentést követelhet. Fontos okokból a bíróság a csődbiztostól a megbízást visszavonhatja s helyébe mást nevezhet ki.

A csődbíróságnak ezen határozatai ellen jogorvoslatnak nincs helye.

A törvény azon fölfogásból indul ki, hogy sem a fölszámolás, sem a csődeljárás vezetése nem tartozik föltétlenül a *bíróság* teendőihez és hogy ez utóbbit föl kell menteni mindazon teendők alól, melyek akár *közigazgatási* természetüknél fogva, akár mert *birói cognitiót* nem követelnek, a bíróság hatásköréhez nem is tartozhatnak. E rendszer keresztülvitele azonban oly *közeg* létesítését teszi szükségessé, melyre hivatalos jellegüknél fogva teljes megnyugvással ruházhatók át mindazon teendők, melyek akár az eljárás vezetését, akár annak folyama alatt bizonyos intézkedések megtételét czélozzák.¹ Ilyen közeg gyanánt jelenkezik a *csődbiztos*, kit e minőségénél fogva az eljárás *vezetése* s a tömeg kezelésével megbízott személyek működésének ellenőrzése, szóval mindazon teendők illetnek, melyek habár közigazgatási természettel bírnak, azelőtt mégis a bíróság hatáskörébe tartoztak.² Így a csődbiztos *vezeti a tárgyalásokat*, eszközli a szükséges

¹ Előbbi csődeljárásunk lassúsága nagy mértében azon körülménynek volt tulajdonítható, hogy a törvény a bíróságnak a csődeljárásra épügy, mint a vagyon kezelésére s ennek értékesítésére túlságos, s egyáltalán nem indokolható befolyást engedett. E baj felismerése vezette az 1853. évi id. csődrendtartás szerkesztőit arra, hogy a csődeljárásban az *autonomiának* bizonyos mértékét megállapítsák az által, hogy a *követelések felszámolását* kihagyták a birói teendők sorából. Azonban ez magában véve még sem a teljes és föltétlenül szükséges autonomiát nem biztosíthatta, sem a bajt gyökeresen meg nem szüntethette; pedig az út erre az 1838-iki *francia* csődtörvény által már ki volt jelölve. A *porosz* csődtörvény, mely alig két évre rá (1855) lépett életbe, már tovább ment s a *francia* csődtörvény egyes intézményeit nem félig, hanem teljesen áltette át, habár nem mindenben járt el a kellő kritikával. Hasonlólag teljes reformot létesített az *osztrák* csődtörvény, mely a *francia* törvény intézkedéseit több szerencsével bírta az adott viszonyokhoz alkalmazni s attól lényegesen csak annyiban tér el, hogy a tömeggondnok végleges megválasztását a felszámolási határnap eltelte előtt meg nem engedi, hanem kettős választást állapít meg. A mi törvényünk természetesen az újabb csődtörvényekhez csatlakozik. (Minist. ind. 75. l.)

² A csődbiztosi intézmény *francia* eredetű, elfogadtatt *Poroszországban* és *Ausztriában*. Ott, hol a csődbíróságot egyes bírák gyakorolják, mint Német- és Angolországban, Amerikában stb., nincsen rá szükség. Le masse des créanciers d'une faillite, une par des intérêts collectifs, n'est point une association volontaire et libre; c'est une association fortuite, que la nécessité a créée, et que le secours de la loi protège

meghívásokat, intézkedik és határoz mindazon kérdésekben, melyek a törvény által egyenesen a csődbíróság elhatározásának fentartva nincsenek.¹ S mert úgy a tömeggondnokkal és választmányával, mint a hitelezőkkel *közvetlen* érintkezésben áll, teendőit azon gyorsasággal és biztossággal végezheti, melyet a csődeljárás sikere föltételez. Rendelkezései és határozatai a *részére kijelölt hatáskörön belül*, rendszerint a *véglegesség* jellegével bírnak ugyan, de megtámadhatatlannak még sem tekinthetők annyiban, a mennyiben ellenük az érdekeltek részéről *előterjesztésnek* van helye a csődbírósághoz.²

A csődbiztos a reá ruházott hatáskörnél fogva arra is van hivatva, hogy *ellenőrizze* működését azoknak, kiket a tömeghez tartozó vagyon kezelése illet. S mert ilyennek első sorban a tömeggondnok tekintendő; a törvény a csődbiztost, különösen *szemben a tömeggondnokkal*, oly joggal ruházta föl, mely az ellenőrzést teljes mértékben lehetővé teszi.³ A csődbiztos, mint előadó és szavazó *bíró*, rendszerint a csődbíróság üléseiben is részt vehet.⁴ Kivévén, ha az ő végzései

et organise en lui servant de règle et de lieu. La loi et la société, l'intérêt des absents et des faibles, les droits de la minorité contre les prétentions ou les spéculations de la majorité, l'ordre public et le principe d'égalité proportionnelle dans les sacrifices et les pertes, ont besoin d'être représentés dans cette associations; ils le sont par le tribunal de commerce qui, lui — même, est représenté par le juge — commissaire. La surveillance collective du tribunal sur la marche journalière de chaque faillite n'est pas possible; la perte de temps serait considérable; l'unité, l'esprit de suite, la connaissance suffisante des détails et des personnes manqueraient. L'institution du rôle special confié à un magistrat est une très-utile création de l'ancien Code de commerce et l'une des plus heureuses innovations (*Renouard I. : 410.*)

¹ A csődbíróságnak fentartott jogkör a következő: *a)* csődöt nyit (86., 232. §§.), *b)* kinevezi a csődbiztost, megvónja tőle a megbízást (94. §.), *c)* kinevezi a tömeggondnokot, helyettesét, *időiglenes* csődválasztmányt, vagyonkezelőt (95., 96., 98. §§.), *d)* a tömeggondnoknak pénzfelvételre meghatalmazást ad (102. §.), *e)* a tömeggondnok fölött fegyelmi hatóságot is gyakorol, megbírságolja, elmozdítja (104. §.), *f)* a bukkottat letartóztatja, felszabadítja (121., 124. §§.), *g)* a csődbejelentések hozzáadandók (127. §.), *h)* dönt a hitelező szavazati joga felett (144. §.), *i)* eljár és ítél a vitás csőd követelések és bejelentés alá nem eső követelések fölött (9., 10., 11., 145., 152. §§.), *k)* intézkedik a vagyonkezelésnél előforduló visszaélésekre nézve (157. §.), *l)* határoz a gondnoknak fontosabb vagyoni rendelkezései és számadásai felett (60., 63. §§.), *m)* megszünteti a csődöt (165., 168., 198. §§.), *n)* intézkedik a tömeghitelezők kielégítése iránt (170. §.), *o)* ítél a felosztási terv elleni észrevételek iránt (188. §.), *p)* kényszer-egyezségül ítél a hitelezők szavazati joga és az egyezés jóváhagyása tárgyában (216. §.). Ezekből látszik, hogy minden érdekesebb eset és *vitás* ténykérdmény eldöntése a csődbíróságnak van fentartva.

² Cst. 81. §. Minist. ind. 75. l. A törvény tehát arról is gondoskodik, hogy a csődbiztos hatáskörét át ne léphesse, s hogy törvényellenes határozataival, vagy intézkedéseivel a feleknek jogsérelmet ne okozhasson. Mivel azonban a csődeljárás perenkívüli ügy: a csődbiztos semmisi rendelkezése is érvényben marad, ha az érdekelt fél nem panaszskodik, vagy a bíróság utólag nyilván, vagy hallgatag jóváhagyja. Így a csődbiztos nem fogadhatja ugyan el a bejelentést (126. §.), de ha mégis megtenné, azt nem lehetne meg nem történtnek tekinteni.

³ Minist. ind. 75. l. Azonban nem tehet olyant, amit a törvény a tömeggondnoknak, csődválasztmányának, hitelezőnek vagy más érdekelt csődbeli közegnek szab. kötelességül. A 93. §. ezen kitétele tehát: *fel van jogosítva mindazon intézkedésekre és átiratokra*, nem veendő a szó szoros értelmében. Különben a biztos maga végezhetné az eljárás összes intézkedéseit. Holott pedig nem rendelkezhetik a tömeggel, azt nem kezelheti, érdemleges utasításokat nem adhat sem a gondnoknak, sem a választmányának, a követeléseket valódiaknak el nem ismerheti, sem osztályozásukat, illetve rangsorozatukat meg nem állapíthatja.

A bíró-csődbiztos nem azért vehet részt a csődbíróság határozathozatalában mert biztos, hanem azért mert *bíró*.

ellen beadott előterjesztés fölött kell határozni,¹ vagy midőn a biztos nem bírő, hanem csak törvényszéki jegyző.² Különben pedig a bíróság a csődbiztos meghallgatása nélkül is hozhat határozatot.³

A törvény a bíróság belátására bizza, hogy az esetek különféleségéhez képest saját tagjai közül nevezze-e ki a csődbiztost, vagy ennek teendőit egy törvényszéki jegyzőre bizza.⁴ Azonban ezen jegyzőnek a bírói hivatalra minősítettnek, tehát olyannak kell lenni, a ki bírónak is kinevezhető volna. Ez okból benne a 26 év ép oly

¹ Dans ce cas, en effet, l'esprit de la loi et la raison commandent au juge — commissaire de s'abstenir, parce qu'il pourrait y avoir lieu de craindre que, par un sentiment d'amour-propre, il ne persistât dans sa première résolution, au lieu de statuer comme un juge parfaitement désintéressé sous tous les rapports. *Pardessus*. 1142. sz. *Bedarride* I. k. 153., *Laroque Saysinelle* I. k. 426. sz.

² A jegyzői csődbiztos bírói teendőket nem végezhet. Különben is a biztosi cselekvények nem bírói cselekvények.

³ Az ilyen határozat szabályszerűen van meghozva. Nem foglaltatik benne semmiség, annál kevésbé, mert a semmiség kimondására törvényes alap kell (*Kvintik* 210. l.).

⁴ Csődtörvényünk első tervezetében a csődbiztosi teendők: a kir. közjegyzőkre voltak bízva. Az országgyűlés elé terjesztett ministeri javaslatban bírókra és közjegyzőkre; a képviselőház igazságügyi bizottmányának javaslatában pedig csak bírókra. A törvényhozásnak ép úgy mint az adminisztrációnak, kell hogy helyes politika képezze alapját, s az egyiknél úgy, mint a másiknál nem mindig az abszolút jónak, hanem annak kell irányadónul szolgálnia, mi az adott körülmények és viszonyok közt leghelyesebbnek, legcélszerűbbnek mutatkozik; a törvényhozó teljesen félreismerné feladatát, ha ideálokat rajongna, a helyett, hogy a létező faktorokkal számolva, oly intézményeket honosítana meg, melyek hazája viszonyainak, materiális és intellectuális tehetőségeinek leginkább megfelelnek. A legisláció terén alig képzelhető intézmény, mely habár abszolút jónak és helyesnek tekinthető, minden országra egyenlő sikerrel volna alkalmazható; mert a sikert nem egyedül az intézmény abszolút helyessége, hanem az ahoz szükséges faktorok együttes közrehatása képes csak biztosítani. Elfogultság lenne ugyanis egyrésztől tagadni, hogy a csődbiztosi teendők általában leghelyesebben és legbiztosabban a bírósági tagokra ruházhatók; de másrésztől helytelen volna ebből azt következtetni, hogy a kérdéses teendőkkel másokat megbízni általában nem lehet, vagy hogy a szóban levő teendőkkel mindenütt okvetlenül a bírósági tagokat kell megbízni. Arra nézve ugyanis, hogy ez történhessék, kvalifikált és kellő számú bírák szükségesei; mert ha akár az egyik, akár a másik faktor hiányzik, az intézmény nem eredményezheti azt, mit a kellő faktorok mellett eredményeznie kellene. Sem bírósági szervezetünk, sem eljárásunk nincs olykép berendezve, hogy törvényszékeink egyes tagjait, a többi ügyek nevezetes hátramaradása nélkül, a csődbiztosi teendőkkel kizárólag felruházhatók; a törvény tehát, ha a csődbiztosi teendőket kizárólag a bírósági tagokra ruházná, mert erre csak bírákat alkalmazhatna, vagy magát a csődeljárást nehezítené meg, vagy a többi ügyek elintézését gátolná; azt nem is említve, hogy nem minden törvényszék lenne képes kellő számban rendelkezni oly kvalifikált bírák felett, kikre a csődbiztosi teendők teljes megnyugvással bízhatók lennének. Midőn az osztrák igazságügyi minister 1874. augusztus havában kelt rendeletében, a csődeljárás hiányossága ellen kikelt, kénytelen volt bevallani, hogy a hiányos eljárás egyik főokát azon körülmény képezi, hogy a csődbiztosok teendőiket részint a kellő kvalifikáció, részint a szükséges idő hiánya miatt, a törvény intenciójának megfelelőleg ellátni nem képesek. Úgy de, ha a csődbiztosi teendők kizárólag a bírósági tagokra kellő sikerrel a lajtántúli országokban sem ruházhatók, önhittség volna azt képzelní, hogy a mi bírósági szervezetünkkel kedvezőbb eredmény érhető el. Továbbá ha áll az, hogy a bíróságok a jogszolgáltatás érdekében, minden oly teendőtől felmentendők, mely szorosan véve a bíráskodáshoz nem tartozik; ha áll az, hogy a végrehajtói intézmény ép ezen elv megvalósítása végett hozott be, — úgy a javaslat csak az érintett elvet fejleszti tovább, midőn a csődeljárás körében a bíróságot azon teendőkől felmenti, melyek a szorosan vett bírói funkcióval semmiféle összeköttetésben nem állanak. Végre nem teendő az szem elől, hogy a javaslat nem kényszerítőleg, hanem csak facultative intézkedik, tehát nem zárja ki azt, hogy a bíróság egyes esetekben a csődbiztost saját tagjai közül nevezze ki. (Minist. ind. 76. l.)

lényeges kellék, mint az ügyvédi, vagy gyakorlati vizsga letételéről szóló bizonyítvány.¹

A csődbiztos, legyen ez akár bírósági tag, akár jegyző, a csődbíróság megbízottjának tekintendő. A dolog természetéből következik tehát, hogy a bíróság a csődbiztos működését ellenőrizheti; sőt ha bizalomra érdemetlennek mutatkozik, állásától is elmozdíthatja, a nélkül, hogy a csődbiztos a bíróság e részbeni határozata ellen jogorvoslattal élhetne.²

95. §.

A tömeggondnokot és szükség esetében annak helyettesét a csődbíróság a saját hatósági területén lakó gyakorló ügyvédek sorából nevezi ki.

96. §.

A bíróság akár hivatalból, akár a hitelezők kérelmére a tömeggondnok mellé a helybeli hitelezőkből vagy más alkalmas egyénekből alakítandó ideiglenes választmányt nevezhet ki. E választmány, mely legfőlebb három tagból állhat, a tömeggondnokot általában, különösen pedig a 156. §-ban felsorolt teendők tekintetében ellenőrzi, a 160. §-ban kijelölt teendők tekintetében pedig a csődbíróságnak véleményét ad. Ezen határozat ellen jogorvoslatnak helye nincs.

97. §.

A közadósnek föl- vagy lemenő ágbeli rokonai és sógorai, testvérei, unokatestvérei és ezeknél még közelebbi rokonai, házastársai és jegyesei, testvéreinek házastársai és házastársainak testvérei sem tömeggondnokul, vagy ennek helyetteséül, sem ideiglenes választmányi tagokul ki nem nevezhetők.

A törvény a fölszámolásnál mellőzi az eddigi nehézkes eljárást, mellőzi az elkülönített valódisági és osztályozási tárgyalást s ehhez képest a *perügyelői* állást is, melynek köréhez eddigelé a fölszámolásnál a tömeg képviselte tartozott.³

Egészen másként áll a dolog a tömeggondnokokkal, kinek az új csődeljárás igen fontos szerepkört enged. E tömeggondnokot mindig a bíróság nevezi ki azon gyakorló ügyvédek sorából, kik ámbár székhelyen kívül, de mégis *hatósági* területen laknak.⁴ A tömeggondnok

¹ A jegyzőnek az illetékes csődtörvényszékhez tartozónak kell lenni. Hogy a központban legyen alkalmazva, nem szükséges. A minist. javaslat ezt akarta. Nem központi járás- és aljárásbíró szintén lehet csődbiztos, a mi nagyobb vagyontű, nem központi csődöknél kívánatos is. (*Krátk* 207; *Eggenberger* Csődt. LXIX.)

² Minist. ind. 77. Az elmozdító határozatot indokolni nem kell, de tárgyalást tartani sem szabad, mint a tömeggondnok elmozdításánál (est. 104. §.). Az elmozdítás, vagy visszavonás alkalmas okait a bíróság vagy saját tapasztalásából, vagy a biztos, tömeggondnok, vagy más érdekelt fél jelentéséből tudhatja meg. Az elmozdításnak azonban nincs *fegyelmi* hatása a biztosra nézve (*Krátk* 211.).

³ Azon körülmény, hogy a törvény szerint a fel nem számolható követelések *perre* utasítottak, a perügyelői tisztet merőben fölöslegessé teszi. Mert az ily perek a csődeljárás kiegészítő részét nem képezik s azokban a tömeget a tömeggondnok akár közvetlenül, akár közvetve képviselheti. (Minist. ind. 77.)

A bíróság ugyanis akkor, midőn a csődnyitási végzést meghozza, ritkán van azon helyzetben, hogy a közadós *hitelezőit* ismerje, hogy ezek közül tömeggondnokot

azonban nem tekinthető pusztán a hitelezők meghatalmazottjának. Ő a hitelezők kielégítésére szolgáló vagyon gondviselője, mely mivel nem megy át a hitelezők tulajdonába, a tömeggondnok egyszersmind a közadós képviselőjének is tekintendő. A tömeggondnok azért kezeli s értékesíti a csődvagyont, hogy a hitelezőknek a törvény által kijelölt szabályok szerint leendő kielégítését lehetővé tegye; a tömeg azonban csak annyiban fordíttatik a hitelezők kielégítésére, a mennyiben azt ezek követelései szükségessé teszik s a *főlöslég* nem ezeket, hanem a közadóst illeti. A tömeggondnoknak tehát, ki eként a hitelezők és közadós között áll, bizonyos tekintetben független, a hitelezők önkényének alá nem rendelt állással kell bírnia.¹

A tömeggondnok nem köteles a bíróság székhelyén lakni, elég, ha területén tartózkodik. Nem kell biztosítékot letenni, sem hivatalát elfogadni, vagy megtartani, szabad levén arról bármikor lemondani.²

választhasson; azt nem is említve, hogy a bíróság soha sem lenne biztos az iránt, vajlon a kinevezett hitelező a neki szánt tisztet elvállalja-e, vagy sem; a bíróság tehát minden esetben leghelyesebben jár el, ha a tömeggondnokot azok sorából választja, kiknek állásával a tömeggondnoki tisztt legjobban összefér. És miután a tapasztalás azt mutatja, hogy a bíróságok ott is, hol a törvény őket arra határozottan fel nem jogosítja, a tömeggondnokot mindig a gyakorló ügyvédek sorából nevezték ki: nincs semmi elfogadható ok, hogy a szóban levő jog a bíróságoknak határozottan meg ne adassék. Eleje vétetvén ekként azon kételyeknek, melyek a bíróság jogkörére nézve fölmerülhetnének (Minist. ind. 78.). De a bukottnak csőd előtti ügyvédje nem lehetne tömeggondnok. (Ügyvédi rendt. 47. §.)

¹ A ministeri javaslat szerint a csődbíróság épúgy most, mint előbb csak *ideiglenes* tömeggondnokot nevezett volna, de a *véglegest* a csődhitelezők választották volna. Ezt a képviselőház igazságügyi bizottsága mellőzte és a tömeggondnok kinevezését egyszer s mindenkorra a bíróságra bízta. A bizottságot e kétségen kívül fontos változás elfogadásánál nemcsak azon tapasztalat vezérelte, hogy a tömeggondnoki választásoknál, ha azok a hitelezők kezeibe vannak letéve, sem a tömeg, sem a valódi hitelezők érdekei kellően meg nem óvathatnak; hanem vezérelte az is, hogy a perügyelői intézmény megszüntetésével a tömeg *jogi képviselete* a tömeggondnok feladatahoz tartozván, a tömegnek minden esetben jogtudós képviselőre van szüksége. Ugy de ez esetben sokkal tanácsosabb, ha a tömeggondnokot a bíróság legjobb belátása szerint nevezi ki, mintsem ha a tömeggondnok kirendelése a sokféle esélynek alávetett választástól tétetik függővé. Elhez járul még, hogy egy részről a vagyonkezelés mindenestre kevesebb költséggel és idővesztéssel jár, ha az már kezdettől fogva állandóan a tömeggondnok kezeibe tétetik le, mintha a kezelés az ismételt választások folytán megszakíttatik; hogy továbbá másrészt a törvény kellően gondoskodik azon esetekről is, melyekben a tömeggondnoki teendők egyik része, t. i. a vagyonkezelés, bizonyos ismereteket tételez föl, megengedvén, hogy ily esetben a bíróság *külön* vagyonkezelőket nevezhessen ki. (Igazs. bizotts. jelentés 9. l.)

² Az autonomia, melyet az újabb törvényhozások a hitelezők részére biztosítanak, azt követelné ugyan, hogy a tömeggondnok kinevezése *kizárólag* a hitelezők választásától tétessék függővé; mindamellett azt tapasztaljuk, hogy a hitelezők e részbeni autonómiaja a pozitív törvényekben korántsem talál feltétlenül elismerést; hogy továbbá a pozitív törvények e tekintetbeni intézkedései még akkor is, ha különben teljesen egyenlő elveket emelnek érvényre, egymástól lényegesen eltérnek. Az ellentétek kiindulási alapját kétségtelenül azon körülmény képezi, hogy míg némely törvények, mint a *Code de commerce*, a *porosz és osztrák* csődtörvény, a *bajor* perrendtartás a csődtömeg kezelésére nézve bizonyos *stadiumokat* különböztetnek meg olyképen, hogy a bíróság által kinevezett legideiglenebb tömeggondnokot, a hitelezők által választott ideiglenes és ezt ugyancsak a hitelezők által választott végleges tömeggondnok váltja fel; más törvények, mint az 1838-iki *francia* csődtörvény, a *hollandi* és az *olasz* kereskedelmi törvények, az *angol* és a *német* csődtörvény ily stadiumokat nem ismernek, hanem a bíróság által kinevezett ideigl gondnok helyébe közvetlenül a hitelezők által választott végl. gondnokot állítják. Mindazon törvények, melyek az érintett első kategóriába tartoznak, a *legideiglenebb* tömeggondnok kinevezését kivétel nélkül a bíróságra ruházzák. Ellenben a *végleges* tömeggondnok kirendelését a hitelezők választásától teszik

Helyettesre csak akkor van szükség, ha a tömeggondnok gátolva van.¹

A tömeggondnok ellenőrzése a csődválasztmányra van bízva, mely kétféle: *ideiglenes* és *végleges*. Amazt a bíróság, ezt pedig a hitelezők rendelik ki.² Utóbbiak állapítják meg rendszerint az ellenőrzés módját³ is, mely ellen a gondnok a csődbiztoshoz, esetleg a csődbírósághoz fordulhat.

98. §.

Ha a tömeg minősége, különösen az ügyletek terjedelme ezt szükségessé teszi, a bíróság a tömeggondnok és a választmány meghallgatása után, a kezelés egyes ágaira, nevezetesen az ingatlan javak kezelésére, az üzlet vagy a vállalat vezetésére külön vagyonkezelőket is kinevezhet, kiket saját hatáskörükön belől tömeggondnoki jogok és köteleességek illetnek.

A tömeggondnok a külön gondnokok eljárásáért nem felelős ugyan, de ezektől a kezelésre nézve fölvilágosítást kívánhat és szükség esetében elmozdíttatásukat kérheti.

Az előbbeni §. intézkedése a vagyonkezelőkre is alkalmazandók.

A bíróság ezen határozata ellen jogorvoslatnak helye nincs.

99. §.

A tömeghez tartozó ingatlan javak által biztosított zálogos hitelezőknek jogukban áll ezen javak kezelésére külön vagyonkezelőt választani s e végből a dologi bíróságnál választási határnap kitűzését kérni.

A kitűzött határnapon, melyre a bejegyzett hitelezők mind megidézendők, a választás a követelések összegei szerint számítandó többséggel történik. A dologi bíróság, a mennyiben nem egyszersmind csődbíróság, a történt választást ez utóbbival közölni tartozik. Az ilyen módon választott vagyonkezelő jogaira és köteleességeire nézve az előbbi szakasz határozatai szolgálnak irányadóul.

Mint szükséges és czélszerű jelenkezik azon intézkedés, mely szerint a tömeg állásához képest, a *kezelés egyes ágaira* nézve külön

függővé és pedig vagy *feltétlenül*, vagy *megszorítással*, mint a porosz csődtörvény, mely a hitelezőknek a *kijelölési jogot* átengedi a nélkül, hogy a történt kijelölést a bíróságra nézve kötelezőnek tekintené. (Minist. ind. 77.) A mi új törvényünk a tömeggondnok kirendelése iránt sem a *hármast*, sem a *kettőst* stadiumot nem fogadta el. A tömeggondnok választására nézve semmiféle jogot nem enged a hitelezőknek.

¹ Cst. 105., 133. §§. De ép ez esetre a helyettesít mindig ki kell nevezni (88., 89. §§.). Működése főleg a 140. §. esetében áll elő, mely szerint a helyettes dolga a tömeggondnok csőd követelésének valódisága és osztályozása iránt a felszámolási tárgyaláson nyilatkozni. Ehhez képest ő ellene intézi a tömeggondnok keresetét s a végrehajtási lépéseket saját követelésének érvényítése végett (145., 152., 57. §§. 6. l.)

² Más alkalmas egyének alatt első sorban a hitelezők képviselői értendők. Fontos ok nélkül egy választmányi taggá kirendelt hitelező sem vonhatja ki magát ezen megbízás alól. Egyes tömegeknél ugyanis oly teendők fordulhatnak elő, melyeket a végleges választmány megválasztásáig feltétlenül a tömeggondnokokra bízni alig lehetne. Ily esetekben czélszerű lesz, ha az ideiglenes csődválasztmány bizonyos teendőknél a tömeggondnokot ellenőrzi és bizonyos kérdéseknél a csődbíróságot véleményével támogatja. (Minist. ind. 79.)

³ Cst. 157. §. A csődbiztos és csődbíróság *érdekeltsége* iránt a polg. törv. rendtartás szabályai alkalmazandók. (1863: 54. tcz. 56. §.)

gondnokok is nevezhetők.¹ E kinevezéssel, melyet sok esetben a helyes munkafelosztás tehet szükségessé, az illetők egészen önálló hatáskört nyernek, melyen belől őket a tömeggondnoki jogok és kötelességek illetik.² De ép azért, mert a különgondnokok hatáskörükön belől függetlenül járnak el, cselekvényeikért és mulasztásaikért a tömeggondnokot nem is lehet felelőssé tenni. Mivel azonban a tömeggondnoknak az *egész kezelés* áttekintésével kell birnia, szükségesnek látszott az utóbbit följogosítani arra, hogy a különgondnoktól a *kezelést* illetőleg fölvilágosításokat kívánhasson és szükség esetében azok *elmozdítása* végett a csődbíróságnál a szükséges lépéseket megtehesse.³ *Ingatlan* vagyron kezelésére is nevezhet ki különgondnokot a csődbíróság; de csak akkor, midőn betáblázott követelésekkel terhelve nincs.⁴

Mivel a zálogos hitelezők jogain a csődneyítés ténye által változás nem történik: ez okból engedtetik meg, hogy a zálogos hitelezők a nekik kielégítési alapul szolgáló vagyronra nézve *különgondnokot* választhassanak,⁵ a nélkül, hogy ennek megerősítése a csődbíróságnak fentartatnék.⁶ Választási joggal csak a bejegyzett, illetőleg bekebelezett és előjegyzett hitelezők birnak.⁷ A választás nincs időhöz kötve, történhetik a fölszámolási határnap előtt is és *szótöbbség* szerint teljesítettik.⁸

¹ A kezelés fogalma kiterjed az eset körülményeihez képest az egyezkedésre, értékesítésre, ingóságok elidegenítésére stb. De nem az *ingatlan* eladására. Ez a tömeggondnokot illetheti. (102., 160. §§. 6., 9.)

² Hatáskörük csak a kezelésre van szorítva. Azért *kezelési gondnoknak* lehetne őket nevezni. Közvetlenül érintkeznek a csődbiztossal, csődválasztmánygyal, csődbírósággal; közvetlenül számolnak; díjaik és kiadásai is épúgy állapittatnak meg, mint a tömeggondnokiak.

³ Magától értetvén, hogy a csődbíróság az elmozdítás kérdése fölött minden esetben saját belátása szerint szabadon határozand. (Minist. ind. 79.)

⁴ Teher létében a bíró által kinevezett külön gondnok engedni tartozik annak, ki a 99. §. szerint megválasztott.

⁵ Dologi bíróság, nem a telekkönyvi hatóság, hanem a *birtokbíróság*. A kérvény tehát a külön gondnok választása iránt ehhez és nem a telekkönyvi hatósághoz intézendő.

⁶ Sem a 99. §., sem a 164. §. nem ad a dologi bíróságnak érdemleges határozati jogot. A szavazati jog fölötti viták elintézése tehát a csődbíróságot illeti.

⁷ A vitás vagy nem pénzre irányuló igények szavazati módjának megállapításáról nincs külön intézkedés.

⁸ Magának a szótöbbségnek kiszámításában pedig rendszerint a hitelezők száma határoz, mert a *hitelezők szavazata fejenként számítatik*. A követelések nagysága csak *kévélesen*, illetőleg csak akkor vehető figyelembe, ha a fejenként szavazó hitelezők két egyenlő részre oszlanak. Mert ekkor a törvény azon résznek szavazatát ruhazza fel eldöntő erővel, a melynek követelései a *töteösszeg és járuléai tekintetében* a másikét meghaladja. Ha a szavazatok kettőnél több egyén vagy több vélemény között oszlanak meg: ez esetben új választás történik azon kettőre nézve, kiknek, illetőleg melyeknek helyzete a szavazatok tekintetében legelőnyösebb. S ha még akkor sem állna elé a többség egyik vagy másik egyén vagy vélemény mellett: a csődbíróság szavalez az irányadó. Ha a hitelezők a többször érintett tömeg körüli intézkedésekben nem személyesen vesznek részt, hanem megbízottak által: *ezek annyi szavazattal birnak*, a hány hitelezőt képviselnek. Szükséges azonban, hogy kétség esetében megíratásukat igazolják, mert ennek hiányában szavazásra nem bocsáthatók. A sem személyesen, sem képviselő által nem jelentkező hitelezők szavazata figyelembe nem vétethetik. (1844 nov. 12. — 1357. váltófelt. *Herczegh*: Csődtörvényk. 92. 1.) *Követelések* alatt értetnek a kamatok, végrehajtásilag vagy általánképen bekebelezett perköltségek, egyéb járulékok is, úgy nemkü önben mindazon jelzálogos tételek, melyek jövődöbeli követelésre vonat-

Az ingatlan kezelésével megbízott különgondnok is teljesen *önálló hatáskörrel* bír. Tehát e hatáskörön belül a tömeggondnoki jogokat és köteleességeket gyakorolja. Mindamellett a kezelést illetőleg a csődtömeggondnoknak fölvilágosítással tartozik. Mert habár azon vagyon, melynek kezelésére kirendeltetett, a zálogos hitelezők külön kielégítési alapját képezi, az a csődtömeg *kiegészítő részét* alkotja s ebbeli minősége csak az esetben szűnik meg, ha a zálogos hitelezők követeléseit által teljesen fölemésztetik. Ennek megtörténteig s ennek ellenőrizhetése végett a csődtömeggondnoknak legalább annyi jog adandó, hogy ez a különgondnoktól a kezelést illetőleg fölvilágosítást követelhessen.¹

100. §.

A tömeghez tartozó vagyon tekintetében a képviseleti; továbbá a kezelési és rendelkezési jogot a jelen törvény korlátain belül a tömeggondnok gyakorolja. Azon teendőkön kívül, melyek a jelen törvény által különösen reáruháztatnak, neki áll kötelességében a tömeg cselekvő és szenvedő állapotát kipuhatolni, s az elsőnek biztosításáról, behajtásáról, az utóbbinak pedig megállapításáról gondoskodni. Ő vizsgálja meg a tömeg ellen bejelentett követeléseket, ő képviseli a tömeget mindazon perekben, melyek azt cselekvőleg vagy szenvedőleg illetik.

Az ügykezelésben a tömeggondnok a rendes családapá gondosságával eljárni s a vagyonkezelésről pontos számadást vezetni tartozik. A tömeggondnok az érintett gondosság elmulasztásából eredő minden kárért felelős.

101. §.

A közadós a tömeggondnoknak a szükséges felvilágosítást megadni tartozik.

102. §.

Harmadik személyek irányában a tömeggondnok már kineveztetése alapján, mely minden, a törvény szerint szükséges külön meghatalmazást pótol, feljogosítottnak tekintendő mindazon jogügyletekre és jogcselekvényekre, melyek tisztével járnak; különösen feljogosítottnak tekintendő azon pénzek és pénzértékek fölvetelére és nyugtatóványozására, melyeknek fölvétele a vagyonkezelés természetéből következik.

A közpénztáraknál, hatóságoknál és hivataloknál levő pénzek,

koznak; vagy a melyek valódi követelést egyelőre még nem tartalmaznak, mint valamely hiteltőke, biztosítéki összeg, vagy óvadék erejéig bejegyzett zálogjog. (Cst. 107. §. 2. telekrendtartás 65. §.)

¹ Minist. ind. 79. l. A vagyonkezelő számoltatásáról a 164. §. intézkedik. A 157. §. szerint a felszámolási határnap megtartása után a csődvagyont az *összes hitelezők* kezelik és e részben utasításokat adhatnak a választmányoknak. A 156. §. szerint pedig a vagyonkezelés minden fontosabb ügyeiben a választmány határoz. A különgondnoknak is vagy a csődválasztmány, vagy az összes hitelezők adhatnak kezelési utasításokat. Erre a *jelzálogos hitelezők a többiek*től *különváltan* nincsenek feljogosítva, mert a betáblázásokkal terhelt ingatlan sem vétetik ki a csődvagyon fogalma alól. A 164. §. a jelzálogos hitelezőknek különös beleszólást biztosít az ingatlan tárgyzó számadásra nézve. De a mi a szabadkézből eladást illeti, a jelzálogos hitelezőnek nincs több szava, mint más csődhitelezőnek. Sőt a mennyiben mint csődhitelező föl nem lépett, az eladás iránt meg sem hallgattatik (126., 129., 158., 173. §§.).

drágaságok és értékpapírok fölvételére a csődbíróagtól nyer esetről esetre fölhatalmazást.

Hogy a tömeggondnok jogköre egyes esetekben mennyiben korlátoztatik, az a 160. §-ban állapittatik meg.

Mint minden állásnál, melylyel idegen vagyon kezelése van összekötve, úgy a tömeggondnoki hivatalnál is, a biztonságnak, a kezelés sikerének mellőzhetlen feltételként jelenkezik az: hogy lehető szabatossággal megállapíttassanak azon *jogok és kötelességek*, melyek a vagyonkezelésre hivatottat illetik, és hogy ez jogkörének túllépése által magának és másoknak hátrányt ne okozhasson.¹

Ehez képest a törvény a tömeggondnok jogkörét mindenekelőtt *általában* határozza meg s az *egyes* teendőket azon intézkedések közé sorozza, melyek a tömeg *biztosítására* vagy *kezelésére* vonatkoznak.² Hogy pedig a tömeggondnok mily ügyletek és cselekvények iránt tekinthető a vagyonkezelés természetéből folyólag fölhatalmazottnak, az minden egyes esetben külön van meghatározva.³

A mi a tömeggondnok lelkiismeretességét s óvatosságát illeti, ez az idegen vagyon kezelésének természetéből következik. E foglalkozás elvállalására senki sem kényszeríthető, mert nehéz, terhes és nagy felelősséggel jár. De a ki elvállalta, arra nézve mulhatlanul szükséges, hogy teendőiben a legnagyobb figyelem, gond és becsületess-

¹ A tömeggondnok annyira jelentékeny közege a csődeljárásnak, hogy hatáskörének szabatos meghatározása egyike a legfontosabb feladatoknak. Ha a pozitív törvények e tekintetbeni intézkedéseit vizsgáljuk, kielégítőeknek sem a *francia* csőd-, sem az *olasz* kereskedelmi törvény, sem a *porosz* és a *német* csődtörvény intézkedéseit nem találhatjuk. Érintett törvények ugyanis a tömeggondnok hatáskörét sem *általában* nem állapítják meg olyképen, hogy általános határozataik minden egyes kérdésre nézve kellő tájékoztatást nyújthatnának, sem a *részletekben* oly dispositiókat nem tartalmaznak, melyek az általános határozatok hiányait pótolhatnák. Kivételt e tekintetben egyedül az *osztrák* csődtörvény képez, mely a tömeggondnok jogkörét nemcsak általában határozza meg, hanem részletesen is kijelöli azon teendőket, melyek a tömeggondnok jogköréhez tartoznak; e mellett egyuttal szabatosan meghatározza azon korlátozásokat is, melyek a tömeggondnok jogkörére nézve szükségeseeknek mutatkoznak. Hibának legfőlebb azt lehetne az osztrák csődtörvényben tekinteni, hogy általános intézkedéseit nem a kellő elkülönítéssel, hanem részben a tömeggondnoki és csődbiztosi jogok egybekeverésével állapítja meg. E lényegtelen körülmény természetesen nem képezhet akadályt arra nézve, hogy a törvény a tömeggondnoki jogok és kötelességek megállapításánál lényegileg az osztrák csődtörvény intézkedéseit kövesse. (Minist. ind. 79.)

² A tömeggondnok a tömeg *kezelője* lévén, hatásköre általában már e minőségénél fogva magával hozza a jogosítványt mindannak megtételére, mi a vagyonkezeléssel *természetesen* jár.

³ A törvény e tekintetében ép oly kevesbé szabotná meg a teendők és jogosítványok egész sommáját, mint ezt p. o. a kereskedelmi meghatalmazottnál tenni nem képes. Egyébiránt nemcsak a tömeget illető pénzbeli követelések behajtása iránt tartozik intézkedni, hanem a mennyiben a tömeghez tartozó vagyon másnak volna birtokában, azt szükség esetében a tömeg részére *tulajdoni, illetőleg kiegészítési per* útján eszközöskébe venni. Különösen törekvendő pedig a tömeggondnok kipuhatolni: a) nem kötött-e a közadás a csődbukás küszöbén vagyon elidegenítését tárgyzó terhes és tilos szerződéseket; b) nem rejtett-e el a közadás fizetési tehetetlenségét tudva, valamely vagyon, vagy nem adott-e el a tömegből a csődmegnyitás után valamit; c) nem léteznek-e bukott, illetőleg most már a tömeg vagyonához tartozó zálogok, vagy nem intéztetett-e a csődmegnyitás után a közadás tartozásbeli elmarasztalásáért bírói foglalás a közadás javaira, s végül d) nem szállott-e a közadásra örökösödés, vagy más szerzési czímen valamely érték, vagy nincsenek-e oly haszonbéri szerződések, melyek a csődtömegre nézve károsoknak mutatkoznak.

séggel járjon el — annál is inkább, mert ebbeli hivatala megfelelő díjazással jár.¹

A tömeggondnokot a *képviselési jog* harmadik személyek irányában *föltétlenül* megilleti.² Habár el is tér a hitelezők, vagy a választmány utasításaitól, avagy túllép is megbízása korlátaiban, cselekvénye harmadik személyek irányában megáll. Kötelezi a tömeget, s jogot ad mások részére a tömeg ellen. Kötelességgellenes eljárásáért a választmány, a hitelezők felelősségre vonhatják, a csődbíróság elmozdíthatja; intézkedéseinek érvényét azonban mindez nem érinti. *Kezelési és rendelkezési* jogára nézve azonban korlátoztatik részint a kölöngöndnokok hatásköre,³ részint a hitelezők akarata,⁴ részint a csődválasztmány határozata,⁵ részint pedig a csődbíróság fölügyelete által.⁶

A törvény az iránt is intézkedett, hogy a tömeggondnok föladata *lehetővé* tétessék, illetve *megkönnyíttessék*. Azért rendeltetik, hogy a közadás a tömeggondnoknak a szükséges fölvilágosításokat megadni tartozik. Az adós támogatása nélkül ugyanis a tömeggondnok nem lenne képes megállapítani a cselekvő és szenvedő állapotot. Másrésről pedig oly esetben, midőn maga nem ügyvéd, az ilyennek közreműködését oly ügyekben, melyek *ügyvédi képviselést* tesznek szükségessé, nem nélkülözheti⁷

103. §.

A tömeggondnok a tömeg érdekében tett kiadásainak megtérítését és fáradozásának díjazását igényelheti.

A díjak szabad egyezkedés tárgyát képezik egyrésről a tömeggondnok, másrésről a választmány közt. A létrejött egyezség a csődbiztos által jóváhagyás végett a bíróság elé terjesztendő, mely esetleg a közadás és a hitelezők meghallgatása után az egyezséget vagy helybenhagyja, vagy a díjakat, ha azokat túlságosaknak találja, belátása szerint mérsékli.

Ha az érdekelték közt egyezség nem jó létre, a díjakat a csődbiztos és választmány meghallgatása mellett s tekintettel az

¹ Felelős tehát az *egyszerű gondatlansáért* (culpa levis) is. Előbb a tömeggondnok mindig a csődválasztmány előleges meghallgatása és utasító rendeleteihez képest járt el. Most ellenben hatásköre a választmánynyal szemközt terjedtebb és önállóbb. A régi csődtörvény szerint a tömeggondnok mintegy csak végrehajtó közege volt a csődválasztmánynak. (1840: 22. tcz. 56. §.)

² Cst. 3., 102. §§. *Králik* 218. §. Kivevén a 160. §. eseteit, melyekhez a csődbíróság különös felhatalmazása szükségeltetik. Ezen kivételektől eltekintve, a tömeggondnok elidegenítheti a tömeg értékeit, köthet szerződéseket, indíthat pereket, kötelezheti a tömeget harmadikkal szemben, mert kifelé minden cselekvénye joghatályos. Harmadik személyek nem kötelesek utánjárni annak, minő utasítások kötik a gondnokot. Ezek reájok egészen közönyösök. (*Králik* u. o.) — ³ 98., 98. §§.

⁴ A 157. §. szerint a felszámolási nap után a hitelezők jogot nyernek a csődvagyon önálló kezelésére s értékesítésére. E végből a gondnoknak utasításokat adhatnak. 157., 160. §§. — ⁵ 155., 160. §§. — ⁶ 157., 163. §§.

⁷ Ezenfölül lehetnek esetek, hogy a tömeggondnok egyes teendőikkel kénytelen valakit esetről esetre megbízni a nélkül, hogy külön gondnok kinevezése kívántatnék. A tömeggondnoknak erre már csak azért is joga van, mert a *helyettesítés* ott, a hol az egyenesen kizárva nincs, már a meghatalmazási viszonyból következik. (Minist. ind. 80. l.)

ügykezelés terjedelmére, fontosságára s a kifejtett tevékenységre, a csődbíróság állapítja meg.

A határozat mind a két esetben a tömeggondnokkal és a választmányossal kézbesítés, a hitelezőkkel és a közzadással pedig kifüggesztés által közöltetik.

A díjak tárgyában a másodbíróság vélegesen határoz.

A kiadások a tömeggondnoki számadásba teendők.

104. §.

Ha a tömeggondnok kötelességeinek pontosan meg nem felel, a csődbíróság őt kötelessége teljesítésére esetről esetre 200 forintig terjedhető pénzbírsággal kényszerítheti.

A csődbíróságnak ezenfölül jogában áll a tömeggondnokot a csődbiztos vagy a választmány indítványára; vagy a csődbiztosnak, a választmánynak s a mennyiben lehetséges, magának a tömeggondnoknak meghallgatása után hivatalból is elmozdítani.

105. §.

A tömeggondnokra vonatkozó határozatok a helyettesre is alkalmazandók, ha ez az akadályozott tömeggondnok helyébe lép.

A tömeggondnokot, legyen ez akár *hitelező*, akár nem, kiadásainak megtérítésén felül, teljesített fáradozásaihoz képest, bizonyos jutalom is megilleti.¹

Ezen jutalmat a törvény szabad egyezkedés tárgyának nyilvánítja ugyan, de a létrejött egyezséget a bíróság *jóváhagyása* alá rendeli terjesztetni, feljogosítván ez utóbbit arra, hogy a díjak tekintetében belátása szerint intézkedjék.² Mig ellenben, ha az érdekelt

¹ A pozitív törvények a Code de commerce (485. cz.) kivételével, mely a tömeggondnoktól, ha ez egyszersmind hitelező, a munkadíjt *egyenesen megvonja*, általában megegyeznek abban, hogy a tömeggondnok működését *ingyenesnek* tekinteni nem lehet. A díj megállapítási módjára nézve azonban eltérnek egymástól. Mert míg a *porosz csődtörvény* (134. §.) szerint a díjak a bíróság által jóváhagyandó *egyezség* tárgyát képezik, az *osztrák* est. (161. §.) és a *bajor* perrendt. (1280, 1293. cz.) a díjak és kiadások megállapítását a hitelezők *összeségének* engedik át. Ellenben a *német* javaslat 83. §. szerint a díjak szabad egyezkedés tárgyát képezték a tömeggondnok és csődválasztmány közt olyképen, hogy az e részben keletkezett egyezséghez a *csődbíróság jóváhagyása nem lett volna szükséges*. A mi törvényünk e tekintetben teljesen a külföldi törvények egyikéhez sem csatlakozhatott. Mert az *osztrák* törvény intézkedését, mely a barátságos egyezséget kizárva a díjak megállapítását a hitelezők *összeségére* ruhazza át, nehézkesnek és célszerűtlennek kell tartania, miután a hitelezők *összeségénél* rendszerint hiányzik azon *tárgyilagosság*, mely hasonló kérdések megoldásához kívánczatik. A német javaslat a díjak megállapítását oly organumra bizza, melynek érdekei a tömeggondnok érdekeivel gyakran *azonosak*; e mellett tehát könnyen megtörténhetnek, hogy a választmány minden controlleria hiányában a díjakat oly *összegben* állapítaná meg, melyet sem méltányosnak, sem helyesnek tekinteni nem lehetne. (Minist. ind. 80.) Az új *német* est. 77. §. szerint a tömeggondnok díját kizárólag a csődbíróság állapítja meg, mely mivel helyi befolyások alatt áll, egyszer sujtathja, máskor túlságosan javadalmazhatja a tömeggondnokot — a mint az *grata persona*.

² A tapasztalás, legalább nálunk, minden kétségen fölül helyezte, hogy a tömeggondnok és hitelezők közt keletkezett egyezségek valóságos *satyrái* voltak a barátságos megállapodásnak, s a hitelezők *valódi* akaratát csak ritka esetben fejezték ki. (Minist. ind. 80.) Azonban úgy a *jogosság*, mint a *méltányosság* követeli, hogy a tömeggondnoki díjak tekintetében létrejött egyezség jóváhagyásánál a bíróság a *közzadást* is meghallgassa. A csődvagyon ugyanis nem megy át *tulajdonilag* a hitelezőkre, mert ezek a csődnézés tényével csak jogot nyernek arra, hogy magukat a tömegből kielégítsék. A tömeg tehát, a mennyiben az a hitelezők kielégítésére nem szükséges, a *közzadást* tulajdonát képezi.

közt az egyezség nem jönne létre, a díjak megállapítása közvetlenül a bíróságot illeti s ez esetben azért engedtetik neki lehetőleg *szabad kéz*, mert minden közelebbi meghatározás vagy utasítás, melyet a törvény e tekintetben kötelezőleg fölállítana, minden adott esetre alig lenne alkalmazható, vagy arra szolgálhatna, hogy a bíróságnak a kellő intézkedést megnehezítse.¹

Az érdekelteknek pedig *elég általán* biztosítatik a csődtörvény-szék helytelen, vagy méltatlan határozata ellen az által, hogy *fel-folyamodásnak* van helye és pedig különbség nélkül, — akár egyezségi jutalom mérsékléséről,² akár önálló bírói megállapításról van szó.³

A jutalomdíjakat a külön tömegekre nézve külön-külön kell megállapítani.⁴ De a főgondnoknak a külön kezelési ágakban törvény szerint kifejtett ellenőrző tevékenysége s az értékesítés körül kifejtett fáradsága szintén díjazandó.⁵ A díj megállapítása nincs időhöz kötve. Szabadegyezkedés tárgyát képezi az nemcsak az összeg, hanem a fizetés módjára és idejére nézve is. *Részletezni* sem szükséges azt, mert ez sokszor már a kezelés természeténél fogva sem volna eszközölhető.⁶

Miután a tömeggondnok állása a bíróság jóváhagyó határozatán alapszik, mi sem természetesebb, mint az, hogy a tömeggondnok a csődbíróságnak *fegyelmi* hatalma alatt áll s hogy ennek jogában áll őt kötelességeinek teljesítésére, ha szükséges, *pénzbírság* által is szorítani és pedig minden előleges kihallgatás nélkül.⁷ Mivel azonban a pénzbírság kiszabása nem vezetne mindig a kívánt célhoz, a bíróságot a bíróság még azon hatalommal is fölruházza, hogy a tömeggondnokot elmozdíthassa; de soha sem *rövid úton*, hanem mindig a kijelölt alakszerűségek megtartása mellett.⁸ Ha a tömeg-

¹ Ugyanazért a törvény csak azt jelenti ki, hogy a bíróság a díjakat, tekintettel az ügykezelés *terjedelmére és fontosságára*, továbbá a tanúsított *tevékenységre*, szabad belátása szerint állapítja meg. (Minist. ind. 81.) A tömeggondnoki tiszt betöltése nem mérhető az élet más téerein előforduló egyszerű vagyonkezelési eljárások mértékével. A csődeljárás keresztülvitele több szakértelmet tételez föl, mint például valamely gyám-ság, vagy más csődön kívüli kezelés, házkezelés vitele. Következésképp a dolog természeténél fogva a díjszabásnak is magasabbnak kell lenni. (*Králik* 220.)

² A tömeggondnok jutalmát, — ha az a tömeg csekélységéhez képest, vagy a hitelezők érdekét világosan sértőleg nagyobb összegben határozottatott volna meg — az eljáró első és felelőviteli csődbíróságok a tömeg körülményeihez képest már a korábbi törvény szerint is szabályozhatták, mérsékelhették. 1842. okt. 8—869. váltófelt., 1843. évi márcz. 4—297. hétszem., 1845. jun. 2—1165 vft., 1845. jun. 16—513. vft. és 1846. évi szept. 16—80. hétsz. (*Hercegh* : Csődtörv. 91.)

³ Hogy azonban a tömeggondnoki díjak miatt keletkezett differentiák a csődeljárás befejeztétől minél kevesbé gátolhassák, a törvény itt is, mint az adminisztratív természetű egyéb intézkedéseknél, a másodbírósági határozat ellen további jogorvoslatnak helyt nem enged. (Minist. ind. 81.)

⁴ 49., 53., 55., 59., 161. §§. A külön tömegeből előnyös tételként kell kielégíteni.

⁵ A külön tömegeből. (49. §. 1.)

⁶ Az egyezségtől és a csődbíróság határozatától függ, hogy mikor elégítendő ki. A fizetés ideje beáll, mielőtt ki van érdemelve (170. §.). De az *előlegezés* sincs kizárva (171. §.).

⁷ A bírság hovaforditása iránt nincs intézkedés. Mivel azonban minden gondnok : ügyvéd, azért az ügyv. rendt. 106. §. alkalmazandó.

⁸ E tagabb hatalmat, mely a tömeggondnok elmozdításában nyer kifejezést, épen nem lett volna tanácsos minden *megszorítás nélkül* a bíróság kezeibe letenni. Ugyanazért, habár a törvény az iniciatívát az elmozdításhoz a csődbíróságnak is átengedi : a

gondnok a bíróság ezen határozatát sérelmesnek találja, felfolyamodással élhet,¹ mely azonban felfüggesztő hatálylyal nem bír.²

A tömeggondnokra vonatkozó intézkedések a *helyettesre* csak akkor alkalmazandók, ha ez tényleg működik, vagyis ha a betegség, utazás vagy más módon akadályozott tömeggondnok nevében jár el. Mert ez esetben azon teendőkre nézve, melyeket végez, valóságos tömeggondnoknak tekintendő, úgy annyira, hogy közte és a tulajdonképeni tömeggondnok között különbség nem létezik.³

106. §.

A 89. §. 10. pontja szerint kitüzöttt határnapon a megjelent hitelezők a csődbiztos közbenjöttével, követeléseik összegei szerint számítandó szótöbbséggel megválasztják maguk vagy képviselőik köréből a csődválasztmányt, melynek legalább három, lehetőleg helyben lakó tagból kell állani. Szükség esetében póttagok is választthatók.

A megválasztottak, ha akadály fenn nem forog, a csődbiztos-tól azonnal kinevezési okiratot kapnak. Ha ellenben a csődbiztosnak a választás ellen aggályai vannak, azokat elintézés végett a csődbíróság elé terjeszti, mely véglegesen határoz.

107. §.

A csődválasztmány választásánál szavazati joggal csak azon hitelezők birnak, a kiknek követelése a felszámolási tárgyalásnál megállapítottak, és azok, a kik a 144. §. értelmében szavazati joggal fölruháztattak.

108. §.

A 97. §. intézkedése a csődválasztmánynak úgy rendes, mint póttagjaira is alkalmazandó.

A csődválasztmány három tagból áll;⁴ az összes hitelezőket képviseli s a mit a megbízás és törvény korlátainak lelkiismeretes megtartása mellett a tömeg kezelésére cselekszik, mindaz úgy tekintendő, mintha maguk a hitelezők mindnyájan és egyenként cselekedték volna. A választmányi tiszt elvállalására senki sem köteleztetik. E tekintetben a törvény a hitelezők önállóságát nem korlátozza;

határozat hozatalát a csődválasztmány s esetleg a tömeggondnok meghallgatásához köti. Bármit tapasztaljon is tehát a csődbíróság, a tömeggondnokot rövid úton hivatalából el nem mozdíthatja s érvényes határozatot csakis a kijelölt formalitások megtartása mellett hozhat. (Minist. ind. 82.) — ¹ Csődt. 78. §.

² A tömeggondnok tehát az ellene hozott határozatnak engedni s a vagyont kiadni tartozik; mert csak úgy válik lehetővé a tömeg további megkärösítésének megátolása, melyre az elmozdító határozat irányul.

³ A tömeggondnoki helyettes kétféle lehet: nyilvános és magános. Amazt a csődbíróság nevezi ki (88., 89. §§. 4. s 95. §.), ezt pedig maga a tömeggondnok (1874: 34. tez. 15., 16. §§.). Ez utóbbi igen, de amaz nem függ a tömeggondnoktól, nincs köve annak utasításaihoz, de viszont a tömeggondnok sem felelős az ő működéséért (105. §.). A tömeggondnokot a felszámolási tárgyalásnál csak a *nyilvános* helyettes képviselheti (133. §.), ugyanez áll azon követelések iránt is, melyeket a tömeggondnok mint hitelező maga jelent be (140. §.). Minden más esetben azonban *magánhelyettese* (ügyvédjelölt) is eljárhat.

⁴ A hitelezők, vagy ezek képviselői köréből. *Előbb* csak a hitelezők közül.

abból indulván ki, hogy az oly hivatalnál, mely csak teherrel jár s az illetők részéről áldozatot követel, sem a *kizárás* bizonyos okok miatt, sem a *kényszer* igazolható nem lenne.¹

A csődválasztmányt a hitelezők rendelik ki, melynél azonban csak a csőd-, illetve személyes és azon dologi hitelezők vehetnek részt, kik követeléseiket² a csődtömeg ellen is bejelentették.³

Ha a felszámolási nap elhalasztatott,⁴ el lehet, sőt el kell halasztani a választási napot is. Mert a hitelezők csak a fölszámolás megtartása után szerzik meg a csődvagyon azon kezelését, értékesítését, melyet csődválasztmány útján gyakorolnak.⁵

A választás nincs fentartva a csődbíróság jóváhagyásának.⁶ A csődbiztos végleg elintézi azt.⁷ Megjegyeztetvén, hogy míg az ideiglenes választmány föladata csupán az ellenőrzésre szorítkozik: a végleges választmány jogköre a kezelés és rendelkezésre is kiterjed.⁸

109. §.

A csődválasztmány a tömeggondnokot működésében támogatja, s ennek ügykezelését ellenőrzi. E végből a tömeggondnoktól az ügykezelésre nézve fölvilágosítást kívánhat s a tapasztalt szabálytalanságot, a mennyiben azokat saját hatáskörén belül meg nem szüntetheti, a csődbiztosnak bejelenteni köteles.

A választmány azon esetekben, melyekben a jelen törvény szerint közreműködése szükséges, a tömeggondnok fölszólítására határozni s a csődbíróság vagy csődbiztos részéről hozzá intézett kérdésekre nyilatkozni tartozik. A választmány teendőiben a renpes családapá gondosságával köteles eljárni s e gondosság elmulasztásáért a tömegnek felelősséggel tartozik.

110. §.

A csődválasztmány saját kebeléből elnököt választ, a kinek kezeihez az illető kézbesítések történnek. Érvényes határozathozatalra úgy az érintett választásnál, mint minden más esetben a választmányi tagok többségének jelenléte szükséges s a határozatok általános szótöbbséggel hozatnak.

¹ A hitelezők vagy érdekeltnek a tömeg iránt, vagy nem. Az első esetben szívesen fognak a választmányi tagságra vállalkozni, tehát a kényszer fölösleges volna. Az utóbbi esetben pedig a kényszer sem fogná az *érdekeltséget*, illetőleg a *buzgalmat* pótolni, mely minden ingyenes állásnál mulhatlan szükséges. (Minist. ind. 82.)

² A követelésnek a szavazati jogra nézve irányadó összege alatt nemcsak a tőkét, hanem minden járulékot, következőleg a lejárt kamatokat is kell érteni. Mindezt a felszámolásnál pontosan meg lehet és meg is kell állapítani (141. §.), a 144. §. esetében pedig a bíróság állapítja meg.

³ Ellenben nem vehetnek részt az igény- és tömeghitelezők. (Cst. 106. §.)

⁴ Halasztásnak helye van: ha a tömeggondnok akadályoztatik, vagy a bukott könyvei a fenytőbírósnál tartatnak, vagy olyan csődöknél, melyek nagy értékűek, vagy a hitelezők nagy számmal vannak.

⁵ Cst. 157. §. Az eddigi csődeljárás szerint a hitelezők rendszerint egyenlő szavazattal bírtak s nem volt biztosíték az ellen, hogy hamis bejelentők ne szavazzanak. (1840: 22. tcz. 51., 52. §§.)

⁶ Nem kell hozzá terjeszteni a választási jegyzőkönyvet.

⁷ Csak ha ennek aggályai vannak, kell a választást a csődbíróság elé terjeszteni. Aggályra az érdekelt nyilatkozatai adnak okot; de a megjelenők csekély száma hivatalból is vehető aggálynak. (Králik 223.)

⁸ A csődválasztmány hatásköre a 109. és 157. §§-ban.

A választmány üléseiről fölvett jegyzőkönyv egy példánya a csődbiztosnak legfőleg 6 nap alatt átadandó, ki azt szükség esetén a csődbíróságnak bemutatja.

111. §.

A csődválasztmány tagjai a hitelezők határozata által (57. §.) bármikor elmozdíthatók.

Díjazásra igényt nem tarthatnak, de kiadásaiak megtérítését követelhetik. A kiadásokat a csődbiztos állapítja meg.

A választmány jegyzőt alkalmazhat, kinek díjazását a választmány indítványára a csődbíróság állapítja meg.

Azon mértékben, a mint a törvény a tömeggondnok működését a csődbíróság gyámkodó beavatkozása alól föloldja s azon mértékben, a mint a hitelezők jogosult autonómiáját érvényre emeli: egyuttal gondoskodnia kellett arról is, hogy a csődválasztmány egyszerűről a tömeggondnok működését sikerrel *támogathassa*,¹ *ellenőrizhesse*,² másrészt pedig hogy a hitelezők nevében és érdekében érvényesen *eljárhasson* mindazon ügyekben, melyek elintézését a csődbíróság részére okvetlenül fentartani nem szükséges.³ És midőn ez iránt való intézkedéseivel a hitelezőket a bíróság szükségtelen gyámkodása alól, az utóbbit pedig a birói teendők körébe nem tartozó ügyek elintézése alól felszabadítja, megtett mindent, a mi a kívánt sikert biztosíthatja.

Ezen szempontból kiindulva, a törvény mellőzve a célhoz úgy sem vezető részletezést, csak általános vonásokban jelöli meg azon *hatáskört*, melyen belül a választmánynak működési szabadságot enged; ⁴ azt állapítván meg csupán, hogy a csődválasztmány a tömeggondnokot, *ki amannak nem alá, hanem csak mellé helyezve van*, cselekvéseiben támogatassa és ügykezelésében ellenőrizhesse.⁵ Így értelemben minden egyes csődügyben a választmány *tapintatos-*

¹ Támogathassa úgy a felszámolásban, mint a vagyonkezelésben.

² Hogy az ellenőrzési jogot miként gyakorolja, az egyes tömegek természetétől függ. Törvény szerint a gondnok félvéneként köteles számolni (161. §.); de a választmány a 109. §. szerint bármikor kívánhat felvilágosítást a számadást illetőleg is. A pénzkezelés ellenőrzése végett bármikor megjelenhet a tömeggondnok lakásán, a tömeg helyiségeiben. Zaklatásai fölött első sorban a csődbiztos határoz. (93. §.) Német est. javasl. ind. 311. l.

³ A törvénynek, mely a hitelezők részére a lehető legtöbb autonómiát kívánja biztosítani, s mely a hitelezőket tartja a csődvagyon legilletékesebb kezelőinek, *sakítani kellett* azon felfogással, mely a hitelezőknek a vagyonkezelésre, a *választmány útján*, befolyást engedett ugyan, de *ez utóbbitól* minden önállóságot megtagadott. A csődválasztmány nemcsak saját csődtörvényünk, hanem a közönséges német jog szerint is mindössze csak *tanácsadói* szerepet játszott; mert határozatai a csődbíróságra nézve legfőlegbb informatio erejével bírtak. (Minist. ind. 81. és Német estj. ind. 309.)

⁴ Mert ha a törvény az autonómiát komolyan akarja, meg kell engedni, hogy az önmagában fejlődjék; mi sokkal biztosabb és természetesebb, mintha a törvény a hatáskört pozitív intézkedéseivel akarja megszabni. Mert minden intézkedés, mely a hatáskör közelebbi meghatározását célozza, csak arra szolgálna, hogy az érintett fejlődést akadályozza. (Minist. ind. 82.)

⁵ Az ellenőrzésen és támogatáson kívül a választmányt a *határozati* jog is megilleti mindazon esetekben, melyekben a törvény szerint közreműködése szükséges. Ezen esetek a 154., 155., 157., 160., 163. és 171. §§. vannak elősorolva.

sága, buzgósága és erélyességétől függ, hogy hatáskörét a tömeggondnokkal szemben mire és meddig terjeszsze ki.¹

A képviselet, illetve a megbízás természetéből következik, hogy a csödválasztmány akár hazug, akár törvénytelen, vagy kötelességellenes eljárása által a csödtömegnek kárt okoz: ezekért a hitelezőknek felelni s az okozott kárt a tömegnek megtéríteni tartozik.² A kártérítési kötelezettség tekintetében szabályul szolgál, hogy az egyetemleges a csödválasztmány tagjai között.³

A csödválasztmány szabadságának biztosítását czélozza azon intézkedés, mely szerint a csödválasztmány szabadon szervezkedhetik; másrésről az, hogy a határozatok a csödbiztos kizárásával hozatnak. Hogy a hozott határozatokat a választmány valóságos akaratának lehessen tekinteni, érvényességi föltétel gyanánt a választmányi tagok többségének jelenléte szükséges.⁴

A megbízási viszony természetének megfelelőleg engedtetik a hitelezőknek, hogy ezek a választmány tagjait határozatilag bármikor elmozdithassák. A választmányi tagok ugyanis a hitelezők bizalmának köszönik állásukat, melyet csak addig viselhetnek jogosan, míg tőlük a bizalom el nem fordul. Bármilyen okból történjék ez, még az esetben is, ha minden látszólagos alapot nélkülöz, ele-

¹ És ha áll az is, hogy ily módon a tömeggondnok igen könnyen emancipálhatja magát az engedékeny, vagy a közönyös választmány ellenörködése alól: e lehető vesztély, melyet a csödbíróóság ellensúlyozhat, nem indokolhatná azt, hogy a törvény retrográd lépést tegyen, hogy az autonómiát feláldozza s az ügykezelést a bíróság befolyása alá helyezze. (Minist. ind. 82.)

² 1844. febr. 12—1274. és okt. 21—397. és 1846. máj. 11—1508. váltófelt. és hétsz. (Herczegh: Csödt. 91.)

³ Ezen szabály alól csak oly esetben van kivétel, midőn a csödtömeg mikénti kezelése irántszótöbbség határozott. Mert ekkor felelősség a káros következményekért azon választmányi tagot, ki más véleménynyel volt, nem terhelheti. Ez okból is szükséges az eltérő véleményt jegyzőkönyvbe venni. Wie der Verwalter aus seinem Amt dem G. Schuldner und den Gläubigern, so haften die Mitglieder des Ausschusses aus ihrem Mandat den Gläubigern für *levis culpa*. Soweit ein Mitglied allein gehandelt hat, haftet nur dieses; handelt es sich aber um eine Thätigkeit des Ausschusses als solchen, so tritt Solidarhaft ein. Der Ausschuss steht nicht unter Aufsicht des Gerichtes und kann gegen ihn nicht mit Ordnungsstrafen vorgegangen werden; während der Verwalter auf Ordnungsstrafen und Entlassung erkannt werden kann. (Sarvey 465. Stieglitz 441.)

⁴ Ennek egyébiránt még azon előnye is van, hogy a választmányi tagokat a megjelenésre, illetőleg a mennyiben többször gátoltatnának, a *leköszönésre* fogja indítani. Mind ennek szükséges kiegészítését képezi a 110. §. második bekezdése, mely lehetővé kívánja tenni azt, hogy a választmány határozata *okmányilag* igazoltathassék. (Minist. ind. 82.) Némely törvényhozás (porosz est. 218. §., *bajor* perrend. 1284. cz.) szerint a csödválasztmány üléseiben a csödbiztost illeti az elnökség; sőt a *bajor* törvény szerint az ő szava dönt a szavazatok egyenlősége esetén. Derartige Bestimmungen erscheinen unerträglich mit der Selbstständigkeit des Ausschusses und der principiellen Stellung des Gerichtes. Dasselbe gilt von einem Stimmrechte des Verwalters oder einer Ertheilung des Ausschlages durch denselben. Bei Stimmengleichheit dem Vorsitzenden des Ausschusses die Entscheidung zu überlassen, würde diesem einen zu überwiegenden Einfluss verleihen. Tritt der offenbar seltene Fall ein, dass eine absolute Mehrheit nicht zu erzielen ist, so unterbleibt entweder der angestrebte Beschluss, oder der Ausschuss wird, wenn ein Beschluss gefasst werden muss, sich über die Berufung einer Gläubigerversammlung sicher verständigen. Die Gläubigerversammlung allein kann die Meinungsverschiedenheiten ihres Ausschusses den Ausschluss geben; gerade so, wie sie berechtigt ist denselben an Instructionen zu binden, deren Ueberschreitung die Mitglieder den Gläubigern gegenüber verantwortlich macht. (Német est. ind. 313. 1.)

gendő arra, hogy a viszony, mely a választmányi tagok és a hitelezők közt létezett, megszűnjék. Miután továbbá a választmányi tagság merőben *tiszteletbeli* hivatal, alig szükséges bővebben igazolni azt, hogy e hivatal után az illetőket *munkadíj* nem illetheti; ellenben igenis követelhetik, hogy a tömeg érdekében tett *kiadásai*k ép úgy, mint minden más meghatalmazottnak megtéríttessenek.¹

IV. FEJEZET.

A TÖMEG ZÁR ALÁ VÉTELE ÉS LELTÁROZÁSA.

112. §.

A bíróság a tömeg zár alá vételét a csődnyitási végzés meghozatala után a csődbiztos, illetőleg kir. közjegyző vagy más bírói kiküldött által azonnal fogatosíttatja. A zár alá vételnek lehetőleg a tömeggondnok közbenjöttével kell történni.

A közadósna a vagyonkezelésre vonatkozó könyvei és följegyzései megőrzés végett a tömeggondnoknak adatkak át; ellenben a drágaságok, értékpapírok és a készpénz, a mennyiben ezekre okvetlenül szükség nincsen, bírói letétbe helyeztetnek.

113. §.

Ha a közadás olyan közhivatalt visel, melynél fogva pénztárak, készletek, vagy egyéb dolgok vannak kezei között, ezek az illető hivatal megbizottjának közbenjöttével a közadás vagyonától elkülönítendő.

A törvény különbséget tesz a *lezárolás* és *leltározás* között, már csak azért is, mert a leltározás nem minden esetben teljesíthető azonnal. Sok esetben ugyanis a tömeg biztosítására nem igen marad más mód, mint annak *zár alá vétele*.² És ennek a csődnyitó határozat meghozatala után *azonnal*, tehát még a csődnyitás napján kell történni.³

A zár alá vétel szükséges volta önként következik a csődeljárás természetéből. A csődnyitás után a bukott vagyona olykép lévén

¹ Végre nem annyira jogi, mint inkább gyakorlati jelentőséggel bír a 111. §. utolsó bekezdése, a mennyiben a választmánynak lehetővé teszi, hogy az szélesebb ügykezelés mellett a teendőik sikeres ellátása végett a tömeg terhére jegyzőkönyvvzeztőt alkalmazhat. (Minist. ind. 82.) A választmányi tagok kiadásainak és a jegyzői díjak kifizetéséről a 172. §.

² Az egyes európai csődtörvények is, habár úgy az elnevezésekre, mint a dispositiók minőségére nézve egymástól eltérnek, kivétel nélkül különbséget tesznek a tömeg lezárolása és leltározása közt; tehát a kettőt mint a csődeljárásnak egymástól különböző aktusait jelölik meg. Így a *francia* csődtörvény (455—461 cz.), az *olasz* keresked. törv. (562.—566. cz.) a pecsétek alkalmazásáról, mi a lezárolásnak felel meg, külön intézkedik; a *porosz* csődt. (141.—143., 152.—153. §§.), az *osztrák* est. (86., 87., 90. §§.) a lepecsételést és leltározást hasonlólag mint külön teljesítendő cselekvényeket tárgyalja; végre a *német* est. (112., 113. §§.) előbb részletesen intézkedik a lepecsételéssről s csak ezután állapítja meg a leltározásra vonatkozó határozatokat.

³ Különösen sürgős esetben, vagy ha a tömeggondnok meghívása nem lehetséges, *egyedül maga* a csődbiztos is eszközölheti.

tekintendő, mint az összes hitelezők követelésének fődözete, biztosítéka. Nem maradhat az többé birtokában egy oly személynek, ki azáltal, hogy magát adósságokkal túlterhelte, legvilágosabb jeleit adá-vagyonkezelésre való alkalmatlanságának, képtelenségének.

A zár alá vétel pedig abban áll, hogy a törvényben megjelölt személy a tömeggondnokkal együtt *haladéktalanul* kimegy a közadós lakására, boltjába, telepére, és ott megbízatása előmutatása mellett a csődtömeg részére a bukott összes vagyonát *lefoglalt*nak nyilatkoztatja; a létező készpénzt, arany és ezüstszerkeket, drágaságokat, köz- és magánkötelezvényeket a bíróságnál eszközözendő letétel végett magához veszi; ¹ egyéb ingóságokat s eszközöket pedig, a mennyiben lehetséges s az érdeklettek biztosítására szükséges egy, vagy több szobában, vagy valamely más alkalmas helyen gondosan elzárja s a *birói pecsétet* az ajtókra, tartályokra, vagy szekrényekre oly módon alkalmazza rá, hogy a pecsét megsértése látható erőszak nélkül el ne távolíttathassék.²

Ezek után — a mennyiben a bukott kereskedő, gyáros stb. volna — annak boltját, raktárát azonnal bezáratja, a kulcsokat magához veszi, esetleg a házmestert vagy tűzveszélyre való tekintetből valamelyik szomszédot annak megőrzésére fölszólítja s végre a czim-táblát az ajtóról levéttetvén, a *közadóst arra figyelmezteti*, miszerint a zár alá vett tárgyak szántszándékos elrontása vagy elidegenítése mint sikkasztás, bukása pedig, mint hamissággal párosult, fog tekintetni és fenyítettetni.³

Miután a lezárolás teljesítéséről *jegyzőkönyv* vétetik föl, ennek a birói letét esetében az illető tárgyak leírását magában kell foglalni, hogy eként azoknak később leendő leltározása lehetővé tétessék.⁴

¹ De csak oly esetben, midőn ezekre okvetlenül szükség nincs. Mert ha pl. a csődbiztos azt látná, hogy az értékpapirokkal rövid idő alatt bizonyos cselekvények teljesítendők, vagy hogy a készpénz nem haladja meg azon összeget, mely az előleges tömeggondnoki kiadások fedezésére szükséges, úgy az értékpapirokat mint a készpénzt a tömeggondnoknak átadhatja. (Minist. ind. 83.)

² A vagyonkezelésre vonatkozó könyvek, levelezések s más fontosabb okiratok a tömeggondnoknak adhatnák át.

³ Azon esetre, ha a lezárolás végett kiküldött birói személyek a zár alá vétel teljesítésében bárki által és bármiképen gátoltatnának: kijelenteni tartoznak, hogy a birói zár a bukottnak az erőszak miatt le nem zárolhatott minden lehető vagyonára kiterjesztetnek tekintetik. Megjegyzendő, hogy a kiküldöttek a lezárolást a közadós csak azon javaira eszközölhetik, melyek az eljáró csődbíróság területén fekszenek. Ha azonban *más* törvényhatóság körében is lenne vagyon: arra nézve az eljáró csődbíróság az illetékes törvényszéket a csődnýitásról megkeresvény mellett értesítvén, felszólítja, hogy a területére eső s a csődtömeghez tartozó javakat haladéktalanul birói zár alá vegye.

⁴ A 113. §-ban foglalt intézkedés egyrészről a közhivatal érdekeinek megóvását, másrészről a leltár előkészítését czélozza. Az idegen dolgok ugyanis a tömeg kiegészítő részét nem képezik, tehát mint aktív vagyon nem szerepelhetnek. Igaz ugyan, hogy a tulajdon kérdését a leltározásnál nem lehet eldönteni; de igenis meg lehet állapítani azon momentumokat, melyek úgy a közhivatal, mint a tömeg érdekeinek megóvását lehetővé teszik. (Minist. ind. 83.)

114. §.

A csődbiztos tartozik a tömeg leltározását, a tömeggondnok és lehetőleg a közadós közbenjöttével mielőbb fogatosítani; vagy azt kir. közjegyző, vagy más birói kiküldött által fogatosíttatni. A becsérték megállapítására egy vagy több szakértő használandó.

115. §.

A közadós által birlalt azon dolgok, melyek állítólag nem a közadósnak, hanem másnak tulajdonát képezik, a támasztott igények kitüntetése mellett, a leltárba fölveendők.

Hasonlag fölveendők a leltárba azon dolgok is, melyekre valamelyik hitelezőt zálog- vagy megtartási jog illet. E végből az ilyen hitelezők a szerzett jogot a tömeggondnok fölhívására bejelenteni s az általuk birt dolgokat megbecsülés végett fölmutatni tartoznak.

A hitelező, ki az érintett bejelentést elmulasztja, vagy a tőle kért fölvilágosítást megtagadja, az ebből eredő kárt a tömegnek megtéríteni tartozik.

116. §.

Az ingatlan javak leltározása azok megbecsülése nélkül történik. Hogy az ingatlanok megbecsülése később megtörténjék-e vagy sem, a fölött a csődválasztmány határoz.

Ugyanez áll az olyan ingóságokra is, melyeknek megbecsülése különös szakértelmet kívánna.

A közadós vagyónának lezárolása után annak leltározása következik, a melynél a *tömeggondnok* jelenlétét a törvény világosan követeli.¹ A kiküldött csődbiztos azonban nem köteles *személyesen* eljárni; az eljárást közjegyzővel, vagy más birói küldött által is fogatosíthatja.²

A leltározásnál irányadóul szolgál, hogy minden dolog annak tulajdonául tekintetik, kinek birtokában találattik mindaddig, míg az ellenkező be nem bizonyíttatik. Ezen általános szabálynál fogva tárgyait képezik az összeírásnak a közadós mindazon javai, melyekre, mint egyenesen és kizárólag az ő tulajdonaira nézve, eddigi szabadrendelkezési joga senki által sem tagadtatott, legyenek bár ezek a csődnitás idején akár az ő tetteles és valóságos birtokában, akár nem. Oly dolgok, melyekről kétséges, *valjon a tömeghez tartoznak-e*, a leltárba szintén fölveendők, s a hatóság küldöttje által, hol ez meghivandó volt, vagy más harmadik személyek által arra nézve támasztott igények följegyzendők.³ Ha a bukott valakivel közösségekben él,

¹ Az oly összeírás, mely a tömeggondnok vagy helyettesének közbenjötté nélkül történt, mint hiányos, megsemmisített már a régi eljárás szerint is. 1842. jan. 13., 20-án 560. és 406. — márczius 3-án 69. és június 3-369. váltófelt. (*Herczegh Csódt.* 38).

² Utóbbi alatt a birói végrehajtó is értendő.

³ Míg a tömeg kiegészítő részét csak oly dolgok képezhetik, melyek a közadó tulajdonához tartoznak, igen természetes, hogy azon dolgok, melyekről igazolható, hogy *másnak* tulajdonát képezik, a csődletárba föl nem vehetők. Annak megállapítása azonban, hogy bizonyos dolgokat a közadós, vagy más tulajdonául kell-e tekinteni,

vagy valamit mással közösen bir, a mennyiben ezen közös birtok nem társasági szerződésen alapul: ezen *közöseknek jelzett* tárgyakat is össze kell írni, melyekből az érdekeltek az illető részt igényper útján kereshetik. Ha igényüket bebizonyítják: részüket kikapják, különben nem.

Ha a bukott a csődnyitás idején rokonaival még osztatlan állapotban lenne, vagy mint valamely közkereseti társaság birna a társasággal közös vagyont: ily esetekben *zárlat* és *összeírás* alá csak azt lehet venni, a mi a közadóst az osztatlan tömegből, illetőleg a társasági vagyonból akár mint hányadrész, akár mint egyenként meghatározott dolog kizárólagosan illeti.

Hasonlóan a csődtömeghez tartoznak, tehát összezeirandók: a csőd küszöbén elidegenített dolgok; a bármily czimen alapuló zálog, vagy megtartási jogon harmadik személyeknél levő ingóságok, illetőleg ingatlanok, a haszonbérbe adott javak s végre mindazok, miket a bukott elrejtett vagy eltítkolt, a miket örökölt, vagy más módon szerzett s a mik a csődnyitás után, vagy előtte is vagyonából végrehajtás útján bíróilag lefoglaltattak.¹

A leltározás alkalmával az összeirt tárgyak egyúttal megíthetők, vagy megíthetendő szakértők által becsüendők föl. Résztint azért, hogy az ily módon megállapított becsü kikiáltási árul szolgáljon az árverésnél, résztint hogy az időközbeni romlás, vagy javulás folytán beállott értékcsökkenés, vagy emelkedés foka meghatározassék, résztint pedig, hogy a tömeggondnokot annak idején felelősségre lehessen vonni; kinek már csak ez okból is érdekében áll annak tudása, hogy mily értékű tárgyakat vett kezéhez.²

Megfelelőleg azon elvnek, mely szerint a *zálogos hitelezők* kielégítésére szolgáló tárgyak, a mennyiben ezek azoknak kielégítésére egészen nem szükségesek, a tömeg *kiegészítő részének* tekinten-

nem mindig oly egyszerű, hogy az e részbeni végleges intézkedést a leltár felvételével megbízott organumok elhatározása alá lehetne helyezni. E végből s mert a *csődeljárás a végrehajtás egy nemét képezi*, szükségesnek mutatkozott az összeírást oly tárgyakra is kiterjeszteni, melyek állítólag nem a közadósak, hanem másnak tulajdonát képezik; magától értetvén, hogy az ily tárgyaknál az állítólagos igényt minden esetben ki kell tüntetni nemcsak az igénylő esetleges jogainak megóvása végett, hanem azért is, hogy a tömeggondnok magát a cselekvő és szenvedő állapot iránt már a leltár alapján tájékozhasssa. Hogy ez igény magánszemélyektől, vagy a 113 §. értelmében valamely közhivataltól ered-e: különbséget már azért sem tehet, mert az igény, ha az nem nyilvánvaló, nem mindenki által felismerhető jogcímre alapítatik s a leltározó organumok által jogérvényesen el nem intézhető. (Minist. ind. 84.)

¹ A leltár tulajdonképen csak a cselekvő vagyont foglalja magában. A bukott tartozásai nem veendőek föl. Ezek a *felszámolási eljárás*ra tartoznak s leltárszerűen a táblás kimutatásban fordulnak elő. — A nemesi ingatlanokra vonatkozó irományok nem hagytak a közadós kezéi közét, hanem a *leltárban megemlítve* az illető nemzetségbeliek kezébe szolgáltatandók át. Hasonlót kell tartani a czimeres levelek s a nemesség-szerző és igazoló egyéb okmányokról is. Ha azonban az illető nemzetségbeliek közül senki sem élne, kinek az érintett okmányok átadhatók volnának, vagy ha többen jelentkeznének, kik azokat igényelnék: ily esetekben a csődbíróság fogja elhatározni, hogy azok kinek őrizetére bízassanak s ezen határozat bekövetkezteig az irományok a tömeggondnoknál helyeztetnek el. Az összeírás alkalmával a bukottnál talált *bepecsételt letétmenyeket* az illető tulajdonosok a tömeggondnoktól *igényper útján* követelhetik. 1840: 22. tcz. 16, 17. §§.

² Az összeírásnak és becslésnek hű, pontos és lelkiismeretes teljesítésével az annál közreműködő személyek kivétel nélkül felelősségre vannak kötelezve.

tendők, — a törvény leltároztatni rendeli azon dolgokat is, melyekre valamelyik hitelezőt zálog- vagy megtartási jog illeti. Ez intézkedés korántsem kívánja az illető hitelezőknek abbéli jogát megváltoztatni, melynél fogva ezek magukat ép úgy, mint csődön kívül kielégíthetik; mert a szóban lévő intézkedés czélja mindössze abban áll, hogy a tömeg joga a zálogtárgyak vételárából netán maradót feleslegre fentartassék, s hogy a tömeg ebbeli jogai felett örködhessék. Hogy azonban az ily tárgyak leltározása lehetővé tétessék, szükséges volt a zálogos hitelezőket arra kötelezni, hogy ezek az igénybe vett zálog- vagy megtartási jogot a tömeggondnoknak bejelentsek, s ugyanennek a zálogtárgyakat összeírás és megbecsülés végett felmutassák.¹

Tekintve egyrészt azon körülményt, hogy az ingatlanok, a mennyiben telekkönyvi bejegyzések által terhelvék, az általános tömeget csak feltételeesen, vagyis annyiban érdeklik, a mennyiben azok vételárából felesleg marad; tekintve továbbá másrészt, hogy az ingatlanok megbecsülése a legtöbb esetben időt és tetemes költséget vesz igénybe: a törvény az ingatlanokat a leltározás alkalmával nem rendeli megbecsültetni; a mi, tekintettel arra, hogy a törvénykezési rendtartás szerint a földadó alá eső ingatlanok a végrehajtás alkalmával sem becsültetnek meg, már fennálló jogrendszerünknel fogva is teljesen igazoltak látszik. Azt azonban még sem hagyja figyelmen kívül, hogy az ingatlanok megbecsülése a tömeg érdekében szükségessé válhatik; miért is a megbecsülést nem zárja ki teljesen, hanem a választmány belátására bizza annak megállapítását, hogy az ingatlanok később megbecsültessenek-e vagy sem.²

Az összeírásban illetőleg leltárban különösen megjelölendő az azon ingó javak, melyek megromolhatók, vagy a melyeknek hosszabb ideig, vagy csak a hitelezők összejöveteleig is leendő fenntartása a tömegnek kárt és hasztalan költséget okozhatna.³

¹ Mint szükséges sanctiója a most érintett intézkedésnek jelenkezik a 115. §. harmadik bekezdése, mely a zálogos hitelezőket, a reájuk rótt kötelesség meg nem tartásából eredő károkért felelőssé teszi. Hogy e felelősség, illetőleg a kárterítésre való jog miként lesz igazolható és mire fog kiterjedni, az az egyes concret esetek minőségétől függvén, még általánosságban sem jelezhető. (Minist. ind. 84.) Első sorban a bukott kötelessége kijelenteni, kiket és mire illet zálog- vagy megtartási jog. A bukott könyvei is adnak útmutatást. A zálogtárgyat leltározás ürügye alatt nem lehet a hitelezőtől elvenni; megmarad az ő kezén; felmutatás végett sem köteles kiadni, vagy a gondnokhoz elvinni. A hitelezőhöz a gondnoknak kell elmenni és nem viszont. A bejelentés és felmutatás elmulasztása nem vonja maga után a zálogjog megszüntét, csak kárterítési kötelezettséget állapít. A tömeggondnok a 175. §. szerint a zálogdolgot a tömeg részére beválthatja. Ha a zálogos hitelező makacssága miatt a beváltás, esetleg az előnyös értékesítés lehetlenné tétetik, a kár mennyiségét első sorban a vételári különbözet állapítja meg. (Králik: 229.)

² A mi az ingatlanok tekintetében az idő és költség szempontjából felhozott, teljes mértékben áll azon ingóságokra is, melyeknek, mint pl. a könyvtáraknak, műgyűjteményeknek stb. megbecsülése fokozottabb képzettséget és több időt tételez fel. Az ily dolgok értékesítése a nélkül sem szokott rögtönözve s a közönséges dolgok módjára történni; miért is azok megbecsülését ép úgy, mint az ingatlanokét, bizony lehet azon időre halasztani, midőn az értékmegállapítás szükségessé válik; mi felett leghelyesebben a csődválasztmány határozhat. (u. o.)

³ Megjegyzendő, hogy ha a leltár elkészülte után találkoznék a közadónak valamely vagyona, ennek összeírását végett a tömeggondnok rögtön tartozik a csődbiztos, illetve a csődbíróhoz fordulni. Sőt ha a csőd berekesztése után kerülne is elő

117. §.

Ha a közzadásra a csődnyitás előtt örökség, vagy örökrész szállott, mely a csődnyitási határozat keletkezésekor még át nem adatott: a csődletárba csak az veendő föl, a mi esetleg az örökösödési eljárás folytán a közzadásra jut. A mennyiben ezen hagyaték ellen csőd nyitattik, ez mint elkülönített csőd kezelendő.

A fentebbi elvek az esetben is alkalmazandók, ha az örökség a közzadásra a csőd tartama alatt száll.

A mi a közzadásra szállott örökséget illeti, arra nézve különösen két esetet kell megkülönböztetni. Ha az ily örökség már a csődnyitás előtt szállott a közzadásra, de a most érintett időpontig még át nem adatott. Ez esetben a tömegre szálló vagyon biztossággal még megállapítható nem lévén, a leltárba csak azt lehet a tömeg részére fölvenni, mi esetleg a hagyatéki tárgyalások szerint a közzadásra valószínűleg esik.¹

A most érintett eset mellett azonban egy másik is lehetséges, az t. i., hogy a hagyaték mint ilyen, csőd alá kerül. Ez esetben a közzadás tömegére eső rész a leltárba föl nem vehető; mert az örökség mindenekelőtt az örökhagyó hitelezőinek kielégítésére szolgál, kiket a hasonlólag csőd alatt lévő örökös hitelezőivel összezavarni nem lehet. A dolog természete tehát ily esetben azt hozza magával, hogy a hagyaték ellen nyitott csőd mint elkülönített, tehát a bukott örökös csődperével szemben, mint önálló csőd kezeltessek, melynél a bukott örökös csak annyiban lehet érdekelve, a mennyiben a hagyatéki hitelezők kielégítése után valami marad.² A tömeggondnoknak tehát nem szabad előbb az örökségi dolgok átvételéhez nyúlni, míg a hagyatéki hitelezők kielégítve, vagy biztosítva nincsenek.³

A leltár két példányban készíthető. Egyik az iratokhoz csatolattatik, a másik pedig a *csődtömeggel együtt* a gondnoknak átadatatik.⁴

valamely vagyon, mely már a csőd idejében a közzadás tulajdonát képezte: ez szintén a berekesztett csődben érdekelt csődhitelezők javára lesz összeírandó s a vételár köztük a csődper folyama alatt megállapított sor és arány szerint szétosztandó. Ily esetekben *pótleltározásnak* van helye. Megjegyzendő továbbá, hogy hasonló összeírás, illetőleg leltározás és becslés előfordulhat a *csőd megnyitása előtt* is — annak megrendelhetése végett oly esetben, midőn a hitelezők kérésén a csődt, a bíróság sem ezeknek bizonyítékaiból a vagyonfogyatkozást, sem a panaszlott adóséiból a vagyon elégségét világosan és határozottan kivenni nem tudja. Ez azonban, mint a mely még nem a tömeggondnok közbenjöttével eszközöltetett, inkább *bírói szemlének* tekinthető.

¹ Az örökség vagy örökrész átvétele és megszerzése iránt a 4. §. intézkedik.

² Ha a hagyaték ellen csőd nyitattik, a 31. §., ha pedig a bukottnak örökösstársai vannak, kikkel közösségben van, az 51. §. alkalmazandó.

³ A hagyatéki hitelezőnek csődbejelentést teljesíteni nem szükséges; úgy kell őt tekinteni gyakorlatilag, mint külön kielégítésre jogosult hitelezőt, — reája is kiterjesztve a 152., 153. §§-ban engedett csődon kívüli perutat és a 173.—177. §§-ban, továbbá a 89. §. 9. pontjában foglalt intézkedéseket. Ily értelemben a tömeggondnok az örökségi javakat tekintet nélkül a terhekre, a tömegnek, mint örökösnek nevében átvetheti s leltározhatja (Zsögöd: Csődt. 59.)

⁴ A leltárt nem kell a csődbíróságnál bemutatni elintézés végett. A szakértők díjjának megállapítása sincs a csődbíróságnak fentartva. Mindez a csődbiztos hatáskörébe tartozik. 93. §.

Az átadás, illetve átvétel azon személyek közbenjöttével történik, kik az összeírást teljesítették s nem jelképinek, hanem tettelegesen, valószínűságnak kell lenni.¹

Mivel pedig a tömeggondnok idegen vagyont vesz kezébe és számadása alá és az, ki idegen vagyont kezel, a tulajdonosnak felelősséggel tartozik: ez okból a tömeggondnoknak már önjava iránti kötelessége parancsolja, hogy igen óvatos legyen az átvételnél, s hogy az ez iránti elismervényben világosan kitüntesse azon tárgyakat, melyek a leltárba ugyan bevezetve, de valóssággal neki átadva nem lettek. Ha ez óvatosságot helyén s idején megtenni elmulasztja: ez iránti kifogása később bírói figyelembe nem vétethetik.²

Ha a tömeg átvétele körül nehézségek támadnának, illetőleg ha a közados mága, vagy azok, kik a leltározott tárgyakra tulajdoni jogot igényelnek, azoknak a gondnok kezéhez leendő átadását ellenszegülés- vagy visszaüzéssel akadályoznak, ily esetben a bírói kiküldött a csödtörvényszéknek rögtön jelentést tesz, mely az illető közhatalóságnál a szükséges karhatalom megrendelése iránt azonnal intézkedendik.³

Ha az átadott javak közt oly ingók lennének, melyek a hitelezők összejöveteléig sem volnának eltarthatók: ezek pénzzététele iránt a tömeggondnok kötelessége mindjárt az átvétel után lépéseket tenni, illetve a csödbírósághoz folyamodni. A pénzzététele rendszerint bírói árverés útján eszközölhető.⁵

¹ Cst. 3., 100., 154. §§. 1842. jun. 27-én 266. váltófelt. (Herzogh: Csödt. 50.)

² A törvény 118. §-a lényegileg új intézkedést nem tartalmaz, mert az 1840: 22. tcz. 11. §. szerint is a bukott cselekvő és szenvedő állapotát hasonlólag hit alatt tartozott fölfedezni. Az id. csödréndtartás 34. §. e tekintetben már határozottabb intézkedést tartalmaz, a mennyiben nemcsak a hit alatti fölfedezést, hanem egyuttal a leendő eskü *alakját* is meghatározza. Az *osztrák* csödtörvény 96., 97. §§. lényegileg az id. csödréndtartást követik s ettől csak annyiban térnek el, a mennyiben a csödbiztosi intézményre való tekintettel szerkesztvék s a fölfedezési eskü letételét a *leltár elkészítése* után követelik. A fölfedezési eskü szükségét a *porosz* cst. 56. §. és a *német* cst. 115. §. is elismerik s mindkettő a fölfedező esküt a közadoson kívül más személyektől is megengedi követelni; jelesül a *porosz* cst. 156. §-a szerint a bíróság belátására van bízva a fölfedező esküt a bukott házastársától, ennek felnőtt gyermekeitől, cselédjeitől, segédjeitől stb. követelni; a *német* cst. szerint pedig a bíróság a fölfedező esküre szoríthatja a bukott házastársát, a bukottnak vagy hitvesének fel- és lemenő ágbeli rokonait, továbbá a háznépét és a segédekét. A mi törvényünk e tekintetben határozottan az *osztrák* csödtörvényt követi nemcsak azért, mert annak intézkedései az id. csödréndtartásnak megfelelnek, tehát nálunk egész a legújabb időkig érvényben voltak, hanem azért is, mert minden más intézkedés a nélkül, hogy pozitív előnnyel kívánkoznék, csak szükségtelen zaklatásokra adhatna alkalmat, s e mellett jogrendszerünknek sem felelne meg. (Minist. ind. 85.)

³ Megjegyzendő, miszerint a tömeggondnok *átvételi elismervényét* nem tartozik az csödiratokhoz csatolandó leltárra vezetni, hanem azt *külön* is szerkesztheti; ez esetben azonban benne a leltárra hivatkozás legyen.

⁴ A karhatalom az illető törvényhatóság legközelebbi *közbiztonsági* közegeből, esetleg katonaságból állhat.

⁵ Ha *bolti* árak léteznek, ezek szintén eladandók — vagy árverés útján, vagy naponként. De újabb árak nem rendelkezhetők.

XIV

V. FEJEZET.

A CSELEKVŐ ÉS SZENVEDŐ ÁLLAPOT ELO-
TERJESZTÉSE S A KÖZADÓS SZEMÉLYÉT TÁR-
GYAZÓ INTÉZKEDÉSEK.

118. §.

Ha a közadós a csődnyitási kérvény mellett cselekvő és szenvedő állapotának kimutatását elő nem terjesztette, erre a csődbiztos által haladéktalanul szorítandó.

A közadós az általa előterjesztett kimutatást azon kijelentéssel tartozik sajátkezűleg aláírni, vagy kézjegyével ellátni, hogy kész esküt tenni arra, hogy vagyonából semmit el nem titkolt és kimutatásába koholt tartozásokat nem vett föl.

119. §.

Mihelyt a tömeg leltározása befejeztetett, a csődbíróság az eskü letételére, ha ezt a tömeggondnok vagy a hitelezők valamelyike kéri, határnapot tűz ki, s erre a közadóst s a helybeli hitelezőket megidézi.

A kitűzött határnapon a közadós, miután az előterjesztett kimutatást esetleg kijavította, az esküt a 118. §. értelmében letenni tartozik.

Megtörténvén a leltározás, a bukott követelési és tartozási állapotának sajátkezűleg aláírt kimutatását két példányban benyújtja a csődbírósághoz, mely annak folytán a fölfedezési eskü letételére határnapot tűz ki.

A vagyoni állapot kimutatása megtörténhetik a zár alá vétel, illetőleg a csődnyitó ítélet előtt is: azon kérvény mellett, melyben az adós kéri a csődöt önmaga ellen, vagy a tárgyalás alkalmával, midőn t. i. a csődöt a hitelezők sürgetik, vagy a vizsgáló küldöttség előtt, mely az adós fizetési tehetetlenségének nyomozása végett kiküldetik. Ily esetekben elég, ha a közadós a fölfedezési esküt a csődbíróság által kitűzött határidőben ezen előleges kimutatásra teszi le.

A törvény¹ a fölfedezési eskü letételét nem föltétlenül követeli a közadóstól, hanem annak szorgalmazását a tömeggondnokra, vagy a hitelezőkre bizza.² Mivel pedig az eskü kivétele határozottan *birói teendő* és ilyent a csődbiztos nem végezhet: ez okból annak kivételét nem ő reá, hanem a bíróságra kellett bízni.³

¹ Eltérőleg úgy előbbi saját csődtörvényünkötől, mint az id. csődrendtartástól.

² A czél mely a fölfedező eskü által elérni szándékolatik, már az által is biztosítottatik, hogy a bukott a törvény értelmében készségét a fölfedező eskü letételére *bejelenteni* tartozik, s hogy a lehetőség az eskü tényleges letételét követelhetni, úgy a tömeggondnoknak, mint a hitelezőknek megadatik; mert a bukottnak a letételre minden esetben készen kell lenni. Ellenben a bíróság nincs kényszerítve arra, hogy a bukottat akkor is, ha ezt senki sem követeli, megeskesse. (Minist. ind. 85.)

³ A törvény ugyanis a csődbiztosi teendőkkal nem mindig bírósági tagot bíz

Elérkezvén a nap és óra, mely a hitletételre határozottatott, a csődbíróság a megjelent közadóst mindenekelőtt az eskü szentségére és a hamis eskü káros következményeire figyelmezteti; ezután pedig meghitelteti őt arra, hogy azon tételek, melyek a vagyoni állapotról szóló kimutatásban foglaltatnak, egytől egyik valók, hogy azokon túl semmit sem bir; semmit, miye volt, el nem rejtett s hogy mások ellen több követelése nincs, mint a mennyi följegyeztetett; egyszóval, hogy ő az előadott követelési állapotban semmit el nem hallgatott, a tartozási állapotba pedig semmi koholmányt be nem iktatott.¹

Ha a közadós előbb, sem mint ellene a csőd elrendeltetett, vagy a fölfedező esküt letette volna, meghalt: ez esetben a fölfedező hitet azok tartoznak teljesíteni, kik javait örökölték, vagy azok kezelésében részt vettek.² A fölfedezési eskü a hitelezők nagyobb megnyugtatóján túl még arra is szolgál, hogy lehetőleg biztos alap nyújtassék a bukott vagyonának leltározására, követeléseit és tartozásainak kitudására és így a csődtömeg rendbeszedésére.³

Ha a közadós a felfedezési eskü letételére kitűzött határnapon helyen és órában meg nem jelenik, vagy megjelenvén, esküt tenni vonakodik, ez esetben annak nem elővezetése, hanem letartóztatása rendelendő el.⁴

A vagyonkimutatás kijavítása, a mennyiben ez szükségesnek mutatkoznék, a hitletétel előtt a közadósna az eskü szentsége és a hamis eskü káros következményeire való tekintetből engedtetik meg.⁵

120. §.

A közadós a csődbiztos engedelmé nélkül lakhelyéről el nem távozhatik.

121. §.

A bíróság a csődnyitási végzés hozatalakor egyúttal a közadós letartóztatása fölött is köteles határozni, ha annak megszökésétől alaposan tartani lehet.

meg. Felruházható azokkal közjegyző is. Az osztrák est. 97. §. az eskü kivételét a csődbiztosra bizza.

¹ A fölfedezési eskü letételéről jegyzőkönyv vétetik fel, mely a közadós, a törvényszéki elnök és jegyző által sajátkezűleg aláírandó. Ezen hitletételi jegyzőkönyv az iktatóhivatalban új számot kapván, az eskümintával együtt a csődperesomóhoz csatolandó.

² 1868. 54. tcz. 238. §.; 1842. jun. 24-én 341. váltófelt.; 1845. 69. sz. hsz.; 1845. febr. 7-én 1532., ápril 14-én 318.; 1846. ápril 255., aug. 31-én 458. váltóft. (Herczegh: Csődt. 35.)

³ Törvényes bizonyítékot azonban ez által nem nyer a tömeg az érdekelt hitelezők ellen. (1843. márcz. 24—1842. vft.; 1844. jun. 10—21. hétsz. tábl. itél.) Megjegyzendő, hogy a felfedezési eskün kívül a bukottnak a csőd folyama alatt egyéb esküt tenni nem lehet. A bukottnak póteskü meg nem ítéltető. Ez a fennforgó fél bizonyíték kiegészítése végett csak a hitelezőt illetheti meg. (1846. jan. 3—1895. vft., 1846. szept. 18.—15. hsz. (u. o.)

⁴ Előbb ily esetben a bukás minden előzetes vizsgálat nélkül hamissággal párosultnak nyilvánított. (1840: 22. tcz. 130. §., 1844: 7. tcz. 5. §.)

⁵ Ha valahol, úgy a számokon alapuló kimutatásoknál a tévedés vagy kihagyás könnyen előfordulhat s a legnagyobb méltatlanság lenne az ily tévedés vagy kihagyás kiigazítását kizárni, vagy a bukottat arra kötelezni, hogy ez a kimutatást úgy, a mint azt benyújtotta, erősítse meg. Ez merőben ellenkeznék a fölfedező eskü céljával, mely a cselekvő és szenvedő állapot valódi constatálására irányul. (Minist ind. 85.)

122. §.

A bíróság a közadós letartóztatását a csődnyitás után is elrendelheti, ha az cselekvő és szenvedő állapotának kimutatását ismételt meghagyásra elő nem terjeszti, vagy annak esküvel meg erősítését alapos ok nélkül megtagadja, vagy a bíróság meghagyásainak makacsul ellenszegül.

123. §.

A közadós letartóztatásáról a kir. ügyész értesítendő. A letartóztatás összes tartama két hónapon túl nem terjedhet. Az élelmezési költségek, a mennyiben a közadós a tömeg által leendő élelmeztetését igénybe veszi, a tömeg által fedezendőek s annak kiadásai közé sorozandók.

124. §.

A bíróság a letartóztatás megszüntetése fölött, a csődbiztos meghallgatása mellett és tekintettel a letartóztatás indokaira, bízatlása szerint határoz.

A közadós nem változtathatja lakását és azt sem ideiglenesen, sem állandóan nem teheti át más helyre, még akkor sem, ha ezt a tömeggondnok és az összes hitelezők megengednék is. Részére a távozási engedélyt csak a *csődbiztos* adhatja meg.¹ Ha engedély nélkül távozik, szökevénynek tekintetik s a kényszeregyezés meg nem indíthatatik.²

A törvény a közadós letartóztatását a csődeljárás szempontjából tartja ugyan szükségesnek; de a bíróságot a letartóztatás elrendelésére azért, mert az az eljárás szempontjából szükségesnek mutatkozik, még fel nem jogosítja.³ Ellenkezőleg a törvény maga jelöli ki azon eseteket,

¹ Megtagadás esetén a csődbírósághoz fordulhat. — ² A csődbiztosnak a közadós tartózkodási helyét mindig kell tudnia, nemcsak azért, hogy a tömeggondnoknak mindig megadhassa a szükséges felvilágosítást (101. §.), hanem azért is, hogy ellene a letartóztatás a csődper bármelyik stádiumában elrendelhető legyen. La présence du débiteur n'est jamais plus nécessaire que dans ces premiers jours du désordre, qui suit la cessation publique des paiements: c'est alors, que les fraudes ou les tentatives de fraudes se précipitent et s'accroissent, que les preuves disparaissent, que le gage des créanciers est le plus compromis. (Renouard I.: 425. l., *Alauzet* 258. cz., *Laroque Sayssine* I.: 434. cz.)

³ Az újabb európai csődtörvények majd általában, majd a részletek meghatározásával intézkednek a közadós letartóztatásáról. Miután e tekintetben irányadónál kétségtelenül a francia csődtörvény szolgált, melynek 455. cikké szerint a bíróság a csődöt rendelő határozatban a közadós letartóztatását az adósok börtönében, vagy annak őrizet alá helyezését elrendeli; e letartóztatástól a bukott feltéve, hogy adósságokért fogva nincs, az által szabadíthatja meg magát, ha a csődöt önmaga jelenti be. (465. cz.) A porosz csődtörvény, mely lényegileg a francia csődtörvényt követi, a bukott letartóztatása iránt szintén intézkedik és pedig kimerítőbben s több szabadsággal, mint a francia törvény; jelesen kötelességül szabja a bíróságnak (157. §.) a csődnyitó határozatban a bukott letartóztatása iránt *belátása* szerint hivatalból intézkedni. A bukott letartóztatása elrendelendő (138. §.), ha annak megszökésétől tartani lehet; ha fizetőképtelenségének följelentését s a könyvek és mérleg benyújtását tárgyzó kötelességének meg nem felel, vagy ha ellene váltó-óvások vétettek föl, vagy váltókeresetek indítottak. A csődeljárás folyamában a bukott letartóztatása (139. §.) az előbbi szakaszban érintett eseteken kívül elrendelhető, ha a bíróság, vagy a csődbiztos meghagyásának, vagy a tömeggondnok felhívásának meg nem felel. A most érintett intézkedések, melyek *csak kereskedőkre* alkalmazhatók, nyilván túlmennék a kellő határokon; mindamellett alap-

melyekben a letartóztatást az eljárás szempontjából szükségesnek tartja, s a bíróságot csak arra hatalmazza fel, hogy a kijelölt esetek fenfor-gása felett, belátása szerint határozhasson. És ez nemcsak a csődel-járás természetének, hanem a személyes szabadság elvének is teljesen megfelel. Mert a csődeljárás, bármennyi hitelező legyen is annál ér-dekelve, nem a köz-, hanem a magán érdekek miatt indítatik meg és folytatatik. Ez utóbbiaknál tehát hiányoznék a kellő alak arra, hogy a bukott egyedül az eljárás céljából a bíróság által úgy, mint a bűn-fenyítő eljárásnál, fogságba helyeztessék. E tekintetben indokul még azon körülmény sem szolgálhatna, hogy az adós vagyonának egy ré-szét eltitkolta vagy eltitkolhatta. Mert az e részbeni gyanu vagy ala-pos, vagy nem; az első esetben a csődeljárással egyidejűleg megindít-andó bünyfenyítő eljárás feladata lévén a tényálladékok felderíteni, a letartóztatás tehát legalább is felesleges lenne; az utóbbi esetben pedig az a személyes szabadság nem indokolható megtámadásaként jelentkeznék.¹

Különben pedig a közadós letartóztatását hármaz szempontból kell fölfogni: mint biztosítási módot, mint kényszer- és mint fenytő eszközt. *Biztosítási mód* gyanánt alkalmaztatik, ha félni lehet, misze-rint a közadós szabadságát arra használja fel, hogy ingóságait bizal-mas rokon- vagy baráti kezekbe játsza, künnlevő követeléseit behajtsa, vagy a tömeg rendbeszedése iránt homályt, szövevényt idézzon elő. Mint *kényszereszköz* fordulhat elő oly célból, hogy a tömeggondnok-nak a szükséghez képest azonnal felvilágosítást adjon. Mig ellenben mint *fenytő* eszköz oly esetekben, midőn a közadós jogtalan rendel-kezések, valótlan előadások, vagy oly intézkedések által tette magát vétkessé, melyek a tömeggondnokot a csődeljárás keresztülvitelében akadályozzák.²

Hogy a törvény a közadós élelmezését csak másod sorban há-rítja a tömegre, abban találja indokolását, hogy a bukottat az élel-mezés rendszerint nem illeti; ilyenre tehát azért, mert letartóztatása szükségessé válik, feltétlenül igényt nem tarthat.³

ját képezik nemcsak az olasz kereskedelmi törvény (548. cz.), az osztrák est. (98—101. §§.), hanem a német est. (93—98. §§.) e részbeni intézkedéseinek is. (Apáthy: terv. 219; német estj. 317. 1.)

¹ Ez okból nem lesz felesleges e helyütt határozott kifejezést adni annak, hogy a csődbíróság által elrendelt letartóztatás a bünyvádi eljárástól teljesen független s ez ntóbbira befolyással nincsen; miből önként következik, hogy a bünytető bíróság nem-csak teljesen függetlenül, hanem tekintet nélkül a csődbíróság rendelkezésére jár el. (Minist. ind. 86. Német estj. ind. 318. 1.)

² E tekintetben a törvény fölg az osztrák csődtörvény intézkedéseit követi ugyan, de mindamellett azokat a nálunk létező viszonyoknak megfelelően módosítani kellett. Így különösen tekintettel kellett lenni a törvénynek arra, hogy peres eljárásunk sem a személyes végrehajtást, sem az adós ideiglenes letartóztatását nem ismeri; miért is a törvény a letartóztatás alakjára és módjára nézve a peres eljárás határozataira nem utalhatott. (Minist. ind. 86.)

³ Érdekes tudni, hogyan nyilatkozott I. Napolon a közadós letartóztatása iránt Cambacerès, Cretet és Treillard-dal szemközt az államtanácsnak 1807. júl. 28-án tartott ülésében. Dans les moeurs actuelles, la sévérité devient nécessaire; les banqueroutes servent la fortune sans faire perdre l'honneur et voilà ce qu'il importe de détruire. Qu'un failli n'affecte plus un air de triomphe ou du moins d'indifférence, qu'il se présente du moins en public avec l'abatement d'un homme auquel il est arrivé un

VI. FEJEZET.

A TÖMEG ELLENI IGÉNYEK MEGÁLLAPÍTÁSA..

I. Bejelentés alá eső igények.

125. §.

A tömeg elleni igények bejelentésére szolgáló határidő (89. §. 5. p.) a csődhirdetmény kifüggesztésétől számított harmincz napnál kevesebb és kilenczven napnál több nem lehet.

126. §.

Igényeiket bejelenteni s a jelen fejezet határozatai szerint felszámítani egyedül a csődhitelezők (59. §.) tartoznak.

127. §.

A bejelentés a csődbíróságnál az állam hivatalos nyelvén, írásbeli beadvánnyal történik, s egy beadványba ugyanazon hitelezőnek több követelése is foglalható.

A bejelentésnek, mely két példányban szerkesztendő, magában kell foglalni a bejelentő nevét és lakását s a követelés jogcímét. A bizonyítékok, melyekre a kérelem alapíttatik, kiemelve, s az okiratok a bejelentés mindkét példányához eredetiben, illetőleg másolatban melléklendők. Az alaki tekintetben hiányos bejelentést jogában áll a bejelentőnek a felszámolási tárgyalásnál kiegészíteni.

Ha a követelés iránt pör van folyamatban, a bejelentő a kezei közt levő okiratokat bejelentéséhez mellékelni s egyúttal a pörnek a csődbírósághoz leendő áttételét kérelmezni tartozik.

128. §.

A bejelentő kérelmét nemcsak a követelés valódiságának elismerésére, hanem az általa igénybe vett osztályra is kiterjeszteni tartozik.

129. §.

Ha azon hitelezők, kiket külön kielégítés illet, követeléseikkel (52. §.); vagy azok, kiket visszakövetelési jog illet (42. §.), esetleges megtérítési igényeikkel mint csődhitelezők föllépnek, kötelesek a tényálladékot, a különkielégítés alapját képező tárgyak pontos kijelölése mellett előadni. Az ilyen hitelezőknek szabadságukban áll a valódiságot és osztályozást tárgyazó kérelmet személyes igényeik teljes összegére kiterjeszteni.

grand malheur; et puisque les habitudes de la vie ont pris une direction différente, il faut les changer. L'incarcération du failli opérera cet effet. Dans toute faillite il y a un corps de delit, puisque le failli fait tort à ses créanciers. Il est possible qu'il n'y ait pas mauvaise intention, quoique ce cas soit rare; mais le failli se justifiera. Un capitaine qui perd son vaisseau, fut-ce par un naufrage, se vend d'abord en prison; si l'on reconnaît que la perte du navire est l'effet d'un accident, on met le capitaine en liberté. Il faut que la poursuite soit forcée toutes les fois qu'il y a une banqueroute, sauf, après que les faits auront été examinés, à faire les distinctions qu'exige la justice. (*Renouard*: I. 136.)

Általános szabály, hogy igényeiket a csődtömeg ellen bejelenteni és felszámítani csak azok tartoznak, kik a tömeg ellen valamely személyes követelést akarnak érvényesíteni; kiket tehát a *csődhitelezők* elnevezése alá foglalunk.¹ Ez okból a törvény a csődnýtásnak nem tulajdonít fogaratot azok ellenében, kiket valamely jogcímen *külön fedezet* illet s kik épen azért nem az általános csődtömegből kívánnak kielégítést.²

A bejelentésnek írásban³ és a csődbíróságnál⁴ kell történni, de nem keresettel, mint eddig, hanem *kérvény* alakjában.⁵ Ügyvédi közbenjárást, vagy ellenjegyzést nem tételez föl,⁶ különös jogismeret sem kívántatik; miért is a bejelentést maga a fél is eszközölheti.⁷ Az okiratok a beadványhoz nemcsak *eredetiben*, hanem *másolatban* is mellékelhetők, — amarra különben is csak a tárgyalásnál levén *szükség*.⁸

Eltérésnek van helye oly esetben, midőn a követelés iránt a pör már folyamatban van; tekintet nélkül arra, hogy a csőd előtt keletkezett-e már érdemleges határozat, vagy sem.⁹ Ily esetben köteleztetik a bejelentő a tényálladék előterjesztése és a kezei közt levő okmányok becsatolása mellett azt kérelmezni, hogy a pör, mely érdemileg még el nem intéztetett, a csődbírósághoz áttétes-

¹ Ezekre nézve a bejelentési határidő olykép van kitűzve, hogy ez által sem a csődpör lehető gyors befejezése ne gátoltassék, sem a csődnýtás kellő közzététele ki ne zárassék. (Minist. ind. 86.)

² Azon vagyon ugyanis, mely bizonyos hitelezők részére külön fedezeti alapot képez, a csődtömeg kiegészítő részének csak annyiban tekinthető, a mennyiben a biztosított igények kielégítésére nem szükséges. Igen természetes tehát, hogy a törvény igényeik bejelentésére és felszámítására nem kötelezheti azokat, kiket valamely jogcímen külön kielégítés illet. (u. o. 38., 52., 66., 129. §§.) Ehez képest ítélendő meg a 89. §. 9. pontjában foglalt figyelmeztetés.

³ A *porosz*, *osztrák* és a *német* est. szerint a bejelentés jegyzőkönyv felvétele mellett szóval is történhetik.

⁴ A csődbíróságtól kell történni a bejelentésnek a *francia* est. 491. cz., az *olasz* kereskedelmi törvény 600 cz., a *porosz* est. 164. §., az *osztrák* est. 108. §., a *német* est. 127. §. szerint is.

⁵ Mert ezen fölszámolási eljárás nem peres, hanem perenkívüli és tulajdonképen a bíróság hatáskörén kívül esik.

⁶ De érdekében áll a helyben nem lakó hitelezőnek a bíróság székhelyén magát képviseltetni; különben kényszerregeység köttethetik az ő értesítése nélkül. (Csődtörvény 209. §.)

⁷ Az által, hogy a hitelező nem szabályszerűen fölszerelt kérvénnyel jelenti be követelését, rajta joghátrány még sem történhetik; mert a törvény az ilyen hitelező ellen a macacsság (contumatio) következményeit nem alkalmazza. Az ilyen hitelező a hiányokat *utólag* is pótolhatja; de a mennyiben fontossággal bírnak, köteles is pótolni, különben a tömeg gondnok a követelés felszámításába nem bocsátkozik.

⁸ Okiraton alapuló követelést tehát másolattal is lehet bejelenteni. Különösen váltóköveteléseknél a váltó eredetije az előzők elleni visszkeresethez szokott csatolva lenni; vagy a hitelező nem mellékelheti a bejelentéshez az eredetit, mert a váltó forgalomban van, vagy nem lehet tudni, melyik banknál fekszik. Ha a hitelező az eredetit bármi okból nem mellékelheti, módjában áll a másolatot csatolni; minthogy az eredetire különben is csak a tárgyalásnál lesz szükség. A beadványhoz eredetben akkor melléklí, ha nem kíván a tárgyalásnál megjelenni, mert az esetben habár ki is marad, a felszámolás megtörténik; míg az eredeti okirat nélkül az fennakadást szenvedne. De ha úgy hiszi a hitelező, hogy a felszámolási tárgyaláson megjelenhetik, akkor minden kételyen kívül beadhatja az okiratot *másolatban* is. Felszámolási ügyben a bizonyítékokra nézve nem lehet alkalmazni az *esetlegességi elvet*.

⁹ A bejelentés alól a per alatti követelés akkor sincs fölmentve, ha abban már érdemleges ítélet keletkezett (89. §. 7.); az ilyen pört csak *áttenni* nem kell a csődbírósághoz. (10., 11. §§.)

sők,¹ ez utóbbinak lévén föladata az összes pöriratok mielőbbi áttételéről gondoskodni.² Mivel a fölszámolási tárgyalásnál, föltéve, hogy az eredményhez vezet, nemcsak a követelés *valódiságának*, hanem egyúttal az *osztályozásnak* is meg kell állapíttatni:³ e végből rendeli a törvény, hogy a hitelező kérelmét mindkét irányban terjeszsze ki.⁴ Szintén nem okozván különbséget, hogy a követelés iránt pör volt-e már folyamatban, és hogy az véghatározat által már megállapított-e, vagy sem.⁵

Úgy a zálogos, mint a *visszakövetelési* igények egyúttal a személyes igény természetével is bírhatnak s mint ilyenek, nemcsak a külön kielégítő-i alapot, hanem az általános csődtömeget is terhelhetik. Az ily hitelezőknek tehát kétségtelen jogukban áll követeléseiket *személyes hitelezői minőségben* is érvényesíteni, vagyis a tömeg ellen bejelenteni és fölszámítani.⁶ Hogy a törvény az ily követelések-nél a kérelmet a *teljes összegre* engedi kiterjesztetni, onnan van: mert az illető hitelező a bejelentés alkalmával ritkán van oly helyzetben, hogy követelésének az általános tömegre eső részét biztosan meghatározza; módot kellett tehát nyújtani arra, hogy magát minden esély ellen fődözhesse, annál is inkább, mert ez által az általános csődtömegnek sérelem nem okoztatik.⁷

¹ Előbb is úgy volt. Az ilyen perek előbb is csak kérelem folytán tétettek át, s ezt a perügylet nem *hivatalból* sürgette; különben feladata ellenére járt volna el, az ilyen perek világosan a csődtömeg apasztására irányoztatván. (1840: 22. törvényezikk 46., 47. §§.)

² Miután a felszámolási teendők a csődbiztos és tömeggondnok között oszlanak meg; az ügykezelés megkönnyítése végett szükséges, hogy a bejelentés két példányban készíttessék. Mert ha a bejelentés úgy, mint ezt az *osztrák* csődtörvény rendeli, egy példányban adatik be, a tömeggondnoknak csak idővesztéssel áll módjában azon teendőket elvégezni, melyek a törvény 131. §. szerint feladatahoz tartoznak, s melyek a felszámolási eljárásnak egyik leglényegesebb részét képezik. (Minist. ind. 87.)

³ Előbb a követelések iránt kétféle tárgyalás volt: *valódi ági* és *osztályozási*. Amaz a követelések fenállását, minőségét és mennyiségét, ez pedig azon sorozatot állapította meg, mely szerint az egyes már megítélt követelések a csődtömegeből kielégítendők voltak. (1840: 22. tcz. 65., 177. §§.) A valódisági tárgyalás az osztályozási tárgyalástól *önállóan* és *elkülönítve* történt. Mely kényelmesebb eljárás ugyan, de mivel a kényelem sok idővesztésébe került a nélkül, hogy érte bármi kárpótítás nyújtatott volna; ez okból már az *erdélyi* csődrendtartás sokkal czélszerűbben az osztályozási cselekvényeket a követelések valódiságának megállapítása iránti eljárással együttesen s olykép tárgyalta, hogy minden egyes követelés valódisága iránti kérdés eldöntése után nyomban az annak osztályozása iránti kérdés vétetett elő *fölszámolási eljárás* útján. (1853. évi ideigl. csődr. 71. §. *Herczegh*: Csődtörvényk. 135. l.)

⁴ A követelést megillető osztály akkor is megadandó, ha ezt kifejezetten nem is kérelmezte. Itt a hallgatás nem tekinthető lemondásnak.

⁵ A bejelentési kérelem nem a csődbírósnak, de a tömeggondnoknak és a többi hitelezőknek szól. A bíróság a valódiság fölött csak *kivételesen* ítél akkor, ha a felszámolásnál a követelés el nem ismertetett s ekkor is nem a bejelentés, hanem a porre utasított hitelező keresete alapján. (145. §.)

⁶ E jogot adja meg a 129. §. az illető hitelezőknek, megkivánván ezektől, hogy bejelentésükben nemcsak a *tényálladékok* adják elő, hanem azon tárgyakat is kijelöljék, melyekből külön kielégítést követelhetnek, vagy melyekre nézve őket visszakövetelési igény illeti, mert a tömeggondnok s esetleg a többi hitelezők is csak akként lesznek azon helyzetben, hogy a bejelentett követelés felett alaposan nyilatkozhasanak. (Minist. ind. 87. l.)

⁷ A felszámolás azonban, habár az egész összegre kiterjed is, minden esetre csak a kimutatandó követelés tekintetében lesz joghatályos. (Minist. ind. 87.) — Különben a külön kielégítésre jogosult hitelezők kétféle beadvánnyal érvényesíthetik igényeiket: a

130. §.

A bejelentések első példánya a netalán átvett pöriratokkal együtt a csődbiztosnak kiadatik, másodpéldánya pedig a tömeggondnoknak kézbesítetik. A bejelentések úgy a csődbiztosnál, mint a tömeggondnoknál mindenki által megtekinthetők.

131. §.

A tömeggondnok köteles a bejelentés csatolmányainak, az áttett pöriratoknak, a bukott könyveinek és egyéb iratainak gondos átvizsgálása, a bukott meghallgatása s általában minden alkalmas mód fölhasználása mellett, a fölszámolási tárgyalásra akkép elkészülni, hogy minden egyes követelésnek úgy valódisága, mint osztályozása iránt határozottan nyilatkozhassék.

132. §.

A bejelentési idő eltelte után a tömeggondnok a bejelentett követelésekről táblás kimutatást készíteni és azt megvizsgálás, esetleg kijavítás végett a csődbiztosnak haladéktalanul átadni tartozik.

E kimutatásnak, mely minden osztályra nézve külön készítenendő, egyes rovatokban a következőket kell magában foglalni:

1. a sorsszámot;
2. a beadvány számát és a benyújtás idejét;
3. a bejelentő nevét és lakhelyét;
4. a bejelentett követelést és annak járulékait;
5. a követelés jogcímét; végre
6. egy-egy rovatot a fölszámolás eredményének bevezetésére és a megjegyzésekre.

A fölszámolási eljárás természetes menetét követve, ezen szakaszok megállapítják azon teendőket, melyeknek a felek részéről történt bejelentéseket követni kell. A bejelentések a csődbírósnál nyújtandók ugyan be. De ez csak azért történik, hogy a bíróság mint közvetítő a felek és a tömeg közt, hivatalosan megállapíthassa a benyújtás idejét; mert a beadványokat minden további elintézés nélkül a csődbiztosnak és a tömeggondnoknak kézbesíteti. A beadványok átvételével veszik azután kezdetüket azon teendők, melyeknek összesege a fölszámolási eljárást képezi.¹

A fölszámolás fő súlya a tömeggondnokra nehezedik, ki a törvény szerint nemcsak a hitelezők, hanem a közadós érdekeit is képviselni tartozik; az ő nyilatkozata bir első sorban döntő befolyással a bejelentett követelések valódiságának és osztályának megállapítására nézve.² Ugyanazért a tömeggondnoknak a fölszámolási határnapig

129. §. szerint *bejelentéssel* és a 152. §. értelmében *keresettel*. A bejelentés az általános csődtömegből aránylagos, a kereset pedig a külön tömegből teljes kielégítést biztosít.

¹ A felszámolás a csődbiztos vezetése mellett a tömeggondnok, a közadós s a hitelezők jelenlétében történik, s a követeléseket *megtámadni* nemcsak a tömeggondnoknak és a bukottnak, hanem *minden egyes hitelezőnek* is jogában állván, ez utóbbiaknak mód nyújtandó arra, hogy a bejelentett követelésekkel megismerkedhessenek. Ezt teszi a 130. §., midőn világosan meghatározza, hogy a bejelentések a tömeggondnoknál mindenki által *megtekinthetők*. (Minist. ind. 88.)

² Eddig a tömeggondnok helyett a perügylő járt el; közölte a bejelentett

azon helyzetben kell lennie, hogy minden egyes követelésnek nemcsak valódisága, hanem egyúttal osztályozása iránt is határozottan nyilatkozhassék.¹

A fölszámolás előkészítéséhez tartozónak tekintendő a táblás kimutatás is. Ennek szerkesztését a törvény a tömeggondnoknak kötelességévé teszi, egyszersmind a csődeljárásnak egyik legfontosabb okmányát képezi. E kimutatás nemcsak hogy minden más, a bejelentések világlatban tartását célzó iratot fölsőlegessé tesz; hanem egyúttal hű képét tünteti föl a felszámolási eljárás mindenkor állásának, lehetővé tévén, hogy a tömeggondnok a vagyon fölosztása iránt minden perczen intézkedhessék. Hivatalosan, utólag már meg nem támadható módon kitünteti valódiság és osztályozás tekintetében a nem vitás követeléseket; ezen alapulnak a fölosztási tervezetek és történnék a kifizetések.² Sőt hatása kiterjed a csőd utánra is, a mennyiben annak kivonata folytán a bukott ellen végrehajtást vezethetni.³

133. §.

A fölszámolási tárgyalásnál, melyre lehetőleg a közadós is meghívandó, a tömeggondnoknak vagy helyettesének személyesen kell jelen lenni. A táblás kimutatások, a bejelentésekkel, a pöriratokkal s a közadós könyveivel együtt a tárgyalásnál mindenki által megtekinthetők.

134. §.

A tárgyalást a csődbiztos vezeti, ki a jelenlevő érdekelteket mindenekelőtt a szenvedő állapot kimutatásában elő nem forduló,

követelés alapjául szolgáló eredeti okiratokat, minden egyes csődkeresetben a valódiság kérdésére nézve külön észrevételeket tett, esetleg választ, vagy utolsó védíratot váltott, — az osztályozó kérelem fölött pedig osztályozó javaslatában nyilatkozott (1840: 22. tcz. 66—76. §§.) Mindez, valamint a valódisági, osztályozási s kifizetési ítélet is, ezen új törvénnyel megszűnnek.

¹ Ez a dolog természete szerint csak úgy lesz lehetséges, ha a tömeggondnok a 131. §. határozatának megfelelőleg, nemcsak a bejelentésekhez csatolt *okmányok és periratok*, az adós *könyveinek* és egyéb *iratainak* gondos áttanulmányozása; nemcsak a *bukott* meghallgatása, hanem általában minden alkalmasnak mutatkozó mód felhasználása által magát *kellően informálja*. Hogy mily módokat lehet és kell az információra nézve alkalmasnak tekinteni, azt eleve még általánosságban sem lehetne meghatározni, mert e részben egyedül a konkrét eset lehet irányadó. Ugyanazért a törvény, minden közelebbi meghatározás nélkül, a tömeggondnok belátására bizza azon módok megválasztását, melyeket saját információjához szükségesnek talál; magától értetvén, hogy a tömeggondnok ép úgy, mint minden egyéb teendőinél, itt is a *rendes családapa* gondosságával köteles eljárni. (Minist. ind. 88.)

² Cst 184. §. Ezen táblás kimutatás az, mely pótolja a régi törvény valódisági és osztályozási ítéletét mindazon követelés iránt, mely vitássá nem vált.

³ A kérdéses kimutatásnak tehát legnagyobb *pontosággal* kell vezetnetni, mit a törvény az által vél elérhetni, hogy a kimutatás átvizsgálásával, s általában annak ellenőrzésével a *csődbiztos* bizza meg. Még csak azt kell kiemelni, hogy a törvény a kérdéses kimutatást azért kívánja minden osztályra *külön vezetnetni*, mert azon csekély munka, melylyel a kimutatás elkülönített vezetése jár, figyelembe sem jöhet azon könnyűséggel szemben, melyet a kérdés s intézkedés az által nyújt, hogy az *áttekintést* mindenkinek, tehát a nem szakértőnek is lehetővé teszi, s az ügykezelést magának a tömeggondnoknak is tetemesen megkönnyíti. Ehez járul még, hogy sok esetben sem az első, sem a második osztályba eső követelések elő nem fordulnak; a tömeggondnok tehát a nélkül is csak *követélesen* lesz azon helyzetben, hogy a kimutatást osztályonként *elkülönítve* kellend vezetnie. (Minist. ind. 88.) A törvény nem tiltja és czélszerű a dologi és igényhitelezőkről is külön táblás kimutatást készíteni.

azután a többi követelések iránt s pedig lehetőleg azon sorrendben hallgatja ki, a mint a követelések a táblás kimutatásban előfordulnak.

A csődbiztosnak kötelessége oda hatni, hogy az érdekelték közt egyetértést létesítsen. A tárgyalás az osztályozás fölött az esetben is megtartandó, ha valamely követelés valódisága megtámadtatik.

Az olyan követeléseknél, melyek iránt jogérvényes birói határozat hozatott, vagy birói egyezség kötött, a valódiság fölötti tárgyalás azon tényköörülményekre szorítkozik, melyek a véghatározat vagy az egyezség után keletkeztek.

135. §.

A fölszámolási tárgyalásról jegyzőkönyv veendő föl, melybe minden egyes követelés tekintetében a tárgyalás eredménye röviden bejegyeztetik.

A tárgyalás eredménye a táblás kimutatásba is bevezetendő.

136. §.

Míg a tárgyalás valamely követelés fölött be nem fejeztetett, a bejelentőnek jogában áll, a bejelentettől eltérő osztályozást igénybe venni.

Más irányban a kérelem ki nem terjeszthető ugyan, de a félnek jogában áll követelését a 143. §. értelmében új bejelentéssel érvényesíteni.

137. §.

A félnek, képviselőjének vagy közadosnak meg nem jelenése a bejelentett követelés tekintetében a fölszámolási tárgyalás megtartását nem gátolja.

138. §.

Ha a fölszámolási eljárás egy határnapon be nem fejezhető, az a következő köznapon folytatandó. Erről a csődbiztos a jelenlevőket azonnal értesíti s ennek megtörténtét a jegyzőkönyvben kitünteti.

A törvény a fölszámolásra nézve nem állapít meg *perrendtartásszerű* eljárást. Az egész fölszámolási eljárást *magánügynek* kell tekinteni az érdekelt felek között, melynel a *csődbiztos* föladata: mindenekelőtt a szenvedő állapot rövid áttekintését előterjesztetni, hogy eként a hitelezők a tömeget terhelő követelések iránt már eleve tájékozva legyenek. Azután bírálathoz alá veszi az egyes követeléseket, kihallgatván első sorban a tömeggondnokot, azután az érdekelt hitelezőket s esetleg a közadóst is. Ha mindnyájan elismerik: úgy a követelés megállapítva s arra nézve a tárgyalás befejezve van. Ha pedig el nem ismerik: a kihallgatásnál minden alakszerűség mellőzésével oda fog hatni, hogy az érdekelték közt *egyezséget*, tehát vagy a követelés valódiságának és rangsorozatának megállapítását létesítse, vagy esetleg a hitelezőt elállásra bírja.¹ Ha elvégre sem az egyik,

¹ Érdemleges bizonyításba a felek nem bocsátkozhatnak. A csődbiztos sem tanúkihallgatást nem rendelhet, sem esküt, vagy szemlét föl nem vehet.

sem a másik nem sikerül, a csődbiztos a fölszámolási eljárást a kérdés alatti követelésre nézve azon kijelentéssel fejezi be, hogy a hitelező követelésével a *pör rendes útjára* utasíttatik.¹

A jogerejű határozat, vagy egyezség által megállapított követeléseknél a tárgyalás rendszerint csak a *rangsorozatra* szorítkozik.²

A jegyzőkönyv, mely a fölszámolási tárgyalásról vezetendő, arra szolgál, hogy annak alapján az egyes hitelezők részére a követelés megállapítását illetőleg *hiteles okmány* adathassék ki. A követelés megállapítása ugyanis rendszerint a *végrehajtható egyezség* erejével bírván, a hitelezőt végrehajtásra jogosítja föl a csőd befejezése után.³

Miután a törvény a bejelentésre nézve *záros* határidőt nem állít föl s azt a csődper bármelyik részében megengedi: épen azért a *későbbi* bejelentés az oly hitelezőtől sem vonható meg, ki követelését helytelenül választott jogcimen érvényesítette s előbbi bejelentését a tárgyalásnál visszavette. Az ilyen *új* bejelentésnek azonban nincs *visszaható* ereje; azon hitelező tehát, a ki ismételve él bejelentéssel, az időközben netalán *már fölosztott pénzre* ép oly kevésbé tarthat igényt, mint az, ki a bejelentési határidő eltelte után jelentkezett.⁴

A fölszámolási tárgyalás a bejelentő, vagy közadós *távollétében* is megtartatik s ha követelése kifogásoltatik, pörre utasíttatik.⁵ De ha a tömeggondnok, illetőleg helyettese maradna ki: a tárgyalást nem lehetne megtartani.⁶ A *döntő* szó ugyanis minden egyes tételnél a tömeggondnokot illeti olyképen, hogy az ő nyilatkozata nélkül határozni egy követelés fölött sem lehet.⁷

¹ Ezt a jegyzőkönyvbe vezeti s egyuttal a tömeggondnok által a táblás kimutató utolsó előtti rovatában följegyezteti. Hogy a 134. §. mindenekelőtt azon követeléseket rendeli tárgyaltatni, melyek a szenvedő állapotban elő nem fordulnak, abban találja indokolását, hogy az ily hitelezők a tárgyalásnál csak úgy vehetnek részt, ha mint ilyenek elismertetnek. Szükséges tehát, hogy követeléseik minden más követelést megelőzőleg állapíttassanak meg (Ministeri csőd 89.).

² A tárgyalás egyszerűsítését célozza a dolog természetének teljesen megfelelő azon intézkedés, mely szerint a bírói véghatározattal, vagy egyezséggel már megállapított követeléseknél a valódiság feletti tárgyalás egyedül azon *körülményekre* terjedhet ki, melyek a véghatározat, vagy egyezség után keletkeztek. A felszámolási eljárás természetével és céljával merőben ellenkeznék az, ha a kérdéses követelések egészen újból vita tárgyává tétetnének; mert ha valódiaknak sem ismertetnek el: a pör azon stádiumban véteik föl, melyben azt a csődnitást ténye találta, tehát a főlebbezés stádiumában (u. o.).

³ Szükséges tehát, hogy a jog gyakorolhatása a felek részére lehetővé tétessék (Ministeri csőd 89.). A biztos kitüntetheti a jegyzőkönyvben az egyezkedéskor létrejött beismeréseket is. A jegyzőkönyvet csak akkor kell a bíróságnak bemutatni, ha a bejegyzések ellen valamelyik fél előterjesztéssel élt (81., 93. §§.).

⁴ Az ily hitelező körülbelül hasonló helyzetben van, mint az, ki a nem igazolt telekkönyvi előjegyzést ismétli; a ki tehát az időközben történt bejegyzések elsőségét. tűrni kénytelen a nélkül, hogy ismételt kérvényének visszaható erőt tulajdoníthatna (Minist. csőd 89.).

⁵ Cst. 145. §. A 143. §. értelmében pedig új bejelentést is tehet — más kérelemmel. De igazolással nem élhet (80. §.).

⁶ A tömeggondnok helyettese alatt itt nem a magánhelyettes, hanem az értendő, kit a bíróság nevezett ki.

⁷ Ebből önként következik, hogy a csődbiztos ily esetben, t. i. a tömeggondnok távollétében, a tárgyalást elhalasztani, az érdekelteket ép úgy, mint a 138. §. esetében az újabb tárgyalásról értesíteni tartozik. Az igazolatlanul elmaradt tömeggondnok ellen, a törvény 104. §-a szerinti pénzbírság kiszabásának, esetleg ugyanazon §. értelmében az elmozdítás elrendelésének lehet helye; mire nézve a szükséges lépéseket a

139. §.

A tömeggondnok köteles minden egyes követelés valódisága és osztályozása iránt, az indokok előadása mellett, határozottan nyilatkozni.

A tárgyalásnál jelenlevő hitelezők mindegyike, kinek követelése valódinak elismertetett, vagy a szenvedő állapotban előfordul, a többi követeléseknek úgy valódiságát, mint osztályozását megtámadhatja.

A csődeljárásban valódiság és osztályozás tekintetében nem kifogásoltaknak azon követelések tekintetnek, melyek a tömeggondnok által határozottan elismertettek s a megjelent hitelezők részéről meg nem támadtattak.

Ha a követelést egyedül a közadós támadja meg, e körülménynek a csődeljárásban joghatálya nincsen. Az ilyen követelés tekintetében azonban a közadós ellen, a csőd megszüntetése után, a fölszámolási határozat alapján végrehajtást intézni nem lehet. (200. §.)

140. §.

Azon követelések iránt, melyeket a tömeggondnok, mint hitelező jelent be, a helyettes köteles nyilatkozni.

Meghatároztatik, hogy kiket lehet a csődperben a fölszámolási tárgyalásnál ügyfeleknek tekinteni, vagyis kiknek áll jogában a bejelentett követeléseket úgy a valódiság, mint a rangsorozat tekintetében megtámadni.¹ E részben természetesen első helyen áll a tömeggondnok, ki úgy a hitelezők összességének, mint a közadósnek képviselője, kinek nyilatkozata tehát első sorban irányadó. A tömeggondnok mellett azonban jogosult felek az egyes hitelezők is, a mennyiben ezek követelései valódiaknak ismertettek el, vagy a szen-

csődbiztos, kit a tömeggondnok ellenőrzése illet, köteles megtenni (Minist. csőd 89.) Ha a tömeggondnok a köteleességek teljesítésében hanyag volna, s azokat előrebocsátott bírói figyelmeztetés után is újlag elmulasztaná: a csődbíróság által hivatalától elmozdítottatják, a nélkül, hogy a csődpert tárgyzó munkálataért díjt követelhetne. Sőt a mennyiben menthetlen mulasztás vagy tudatlanság által a tömegnek kárt okozott, annak megtérítésére is szoríthatatik. Szoríthatatik pedig egyenesen a csődbíróság által, mely az okozott kárt legilletékesebben tudja megítélni. 1845. jun. 2.—1165. jun. 7.—42. váltófelt. és 1845. apr. 8.—39. hétszem. (Herczegh: Csődt. 111.)

¹ Azon általános elvnel fogva, hogy a tömeggondnok hivatása a csődtömeget minden törvényes módon gyarapítani s az ennek rövidségére szolgáló alaptalan követeléseket pedig attól eltávolítani — jogában, de sőt köteleességében áll a gondnoknak, a bejelentett követelések terhe alól, a mennyiben azok valótlansága kimutatható, a csődtömeget fölmenteni s e célból. védelmi irataiban tántoríthatlan szigorral és lelkiismerettel lépni föl az oly bejelentők ellen, kik a tömeg vagyonát a jólelkű hitelezők és a közadós rovására alaptalan igényekkel akarják csökkenteni. Védelmi szöváltásaiiban nemes általános kifogások, érvek vagy okoskodásokra szorítkoznak, hanem gondoskodják a dolog érdemére vonatkozó, kellő számú bizonyítékokról is. Ez okból a körülmények és a tények állásához képest a tömeggondnok köteles a felszámításra — különösen a létező könyvek, irományok és okiratok pontos megvizsgálása által, nemkülönben a közadóssal s a hitelezői választmánynyali értekezés, s a tartozási állapotnak és minden egyes követelés minősége- és valódiságának alapos kinyomozására szolgáló más eszközök megszerzése által — annyira elkészülni, hogy a törvénytapon a bejelentett tételek iránt haladék nélkül és teljes határozottsággal nyilatkozhassek. Megjegyeztetvén, hogy minden hitelező fel van jogosítva, a tömeggondnoknak a harmadik személyek által bejelentett követelések minősége és jogérvénye iránt felvilágosításokat adni. (Herczegh: Csődtörvény 111.)

vedő állapotban előfordulnak; mert ha valakinek, úgy az egyes hitelezőknek áll érdekükben meggátolni azt, hogy a koholt vagy nem létező követelések valódiaknak ismertessenek és eként a csődvagyonból leendő kielégítésre jogosíttassanak.¹ Ugyanazért nem kifogásoltak csak azon követelés tekinthető, mely a tömeggondnok által határozottan valódinak elismertett, s a hitelezők részéről megtámadva nem lett.²

Mivel a közadós a csődnyitás tényével, a tömeghez tartozó vagyon fölötti jogát elveszti, mely a hitelezők összességére megy át: igen természetes, hogy a hitelezők összességének adott ezen joggal szemben, a közadós kifogásolása joghatálylyal nem bírhat.³ Egeszen másképp áll a dolog a *csőd megszűnése után*, tehát akkor, midőn a közadós szabad rendelkezési jogát ismét visszanyeri; ez esetben nem bírhat joghatálylyal azon megállapítás, mely az ő akarata ellenére a tömeggondnok és a hitelezők egyetértése folytán keletkezett. Ezért rendeli a törvény, hogy az oly követelés tekintetében, melynek valódiságát a közadós a csődben el nem ismerte, ellene a fölszámolási határozat alapján, végrehajtást intézni nem lehet; az ily követelésnek tehát a csőd megszüntetése után a közadós ellen ép úgy bírói határozattal kell megállapíttatni, mintha az a csődben elő sem fordult volna.⁴

141. §.

Azon hitelezők, kiknek követelései sem a valódiság, sem az osztályozás tekintetében meg nem támadtattak, a csődbiztostól

¹ Mivel megtörténhetik, hogy a tömeggondnok vagy nem akar, vagy nem tud egyik, vagy másik követelés ellen nyomatékosabb kifogásokat tenni: a törvényhozás gondoskodott, hogy ily esetekben a tömeggondnok rosszakarátát, tehetetlenségét, vagy hanyagságát maguk az érdekelt hitelezők pótolhassák. Szabad tehát mindegyik hitelezőnek nemcsak saját követelését védelmezni, hanem a többi hitelezők követelése iránt is, a mennyiben azt alap nélkülűnek hinné, *czáfolatos észrevételeket* tenni. Oka ennek az, mert a csődtömeg mindegyik hitelezőnek közös vagyona, tehát mindegyiknek érdekében áll, hogy az valótlán követelések által ne kisebbíttessék; — továbbá, mert gyakran egyik hitelező csak azon esetre kaphat kielégítést a csődtömegből, ha eléje más nem helyeztetik. Azonban ezen czáfolatos észrevételekkel, illetőleg kifogásokkal nemcsak a hitelezők élhetnek, hanem a *közadós* is, — legkivált és különösen akkor, midőn a perügyelő; illetve tömeggondnok az általa tett fölvilágosításokat, érvek és okleveleket észrevételeiben használni nem akarta, nem tudta vagy elmulasztotta. 1845. márcz. 4.—872. Váltófelt. (Herczegh: Csődt. 118.)

² Miután azonban a felszámolási eljárás egyedül a csődtömeg lehető felosztását, tehát annak megállapítását czélozza, hogy mely követelések nyerjenek a meglevő vagyonból kielégítést, önként következik egyrészt, hogy a felszámolás útján történt megállapítás általában csak a *csődeljárás szempontjából* bír foganattal; másrészt, hogy a közadós *egyedüli* kifogásolása, szemben a tömeggondnok és a hitelezők elismerésével, a csődtömeget képező vagyon tekintetében joghatálylyal nem bírhat (Minist. csődt. 90.).

³ Azon követelés, mely csak a bukott által támadtatik meg, úgy tekintetik, mintha meg sem támadtatott volna. Fizetések ép úgy történhetnek rá, mint azokra, melyek elismertettek.

⁴ A törvény a felszámolásnál keletkezett megállapodásnak, — ha ahhoz a közadós hozzájárult — csődön kívül is *végrehajtható erő*t tulajdonít, vagyis azt a jogérvényes bírói egyezség erejével ruházza fel. E szabály alól azonban kivételnek kell történni oly esetben, midőn a közadós a követelés valódiságát a csődben el nem ismerte, mert ez esetben a felszámolásnál keletkezett megállapodásnak, a *beismerés* vagy *egyezség* erejét tulajdonítani nem lehet (Minist. csődt. 90.).

eredeti okirataiknak visszaadását s ezeken a megállapított összeg és járuléakai, nemkülönben az osztályozás kitüntetését követelhetik. Ezen felül a csődbiztostól követeléseik valóságára és osztályozására tekintetében hiteles jegyzőkönyvi kivonatot követelhetnek. Az ilyen kivonatok, ha azokból kitűnik, hogy a követelés a közadós által meg nem támadtatott, ez ellenében a végrehajtható egyezség erejével bírnak.

A kivonatok kiállítása, a táblás kimutatás utolsó rovatában kitüntetésendő.

142. §.

A hitelezők összehívásával és a követelések fölszámolásával járó költségek az általános csődtömeg költségeihez tartoznak. Ellenben a bejelentéssel és a képviseltetéssel járó költségeket mindegyik bejelentő maga viseli.

143. §.

A hitelezők igényeiket a 195. §-ban megállapított joghátrányok mellett, a kitűzött határidő eltelte után is bejelenthetik.

Az ilyen bejelentések tekintetében külön fölszámolási határnap tűzendő ki. Hogy az ilyen hitelezők igényei külön vagy együttesen tárgyalassanak-e, hogy továbbá a hitelezők a kitűzött határnapra közzététel vagy kézbesítés útján idéztessenek-e, a csődbiztos határozza meg.

A hitelezők, kik a bejelentési határidőt elmulasztották, a megidézés és fölszámolással járó költségeket mind a tömegnek, mind az egyes hitelezőknek minden esetben megtéríteni tartoznak.

Ha a bejelentett követelés sem a valóság, sem az osztály tekintetében meg nem támadtatik, a fölszámolási eljárás *befejezettnek* tekinthető. Ezentúl a valódinak elismert követelés többé meg sem támadható.¹ Épen azért megszűnik szükségessége annak, hogy a megállapított követelésre vonatkozó iratok visszatartassanak. Ezért rendeli a törvény az iratok visszaadását és ezeken annak kitüntetését, hogy a követelés mily összegben és melyik osztályban lett valódinak elismerve. Mivel azonban a kitüntetés önmagában véve nem elegendő arra, hogy annak alapján a létrejött megállapodás, esetleg a közadós ellen is érvényesíthessék:² a felek arra is jogosíthatnak, hogy a csődbiztostól hiteles *jegyzőkönyvi kivonatot* követelhessenek oly célból, hogy ez által követeléseiknek a csődben történt megállapítását hiteles alakban bizonyíthassák.³ E mellett, mintán a fölszámolási tárgyalásnál

¹ Kivevén, ha a hitelező kimutathatná, hogy azon elismerés tévesen, reá nézve sérelmesen, lett bevezetve a jegyzőkönyvbe; mert akkor a biztos ezen cselekvénye ellen *előterjesztéssel* élhet (81. §.). Máskülönben az eredeti okiratokra való rávezetések, a jegyzőkönyvi kivonat azonnali kiállítása és kiadása kizárják a későbbi megtámadást, melyet azon hitelezőre nézve, ki a tárgyaláson megjelent, ennek elismerése; arra nézve pedig, az igazolás feltétlen kizárása is lehetetlenléssé lesz (80. §.).

² Nem is említve azt, hogy különben az okiratok elveszése esetében a létrejött megállapodás igazolható nem lenne (Minist. csődt. 91.).

³ Elismert követeléseknél a felszámolási jegyzőkönyv kivonatának más hatálya van, mint a *tabellába* való bevezetésnek. Emaz a csődeljárás keretén belül érvényesül, ennek alapján történik a kifizetés. Amaz meghaladja a csődeljárás keretét s ha az adós is elismerte a követelést, ellene csődnévtől után a végrehajtható egyezség erejével bír,

sem egyezség nem köttetik, sem ítélet nem hozatik, a törvény határozza meg azt is, hogy a jegyzőkönyvi kivonat által igazolt megállapítás minő joghatállyal bírjon.¹

A fölszámolási eljárásnál előforduló költségek kétfélék: olyanok, melyek a tömeget, vagy olyanok, melyek a hitelezőket terhelik. Amazok a *fölszámolással* járnak együtt s a mennyiben a csőd képviselőségét illetik, *előlegesen* elégítendők ki. Utóbbiak pedig a *bejelentésből* származnak s itt a dolog természete szerint nemcsak a beadvány költségei, hanem a megjelenési és tárgyalási költségek is értendők.² Kivételesen a feleket s nem a tömeget terhelik azon *költségek* is, melyek a hitelezők összehívása- és a követelések fölszámolásából a csődképviselőségre nézve keletkeznek oly esetben, midőn a *bejelentési határidő eltelte után* érvényesített követelések miatt kell ezen bírói összehívásnak és fölszámolási tárgyalásnak történni.³

A hitelezőknek megengedettik, hogy igényeiket a bejelentési határidő eltelte után is érvényesíthessék. Kijelentetvén, hogy az ily elkésve érkezett bejelentések a csődper *azon állapotába* lépnek, melyben azt bejelentésük találta.⁴

144. §.

Ha a követelés a fölszámolásnál valódinak el nem ismertett, a megjelent felek külön jegyzőkönyvben meghallgatandók az iránt, hogy a hitelezőnek a választásoknál szavazati jog adassék-e és milyen összegben, vagy ne adassék. Ha a felek meg nem egyezhetnek, a választási jog iránt a csődbíró határoz, de határozatát a felek valamelyikének kérelmére később megváltoztathatja. A szavazati jog iránt hozott határozat ellen jogorvoslatnak helye nincs.

145. §.

Azon követelések, melyek a fölszámolási tárgyalásnál akár a valódiság, akár az osztályozás tekintetében megtámadtattak, kü-

oly értelemben, hogy ennek alapján a polgári bíró végrehajtást rendelhet. A tabellába való bevezetés csődügyben úgy a követelési összeg, mint osztály tekintetében a jogerejű ítélet hatályával van felruházva (*Králík*, 243. §.).

¹ A törvény a jegyzőkönyvi kivonatot, feltéve, hogy a követelés a közados által meg nem támadtatott, végrehajtható *egyezség* erejével ruházza fel; mert ez alak a dolog természetének teljesen megfelel. Az érdekeltek közt ugyanis az által, hogy ezek a bejelentett követelésnek sem valódisága, sem osztályozása ellen kifogást nem tesznek, *egyértelmű*, vagyis helyesebben egyezség keletkezik; mert a felek megállapodását a bejelentett követelés tekintetében egyébként, mint egyezségnek tekinteni nem lehet (*Minist. csődt. 91.*).

² Az egyes felek tehát a tömeg ellen a bejelentés, illetve fölszámolás alapján semmiféle költséget nem igényelhetnek (u. o.).

³ A jog és méltányosság ugyanis egyiránt azt követeli, hogy azon költségeket, melyeket *késedelmes* hitelezők okoznak, ezek viseljék, t. i. az idézés, esetleg hírlapi közzététel, a tömeg gondnok előkészülete, tárgyaláson való megjelenése, s minden egyes hitelezőnek költségeit, melyeket azonban nem kell előlegezni, csak *megtéríteni*. Az utólag bejelentett követelések felszámolás tekintetében az első határidőben bejelentettekhez hasonló elbánás alá esnek.

⁴ Mert ha föltétlenül alkalmaztatnék azon elv, hogy a csődeljárásban *præclusio-nak, contumaciának* oly értelemben nincs helye, hogy a késedelmes hitelező követelésétől elúttassák: ez esetben az a csődeljárásra igen káros befolyással lehetne már azért is, mert a csőd befejezését ha nem is lehetetlenné, de mindenestre bizonytalaná tenné (*Mlnist. ind. 91. l.*).

lön per útján érvényesítendő, föltéve, hogy erre általában alkalmasak. A követelés a kereskedelmi eljárás szabályainak megfelelő keresettel, azok ellen érvényesítendő, a kik a követelést megtámadták. Ha ezek közé a tömeggondnok is tartozik, ez elsőrendű alperesnek tekintendő.

Ha a követelés a jogérvényes véghatározat vagy egyezség kezekezése után fölmerült tények alapján támadtatik meg, a fölszámolási tárgyalástól számítandó tizenöt nap alatt a megtámadó tömeggondnok, illetőleg a hitelező tartozik fölperesként föllépni.

A kereset a csődbírósághoz intézendő, s a kereskedelmi eljárás szabályai szerint tárgyalandó. Írásbeli eljárásra az ilyen perek csak akkor utasíthatók, ha azok csődön kívül is az írásbeli eljárásra tartoznának. Ha a követelés iránt a per már folyamatban volt, az a csődbíróságnál az érintett eljárás szabályai szerint folytattatik. Az említett perekben a határozat hozatalára s a perorvoslatokra nézve is a kereskedelmi eljárás szabályai irányadók. Az olyan ügyekben azonban, melyek a csődön kívül a váltóeljárás alá tartoznának, a főeskü általi bizonyításra nézve, a váltóeljárás szabályai alkalmazandók.

146. §.

Ha a követelés a peres eljárásra nem tartozik, annak az illetékes hatóságnál kell megállapíttatni.

Az osztályozás fölötti határozat azonban ilyen esetben is a csődbíróságot illeti.

147. §.

A csődbiztos a perre utasított hitelezőknek eredeti okirataikat visszaadni, részükre a fölszámolási jegyzőkönyvből hiteles kivonatot kiállítani, s az esetleg átvett periratokat a csődbíróságnak bemutatni tartozik.

148. §.

A pör megindításáról vagy folytatásáról a pörre utasított hitelező tartozik gondoskodni.

A hitelező a pör megindítását vagy folyamatba tételét a 183. §-ban kifejezett joghátrány mellett a csődbiztos előtt igazolni tartozik, a ki erről a tömeggondnokot értesíti.

Miután a fontosabb választások kivétel nélkül, a felszámolási határnap megtartása után történnek: szükséges volt azon hitelezőkre nézve, a kiknek követelései a felszámolásnál megtámadtattak, a választási jogosultság tekintetében intézkedni. A törvény e részbeni határozattal a csődbíróságot ruházza fel, mint a vitás kérdések eldöntésére egyedül lehet hivatva. Mig azonban a törvény e részben a bíróság határozatát véglegesnek nem tekinti, másrészt az eljárás gyorsasága érdekében ki kellett zárnia azt, hogy a szavazati jog tárgyában hozott határozat a csődeljárás huzavonására alkalmat adhasson.¹

¹ A szavazati jegyzőkönyv külön veendő fel a felszámolási jegyzőkönyv mellett. Csak azon követelésekre terjed, a melyek el nem ismertettek. Az elismerteknek szavazati jogát a táblás kimutatás tünteti elő. Ily jogot azonban sem az igény-, sem a tömeghitelezők nem gyakorolhatnak, mert az ő követelésük nem esik felszámolás alá. Kivevén a 129. §. esetét. A tárgyalás a hitelezők meghallgatásából és egyeztetéséből áll. Nyomban használható bizonyítékok, milyenek a beismerés, okiratok, elfogadhatók;

A felszámolási eljárás két részre osztható, t. i. nem peresre és peresre; az elsőnél,¹ a bírói határozat úgy a valódiság, mint az osztály tekintetében azért válik feleslegessé, mert a követelés sem az egyik, sem a másik irányában meg nem támadtatik, s mert annak úgy valódisága, mint rangsorozatúra nézve az érdekelték közt egyetértés keletkezik, mely a végrehajtható egyezség erejével ruháztatik fel. Ellenben a peres felszámolásnál, melynek akkor van helye, ha valamely követelés akár a valódiság, akár a rangsorozat tekintetében megtámadtatik, a bírói határozat el nem kerülhető.²

Megjegyeztetvén, hogy azok, kik a követelést a felszámolási tárgyalásnál megtámadhatják: a hitelezők a tömeggondnokkal együttesen vagy mindegyik külön; ellenben a közadós magában véve mint fél, soha sem szerepelhet.³ E mellett a törvény úgy a kereset, mint az eljárás nemét is meghatározza olyképen, hogy a peressé vált követelések minden esetben a *kereskedelmi* eljárás értelmében érvényesítendő,⁴ tekintet nélkül arra, hogy mily jogcímen alapulnak, s hogy különben mily eljárás alá tartoznak; magától értetvén, hogy azért a követelés jogi természetén változás nem történik.⁵

Vannak igények, melyeknek megállapítása nem a bíróságok, hanem valamely más hatóság hatásköréhez tartozik, melyek tehát a peres eljárás tárgyát nem is képezhetik; az ily igények valódisága felett nem a rendes bíróságnak, hanem az illetékes hatóságnak kell határozni. Azonban habár az illetékes hatóság jogkörét a valódiság tekintetében csonkítani nem lehet, az osztály megállapítása minden esetben a csődbíróságnak tartandó fen.⁶

de tanúzásra esküvel való bizonyításra már az egyeztetés természeténél fogva sem lehet kiterjeszkedni. A szavazati jegyzőkönyv csak akkor mutatandó be a bíróságnál, ha a felek meg nem egyezhetnek a szavazati jog iránt (*Králík*, 246.).

¹ Miként ez a 133—143. §§. intézkedéseiből kitünik.

² Itt is azonban fölösleges lenne, eddigi eljárásunk példájára, a valódiság és a rangsorozat feletti határozást a csődeljárás kiegészítő részének tekinteni; mert ha valamely követelés az érdekelték részéről valódinak el nem ismertetik, a fölött helyesen csak azon szabályok szerint hozhatatik határozat, melyeket a peressé vált jogviszonyok érvényesítésére a polgári peres eljárás kijelöl. Ezen, már az általános indokolásban jelzett rendszernek megfelelőleg, szerkesztettek a törvény 145—151. §§-ai, melyek az e részben fölmerülhető kérdések megoldásával foglalkoznak (Minist. ind. 92. l.). — ³ Hasonlókép a *porosz* 227. és *osztrák* 124. §.

⁴ A kereskedelmi rendes eljárás szerint, mert a *csődtörvényszék* sommás úton nem tárgyalhat. Itt indítandók meg mindazon perek, melyek a felszámolásból erednek, legyenek bár különben azok akár kisebb polgári, akár sommás ügyek. Mindezek rendes keresettel s a rendes *jegyzőkönyvi* eljárás értelmében érvényesítendő. Ilyenkor az 50 frton aluli keresetekre nézve is helye van a fölbbezésnek. De pörújítás nem engedtetik (151. §.). *Írásbeli* eljárás alatt azon polgári rendes eljárás értetik, mely *alakosított* pöriratokkal eszközöltetik (1868: 54. tcz. 128. §. stb.). A *perorcsolatok* különben azok, melyeket a kereskedelmi eljárás enged (1881. nov. 1.—2269. sz. igazs. min. rendl.). Ha a pör a csődnyitáskor elsőbíróságilag érdemlegesen már elintéztetett, azokra nézve az illetőségen a csődnyitás által változás nem történik (Csót. 10., 11., 134. §§.).

⁵ Így például, ha a bejelentett váltókövetelés valódinak el nem ismertetik s e miatt a 145. §. értelmében érvényesítendő: az materialis tekintetben megtartja azou előnyöket, melyekkel azt a törvény felruházta. Miből önként következik, hogy a váltókövetelés ellen csőd esetében sem lehet oly kifogásokkal élni, melyeket a váltótörvény esetleg kizár (Minist. ino. 92. l.).

⁶ Mert a fölött a különben illetékes hatóság semmi esetben sem határozhat.

Arra nézve, hogy a felek peressé vált igényeiket érvényesíthessék, illetőleg a már folyamatban volt pert folytathassák, szükséges, hogy becsatolt eredeti okmányaitat visszakapják, illetőleg, hogy a periratok a csődbírósághoz áttétessenek. Erről a csődbiztos köteles gondoskodni, kit erre szükség esetében a csődbíróság kötelezhet. A *jegyzőkönyvi kivonat*, sok esetben annak igazolására szolgál, hogy a követelés mely irányban lett megtámadva; általában pedig azt célozza, hogy a hitelező ellenfelét megjelölhesse.¹ A hitelezőnek áll kötelességében gondoskodni arról is, hogy a kereset megindíttassék. A csődbiztos feladata e részben csak annyiból áll, hogy a per megindítását *ellenőrizze* arról a tömeggondnokot értesíti.² A külön per bármikor folyamatba tehető ugyan, mindazáltal, ha ez a felosztási terv elkészültéig be nem következik, a késedelmes hitelező azon veszélynek teszi ki magát, hogy a felosztandó összegben nem részesül.

149. §.

A külön perben, mely a megtámadott követelés iránt folytatatik, az osztályozás a felsőbb bíróság által akkor is megállapítandó, ha az alsóbb bíróság a követelés iránt elutasítólág ítélné.

150. §.

A külön perből felmerülő költségek, a mennyiben a tömeg képviselőjére vonatkoznak, föltétlenül, a többiek pedig csak annyiban tekinthetők a tömeg költségeinek, a mennyiben a tömeg a pör folytán elmarasztaltatott. Ha a pörre utasított követelést csak maga a tömeggondnok támadta meg és kifogásai nyilván alaptalannak bizonyulnak, a külön perből felmerült költségeket viselni ő tartozik.

Ha a tömeggondnok a pörben részt nem vett, azon hitelezők, a kik ellen a külön per folytatott, vagy a kik a külön pert folytatták, költségeik megtérítését a tömegtől csak annyiban igényelhetik, a mennyiben a pör a tömegnek javára szolgál.

151. §.

A külön perben hozott határozat, tekintet nélkül arra, hogy a tömeggondnok a pörben részt vett-e, vagy sem, az összes hitelezők ellen hatályos. Az ilyen határozat jogerőre emelkedése után a bíróság által a csődbiztossal közlendő, ki annak a táblás kimutatásba leendő bevezetéséről gondoskodik.

A külön per az egyes követeléseket illetőleg vagy a valódiság és az osztály, vagy ezek valamelyike iránt folytatatik. A határozat tehát ahhoz képest indul, hogy a kereset tárgyát mi képezi; azonban nem

Ilyenek az adó- és illeték-követelések. Ezekre nézve a gondnok a pénzügyi szabályok szerint jár el, kieszközli azok törlesztését, leszállítását, más tömegre való átutalását.

¹ Mert a kérdéses kivonatnak minden esetben magában kell foglalni azt, hogy a követelés kinek és mely irányban történt megtámadása miatt lett pörre utasítva (Minist. ind. 93. 1.).

² E végből teszi a 148. §. a hitelezőnek kötelességül, hogy a kereset megindítását, illetve a pör folyamatba vételét a csődbiztos előtt igazolja. Ha a hitelező ezt tenni elmulasztja, követelése a felosztási tervnél figyelembe nem vétetik (u. o.). Ez áll a *porosz* est. 229. §. és az *osztrák* est. 129. §-a szerint is.

mindig a kérelemnek megfelelőleg. Lehetséges ugyanis, hogy míg az alantás bíróság a követelés *valódiságát* megállapíthatónak nem találja, az *osztály* tekintetében a kereseti kérelem teljesítését mi sem gátolja.¹ De a bíróság határozata a pörös eljárás általános szabálya alá esik, tehát *főlebbritel* útján megtámadható; a midőn nem lehetetlen, hogy a felsőbb bíró *ellenkezőleg* határozzon, vagyis a követelést valódinak elismeri. A törvény ez eshetőséget tartja szem előtt, midőn a *felsőbb* bíróságnak kötelességül szabja, hogy ez az *osztály* fölött az esetben is határozzon, ha az alantás bíró a valódiság kérdésében elutasítólag ítél. Eként az osztály kérdése minden esetre elintézve levén, ha a felsőbb bíróság a valódiság tekintetében marasztalólag határoz, az úgy minden irányban megoldottnak tekinthető.²

A külön perből felmerülő költségek rendszerint a csődtömeget, vagyis a hitelezők összeségét terhelik.³ Kivevén, ha azok megtérítésében az ellenfél elmarasztaltatott,⁴ vagy ha a per *kizárólag* a hitelezők közt folytatott és ez nem szolgált a csődtömeg előnyére.

A mi a perköltségekre nézve áll, teljes mértékben alkalmazható magára a külön perben hozott *határozatra* is. Bármilyen legyen a külön per eredménye, tehát szóljon bár a határozat akár marasztalólag, akár fölmentőleg, az tekintet nélkül a tömeggondnok közbenjárására, a hitelezők összesége ellen hatályos. Mert ha a hitelező követelése azok ellenében, kik azt megtámadták, *megállapítottatik*, a követelés úgy tekintendő, mintha az a felszámolási tárgyalásnál minden oldalról valódinak elismertetett volna.⁵ Ha ellenben fölperes keresetével *elutasítottatik*, *kilép* a hitelezők sorából s e körülmény az összes hitelezők javára szolgál.⁶

II. Bejelentés alá nem eső igények.

152. §.

A tömeg hitelezői, továbbá azok, kiket visszakövetelési, vagy külön kielégítési jog illet, igényeiket, úgy mint csődön kívül érvényesíthetik; kötelesek azonban törvényes lépéseiket a tömeggond-

¹ Az alantás bíróság tehát míg fölperest a valódiság tekintetében keresetével elutasítja, az igénybe vett osztályt nehézség nélkül állapíthatja meg (Min. ind. 93. l.).

² U. o. A pörös felszámolás hasonló kérdéseivel foglalkoznak a *porosz* est. 232. és 236. §§., az *osztály* est. 132., 133., 136. §§. s a *német* est. 131—135. §§.

³ A külön pör ugyanis akár a tömeggondnok közbenjöttével folytatottatik, akár nem, minden esetben a hitelezők összeségét érdekli. Mert ha a követelés megállapítottatik, az az összes hitelezők *hátrányára* nyer kielégítést: ha ellenben meg nem állapítottatik, az eként megmentett összeg a csődhitelezők közt osztatik fel (Minist. ind. 93. l.).

⁴ Mert ezeket nem a tömegnek, hanem a perben álló ellenfélnek kell viselni.

⁵ Az *akadályok*, melyek annak megállapítását gátolták, megszűnnek s a követelés a hitelezők összesége ellenében megállapítotttnak tekintendő (Minist. ind. 93. l.).

⁶ Mivel a csődnytitás ténye után kedvezőbb helyzetet egyik hitelező sem szerezhet (u. o.). Az olyan költség, melyben a csődtömeget az ellenfél részére marasztalják: *tömegetartozás* (48. §.). Mintán pedig a tömeggondnok saját személyében perben nem áll: azért nem ő, hanem a csődtömeg marasztalandó el a költségekben akkor is, ha a gondnok alaptalan kifogásokkal élt, melyeket azonban ez a tömegnek megtéríteni tartozik.

nök ellen intézni. Az eljárás rendszerint a csődbíróság előtt indítandó meg.

Ha a külön kielégítésre jogosított hitelezőknek a 129. §. értelmében bejelentett követelései a felszámolási tárgyalásnál valódiaknak ismertettek el, a 141. §. szerint kiállított jegyzőkönyvi kivonat rájuk nézve is a végrehajtható egyezség erejével bír.

153. §.

Ha az ügy a törvénykezési rendtartás szabályai szerint dologi, telekkönyvi, úrbéri vagy bányabíróság hatásköréhez tartozik; vagy ha a pör a csődnyitás előtt más bíróságnál már megindított; vagy ha az ügy pörtársaság miatt más bíróság illetékességéhez tartozik; vagy ha a pör tárgyát jelzálogilag biztosított olyan követelés képezi, melyre nézve a kielégítés egyedül a jelzálogból kéretik, az illetőség tekintetében a törvénykezési rendtartás szabályai szolgálnak irányadónak.

Ezen intézkedések tulajdonképpen csak folyamánnyai a törvény első részében megállapított elveknek, s az ezeken alapuló azon rendszernek, mely szerint a csődeljárás az oly igényeket, melyek külön kielégítési alappal bírnak, nem érintheti. Azon jogokra, melyek bizonyos dolgok tekintetében a csődnyitás előtt tényleg már megszerezettek, ez utóbbinak befolyása nem lehet, mert a vagyon, mely azok fődőzésére szolgál, a csak annyiban tekinthető a tömeg kiegészítő részének, a mennyiben a biztosított igények kielégítésére nem szükséges.¹

Miután pedig a közadós mint ilyen, rendelkezési képességét a csődnyitásig szerzett vagyona tekintetében elvesztí, igen természetes, hogy azon perekben, melyek a most érintett vagyont tárgyzazzák, mint alperes nem szerepelhet; helyette tehát a hitelezők összességének képviselőjét a tömeggondnoknak kell átvenni, ki ellen az igény ügy, mint csődön kívül érvényesíthető. Végre nemcsak a következetesség, hanem az egyszerűsítés elve is azt hozza magával, hogy az eljárás *rendszerint* a csődbíróság előtt indítandó. Ez a kiváltságolt hitelezők jogainak lényegileg ártalmára nincs, mert ezekre nézve egészen közönyt, hogy jogait melyik bíróság előtt érvényesítik, feltéve, hogy a törvény különben azon előnyöket, melyekre igényt tarthatnak, részükre biztosítja.²

¹ A porosz est. 30., 38., 45. §., az osztrák est. 37., 38., úgy szintén a német csőd. egyaránt elismerik a tömeg hitelezőinek, továbbá azoknak, kiket visszakövetelési, zálog- vagy megtartási jog illet, abbéli kiváltságát, mely szerint igényeiket ép úgy, mint csődön kívül, tehát ugyanazon eljárás mellett érvényesíthessék, mely alá igényeik csődön kívül tartoznának. Míg azonban a német csődtörvény egyedül az elv megállapítására szorítkozik, az osztrák csődtörvény nemcsak hogy a kérdéses hitelezők kiváltságos jogát általában konstatálja, hanem a szükséges közelebbi intézkedéseket is megállapítja. A törvény e tekintetben nemcsak azért közeledik az osztrák csődtörvény intézkedéseivel, mert azokat elhelyezésüknél és tartalmuknál fogva helyesebbnek tartja, hanem azért is, mert azok jogrendszerünknek is teljesen megfelelnek. Előbb járul még, hogy a helyes törvényhozási politika is azt követeli, miszerint a kérdéses jogok érvényesítésére nézve, Magyarország és a lajthántúli tartományok törvényeiben lehetőleg egyenlő elvek nyerjenek alkalmazást (Min. ind. 94. l.).

² A tömeg hitelezőiről a 47–50. §§., a visszakövetelési jogról a 42–46. §§., a külön kielégítési jogról az 51–58. §§. szólnak. Ezekhez csatlakoznak a *beszámításra* jogosítottak a 38. §. szerint.

A csődbíróóság ily ügyekben is a *kereskedelmi* rendtartás szabályai szerint jár el.¹ — A *jegyzőkönyvi kivonat* még az igény- s dologi hitelezőknek is használ, mert ennek alapján a külön kielégítésre szolgáló javakra végrehajtást lehet vezetni *előzetes* perindítás nélkül is.²

VII. FEJEZET.

A CSÖDVAGYON KEZELÉSE ÉS ÉRTÉKESÍTÉSE.

154. §.

A tömeggondnok kötelessége a csődvagyont lelkiismeretesen kezelni, s a tömeghez tartozó pénzek gyümölcsöztetéséről gondoskodni.

Hogy a tömeghez tartozó pénzek, drágaságok és értékpapírok bírói letétbe helyeztessenek-e vagy sem: a csődbiztos, a választmány megválasztása után pedig ez utóbbi határozza meg.

155. §.

A tömeggondnok a vagyonkezelést tárgyazó minden fontosabb intézkedést a választmány elhatározása alá terjeszteni, s a hozott határozatokat, a mennyiben azok érvényességéhez a csődbíróóság előleges jóváhagyása nem szükséges, azonnal foganatosítani tartozik.

A tömeggondnoki teendők kétfélék: kezelésiek és értékesítők. A kezelésiek: csődtömeg *fentartásában* és ideiglenes *használatában* állanak. E tekintetben a törvény a tömeggondnok kötelességeit csak általánosságban határozza meg.³ Ezen általános hatáskör azonban korlátozást szenved annyiban a mennyiben a letétményezés szüksége fölötti elhatározást a csődbiztosnak, a választmány kirendelése után pedig ez utóbbinak tartja fenn.⁴ A tömeggondnok tehát a csődvagyont *belátása* szerint kezeli ugyan, a pénzek gyümölcsöztetéséről *belátása* szerint gondoskodik. De a kezeléshez mulhatlanul nem szükséges pénzeket, drágaságokat, értékpapírokat csak annyiban tarthatja ma-

¹ Nem a csődbíróóság előtt indítandó az eljárás a 153. §. eseteiben. A tömeg hitelezője sincs lekötve a csődbíróósághoz; a különben illetékes bírósághoz is fordulhat (170. §.).

² A bejelentésre nem kötelezett hitelező csődön kívüli úton folytatja a csődniytáskor már folyamathban levő perét (9. §.), vagy mindjárt a csődniytáskor beadhatja keresetét. Ha a közúds ellen a csőd előtt *biztosítás* is foganatosított, a már megindított pör csak a lefoglalt dolgok erejéig folyhat tovább.

³ A tömeggondnok kezelési teendőit kevés kivétellel nehéz olyképen precízírozni, hogy a törvény e részbeni intézkedései minden esetre alkalmas zsinórmértékül szolgálhassanak; mert a szorosan vett kezelési teendők, habár általában a tömeg *fentartásában* és *ideiglenes használatában* állanak, mégis rendszerint a tömeg minőségétől függenek; a törvény tehát e tekintetben alig tehet egyebet, mint azt, hogy a részletezést lehetőleg mellőzve, a tömeggondnok kötelességeit általánosságban meg szabja.

⁴ A tömeggondnok ugyanis egyelőre a csődbiztos, a választmány megválasztása után pedig ennek ellenőrzése alatt áll. Vélemény-eltérés esetén a csődbíróóság dönt (157. §.).

gánál, a mennyiben azok letétményezését a csődbiztos, illetőleg a választmány szükségesnek nem találja.¹

Korlátozást nyernek továbbá a kezelési teendők az által is, hogy minden *fontosabb*² intézkedés, mely a vagyonkezelésre vonatkozik, a csődválasztmány jóváhagyásához van kötve.³ A törvény kijelöli ugyan az eseteket, melyeknél részben a csődbiztos, részben a bíróság jóváhagyása szükséges. Ezeken kívül azonban még sok oly eset képzelhető, melyek annyira jelentékenyek, mikép a választmány elhatározását teljes mértékben szükségessé teszik.⁴ A fontosság *ténykérdés*, mely a csődök természete és a vagyoni állapot nagysága szerint változik. A tömeggondnok a választmánynyal szemközt csak a kevéssé fontos rendelkezésekre van *önállólólag* feljogosítva.⁵

156. §.

A kezelés a főszámolási határnapig rendszerint a tömeg ki-puhatolására, biztosítására, ideiglenes hasznosítására és a tömeget illető követelések végrehajtására szorítkozik. A tömeggondnok az üzletet esetleg az ideiglenes választmány ellenőrzése mellett folytathatja, ha ez a tömegnek javára szolgál, vagy ha az üzlet megszüntetése által az egyezség lehetősége veszélyeztetnék.

A most érintett esetben kívül az ingóságok azonnal csak azon esetben adathatnak el, ha azok megtartása a tömeg nyilvános kárával járna, vagy ha az eladás által kétségtelen előny biztosítható, feltéve, hogy azt a bejelentett vagy egyébként ismeretes visszakövetelési igények nem gátolják.

Az ingatlanok a főszámolási határnap előtt csak azon esetben adhatók el, ha rendkívüli körülmények az eladást valamely nagyobb kár elhárítása végett mulhatlanul szükségessé teszik. Ezen esetben is azonban az eladásnak a törvénykezési rendtartás szabályai szerint kell történni.

A bíróságnak erre vonatkozó határozatai ellen jogorvoslatnak helye nincs.

¹ Miniszt. ind. 95.

² A *fontosság mértéke* fölött akkor, ha a választmányban eltérő nézetek mutatkoznak, az esetek különféleségéhez képest, vagy a bíróság, vagy a csődbiztos, vagy a hitelzők határoznak (93., 157. §§.). Megjegyzendő, hogy a választmány a gondnokkal szemközt sem ellenőrző, sem határozó jogáról le nem mondhat a törvény által kijelölt esetekben. Így nem mondhat le a 160. §. eseteiben közreműködéséről; nem bízhatja a készpénznek bírói letéti helyezését a gondnok szabad elhatározására (154. §.); eltérő utasítás hiányában nem mentheti föl a gondnokot a félévi számadások terhe alól (161. §.), nem mondhat le a gondnoki díj és előlegek ügyében határozó jogáról (103., 171. §§.).

³ Hogy mily intézkedéseket kell olyanoknak tekinteni, melyekre nézve a választmány elhatározása szükséges, első sorban a tömeggondnok belátásától függ.

⁴ A tömeggondnok lehető visszaélése a törvény előadott intézkedése által nincsen ugyan kizárva, de az nagy dimenziót azért nem nyerhet, mert a tömeggondnok a csődbiztos és a választmány *folytonos ellenőrzése* alatt áll; mert továbbá úgy a csődbiztosnak, mint a választmánynak joga van szükség esetén a tömeggondnok *elmozdítását* követelni, tehát a visszaéléseket meggátolni, mielőtt azok nagyobb mérvet öltöttek volna (Minist. ind. 95.).

⁵ A gondnok fel van jogosítva választmányi határozat nélkül is a csekélyebb követeléseket pörölni s ha elveszti is a pört, nyilvánvaló hiba vagy mulasztás nélkül nem vonható felelősségre. Felfogadhat cselédeket, köthet és teljesíthet szerződéseket, kevésbé fontos kérdésekben az elhatározás és végrehajtás egészen őt illeti. A *fontosabb* ügyekben a választmány határoz ugyan, de határozatának végrehajtása a gondnok joga és kötelessége (est. 155. §. KRÁLIK 253.).

157. §.

A fölszámolási határnap megtartásával a hitelezők jogot nyernek a csődvagyont a tömeggondnok és csődválasztmány által önállóan kezelni és értékesíteni. A hitelezők e végből a tömeggondnok és a csődválasztmánynak a kezelésre és számadásra nézve külön utasításokat adhatnak, de törvényes hatáskörüket nem korlátozhatják.

A hitelezők e tekintetbeni határozata, egy e végre kitűzendő határnapon, a 106. és 107. §§. határozatainak megfelelően hozatik.

Ha a szavazatra jogosított hitelezőknek a követelések összegei szerint számított negyedrésze olyan intézkedés miatt, mely a csődválasztmány vagy az összhitelezők hatásköréhez tartozik, ez utóbbiak összehívását követeli, a csődválasztmány a hitelezőket azonnal összehívni s az ügyet elhatározásuk alá terjeszteni tartozik.

A csődhitelezők, továbbá a közadós, a kezelésnél előforduló visszaélések miatt panaszt emelhetnek a csődbíróságnál, mely a panaszolt visszaélések tekintetében a körülményeknek megfelelően intézkedik. A bíróságnak e részben hozott határozata ellen jogorvoslatnak helye nincs.

A kezelési teendők további korlátozását adja elő. A tömeggondnok ugyanis, mint a csődvagyon kezelője általában a tömeg *kipulatolásáról*, annak *biztosításáról* és ideiglenes *használatáról* köteles gondoskodni; megtehetvén e tekintetben belátása szerint mindazt, mit a tömeg érdekében szükségesnek talál és az elől érintett általános szabálylyal nem ellenkezik.¹

Az *üzlet folytatása* nem képezi ugyan rendszerint a vagyonkezelés kiegészítő részét, de sok esetben mint a szükségesség vagy a célszerűség követelménye jelentkezik. Különösen akkor, ha az üzlet folytatása a tömegnek *világos hasznára* van, vagy ha az üzlet megszüntetése az *egyezség lehetőségét* veszélyeztetné.²

Az *ingóságok eladása*, az üzlet folytatását ide nem értve, hasonlólag nem tartozik a vagyonkezelési teendőkhöz s annak megengedése mégis sok esetben okvetlenül szükségesnek mutatkozik.³ Még kevesbé

¹ Minisz. ind. 95.

² Mindkét körülmény teljesen elezendő indok arra, hogy az üzlet folytatása addig is, míg e részben a hitelezők összesége határozhat, az ideiglenes csődválasztmány ellenőrzése mellett megengedtetnek tekintessék (u. o.). Hasonlókép a *francia* csődtörvény 469., 470. cz., az *olasz* keresk. törv. 576., 577. cz., az *osztrák* tsődt. 143., *német* csődt. 107., 118. §§.

³ Az egyes eseteket e tekintetben felsorolni alig lehetne, mivelhogy ezek a tömeg minősége szerint igen különbözők. Azonban bármily dolgokból álljon is a tömeg, az eladás indokoltnak tekinthető, ha az ingóságok megtartása akár azért, mert *megromlásnak*, akár azért, mert értékesítkedésnek vannak kitéve, a tömegnek nyilvános *kárával* járna (Min. ind. 95. l.). E tekintetben természetesen nem a tömeggondnok, hanem a választmány fog határozni a 160. §. korlátain belül. Az erdélyi csődtörvény szerint a tömeggondnok köteles tüzstént a leltár benyújtása után a tömeghez tartozó minden ingó tárgyak bírói árverezését kérni. Ha azonban ezen tárgyak nagy értékűek, vagy ha az előnyös eladás nagy nehézségekkel van egybekapcsolva, mely eset különösen emes árúkeszletnél, gyári eszközöknél, ritka műveknél, vagy gyűjteményeknél fordul elő: azoknak előverése a bejelentési határidő elteltéig elhalasztandó s az árverés ideje, helye és feltételei iránt a hitelezők által megerősített választmány meghallgató (1853. est. 125. §.). Oly ingóságok, melyek megromolhatók, vagy a melyeknek hosszabb ideig való visszatartása a tömegnek hasztalan költséget okozna, tüzstént. ne-

tartozik a tulajdonképi kezelési teendők közé az *ingatlanok eladása*. Mindamellett esetek fordulhatnak elő, midőn azt sem lehet megtagadni.¹ Nemcsak, de sőt meg is kell engedni akkor, midőn az eladást valamely nagyobb kár elhárítása végett rendkívüli körülmények teszik szükségessé. A törvény tehát e tekintetben nem elégszik meg azzal, hogy az eladás a tömegnek javára szolgáljon; hanem világosan kívánja, hogy az eladás által valamely pozitív nagyobb kár elhárítása czéloztassék.²

Azon állásnak, melyet a tömeggondnok és a csödválasztmány a vagyon tekintetében elfoglal, meg kell változni azon időponttal, melylyel a hitelezők közt a közösség tényleg létrejöttnek tekinthető. Ez időpontot a felszámolási határnap képezi, melylyel a hitelezők, a részükre biztosított autonómiának megfelelőleg, a vagyon kezelését és értékesítését átveszik olyképen, hogy határozataikkal a bírói közbenjárást rendszerint kizárják. A felszámolási határnap megtartásával tehát a hitelezők összesége válik azon törvényes közzé, mely a vagyonkezelés és értékesítés tekintetében szabadon és önállóan rendelkezik. E szabad rendelkezési jognak egyik folyamányát képezi azon intézkedés, mely szerint a hitelezők összesége a tömeggondnoknak és a választmánynak a kezelésre, az értékesítésre, a számadásokra nézve külön utasításokat adhat, feltéve, hogy ezen utasítások nem lépik túl azon jogkört, melyet maga a törvény kijelöl.³

A hitelezőknek engedett azon jog, melynél fogva ezek a kezelet és értékesítés felett szabadon határozhatnak, csak úgy válhatik lehetővé, ha törvény által engedett jogait az esetben is gyakorolhatják, midőn nekik erre a tömeggondnok vagy a csödválasztmány által alkalom nem nyújtatik. Ezt czélozza azon rendelkezés, mely a bejelentett követelések negyedrészt képviselő hitelezőket arra jogosítja fel, hogy a választmánytól a hitelezők összehívását követelhessék mind-

talán még a többi vagyon becslésének befejezése előtt nyilvánosan elárverezendő s az első határidőn a becsáron alól is eladandók (u. o.). Ha a csödtömegnél tiltott nyomtatványok, vagy botrányos és erkölcstelen műtárgyak s dolgok találhatók: a bel- és igazságügyminiszteriumoknak s a legfőbb rendőri hatóságnak 1853 ápril 26-án kelt rendeletében foglalt szabályok alkalmazandók (M. orsz. kormánylap 1853 K. I. db. 88. sz.).

¹ Igaz, hogy az ingatlanoknak rendszerinti magasabb értéke, a *viszáltségek* nagyobb lehetősége e tekintetben fokozottabb elővigyázatot követel. De a fokozottabb elővigyázat szüksége magát az eladás kizárását egyáltalán nem indokolhatja. Ugyanazért a törvény az ingatlanok eladását is megengedi. (Minist. ind. 96.)

² De ez esetben is a törvény mint rendszerinti eladási módot, a *végrehajtási árverést* jelöli ki, melytől eltérésnek helye nem lehet (u. o.).

³ Minist. ind. A választmány hatáskörét a törvény kiterjeszti a gondnokok ellenőrzésére, támogatására (109. §.) és határozathozatalra a fontosabb intézkedésekben (155. §.). Ezt a hitelezők töle meg nem vonhatják. Tehát más ellenőrző közeget nem állíthatnak fel. Csak arra nézve adhatnak értesítéseket, *hogyan, miként* gyakorolja jogait a választmány. A gondnok hatásköre a képviselőt (102. §.) és a végrehajtás (155. §.). A hitelezők őt sem helyettesíthetik más képviselő vagy végrehajtó közzel; valamint a csödtömeg birtokát és és őrzését sem vehetik el tőle. De szintén adhatnak neki utasítást, *mi módon* hajtsa végre a határozatokat. És lennének bár ezek még olyan kényelmetlenek, megváltoztatásuk végett a gondnok sem a csödbiztoshoz, sem a csödbíróshoz nem fordulhat. Sérelemről csak akkor panaszkodhatik, ha tőle a hitelezők a képviselői, végrehajtói, vagy a tömeget tárgyzó birtoklási jogot akarják elvonni.

azon ügyekben, melyek akár a választmány, akár az összhitelezők elhatározása alá tartoznak.¹

A hitelezők a hanyag választmány ellen a csődbíróságnál panaszt emelhetnek, sőt esetleg a választmányt hivatalától is elmozdíthatják.²

158. §.

A fölszámolási határnap megtartása után a tömeg, a 203. §-ban érintett eset kivételével, mielőbb értékesítendő, s azon körülmény, hogy a tömeghez tartozó dolgok vagy jogok elkülönítési, visszakövetelési vagy külön kielégítési joggal terhelvők, az értékesítést nem gátolhatja. Az ingók és ingatlanok eladása azonban ezen idő után is a törvénykezési rendtartás értelmében eszközölendő, feltéve, hogy az értékesítés más módja, a tömeg érdekében előnyösebbnek nem mutatkozik.

159. §.

Ha a tömeghez oly követelések tartoznak, melyek előreláthatólag a csődvagyon fölosztásáig egyáltalán nem, vagy csak nagyobb költséggel hajthatók be, vagy ha a közadóst a tömeghez nem tartozó javalból jövedelmek, járadékok, vagy más visszatérő fizetések illetik, az ily követelések vagy illetmények értékesítése iránt rendszerint csak akkor történik a törvénykezési rendtartás értelmében intézkedés, ha a többi vagyon már készpénzzé tétetett.

160. §.

A fölszámolási határnap eltelte előtt a csődbíróság fölhatalmazása szükséges:

1. a közadós jogcselekvényeinek megtámadásához s az általa kötött jogügyletek teljesítéséhez, vagy az azoktól való elálláshoz;
2. az egyezségek megkötéséhez, ha azok tárgya kétszáz forintnyi értéket meghalad;
3. a visszakövetelési igények elismeréséhez;
4. a közadós által indított pörök letételéhez;
5. az ingóságoknak szabadkézből eladásához;
6. az ingatlanok és jogosítványok végrehajtási eladásához (175. §. 3. bekezdés);
7. a haszonbéri szerződések megszüntetéséhez;

¹ A hitelezőknek tehát, ha saját érdekeik felett örködni, ha a vagyonkezelés és értékesítésre kellő befolyást gyakorolni akarnak, erre a javaslat által elegendő mód adatik. Azonban sem a választmány, sem a hitelezők szavazatának szótöbbsége nincs följogosítva a csődnek reáns tárgyalás nélküli befejezésére, az egész tömegnek vagy az ahhoz tartozó egyes részeknek nyilvános árverés nélküli eladására, avagy oly hosszú időre haszonbérbe vagy bérbeadására, hogy az által azoknak haladék nélküli eladása gátoltnak. Ilyes intézkedésekre az érdekllett hitelezőknek minden részről beleegyezése, s a két előbbi esetben különösen még a közadós beleegyezése is szükséges. Ép oly kevésbé van a választmány vagy a hitelezők szótöbbsége oly intézkedésekre följogosítva, melyek egyes hitelezőknek, kiket a közadós ingó vagy ingatlan jószágára elsőbbségi igény illet, kárára válhatnak.

² Ez a 157. §. utolsó előtti bekezdésének és a 111. §. intézkedésének összefüggéséből minden kétségen felül következik. A csődbíróság megfelelően intézkedhetik minden visszaélés ellen, akár a választmány, akár a csődbiztos, akár a tömeggondnok, akár a hitelezők többsége követte azt el. A gondnokot megbírságoztatja, elmozdíthatja (104. §.). A visszaélés érdemleges megítélésére irányt ad a 154. §., mely szerint a tömeg lelkiismeretesen kezelendő, és a 2. §., mely szerint a tömeg nem magányerészkesedésre, hanem a hitelezők kielégítésére szolgál.

8. az örökségek és hagyományok visszautasításához

9. az ingatlanoknak, jogosítványoknak, ipar- és kereskedelmi vállalatoknak a törvénykezési rendtartás szabályaitól eltérő eladásához, úgyszintén az ingatlanokat tárgyzó visszakövetelési igények elismeréséhez.

A csődbíróság e részben hozott határozatai ellen jogorvoslatnak nincs helye.

A felszámolási határnap eltelte után az 1—8. pont alatt érintett jogcselekvényekhez és ügyletekhez nem a csődbíróság fölhatalmazása, hanem a csődválasztmánynak a 110. §. értelmében hozott határozata, a 9. pont alatt érintett jogcselekvényekhez pedig a csődhitelezőknek a 157. §. értelmében hozott határozata szükséges.

A tömeg tulajdonképeni értékesítése¹ a felszámolási határnap megtartásával veszi kezdetét. Mert habár a tömeghez tartozó ingók és ingatlanok eladása kivételesen a felszámolási határnap eltelte előtt is megengedtetik, ez még sem változtatja meg azon elvet, hogy a hitelezők összeségét a tömeg értékesítésére döntő befolyás illeti, melyet ezek csakis a felszámolási határnap megtartása után gyakorolhatnak. Magát a *foganatosítás módját* illetően a törvény a hitelezők összeségének szabad kezét ad ugyan,² mindamellett nem felesleges, a most érintett szabad rendelkezési jog némi korlátozásul meghatározni, hogy az ingók és ingatlanok eladásának rendszerint a perrend értelmében, tehát bírói uton kell történni.³ Föltéve, hogy a tömegnek kétségtelenül nagyobb előnye az eladásnak más módját nem javalja; mert ez esetben úgy a közadós mint a hitelezők érdekével ellenkeznek, az értékesítés módját illető szabad választási jogot kizárni.⁴

Szabályul szolgál tehát, hogy a tömeghez tartozó követelések értékesítése a törvénykezési rendtartás értelmében történik.⁵

A lehető visszaélések elhárítása végett tüzetesen (taxative) vannak kijelölve azon ügyletek is, melyeknek érvényességéhez bizonyos/föltételek szükségesek, a melyek tehát e föltételek nélkül semmiséeknek tekintendők.⁶ Mindez természetesen csak addig tarthat, míg

¹ Azon esetet kivéve, ha a közadós *egyezségi ajánlattal* lép fel. —² Csődt. 157. §.

³ Sem az igény, sem a dologi hitelezők nem gátolhatják az értékesítést. De ha a hitelező már a *végrehajtási jogot* is megszerezte a csőd előtt, úgy ez árverést is kérhet (175. §.).

⁴ (Minisztr. ind. 97.) A külön kielégítési joggal terhelt javak értékesítéséről és a befolyt érték felosztásáról a 173—177. §§.

⁵ Az 1853. id. csődrendtartás 169. §. szerint az ily követelések a hitelezők határozata folytán vagy nyilvános árverés útján adhatók el, vagy átengedtettek a kielégítést nem nyert hitelezőknek követelésük erejéig, kizárván a szabad kézből eladás lehetőségét. Ettől eltérőleg az *osztrák* csődt. (146. §.) az értékesítés módjának meghatározását a hitelezőknek engedi át s egyedül a szabad kézből eladást teszi a közadós beleegyezésétől függővé, és pedig azon oknál fogva, mert az értékesítendő követelések értékét és azok behajthatóságát a közadós ismeri legjobban. Ha tehát a közadós a szabad kézből eladást el nem fogadja, a nyilvános árverést kell alkalmazásba venni.

⁶ Elvileg összhangzik ezzel a *porosz* csődt. 222., 223. §§., az *osztrák* csődt. 147., 148. §§. és a *német* csődtörvény 121—123. §§. Eltérnek tőle a *francia* csődt. 534. cz., az *olasz* keresk. törv. 647. cz., mert ez utóbbiak a *syndicus*nak, ki a tömmeggondnok szerepét viszi, sokkal szélesebb jogkört engednek, a mennyiben ezt a csődbiztos felügyelete alatt, mindazon jogcselekvényekre feljogosítja, melyek a tömeg értékesítéséhez tartoznak.

a hitelezők a tömeg kezelését s értékesítését át nem veszik, melyen túl azok *önállósága* (autonomia) érvényre emelkedik ugyan, de csak bizonyos *határokon* belül, melyek nélkül az könnyen visszaélésekre vezethetne s több kárt okozna, mint a mennyi előnnyel kínálkoznék.¹

XV

VIII. FEJEZET.

SZÁMADÁS.

161. §.

Ha a tömeggondnok személyében változás történik, a lelépő gondnok, esetleg jogutódai számolni tartoznak.

A most érintett eseten kívül a tömeggondnok, ha a csőd félénél tovább tart, minden félév végével számolni köteles, a menyiben a csődhitelezők másképp nem intézkedtek. (157. §.)

162. §.

A számadás a csődbiztosnál nyújtandó be, ki azt megvizsgálás végett a csődválasztmánynak s esetleg az új tömeggondnoknak adja át. A csődbiztos egyúttal a számadások fölötti tárgyalásra határnapot tűz ki, s arra az említetteken kívül a közadóst is megidézi.

A hitelezők a számadás beadásáról a csődbírósnál történt kifüggesztés útján azon megjegyzéssel értesítendő, hogy szabadságukban áll a számadást megtekinteni, s az ellen észrevételeiket megtenni.

163. §.

A számadás jóváhagyása vagy kifogásolása, a csődválasztmány s esetleg az új tömeggondnok hatásköréhez tartozik. Ezek a hitelezők és a közadós netaláni észrevételeit figyelembe venni tartoznak.

Ha a tárgyalásnál a számadások rendezése békés úton nem sikerül, azok a csődbírósnak bemutatandók, mely a kifogásokat s a számadót jegyzőkönyvi tárgyalás útján meghallgatva, a netaláni szükséges bizonyítási eljárás után ítélet által határoz.

Az ítélet ellen, a semmiségi panasz kizárásával, felebbezésnek van helye a törvénykezési rendtartás értelmében.

164. §.

Minden egyes ingatlan és ennek vételára fölött a tömeggondnok, illetőleg a külön vagyonkezelő által elkülönített számadás viendő.

A számadás a csődbírósnál, s ha az ingatlan más bíróság dologi hatóságához tartozik, ez utóbbinál nyújtandó be, mely a

¹ Mintán a 160. §-ban érintett ügyletek és cselekvények csak az esetben tekintethetők érvényeseknek, ha az ott érintett föltételek mellett keletkeznek: önként következik egy részről, hogy az *érdekelt harmadiknak áll kötelességében* a törvény által kijelölt feltételek megtartására ügyelni; — más részről, hogy a hitelezők összesége azon ügyleteket és jogcselekvényeket, melyek a 160. §-ban kijelölt feltételek *mellőzésével* keletkeznek, mint *érvényteleneket* megtámadhatja. (Miniszt. ind. 97.)

jelzálogos hitelezőket észrevételeik előterjesztése végett, egy e végből kitűzendő határonapra megidézi, s a befejezett tárgyalás után a számadást a csődbírósághoz juttatja.

A további eljárásra nézve, ez esetben is a 162. §-ban és a 163. §. második bekezdésében foglalt határozatok szolgálnak irányadónak.

A számadás két esetben válik szükségessé: ha a tömeggondnok személyében változás történik, és ha a vagyonkezelés hosszabb ideig eltart.¹ Daczára azonban az indokok e különféleségének a dolog érdeme ugyanaz marad. Miért is mindkét esetre egyenlő szabályok alkalmazhatók, s a különbség mindössze abban áll, hogy míg a tömeggondnok változásánál a számadások megvizsgálására az új tömeggondnok is feljogosítottnak tekintendő, addig ennek szüksége a végleges tömeggondnok számadásánál elesik.

A mi magát a számadás körüli *eljárást* illeti, e tekintetben kellő befolyás engedtetik mindazoknak, kiket a számadások helyessége érdekelhet, tehát nemcsak a közadósoknak, hanem a hitelezőknek is, habár a törvény mindkettőnek befolyását kizárólag az észrevételezési jogra szorítja; mert a számadások jogérvényes megtámadása vagy jóváhagyása egyedül a csődválasztmány s esetleg az új tömeggondnok kezeibe van *letéve*.²

Ha a csődválasztmánynak s esetleg az új tömeggondnoknak a számadásokat békés uton rendezni nem sikerül, — nem marad más

¹ A vagyonkezelés tekintetében alig van kérdés, melyre nézve a tételes törvények annyira eltérnének egymástól, mint a számadások mikénti elintézésére nézve. A *francia* csődtörvény a szerint, a mint a csődperben egyezség keletkezett, vagy nem, a számadás kérdését különbözőleg szabályozza; mert az első esetben a *syndikusok* egyedül a közadósoknak számolnak (519. cz.), ellenben utóbbi esetben az *ideigl. syndikusok* a csődbiztos és közadós jelenlétében a *végleges syndikusoknak* (529. cz.), ez utóbbiak pedig minden évben a hitelezők *összeségének* kötelesek számolni; mi végből a csődbiztos a hitelezőket évenként legalább egyszer összehíni tartozik (536. cz.). Ez intézkedésekkel lényegileg megegyeznek az *olasz keresk. törv.* 630., 642., 649. cikkei. Ellenben eltérnek azoktól a *porosz* est.-nek nagyon is complicált határozatai, mert ennek 161. és 221. §§. szerint úgy az *ideigl.*, mint a végleges tömeggondnok a bevételek és kiadásokról a csődbiztosnak *hetenként* kimutatást tartozik előterjesztetni; az *ideigl. tömeggondnok*, ha hivatalából kilép, a 220. §. szerint a végleges tömeggondnoknak és a csődválasztmánynak számol; a végleges tömeggondnok ellenben a felosztási tervzet elkészítésekor adja át számadásait a csődbiztosnak, ki azokat a csődválasztmánynyal, a közadóssal és az összes csődhitelezőkkel közölni tartozik (279. §.); végre egyezség esetén a tömeggondnok a közadósoknak számol. A *német* est. 78. §. a tömeggondnoki számadásoknál tulságos rövidsége által teszi intézkedéseit elégtelenné, kétesekké. Egyedül az *osztrák* est. 149—153. §§. rendelkezéseinek sikerült a kellő közeputat eltalálni s oly intézkedéseket felállítani, melyek nemcsak a törvény constructiójának, hanem speciasis viszonyainknak is teljesen megfelelnek. A mi törvényünk tehát minden habozás nélkül vehette át az *osztrák* est. e részbeni intézkedéseit. (Minist. ind. 98., *Apáthy* terv. 251. l.)

² Ez azonban a hitelezők autonómiájával egyáltalán nem ellenkezik; mert ezeknek, ha alapos észrevételeik a csődválasztmány által figyelembe nem vétetnek, módjukban áll a választmány köteleességsértése miatt panaszt emelni. Az ellenkező, vagyis az oly intézkedés, mely által a számadások közvetlen megtámadására a hitelezők mindegyike feljogosítottan, nemcsak aránytalan idővesztést vonna maga után; hanem az egyes hitelezőknek ürügyül szolgálhatna arra, hogy a csőd befejezését megátolják. (Minist. ind. 98. l.)

hátra, mint az ügyet az érdekeltek meghallgatása s a netaláni bizonyítási eljárás után ítéletileg elintézni.¹

Végre eltérő intézkedések voltak szükségesek azon ingatlanok tekintetében, melyek a jelzálogos hitelezőknek kielégítési alapul szolgálnak. Az ily hitelezőknek a törvény megengedi, hogy külön gondnokot választhassanak, mely körülmény már magában véve más intézkedést igényel a számadások tekintetében. De eltekintve a most érintett körülménytől, miután a bejegyzésekkel terhelt ingatlanok csak annyiban tartoznak a csődtömeghez, a mennyiben a biztosított igények kielégítésére nem szükségesek; miután továbbá a zálogos hitelezők jogaira a csődnyitás befolyással nincsen: igen természetes, hogy az ily vagyon jövedelmei és vételára minden esetben, tehát akár lett külön gondnok kinevezve, akár nem, elkülönítve kezelendő, vagyis külön számadás tárgyát képezi. Ezenfelül a zálogos hitelezőket a most érintett okoknál fogva helyesen nem lehetne arra kényszeríteni, hogy ezek akkor is, ha az ingatlan feletti dologi hatóság nem a csődbíróságot illeti, a számadás elleni észrevételeiket ez utóbbinál, vagy a csődbiztosnál tegyék meg; ők csakis az illetékes dologi bírósággal állanak érintkezésben, miért is meg kellett nekik engedni, hogy észrevételeiket az erre nézve illetékes dologi bíróságnál érvényesíthessék.²

IX. FEJEZET.

A CSŐD BEFEJEZÉSE.

I. Hivatalból és a hitelezők beleegyezése folytán.

165. §.

Ha a 87. §-ban érintett körülmények valamelyike a csőd-eljárás folyamában tűnik ki, a csőd azonnal hivatalból megszüntetendő s a határozat haladéktalanul közzéteendő.

166. §.

A közados kérelmére a csőd megszüntetendő, ha a fölszámolási határnap megtartása után. a tömeghitelezői és az összes csődhitelezők a megszüntetésbe beleegyeznek.

A bíróság a kérelem folytán, melyhez a hitelezők beleegyezési nyilatkozata eredetben melléklendő, tárgyalási határnapot tűz ki s arra az érdekelteket azon kijelentéssel idézi meg, hogy a meg

¹ Az ily ügyekben hozott ítéletek alapján, ha az *jóltétlenül* marasztaló és főleb-beztetik, *biztosításnak* van helye a tömeggondnok ellen. Előbb *kielégítési* végrehajtás-nak is helye volt, daczára a főlebbezésnek (1840: 22. tcz. 94. §.). A törvény nem követeli, hogy a csődválasztmány közös ügyvéd, vagy megbízott által képviseltesse magát a számadási pörben, tehát személyesen is védhetik a csődtömeget a számadás ellen. A *bizonyítás* és *főlebbezésre* nézve a törvényk. rendtartás szabályai alkalmazandók. A semmiségi esetek a főlebbezésben hozhatók fel.

² Ha ez már megtörtént, a számadások további elintézésére nézve, a törvény 162. és 163. §-ai minden jogsérelem és nehézség nélkül alkalmazhatók.

nem jelenés beleegyezésnek fog tekintetni. Azon hitelezők, a kiknek beleegyezési nyilatkozata közokirattal vagy hitelesített magánokirattal igazoltatik, a tárgyalásra meg nem idézendők.

167. §.

A megtartott tárgyalás alapján a bíróság, a megszüntetés kérdése fölött, végzésileg határoz, s határozatát haladéktalanul közzéteszi.

A hozott határozat ellen jogorvoslatnak csak annyiban van helye, a mennyiben valamelyik hitelező szabályszerűen meg nem idéztetett.

168. §.

Ha a 166. §-ban említett hitelezők a csőd megszüntetésébe mind bele nem egyeznek, a csőd a többi hitelezők beleegyezése alapján csak azon esethen szüntetendő meg, ha a megszüntetésbe bele nem egyező hitelezők megállapított követeléseai a bejelentett egész összegben kifizettetnek, a megtámadottak pedig hasonló összegben törvényesen biztosíttatnak.

A biztosított hitelezőknek, ha a pört még meg nem indították, megfelelő záros határidő adandó, mely alatt követeléseiket a közados ellen kereset útján érvényesíteni tartoznak. Az egyezségben egyúttal kijelölendők azon személyek, a kiknek a kereset meg nem indítása, annak teljes vagy részben elutasítása esetében a fől-szabadulandó biztosíték kiadandó lesz.

A csőd négyféle módon fejezhető be: ¹ hivatalból, ² a hitelezők beleegyezése folytán, a csődvagyon felosztásával és a kényszerelégzés útján.

A megelőző szakaszok a két előbbi módot tárgyalják, *megszüntelési okul* a vagyon és hitelezők hiányát, az összes hitelezők egybehangzó akarátát, illetve a hitelezők többségének akarátát jelölven meg.

Sok esetben a bíróság vagy közvetlenül vagy a csődeljárást vezető közegek jelentése folytán csak az eljárás folyamában¹ jut azon meggyőződésre, hogy a vagyonfelosztás a hitelezőkkel szemben képzletivé lett, mert ezekre a tömeből mi sem jut. Mivel ily esetben még csődnitásnak sem lehet helye: önként következik, hogy a már megnyitott eljárásnak is azonnal be kell fejezetni, ha kiderül, hogy a tömeg az eljárási költségek fődözésére sem elegendő.²

Ha a csőd *magánelégzés* alapján szüntetendő meg: ez esetben a törvény a *felszámolási* határnapot jelöli ki azon időpontúl, mely irányadóul szolgál arra nézve, hogy kiknek hozzájárulásával lehet a

¹ Az eljárás folyamában bármikor, esetleg a felszámolási határnap előtt is. A porosz est. e kérdést érintetlenül hagyja. Ellenben a francia est. 527., 528. cz., az olasz keresk. törv. 654. és a bajor perr. 1267. czikke, továbbá az osztrák est. 154. §. és a német est. 190. §. lényegileg a mi törvényünk álláspontját követi.

² Minist. ind. 99. Ha a fölfedező eskü letételeért a gondnok a 119. §. alapján nem folyamodott, ha az eskü le nem tétetett: ez ép oly kevésbé akadályozza a csőd megszüntetését, mint a miként meggátolja a kényszerelégzés megindítását (200. §.). A gondnoknak azonban kötelessége mégis az eskü letételeért folyamodni (100., 104. §§.). A csődszüntető határozat ellen a gondnok is élhet felfolyamodással.

csődöt megszüntetni.¹ Ezen határnap előtt nem lehet csődszünető egyezsége lépni. Különben sérelem követetnének el azok ellen, kik a közzétett bejelentési határidőre támaszkodva, követeléseiket annak eltelte előtt nem érvényesítették.²

A *kezdeményezés* nem a bíróságnak, hanem a *közadós*nak feladatát képezi. Neki áll tehát köteletségében a hitelezők beleegyezését ki- eszközölni s ennek alapján és igazolása mellett a csőd megszüntetését a csődbíróságnál szorgalmazni.³ Hogy az igazolás mily alakban történjék, teljesen közönyös már csak azért is, mert a bíróság a közadós kérelmére a csődöt azonnal meg nem szüntetheti, hanem a hitelezők akaratának kétségtelen kimutatása végett egy *határnapot* kitűzni tartozik, melyen a kik meg nem jelennek, azok elmaradása jogosan tekintetik beleegyezésnek.⁴ Hogy az oly hitelezők, kiknek beleegyező nyilatkozata *közjegyzői* okirattal igazoltatik, a tárgyaláshoz meg nem idézendők, a dolog természetéből következik.⁵

A törvény azon esetet is szabályozza, ha a közadós hitelezői *legnagyobb részével* a csőd megszüntetése iránt kiegyezkednék ugyan, ebben azonban egyes hitelezők vonakodása által mégis gátoltatnék. Miután az egyezségnek azon neme, mely iránt itt rendelkezés foglaltatik, a kényszerrel már fogalmilag kizárja: igen természetes, hogy az egyezséget el nem fogadó hitelezők tekintetében oly intézkedésnek kell történni, mely míg egy részről a csőd befejezését lehetővé teszi, más részről az érdekelt hitelezők jogos igényeit sem sérti.⁶ Az a hitelező, a ki akár biztosítást, akár kielégítést kapott, nem ellenezheti a csőd megszüntetését.⁷

¹ E tekintetben a mi törvényünk lényegileg a porosz est. 210., az osztrák 155. §. és a német est. 188., 189. §§-hoz csatlakozik a nélkül, hogy az idézett törvények bármelyikét feltétlenül követné. A porosz és osztrák törvények ugyanis mellőzik az *eljárás megállapítását*, mely a bíróságnak a magánegyezség tekintetében irányadónál szolgálhatna; a német törvény ellenben az egyezségi megszüntetést a csődpár minden stádiumában megengedi s azt a felszámolási határnaptól függővé nem teszi; hanem az egyezség érvényesítéséhez minden csődhitelező beleegyezését kívánja. Ha a *praeclusio* kizárása mellett a hitelezők száma a *felszámolási határnap elteltével* sem állapítható meg biztosan; ez még kevésbé lehetséges a most érintett idő eltelte előtt. A német törvény tehát, midőn az egyezséget a felszámolási határnap eltelte előtt is megengedi, de annak hatályát az összes csődhitelezők beleegyezésétől teszi függővé, túlmegy a kellő határon s a közadóstól olyasmint követel, mit ennek igazolni lehetetlen. (Minist. ind. 99. I., *Apáthy* terv. 255.)

² Az egyezségi csődszüntetésnél csak a *tömeg-* és a *csőd-hitelezőknek* van szavazatuk. Ilyennel az igény és dologi hitelezők nem bírnak, kivévn, ha mint személyes hitelezők is föléptek (129. §.). A mi különben a 189. §-ból is következik, mely nekik is megadja az általános csődtömegből való kielégítést.

³ A mi magát az intézményt, t. i. a csődnek megszüntetését a hitelezők beleegyezése folytán, illeti: annak kizárását indokoltnak már azért sem lehetne tekinteni, mert ha az érdekelt a csődeljárás folytatását nem kívánják, sőt annak megszüntetésébe határozottan beleegyeznek, nem volna elfogadhatók ok arra, hogy a törvény ebbeli kívánságuknak elegendő ne legyen. (Minist. ind. 98. I.)

⁴ A bíróság a megszüntetés kérdése fölött *szabad belátás* szerint határozandó olyképen, hogy az ellen semmiféle jogorvoslatnak nincs helye, akár adott helyt a bíróság a közadós kérelmének, akár nem (u. o.). — ⁵ Magánokirat *hitelesítése* alatt nem két tanú előttemezése, hanem bírói, vagy közjegyzői hitelesítés értendő.

⁶ Ez történik a törvény 168. §-ban, melynek egyes i. téziséi az érintett két- tős czélra egyaránt megfelelnek. (Minist. ind. 99. I.)

⁷ Nincs többé vagyoni érdeke az eljárás iránt, mert többet kapott, mint a mennyit részére a csődeljárás nyújthatandó.

II. A csődvagyon fölosztása által.

1. A visszakövetelési igényeknek és a tömeg hitelezőinek kielégítése.

169. §.

Ha visszakövetelési igény jogérvényesen megállapított, a visszakövetelt dolog vagy annak értéke, tekintet nélkül a csőd-eljárás állására, a tömeg részére netalán megállapított ellenkövetelés kiegyenlítése mellett a hitelezőnek azonnal kiadandó.

Ugyanez áll azon dolgokra is, melyekre nézve valakit elkülönítési jog illet.

170. §.

A tömeg hitelezői azonnal kielégítendőek, mihelyt igényeik lejárnak, illetőleg megállapíttatnak. E végből a tömeggondnok a szükséges összegeket kellő időben folyóvá tenni tartozik.

Ha a fizetés a tömeg részéről nem teljesítettik, a hitelezők követeléseiket a csődtömeg ellen a törvénykezési rendtartás szerint illetékes bíróságnál keresettel érvényesíthetik, vagy panaszt emelhetnek a csődbíróságnál, mely a szükséges intézkedést megteszi.

171. §.

A tömeggondnoki díjakra és kiadásokra addig is, míg azok véglegesen megállapíttatnak, a választmány határozatilag előlegeket, vagy részletfizetéseket utalványozhat.

172. §.

A választmányi tagok kiadásai és a jegyzők díjai, megállapítás után, a tömeggondnok által kifizetendőek.

A törvény első részének ötödik és következő fejezetei, melyek a hitelezők követeléseinek megállapításával foglalkoznak, a tömeg ellen érvényesíthető igényeknek *négy* nemét különböztetik meg és pedig: a visszakövetelési, illetőleg elkülönítési igényeket, a tömeg hitelezőinek igényeit, a külön kielégítésre jogosított hitelezők és a csődhitelezők igényeit.¹

E tekintetben mindenekelőtt a visszakövetelési, illetőleg elkülönítési igények, nemkülönben a tömeg hitelezőit illető igények kielégítése szabályoztatik és pedig olyképen, hogy a most érintett igények mindegyike, tekintet nélkül a csődper állására, azonnal kielégítendő, mihelyt az lejárt és jogérvényesen megállapíttatott.²

¹ Megfelelőleg e megkülönböztetésnek és felosztásnak, a második rész külön állapítja meg azon eljárást, mely az érintett igények kielégítésére nézve irányadónul szolgál, s mely az igények különböző természeténél fogva egyenlő nem lehet. (Minist. ind. 100. 1.)

² Hogy a visszakövetelési, illetőleg elkülönítési igény minő dolgokra érvényesíthető, azt az első rész határozza meg; e helyütt tehát mellőzve minden közelebbi kijelölést, egyedül annak meghatározására kellett szorítkozni, hogy az érintett igények mikor elégíthetők ki (u. o.).

Maga a kielégítés egyes esetekben úgy a tárgy, mint a módra nézve különböző lehet; mert lehetséges, hogy a még meglevő dolog természetben fog visszaadni; de lehetséges az is, hogy annak helyébe az érték lép; lehet továbbá, hogy a fél bizonyos dolgot feltétlenül, vagy csak bizonyos viszonzószolgálat mellett követelhet. Mindez tehát a kielégítésnél figyelembe veendő lesz.¹

A tömeg hitelezői közé nemcsak azok tartoznak, kik a tömeggel mint ilyenrel szerződnek, s ennek folytán az ellen jogokat szereznek; hanem azok is, kik a tömeg érdekében fáradnak és költenek. Ez utóbbinak követeléseit képezik a tömeg költségeit, melyeknek mikénti kielégítése határozottat meg. A tömeg költségei közt azonban, melyek közé a tömeggondnoki díjakon és költségeken kívül a csődbiztos díjai és kiadásai, továbbá a választmányi tagok költségei is tartoznak, — vannak olyanok, melyeknek kielégítési ideje későbbre, t. i. a csődtömeg végleges felosztási stádiumára esik. Az ily követelésekre a most érintett időpont elérézteig mitsem fizetni: sok esetben méltatlanság lenne, mi főleg a tömeggondnoki díjakra és kiadásokra áll; ugyanazért megengedtetik, hogy az ily követelésekre a csődválasztmány addig is, míg azok végleges megállapítási, tehát kifizetési ideje elérkezik, előlegeket, illetőleg részletfizetéseket utalványozhasson.²

A mi a választmányi tagoknak, mint ilyeneknek kiadásait illeti, ezekre nézve, a kielégítési idő meghatározása mellett, szükséges volt egyuttal a megállapítás módját is kijelölni; mire nézve legczélszerűbbnek látszott a végleges intézkedési jogot a csődbiztos kezébe letenni.³

2. A külön kielégítésre jogosított hitelezők kielégítése.

173. §.

A külön kielégítésre jogosított hitelezők azon joga, melynél fogva magukat a fedezetül szolgáló ingó és ingatlan dolgokból külön kielégíthetik, a hitelezőknek a csődvagyony tekintetében, az általános fölszámolási eljárás befejezése előtt (133—138. §§.) tett intézkedései által nem korlátozható.

¹ Olyképen, hogy a javaslat 169. §-a csak magára az időre nézve lehet irányadó; a mennyiben t. i. az a kérdéses igények kielégítését a csődper állásától függetlenül rendeli foganatosíttatni, mielőtt azok jogérvényesen megállapítottak és lejártak (Minist. ind. 100. l.). A visszakövetelési jogról a 42—46. §§. A 152. §. megengedi, hogy a megítélt visszakövetelési igény iránt külön peruton a csődtömeg ellen intéztessek végrehajtás. Az elkövetésről az 51. §. intézkedik. A visszakövetelési igényt a 160. §. értelmében pör nélkül is el lehet ismerni, a 160. §. 3. pontja szerint a csődbírószág hozzájárulása szükséges.

² Minist. ind. 100. l. A tömeg hitelezőiről a 47—50. §§., a külön perutról a 152., 158. §§. A tömeggondnoki díjakról a 103. §. A választmányi tagok kiadásairól, jegyzőről s ennek díjáról a 111. §.

³ Cst. 111. §. A kiadások a nélkül is minden egyes esetben okmányilag lévén igazolandók, a megállapítási jog minden veszély nélkül a csődbiztosra és tömeggondnokra ruházható; s nem látszott szükségesnek a határozathoz (az osztrák est. 162. §. példájára) a nem érdekelt választmányi tagok hozzájárulását is kikötni; mert alig képzelhető, hogy költségei minden egyes választmányi tagnak ne legyenek, mely esetben azután érdektelennek egyik sem tekinthető. (Minist. ind. 100. l.)

174. §.

Azon hitelezők, kik magukat a fennálló törvények értelmében bizonyos dolgokból bírói közbenjárás nélkül elégíthetik ki, a tömeg irányában egyedül a 115. §. intézkedéseinek megtartására kötelezvék.

175. §.

Az ingó és ingatlan dolgok bírói árverezését, a 160. §. korláta között, a tömeg gondnok; a végrehajtási árverést pedig a végrehajtási joggal bíró bármelyik zálogos hitelező követelheti.

A tömeg gondnoknak jogában áll az elzálogosított ingóságokat a zálogösszeg és járuléka teljes lefizetése mellett, a tömeg részére beváltani, vagy azoknak a zálogos külön kielégítési jogának sérelme nélkül leendő elárverezését kérni. A zálogos hitelező azonban ezen dolgokat elárverezés végett csak a bírói kiküldöttnek és csak akkor köteles kiadni, ha a csődbíróság által az árverés elrendeléséről az árverési határnapot 15 nappal megelőzőleg értesítettet.

Ha a jelzálogos hitelező az általa kieszközölt végrehajtási árverés foganatosítását, vagy a vételár fölosztását késlelteti, a tömeg gondnoknak jogában áll a végrehajtási lépéseket folytatni.

176. §.

A külön kielégítés alapjául szolgáló dolgok jövedelmeinek és vételárának fölosztása, a jelen törvény 53—58. §§-ainak figyelembe vételével, a törvénykezési rendtartás értelmében történik.

177. §.

A zálogos hitelezők igényeit tárgyzó eljárásnál, jelesen a vételár fölosztásánál, a csődtömeg érdekeit a tömeg gondnok képviseli. Neki áll kötelességében arról gondoskodni, hogy a vételár fölöslege az általános csődtömegnek átengedtesék.

Kijelentetik, hogy azon intézkedések, melyekre a törvény a hitelezők összeségét a csődvagyonra nézve feljogosítja, a zálogos hitelezők különkielégítési jogát nem módosíthatják. Ezen szabályból következik: elismerése a zálogos hitelezők azon jogának, mely szerint ezek a földözésül szolgáló javakból elkülönített kielégítést követelhetnek és megállapítása az összhangnak a zálogos hitelezők különkielégítési és a személyes hitelezőknek a csődvagyon iránti joga között. De sőt ezen általános kijelentés világosan megjelöli azon *határokat* is, melyek között a (személyes) hitelezők összeségének intézkedési joga mozoghat és megóvjá azon elvet, mely szerint a csődeljárás a zálogos hitelezők jogaira befolyással nem lehet, azok érvenyesítését nem korlátozhatja.¹

¹ Mindazon intézkedések tehát, melyek a törvény 174—177. §§-ban foglaltatnak, a 173. §-ban kimondott általános elv figyelembe vételével kombinálva, s azt semmi tekintetben sem alterídják. Különben már az első rész 53., 54. §§-nál jeleztetett azon álláspont, melyet a törvény szemben a külön kielégítésre jogosított zálogos hitelezőkkel elfoglal. Az ott megállapított intézkedések és elvek kifolyásként jelentkeznek a 173—177. §§., melyek a zálogos hitelezőknek az első részben biztosított külön kielégítési jogát szabályozzák s azt a csődeljárás követelményeivel *összhangzásba* hozzák. (Minist. ind. 101. l.)

Az általános felszámolási eljárás az ez iránti tárgyalás megtartásával befejezettnek tekinthető.¹ De a személyes hitelezők még ez után sem korlátozhatják a dologi hitelezők kielégítését.² Viszont azonban a személyes hitelezők sem függenek a zálogos hitelezőktől. Mindkettőt teljes önállóság illeti.

Miután az általános csődtömegnek a zálog- és megtartási joggal terhelt ingóságok *értékéhez*, a mennyiben ez a biztosított követelések fődőzésére nem szükséges, kétségtelen joga van: a törvény megállapítja azon *kötelességeket* is, melyek az ilyen joggal bíró hitelezőket, legyenek akár egyesek, akár intézetek, a tömeg irányában terhelik. Ámbár az ilyen hitelezők *bírói közbenjárás* nélkül is kielégíthetik magukat, mindamellett tőlük is joggal követelhető, hogy a tömeggondnoknak a szükséges felvilágosítást megadják, vele a zálogos tárgyak *minőségét* s a megtörtént *kielégítés* eredményét közölgék a végből, hogy ez a netaláni fölösleg tekintetében a csődtömeg jogait érvényesíthesse.

A tömeg lehető gyors és akadálytalan *értékesítését* mozdítja elő azon intézkedés, mely az ingó és ingatlan dolog elárverezésére mindenekelőtt a *tömeggondnokot* jogosítja föl. Ez intézkedés sem a bukott, sem a zálogos hitelezők jogait nem változtatja. Az elsőit azért nem, mert a csődeljárás megnyitásával a *közadós* javai ennek rendelkezése alól ép azért vonatnak el, hogy a hitelezőknek bizonyos szabályok szerint kielégítésére fordíttassanak.³ De nem változtatja érintett intézkedés a *zálogos hitelezők* jogait sem, mert ezek csak addig terjednek, hogy a biztosítékul szolgáló vagyonból elkülönített kielégítés követelhető s a csődnýtás daczára is érvényesíthető.⁴ Az esetben tehát, ha a zálogos dolog elárverezését a tömeggondnok eszközli, még sem lesz az e részbéli eljárás a csődper kiegészítő része; hanem *külön folytatatik* ép úgy, mintha azt valamelyik hitelező indította volna.⁵

Azonban míg a törvény a tömeggondnokot a *zálogos* tárgyak bírói árverezésre jogosítja fel, a zálogos hitelezőknek e jogot nem adhatta meg; hanem azokat egyenesen a végrehajtási árverésre utalja.

¹ Cst. 157. §. — " Cst. 175., 174. §. A csődnýtással a zálogos hitelező, ha a végrehajtáshoz már joga volt, ezt fogamtosíthatja, árvereltethet (13., 152., 153., 175. §§.); ha pedig nem volt még végrehajtási joga, a csődnýtással beadhatja kérését (152. §.).

² A tömeggondnoknak engedett jog tehát csak folyománya magának a csőd-eljárásnak. (Minist. ind. 101.)

³ A zálogos hitelezők irányában tehát, feltéve, hogy most érintett jogaikban csorbát nem szenvednek, a tömeggondnoknak engedett jogosítvány által méltatlanság, vagy jogtalanság nem történik. Ilyenről csak akkor lehetne szó, ha a törvény tőlük bármely irányban *áldozatot* követelne, ha jogaik megesonkítását célozná. — mi azonban egyáltalában nem történik (u. o.).

⁴ A kérdéses intézkedésből, kapcsolatban a 175. §. harmadik bekezdésében foglalt határozattal, önként következik a tömeggondnok azon jogosítványa, melynél fogva ez a már megkezdett végrehajtási eljárásba bármikor beléphet, azt az érdekelt hitelező helyett teljes joggal folytathatja a nélkül, hogy a már folyamatban lévő eljárást újra megkezdnie kellene. Azon korlátozások, melyek e részben a tömeggondnok jogkörére nézve irányadóul szolgálnak, a törvény 160. §-ában állapíttatnak meg; a tömeggondnok tehát minden egyes esetben csak úgy járhat el, ha a szándékolt lépések vagy föltétlenül megengedvék, vagy a 160. §-ban kijelölt jóváhagyásokon alapulnak (u. o.).

A zálogos hitelezők állásán ugyanis, miként ez már ismételtelen kiemeltetett, a csődeljárás által változás nem történik; jogaik tehát ugyanazok maradnak, melyekkel a csődnyitás előtt birtak.¹

A zálogos hitelezők jogos igénye semmi esetben sem terjedhet tovább, mint a teljes kielégítésig, melyet csőd esetében is a rendes uton szorgalmazhatnak. Az, hogy ki által és mi módon nyernek kielégítést, reájuk nézve csak közönyös lehet; ugyanazért épen nem sértheti a zálogos hitelezők jogait azon intézkedés, mely a tömeggondnokot a zálogos tárgyak beváltására feljogosítja.²

Az árverést a csődbíróság csak ingóságokra rendelheti el. Ingatlanokra nézve azonban e jog a telekkönyvi hatóságot illeti.³

A kielégítés a törvénykezési rendtartás értelmében történik, annak sorrendi tárgyalása szerint.⁴ Minden külön tömeg vételárának felosztása birói, esetleg csődbírósági uton eszközzendő.⁵ A hitelező az őt illető követelést azon sorrend szerint kapja, melyet csődön kívül kapott volna.⁶

Hogy a tömeg minden zálogos tárgynál érdekelve lehet, az már több ízben hangsúlyoztatott: ez érdek felett örködni a tömeggondnok hivatása; ki mint ilyen, mindazon cselekvényeknél, melyek valamely zálogos követelés érvényesítése céljából történnek, a csődhitelezőket képviselni, s különösen arról gondoskodni tartozik, hogy a felesleg, tehát az, mire az általános csődtömeg minden egyes esetben igényt tarthat, rendeltetésétől el ne vonassék.⁷

¹ A zálogos hitelezők valamint egyrészről joggal követelhetik, hogy jogaik a hitelezők intézkedései által ne alteráltassanak, — úgy másrészről nem kívánhatják, hogy a csődnyitás folytán oly előnyben részesíttessenek, melyre a csődön kívül igényt nem tarthatnának (Minist. ind. 101. l.).

² Eltekintve attól, hogy a tömeg a zálogos tárgyakat rendszerint kedvezőbben értékesítheti, mintha azok a hitelezők által adatnak el, — lehetnek esetek, melyekben a tömegnek érdekében áll, bizonyos zálogtárgyakat visszaszerezni; mi csak úgy lehetséges, ha a tömeggondnoknak a kérdéses jog megadatik, s a zálogos hitelezők az általuk birt tárgyak kiadására köteleztetnek (u. o.).

³ A cst. 158. §-ának ezen kitétele: a törvénykezési rendtartás értelmében, nemcsak az eljárási szabályokra, de az eljáró közegekre is alkalmazandó. Ha a pör, vagy a végrehajtási eljárás csődnyitáskor már folyamatban volt, a végrehajtás és árverés is a csőd előtt eljáró bíróságnál marad (9., 13. §§.).

⁴ Már fentebb érintett, hogy az ingatlanok eladását tárgyzó eljárás az esetben is, ha azt a tömeggondnok eszközli ki, a csődeljárás kiegészítő részét nem képezi, hanem ettől egészen függetlenül és pedig a peres eljárás általános szabályai szerint folyik le. Ez elv határozott kifejezést nyer a törvény 176. §-a által, mely szerint a külön kielégítés alapjául szolgáló dolgok jövedelmeinek és vételárának felosztása a törvény 53—58. §§-ának figyelembe vétele mellett, a törvénykezési rendtartás értelmében történik. Azon kérdés tehát, hogy a zálogos hitelezőket minő tételeknek lehet és kell megelőzni csőd esetében, a törvény 53—58. §-aiban megállapított elvek szerint lesz megoldandó.

⁵ Ha tehát a terhelt ingó, vagy ingatlan szabad kézből adatott volna el, a vételár birói letétbe helyezendő s a fölött sorrendi tárgyalás tartandó — különbség nélkül akár a gondnok, akár a hitelező eszközölte az árverést.

⁶ De minden esetben megelőzik őt a tömeghitelezők (53., 55., 58. §§.) és az árverezők foglalási és árverési költsége.

⁷ A tömeggondnok ebbeli kötelessége és jogosultsága általában a tömeggondnoki tiszt természetéből következik ugyan; mindamellát a viszonyok helyes rendezése szempontjából nem látszott fölöslegesnek a tömeggondnok szóban lévő jogát és kötelességét világosan megállapítani. — A hitelezők összeségének, tehát a tömegnek érdekeit közvetlenül a tömeggondnok képviseli; neki áll kötelességében nemcsak a tömeg

3. A csődhitelezők kielégítése.

178. §.

A csődhitelezők kielégítése az általános csődtömegből, az általános felszámolási eljárás előtt meg nem kezdhető.

Ezen időn túl fölosztásnak van helye, valahányszor elegendő készpénz áll rendelkezésre.

179. §.

Ha a rendelkezésre álló alap a tömeg tartozásai és költségei, továbbá az első osztályba eső követelések fedezésére elegendő, a megállapított követelések kielégítése azért, mert az érintett osztályba eső valamelyik követelés még meg nem állapított, el nem halasztható.

Ugyanez áll a második és a harmadik osztályba eső követelések részben kielégítésére is, ha ez a rendelkezésre álló alappal megkezdhető.

A vitás követelésekre eső összegek bírói letétbe helyeztetnek, vagy az összes érdekelt beleegyezésével az általuk kijelölt pénzügyintézetben gyümölcsözőleg elhelyeztetnek.

180. §.

Ha a külön kielégítésre jogosított hitelezők mint csődhitelezők is fölléptek, a külön kielégítési alap eladása előtt történt fölosztásoknál követeléseik teljes összegével vétetnek számításba, s úgy mint a többi csődhitelezők, elégítettnek ki.

De ha az ilyen hitelezők később a külön alap vételarából teljes kielégítést nyernének, a reájuk eső összegből annyi, a mennyit az általános csődtömegből kaptak, visszatartandó; ha ellenben a külön alaptól csak részben elégítettnek ki, a reájuk eső összegből a csődtömeg részére az tartandó vissza, a mi a követelésüknek az általános csődtömegre eső hányadát meghaladja.

Ha azok, a kiket visszakövetelési jog illet, mint csődhitelezők is föllépnek, a visszakövetelt dolognak vagy értékének visszaadása előtt történt fölosztásoknál követeléseik teljes összegével vétetnek számításba; a reájuk eső fölosztási hányad azonban a visszakövetelési igény jogérvényes elintézéseig bírói letétbe helyeztetik.

A csődeljárás csak úgy felelhet meg céljának, ha a hitelezők kielégítésére szolgáló alapot mielőbb rendelkezésükre bocsátja, illetve ha ők minél rövidebb idő alatt hozzájuthatnak követeléseik töredékeihez. Nem levén kénytelenek tétlenül tűrni, hogy a meglevő tömeget évek hosszú sora alatt akár az előnyös követelések, akár a csődeljárás költségei fölemészszék.¹

jogait érvényesíteni, hanem arra is ügyelni, hogy a tömeg mások jogának érvényesítésénél sérelmet ne szenvedjen. (Minist. ind. 102. l.) A tömeg gondnok ebbeli jogát és kötelességét a *porosz* 269. §. és az *osztrák* 167. §. is világosan meghatározza.

¹ Míg a csődtörvények egyrészt a privilegiált követelések felállításával magát a felosztást *megnehezítették* s másrészt ez utóbbit a tömeg teljes értékesítéseig *elhalasztották*. — a hitelezők gyors és olcsó kielégítéséről szó sem lehetett. Maga az 1853. évi ideiglenes csődrendtartás, mely a követelések felszámolására nézve lényeges könnyítéseket állapított meg, a tömeg felosztására nem tartalmaz oly intézkedéseket, melyek az érintett cél elérését biztosíthatnák. (Minist. ind. 103. l.)

A törvény e tekintetben mindenekelőtt megállapítja azon időpontot, mely után a csődhitelezők közt a felosztás megkezdhető. Ezen időpont a *felszámolási eljárás befejezése*.¹ Előbb a felosztásnak helyt adni nem lehet; de ezen időn túl annak mindannyiszor meg kell történni, valahányszor már elegendő alap áll rendelkezésre.² Miből önként következik, hogy a felosztás a csődeljárás közegeinek oly köteletségét képezi, melynek elmulasztása miatt úgy *hivatalból*, mint az *érdekelt hitelezők kérelmére* felelősségre vonhatók. Hogy pedig a rendelkezési alap mikor tekinthető elegendőnek arra nézve, hogy azaz a felosztást megkezdeni lehessen: ez mint ténykérdés (*questio facti*) minden egyes esetben az illető közegek által, első sorban az illetékes közegek által lesz meghatározandó.³

A mi magát az előleges felosztás tényleges *keresztülvitelét* illeti, e tekintetben figyelem fordítandó azon osztályokra, melyeknek a törvény⁴ kiváltságos követelést biztosít s melyeknek teljes fődözeete előtt a tulajdonképi csődhitelezők kielégítéséről szó sem lehet. Ugyanazért mindenekelőtt az első osztálybeli követeléseknek kell teljes kielégítést, illetőleg fődözetet nyerni, s csak miután ez már megtörtént, lehet a második és a további osztályokba eső követelésekre *részletfizetést* teljesíteni.⁵

A dologi és igényhitelezőket a törvény nem szorítja a külön kielégítési alapra; hanem megengedi, hogy az ily követelések, a meny nyiben személyes természetűek is, az általános csődtömeg ellen érvényesíttessenek.⁶ Ehez képest az előleges fölosztásnál két *esetösség*

¹ A felszámolás előtt azért nem kezdhető meg a tömeg felosztása, mert még nem lehet tudni, ki a hitelező; nem lehet tudni minden egyes követelésnél, vajjon meg van-e állapítva, vagy pér alatt áll, fizetés jár-e a hitelezőnek, vagy csak biztosítás. Felszámolás előtt még sem a gondnok, sem a hitelezők nem nyilatkoztak a követelések iránt. De különben is a felosztásnak a táblás kimutatáson kell alapulni. Ez pedig csak a felszámolási tárgyaláson készül (179., 182. §§.).

² A felosztást akkor is meg lehet kezdeni, ha a követelések vitásak. De lényeges, hogy maga a felszámolás minden bejelentett követelés iránt *be legyen fejezve*, s. hogy mindegyikre nézve tudva legyen, el van-e ismervé, avagy vitás (Krátk., 260. l.).

³ Ez azonban koránt sem akarja azt jelenteni, mintha a csődhitelezők minden egyes esetben az illető organumok *önkényétől* függenének; mert a csődeljárás ellenőrzése a bíróság feladatát képezvén, ennek áll köteletségében az illetőket a törvény megtartására szorítani a nélkül, hogy e részben föltétlenül a hitelezők panaszat bevárni tartoznék. Magától értetvén, hogy miután első sorban a hitelezőknek áll érdekükben jogaik fölött ellenőrködni, a törvénynek főleg azok energiája biztosíthat kellő fogantat. (Minist. ind. 103. l.) — 4 Cst. 60., 61. §§.

⁵ Azon körülmény, hogy az első, vagy második osztályba eső valamely követelés még megállapítva nem lett, sem az ezen osztályokba tartozó többi követelések kifizetését, sem a harmadik osztályba esőknek *részletes kielégítését* nem gátolhatja, mert a kates követelések mindaddig, míg véglegesen elutasítva nem lettek, a tömeg terheit képezik s mint ilyenek számításba veendő; az azokra eső összegnek tehát minden esetben *biztosítani*, illetve bírói *letétbe* helyeztetni, vagy esetleg gyümölcsözőleg elhelyeztetni kell. Hogy a harmadik osztályba eső követelések részletes kielégítését az, hogy az egyik, vagy másik követelés még megállapítva nem lett, nem gátolhatja, a 179. §. második bekezdése szerint kétséges alig lehet; ez esetben is azon eljárásnak lenne helye, melyet a 179. §. az első és második osztály követelésekre nézve megállapít. (Minist. ind. 103. l.)

⁶ Ez elvnek megfelelőleg a törvényben részletes intézkedés foglaltatik a *bejelentés* nézve. Mi sem természetesebb tehát, mint az, hogy magára a *kielégítés* e nézve is külön intézkedések szükségesek. Ezen intézkedéseket állapítja meg a törvény 180. §-a (u. o.).

tart szem előtt. Ugyanis a *részletes felosztás idejekor* a külön kielégítési alap vagy értékesítettét már, vagy még nem. Az első esetben a dolog igen egyszerű, mert a kérdéses követelések csak azon összeggel jöhetnek számításba, mely a külön alaphól ki nem került, tehát mint személys követelés az általános csődtömeget terheli.¹ Egészen másképp áll a dolog oly esetben, midőn a külön alap a részletes felosztás idejekor még értékesítve nem lett, midőn tehát az általános tömeget terhelő hányad (quota) még meg nem határozható. Ez esetre legczélsebbnek látszott megállapítani, hogy a kérdéses követelések teljes összegük szerint vétessenek számításba, s úgy, mint a többi követelések, elégíttessenek ki; mert csak ekként válik lehetségessé az előleges felosztást minden zavar nélkül foganatosítani; holott ellenkezőleg, vagyis az összeg ideiglenes visszatartásával az előleges felosztás az ily követelésekre nézve illusoriussá válnék. Daczára azonban az előleges kielégítésnek, a kérdéses követelések eredeti jellegüket el nem veszítik; azok az általános csődtömeget csak annyiban terhelik és terhelhetik, a mennyiben a külön alaphól kielégítést nem nyernek.²

A törvény itt is két lehető esetet különböztet meg; ugyanis a szóban lévő követelések a külön alaphól vagy teljes vagy részletes kielégítést nyerhetnek; az első esetben magától érthetőleg az egész összeget, melyet az általános csődtömegeből illetéktelenül nyertek, ez utóbbinak visszatéríteni tartoznak, vagyis az általános tömeg a kifizetett egész összeggel az illető hitelező helyébe lép; a tömeggondnoknak állván kötelességében arról gondoskodni, hogy az általános csődtömegnek a kifizetett összeg a külön alap vételarából megtéríttessék. Az utóbbi esetben ellenben irányadóul azon elvnek kell szolgálni, mely szerint az általános csődtömeget a külön alap által biztosított követelésnek csak fedezetlen része terhelheti; miért is a hitelező, ki a most érintett alaphól csak részletes kielégítést nyer, az általános csődtömegnek csak azon összeget tartozik visszatéríteni, mely fedezetlen követelésének az általános tömegre eső hányadát meghaladja.³ Lényegileg a most érintett elvek szolgálnak irányadóul azokra nézve is, a kiket visszakövetelési jog illet, s a különbség mindössze abban áll, hogy a reájuk eső felosztási hányadot az igény jogérvényes megállapításáig kiadni nem lehet; miért is annak egyelőre bírói letétbe kell helyeztetni.⁴

¹ Ha tehát a jelzálogos hitelező 20,000 frtos követelésére az ingatlan vételarából 10,000 frtot kap, az általános csődtömeget nem 20,000 frt, hanem 10,000 frt terheli. Epen azért öt nem 20,000, hanem csak 10,000 frt után illeti az aránylagos kielégítés. Ellenkező esetben többet kapna mint a mennyi illetné.

² Ugyanazért szükséges volt azon szabályokat is megállapítani, melyek a külön alap eladása esetében az általán s csődtömegeből teljesített fizetések visszatérítésére nézve irányadóul szolgálnak (u. o.)

³ U. o. Tegyük fel pl., hogy X zálogos hitelezőnek 1000 frtnyi követelése volt, melyet az általános csődtömeg ellen bejelentett, s melyre 200 frtot kapott. Ha e hitelezőre a külön alap értékéből később 800 frt esik, ha továbbá a csődhitelezőkre az általános csődtömegeből összesen 40 százalék jut, a kérdéses hitelező a fivett 200 frtból az általános csődtömegnek 120 frtot tartozik visszatéríteni — mert követelésének fivetetlen részével a többi csődhitelezőkkel egyenlő elbírás alá esik, tehát többre mint ezek igényt semmi esetben sem tarthat. (Apáthy terv. 266. 1.) — ⁴ Minist. ind. 104. 1.

181. §.

A fölosztást az első osztály tekintetében, a csödválasztmány egyetértésével, a tömeggondnok hozza javaslatba s azt a csödbiztos jóváhagyásával formászerű fölosztási terv, s a közvetlenül érdekeltek meghallgatása nélkül azonnal foganatosítja.

Ha a csödbiztos a javaslatba hozott fölosztást jóvá nem hagyja, és a tömeggondnoknak e részben emelt panasza folytán a fölosztást a csödbíróság sem engedi meg; a tömeggondnok formászerű fölosztási tervet tartozik készíteni. A csödbíróság e részben hozott határozata ellen jogorvoslatnak helye nincs.

A többi osztályba tartozó követelések tekintetében mindenestre formászerű fölosztási terv készítendő.

182. §.

A formászerű fölosztási tervben mindenekelőtt a tömeg netaláni költségei és tartozásai fedezésére szükséges összeget, azután a fölosztás alá kerülő alapot kell kitüntetni.

Ezután osztályonként felsorolandók a csödhitelezők összes követelései tőkében és járulékaiban, úgy a mint azok a bejelentésekről vezetett táblás kimutatásban előfordulnak.

Végre kiszámítandó minden egyes követelésnél azon összeg, mely arra a fölosztandó alaptól esik.

183. §.

A valódiság vagy az osztályozás tekintetében megtámadott követelések egyelőre a követelt összegben és osztályozásban, de azon megjegyzéssel vétetnek számításba, hogy megtámadtattak.

A pör után érvényesítendő igények számításba nem vétetnek, ha a fölosztási terv elkészítéseig, a pör megindítása nem igazoltatott.

Ha a felszámolási tárgyalás megtartása után elegendő alap áll rendelkezésre s a csödvagyon az első osztályba eső követelések fődőzésére teljesen elegendő, úgy, hogy a második osztályba eső követelésekre bizonyos összeg marad: ez esetben megengedettik, hogy a tömeggondnok a választmány egyetértésével s a csödbiztos jóváhagyásával, a rendelkezésre álló alapot a csödhitelezők közt rövid úton, tehát a formászerű felosztási terv mellőzésével s a közvetlenül érdekeltek meghallgatása nélkül, feloszthassa.¹ Miután ez esetben a felosztás úgy a bíróság jóváhagyása, mint az érdekeltek meghallgatása nélkül történik, igen természetes, hogy annak ellenőrzése a csödbiztos egyik legfőbb kötelességét képezi, ki az e részbeni mulasztásokért felelősségre vonható. Részint ez okból, részint pedig azért, mert ha a rövid útú felosztás ellen nehézségek merülnek fel, azok megítélése leghelyesebben a csödbiztosra ruházható: teszi a törvény a felosz-

¹ Már a 178. §. indoklásában érintett, hogy a törvény bizonyos esetekben a felosztást formászerű terv nélkül is megengedi; tehát lehetővé teszi, hogy a csödhitelezők azon apparatus nélkül is, melylyel a formászerű felosztás jár, részletes kielégítéshez juthassanak. Ez a 181. §. első bekezdése szerint minden oly esetben történhetik, midőn a 179. §-ban megállapított feltételek megvannak. (Minist. ind. 104.)

tás kérdéses nemét egyenesen a csődbiztos jóváhagyásától függővé — olyképen, hogy ennek szabadságában áll a szándékolt felosztást egyszerű ellenzésével, illetőleg jóváhagyása megtagadásával meggátolni, tehát a tömeggondnokot formaszzerű felosztási terv készítésére kényszeríteni.

Hogy azonban a hitelezők a csődbiztos önkénye ellen védve legyenek; hogy a rövid útu felosztás, a csődbiztos ellenvetése daczára is, foganatosítható legyen: jog adatik a tömeggondnoknak, hogy ez a csődbiztos tagadó határozata ellen a *csődbíróshoz* fordulhasson, mely azután a javaslatba hozott felosztást vagy megengedi, vagy nem. Az első esetben a felosztás nyomban foganatosíttatik, utóbbi esetben pedig a tömeggondnok, a mennyiben folyamodással élni nem akar, formaszzerű felosztási tervet köteles készíteni.¹

A mi magát a *felosztási tervet* illeti, e tekintetben lehető rövidséggel megállapíttatnak azon kellékek, melyek szerint a felosztási tervnek szerkeszteni kell, hogy annak alapján a felosztást biztonság-gal foganatosítani lehessen. Ez úgy érhető el, ha a felosztási terv mindenekelőtt a tömeg netaláni költségei és tartozásai fődözésére szükséges összeget tünteti föl. Mert e tételek kiváltságos természetük-nél fogva minden az általános tömegbe tartozó követelést megelőzven, teljes összegük szerint veendőek számításba s vonandók le azon alap-ból, melyre a csődhitelezők igényt tarthatnak.²

Ha a tömeg költségei és tartozásai fődözésére szükséges összeg *hozzáróltól* (approximative) megállapíttatott, a felosztás lehetővé tételére szükséges, hogy az összes *csődhitelezők* követelése is úgy tőkében, mint járulékaikban kiszámítva legyenek. Mert a követelések teljes összege, szembeállítva a felosztandó alappal, nyújtja azon *arányt*, melyben az egyes hitelezők a felosztandó összegekben részesülnek. Végül pedig a felosztási tervnek ki kell tüntetni azon összegeket is, melyek az egyes követelésekre esnek, mert csak így válik lehetővé a felosztási terv helyességét megbirálni.³

Az előleges felosztás nem lenne biztonsággal eszközölhető, ha a *tervben* a peressé vált követelések *egész összegük* szerint s az igénybe vett osztályozással föl nem vétetnének. Az ily igények mindaddig, míg véglegesen elutasítva nem lettek, az általános csődtömeget terhelik. Azok mellőzése, vagy más arányban való fölvétele tehát a csőd-

¹ Minist. ind. 105. A csődbiztos ellenőrző jogából következik, hogy a hitelezők a felosztás halogatását nála följelenthetik. S a csődbíróság a felosztási eljárás megindítására a tömeggondnokot bíróság terhe alatt is kötelezheti. (104., 170. §§.) Követelések részbeni kielégítése *el nem halasztható*. (179. §.)

² Hogy a most érintett tételekre eső összegek nem minden esetben állapíthatók meg az utolsó *járlás*-ig, az természetes; mert azok az eljárás folyama alatt többre vagy kevesebbre mehetnek; az e részbeni számítás tehát legfőlebb *proximativ* természetű lehet. Ez azonban a felosztásnál akadályt már azért sem képezhet, mert azon összeg, mely a tömeg költségei és tartozásainál mint meggyaldalkodott esetleg megmarad, a csődhitelezőkre esik, kik azt a végleges felosztásnál minden esetre megkapják. (Minist. ind. 105. 1.)

³ U. o. Előbb a felosztási tervet a *perüggyel*, a kiizetési tervet pedig a *tömeggondnok* készítette. (1840: 22. tcz. 77., 111. §§.)

vagyon végleges rendezésénél multhatlanul zavarokat vonna maga után. Mig ellenben, ha teljes összegük szerint s az igénybe vett osztályozással vétetnek számításba, minden eshetőségre nézve könnyű az elintézés.¹

A valódiság vagy osztály tekintetében megtámadott követelések azonban kétfélék, vagy olyanok, melyek *pör útján* érvényesítendők, vagy olyanok, melyek fölött nem a bíróság, hanem más *hatóság* határoz. Ehez képest az előleges felosztásnál is különbséget kell tenni s a perre utasított igényeket csak az esetben figyelembe venni, ha a *pörindítás* a felosztási terv elkészülteig igazoltatott. Ellenkezőleg az ily követelések mint *nem létezők* tekintetnek és a tervezetbe föl *nem* vétetnek.²

184. §.

A két példányban szerkesztett főlosztási terv a tömeggondnok és a csődválasztmány által aláírva, megvizsgálás végett a csődbiztosnak adandó át. Ez a bemutatott tervet késedelem nélkül megvizsgálja s ha az a 182. §-ban kijelölt föltételeknek megfelel, azt jóváhagyja, ellenkező esetben a tömeggondnokot annak kijavítására utasítja.

A jóváhagyott főlosztási terv egyik példánya a csődbiztosnál marad, a másik pedig a tömeggondnoknak visszaadatik.

185. §.

A csődbiztos a főlosztási terv elintézéséről a hitelezőket hirdetményileg értesíti, azokat netaláni észrevételeiknek a hirdetmény közzétételétől számítandó tizenöt nap alatt leendő beadására fölhívja: egyúttal a beadandó észrevételek fölötti tárgyalásra az érintett határidő elteltétől számítandó nyolcz napon belől határnapot tűz ki, s arról a tömeggondnokot, a csődválasztmányt, továbbá a helyben lakó hitelezőket, illetőleg a hitelezők helyben lakó képviselőit kézbesítés útján külön is értesíti.

A hitelezők a főlosztási tervet a tömeggondnoknál, vagy a csődbiztosnál megtekinthetik.

Az észrevételek a csődbiztosnál írásban nyujtandók be, ki azokat a tömeggondnokkal még a tárgyalási határnap előtt közölni tartozik.

186. §.

A kitűzött határnapon a beadott észrevételek azon sorrendben vétetnek tárgyalás alá, melyben a kifogásolt tételek a főlosz-

¹ Az ily követelésekre eső osztalék ugyanis a 179. §. szerint egyelőre *bírói letétbe* helyeztetvén, a követelés megállapítása esetén az illető hitelezőnek kiadatik, elutasítás esetében pedig az általános csődtömeghez csatoltatik s a végfelosztás alkalmával a hitelezők közt kiosztatik. (Minist. ind. 105.)

² Miatán azonban nem lehetetlen, hogy a hitelező a pert megindította s csak az igazolást mulasztotta el, — meg kellett engedni, hogy az igazolás azon határidő alatt, mely a felosztás elleni észrevételek érvényesítésére a következő §§-ban megállapittatik, érvényesen megtörténhessék, mely esetben természetesen a felosztási tervnek is *változást* kell szenvednie; kötelessége lévén ily esetben a tömeggondnoknak a tervet az igazolásnak megfelelőleg *átalakítani*. Ez a dolog természete szerint csakis az észrevételek fölött tartott tárgyalás után történhetik; mert a tömeggondnok csak ekkor jut azon helyzetbe, hogy a felosztási terv netaláni hiányaival megismerkedjék. (U. o.) Külön perre utasított követelésekről 145—148. §§.

tási tervben előfordulnak. A kellő időben beadott észrevételek a tárgyalásnál akkor is figyelembe vétetnek, ha a hitelező, kitől az észrevételek származnak, a tárgyalási határnapon meg nem jelenik.

A csődbiztosnak kötelessége az egyes tételek ellen emelt kifogások békés kiegyenlítését megkísérteni s lehetőleg oda hatni, hogy a fölosztási terv a beadott észrevételek által nem érintett részeiben mielőbb végrehajtsák.

A tárgyalásról jegyzőkönyv veendő föl, melyre a 135. §. határozatai szolgálnak irányadóul.

187. §.

Ha a fölosztási terv ellen a 185. §-ban érintett határidő alatt észrevételek nem adattak be, vagy ha a beadott észrevételek a tárgyalás alkalmával békés úton elintéztettek, a csődbiztos a tömeggondnokot a fölosztási terv végrehajtására utasítja.

A végrehajtásra a tömeggondnoknak bizonyos határidő szabandó, melynek elteltével az eljárásról jelentést tenni tartozik.

188. §.

Ha az észrevételek a tárgyalás alkalmával békés úton el nem intézhetők, a csődbiztos az érdekeltek nyilatkozatait jegyzőkönyvbe veszi, s azt a szükséges iratokkal együtt a csődbíróságnak haladéktalanul bemutatja, mely a vitás kérdések fölött végzésileg határoz; határozatait kifüggeszti s azt a helyben lakó hitelezőknek, illetőleg a hitelezők helyben lakó képviselőinek kézbesítetteti.

189. §.

Azon összegek, melyeknek kifizetése az előbbeni §-ban érintett határozattól van föltételezve, e határozat jogerőre emelkedéseig bírói letétbe helyezendők, esetleg a 179. §. értelmében gyűmölcsözőleg elhelyezendők.

A többi letétek tekintetében a fölosztási terv végrehajtása a 187. §. értelmében történik.

A törvény ezen szakaszai a felosztási terv elintézésének s magának a felosztás körösztülvitelének *módozatait* állapítják meg.¹ De azokat még sem bízzák minden *megszorítás nélkül* a tömeggondnok és csődválasztmányra. Hanem mivel a közvetítő szerep a csődbiztosot illeti, a felosztási tervnek megvizsgálása is ennek föladatát képezi, mint a kit a közvetítő szerep illet és a reáruházott hatáskörön belül a bíróságot helyettesíti. A csődbiztos a terv elintézésénél egyedül arra tartozik tekintettel lenni, hogy az megfelel-e a törvény kellékeinek vagy sem; s ehez képest a bemutatott tervet vagy jóváhagyja, vagy kiigazítás végett a tömeggondnoknak visszaadja; magától értetvén, hogy a csődbiztos e részbeni intézkedése ellen, mely érdemleges természetűvel nem bír, jogorvoslatnak helye nem lehet.²

¹ Ez intézkedések nemcsak szerkezetük egyszerűségénél fogva, hanem azért is, mert nem elveket, hanem *instructív szabályokat* foglalnak magukban, a részletes indoklást feleslegessé teszik, s néhány megjegyzés által teljesen kiegészíthetők. (Minist. ind. 106. l.)

² Mintán a törvény 181. §-a a felosztási terv készítését a tömeggondnoknak teszi kötelességévé, a kellő formalitások *kiegészítéséül* szükséges volt megállapítani, hogy a

A csődbiztos jóváhagyásával azonban a felosztási terv elintéztetnek még nem tekinthető, mert a törvény a csődhitelezőknek e tekintetben kellő befolyást biztosít, midőn azokat a terv elleni észrevételekre jogosítja fel. Az e részbeni szabályozások a míg egyrészről kellő módot nyújtanak a hitelezőknek észrevételeik érvényesítésére, másrészről a felosztási terv lehető gyors elintézését, tehát a felosztás tényleges végrehajtását biztosítják. Ez utóbbit czélozza azon intézkedés, mely szerint az észrevételek beadására szolgáló határidő lehetőleg rövidre szabatik, s a tárgyalási határnap maximuma megállapíttatik; ezt czélozza továbbá azon intézkedés, mely szerint a kellő időben beadott észrevételek akkor is figyelembe veendők, ha a hitelező, kitől azok származnak, a tárgyalásnál meg nem jelenik.¹

A mi magát a felosztási terv elintézését illeti, e részben eltekintve attól, ha kifogások nem adtak be, *két* eset lehetséges; ugyanis a beadott kifogások a tárgyalás alkalmával barátságos uton vagy elintézhettek, vagy nem. Az első esetben ép úgy, mintha kifogások nem adtak volna be, a felosztási terv végrehajtását mi sem gátolja, miért is a csődbiztos annak elintézéseül a tömeggondnokot a végrehajtásra utasítja, s e végből bizonyos határidőt tűz ki olyképen, hogy annak elteltével a tömeggondnok eljárásáról jelentést tenni tartozik; maga a végrehajtás aképp történvén, hogy a kétségtelen követelésekre eső összegek az illető hitelezőknek kifizettetnek, a kétes követelések osztaléka pedig bírói letétbe helyeztetik, illetőleg gyümölcsözőleg elhelyeztetik. Egészen másképp áll a dolog akkor, ha a beadott észrevételek békés elintézése a tárgyalás alkalmával nem sikerül. Ez esetben; miután a csődbiztost bírói hatáskör nem illeti, a peres kérdésre nézve bírói határozatnak van helye, mely a csődbíróságot illeti.²

190. §.

Az évi járadékok, tartási igények s más, bizonyos időszakokban visszatérőleg teljesítendő fizetések fődözésére szükséges tőke, a felek megállapodása szerint veendő számitásba és hasznosítandó.

terv két példányban szerkesztessék, s ne csak a tömeggondnok, hanem a választmány tagjai által is aláírassék. A választmánynak a törvény 109. §-a szerint egyik főkötelessége a tömeggondnokot működésében *támogatni* s ennek ügykezelését *ellenőrizni*; a miből önként következik, hogy a tömeggondnok a hatáskörébe eső minden fontosabb teendőnél a választmány közreműködését igénybe venni tartozik. S mert a tömeg felosztása, illetőleg az ezt czélzó terv elkészítése minden kétségen felül a fontosabb teendők közé tartozik, — igen természetes, hogy annál a választmány közreműködését mellőzni nem lehet. A javaslat 182. és 183. §§-ai a felosztási terv mikénti készítésére nézve kimerítő utasítást tartalmaznak ugyan; mindazonáltal az autonomiának nem igazolható kiterjesztése lenne, ha a törvény a felosztási tervnél a szükséges felülvizsgálatot mellőzné, s a felosztást minden *megszorítás* nélkül a tömeggondnok és a választmány kezeibe tené. (Minist. ind. 106. l.)

¹ A kérdéses intézkedések mellett csak *jóakarát és buzgalom* kell az érdekeltek részéről arra nézve, hogy a felosztási terv az esetben is, ha ellene észrevételek adtak be, lehetőleg *rövid idő* alatt elintéztessék (u. o.).

² U. o. A felosztás kulcsát a törvény nem állapítja meg. Legczélszerűbb és legkevesebb számitási munkával jár, ha a készpénz a hitelezők közt *tőke*-követeléseik után kivetendő százalék hányadokban osztatik szét. A kamatok kielégítését, mint a mely sok számitással jár, a végfelosztásra lehet hagyni. (Krdlik: 274.)

Ha ez iránt a felek között megállapodás nem jó létre, az előterjesztett javaslatok fölött a csődbíróság határoz.

A felfüggesztő föltételhez kötött követeléseknek megfelelő összegek a föltétel bekövetkeztéig birói letétbe helyeztetnek, esetleg a 179. §. értelmében gyümölcsözőleg elhelyeztetnek.

191. §.

A folyó kamatok az egyes követeléseknek kifizetés alá eső hányada után azon napig számítandók, melyen a kifizetés valószínűleg megtörténhetik.

192. §.

A fizetés, ha általa az egész követelés kiegyenlítettik, nyugtatvány és az eredeti okiratok, jelesen váltók, adóslevelek, birói határozatok és jegyzőkönyvi kivonatok (141. §.) visszaadása mellett történik.

A részletfizetések nyugtatványoztatnak s az érintett eredeti okiratokra, melyek a hitelező kezei közt maradnak, reá vezetettnek.

Azon fizetési hányadok, melyek a hitelezők által tizenöt nap alatt föl nem vétetnek, birói letétbe helyezendők.

193. §.

Ha a fél a csődeljárásban ügyvéd által volt képviselve, ez utóbbinak, ha csak a meghatalmazásban az ellenkező korlátozás nem foglaltatik, a pénzfölvételhez külön meghatalmazásra nincs szüksége.

Ellenben más meghatalmazottak, jogosultságukat a törvénykezési rendtartás szerint kiállított meghatalmazással kötelesek igazolni.

194. §.

Ismételt fölosztás esetében a fölosztási tervre az előző §§. határozatai azzal alkalmazandók, hogy minden újabb fölosztási tervben az egyes kövelésekre fizetett, illetőleg birói letétbe helyezett összegek, továbbá a pörös igények tekintetében történt intézkedések kitüntetendők.

A felosztási terv végrehajtását a *megállapított* követelések kifizetése s a *peres* tételek biztosítása képezi.¹

A megállapított igények között azonban lehetnek olyanok, melyeknek kielégítése a közönséges fizetés szabályaitól eltérő intézkedéseket kíván. Ide tartoznak az évi járadékok, a tartási igények, a viszsztatérőleg teljesítendő, nem különben a halasztó föltételhez kötött fizetések.²

Az *időközi* követeléseket illetőleg a hitelező csak azt igényelheti, hogy részére a fizetés mindenkor lejáratára *biztosíttassék*.³ Mi sem

¹ Sem az egyikre, sem a másikra nézve nem szükségesek különös intézkedések. Miért is a törvény e tekintetben mindössze a szükséges *elővigyázati* szabályok megállapítására szorítkozik. (Minist. ind. 107.)

² Ezen igények mikénti kielégítésének megállapításánál tekintettel kellett lelni a törvény első részében foglalt intézkedésekre, melyek *materiális* természetüknél fogva magát az eljárást is kell hogy szabályozzák. (U. o.)

³ E tekintetben az I. rész 67. §. aképen intézkedik, hogy azok, kiket ily igények illetnek, a csődtömeg ellen az esedékes lejáratkor teljesítendő fizetések biztosí-

természetesebb tehát mint az, hogy az ily követeléseknek mindenekelőtt tőkésítettetni kell; továbbá, hogy a *tőkésített* összeg, melynek kamatai a visszatérőleg teljesítendő fizetésnek megfelelnék, gyümölcsözőleg elhelyeztessék s végre, hogy a jogosult fél a gyümölcsözőleg elhelyezett összeg kamatainak élvezetéhez jusson.¹

A *felfüggesztő* feltételhez kapcsolt követelés *kifizetését* a hitelező a föltét bekövetkezte előtt még az esetben sem követelheti, ha maga részéről a tömegnek biztosítékot adna. Az ily hitelező igénye mindössze odáig terjed, hogy a tömegből a fizetésnek *biztosítását* követelheti.²

A felosztásnál azon kamatokra is tekintettel kell lenni, melyek az egyes hitelezőket illetik, mert ők ezeket a csődtömeg ellen épűgy, mint csődön kívül érvényesíthetik.³ Magától értetvén egyfelől, hogy a kamatok oly esetben, midőn a követelésre *részletfizetés* történik, nem az egész tőkéből, hanem csak a kifizetés alá kerülő összegből járnak; másrésről pedig, hogy a kamatok, a mennyiben csődnyitás előtt még *folyóv* nem lettek, a *csődnyitás napjától*, mint általános lejáratú napról számítandók.⁴

A pénzfölvételi jogosultság körül fölmerülhető kételyek elhárítása és az ügykezelés egyszerűsítése végett rendeltetik, hogy ha a fél a csődeljárásban ügyvéd által képviseltetett, ennek, hacsak a meghatalmazásban az ellenkező ki nem köttetett, a pénzfelvételhez külön meghatalmazásra szüksége nincsen; mert joggal tehető fel, hogy a fél az ügyvédet, kit a csődeljárásban érdekeinek korlátlan képviselésére feljogosított, egyuttal arra is felhatalmazni kívánta, hogy az esedékes fizetéseket felvehesse és jogérvényesen nyugtathassa.⁵ Egészen másképp áll a dolog akkor, ha a fél a csődeljárásban ügyvédet nem használt, s valakit egyedül a pénzfelvételre kíván feljogosítani; ez esetben az

tását követelhetik. Ha már most az ily igény az érintett §. értelmében megállapíttatik, igen természetes, hogy annak kielégítése is ugyanazon §. értelmének megfelelőleg történik. (U. o.)

¹ Mindezt a törvény 190. §. első bekezdése határozottan megkívánja, tehát teljesen eleget tesz azon intézkedésnek, mely az I. rész 67. §-ban a kérdéses igény tekintetében foglaltatik. (U. o.) Az időközi követelésekhez hasonló elbűnás alá jönnek azok is, melyek eredetben nem irányultak készpénz fizetésre. (19. §.) Az ilyenek mindenekelőtt készpénz-, s illetoleg kártérítési követeléssé változtatnak. Mert minden követelés, mely nem készpénzre irányult, a csődeljárásban csak becserétkére átszámítva érvényesíthető. Ez iránt a tömeggondnok és a hitelezők a felszámolási tárgyaláskor tartoznak nyilatkozni.

² Ez intézkedés is teljesen megfelel a 68. §-ban kimondott elvnek; mert nem kötelezi a tömeget egyébre, mint a mire a hitelezőnek a most érintett §. szerint kétségtelen joga van. (Minist. ind. 107.)

³ Cst. 64. §. Valahányszor tehát felosztás történik, az egyes követelések után a kamatok is és pedig azon napig számítandók, melyen a kifizetés valószínűleg megtörténhetik. — Minist. ind. 107. l.

⁴ A törvény tárgyalása alkalmával *Wahrmann Mór* képviselő itt a következő módosítványt tette. Ha a fél a csődeljárásban ügyvéd által volt is képviselve, ez utóbbinak a pénz fölvételére külön meghatalmazásra van szüksége. Indokolván ezt tapasztalt visszaélések által. Valaki, úgymond, meghatalmazást adott; a csőd eltartott 8, 10, 15 évig, s a régi meghatalmazás alapján az ügyvéd fölvette a pénzt a nélkül, hogy a felet értesítette volna. Sok hitelező van a külföldön, ki nem szerezhet magának folytonosan tudomást az eljárás stádiumairól. Ezen módosítás azonban, tekintettel az 1874: 34. toz. 62. §-ra, elvetetett (*Eggenberger*: Cst. orsz. tárgy. LXXXV.).

elővigyázat épen nem látszik feleslegesnek, s joggal követelhető a felhatalmazattól, hogy ebbeli minőségét minden kétséget kizáró módon igazolja; mi csak úgy történhetik, ha jogosultságát bíróilag vagy közjegyzőileg hitelesített meghatalmazásra alapítja.¹

195. §.

Azon hitelezők, kik követeléseiket a 89. §. értelmében kitűzött határidő eltelte után jelentik be, a formászerű fölosztási terv alapján már foganatositott fölosztásból kizáratnak. Az ilyen hitelezők a későbbi fölosztásoknál annyiban vétetnek figyelembe, a mennyiben követeléseiket a fölosztási terv elkészítéseig érvényesítik. Ugyanez áll azon hitelezőkre is, a kik a porre utasítottak és a kereset megindítását a fölosztási terv elkészítéseig nem igazolták.

Az ilyen követelésekre, melyek a későbbi fölosztásnál egész összegükkel veendőek számításba, ha ezt a rendelkezésre álló alap megengedi, mindenekelőtt azon hányad adandó ki, mely a korábbi fölosztás vagy fölosztások alkalmával az ugyanazon osztályba eső követelésekre jutott.

A törvény, mint az már több ízben kiemeltetett, szakított azon rendszerrel, mely a hitelezőket követeléseik bejelentésére záros határidő kitűzése mellett kényszerítette. Sőt megengedi, hogy igényeiket bizonyos joghátrányok mellett, a bejelentési határidő eltelte után is érvényesíthessék.² E hátrány pedig abban áll, hogy a késedelmes hitelezők azon felosztásokból, melyek időközben formászerű felosztási terv alapján történtek, kizárva maradnak, s igényt a tömegnek csak azon részére tarthatnak, mely esetleg még felosztás alá kerül. Mi sok esetben elég érzékeny veszteség lehet arra nézve, hogy a hitelezőket a bejelentési határidő megtartására ösztönözze a nélkül, hogy bárki iránt méltatlanságot tartalmazna.³

A mi magát az elkésve bejelentett követelések iránt követendő kielégítési eljárást illeti, az itt nemcsak lehető egyszerűséggel, de egyszerűsmin a méltányosságnak megfelelőleg állapittatik meg. A méltányosság ugyanis azt követeli, hogy a kérdéses hitelezők a későbbi felosztásoknál a többi hitelezőkkel lehetőleg egyenlő állapotba helyeztessenek; mi csak úgy érhető el, ha egyrésztől követeléseik a későbbi felosztásoknál teljes összegükkel vétetnek számításba, ha továbbá másrésztől a rendelkezésre álló alaptól mindenekelőtt azon hányadot kapják meg, mely a korábbi felosztásnál a velők egy osztályba tartozó hitelezőknek jutott, ellentétben a részletes kielégítést nyert többi követelésekkel, melyek csak a hátralékkal szerepelhetnek.⁴

¹ 1868: 54. tcz. 553. §., 1874: 35. tcz. 53., 92. §§. Végre a csödeljárás mindenkor állásának könnyebb áttekintését czélozzák a 194. §-ban foglalt intézkedések, melyeknek kétségbe nem vonható czélyszerűsége a bővebb indokoltatás teljesen fölöslegessé teszi (u. o.). — ² Cst. 143., 195. §§.

³ A kérdéses intézkedés nélkül, mely a praclusióval egyértelműnek korántsem tekinthető, a csödeljárás nélkülözne azon föltételek egyikét, melyek az eljárás gyors és biztos befejezését lehetővé teszik; s a törvény, ha a visszahelyezésnek tért engedve, maga semmisítené meg mindazon előnyöket, melyeket egyéb intézkedései nyújthatnak. (Minist. ind. 108.)

⁴ A joghátrány, melylyel a törvény a késedelmes hitelezőket sújtani akarja, az

196. §.

Ha az ismert csődvagyon teljesen értékesítették s a pörös követelések véglegesen elintéztettek, a tömeggondnok követelése, a mennyiben ez a 103. §. szerint már meg nem történt, megállapítandók, számadásai pedig a 162. és 163. §§. értelmében elintézendők.

Ennek megtörténte után a végfőosztás, melyre nézve a megelőző §§-ban foglalt határozatok szolgálnak irányadóul, haladéktalanul foganatosítandó.

197. §.

Azon körülmény, hogy a járadékok, vagy a föltételhez kötött követelések fedezésére szolgáló összegek a tömege még vissza nem szálltak, a végfőosztás elhalasztására indokul nem szolgálhat.

A csődbíróság azonban az ekként visszaszállható összegek iránt a végfőosztás alkalmával annyiban tartozik intézkedni, hogy megállapítja azon hányadot, mely szerint az említett összegek a névszerint kijelölendő hitelezők közt annak idején főosztandók lesznek. A főosztás iránt a további intézkedések az érdekelt hitelezők föllépésére történnek.

198. §.

A végfőosztás foganatosítása után a bíróság a csődbiztos jelentésére a csődöt végzésileg megszüntnek nyilvánítja, határozatát annak jogerőre emelkedése után a hivatalos hirdető úján egyszerű közzéteszi, a netalán fenmaradt vagyont a közadós szabad rendelkezése alá bocsátja; egyúttal a csődöt megszüntető határozatnak egy-egy példányát a 91. §-ban kijelölt hatóságoknak és hivataloknak megküldi.

Minden oly esetben, midőn a csőd egyezség folytán meg nem szüntetik, annak a befejezését a meglévő csődvagyon végelosztása képezi. Arra nézve azonban, hogy végelosztásnak helye lehessen, nemcsak az ismert csődvagyon teljes értékesítése, hanem mindazon igények végleges megállapítása is szükséges, melyeknek a csődvagyonból kielégítenni kell; ezenfelül ismerni kell azon tartozásokat is, melyek a tömeget mint eljárási költségek terhelik s melyek minden hitelezőt megelőzőleg elégitendők ki; végre elintézve kell lenni a tömeggondnoki számadásoknak, melyek a végelosztásnak tulajdonképeni alapját képezik. Ha mindez megtörtént, elérkezettnek tekinthető az idő arra, hogy a csődeljárás befejeztessék s az esetleg fenmaradó vagyon a közadós szabad rendelkezése alá bocsáttassék.¹

A mi magát a végelosztást s a tömeggondnoki számadások elintézését illeti, e tekintetben újabb rendelkezések nem szükségesek. Mert egy részről a végelosztás tulajdonképen csak *folytatása* lévén a már megkezdett felosztásnak: ugyanazon szabályok szerint eszközöl-

érintett intézkedés által nem enyhíttetik; mert azok a már végrehajtott felosztásból, hacsak a rendelkezésre álló alap meg nem engedi, kizárva maradnak (Ministeri ind. 108. lap.).

¹ Magától értetvén, hogy e megszüntetésnek ugyanazon bíróság által kell történni, mely a csődöt határozatilag elrendelte, tehát a csődbíróság által (u. o. 109. l.).

hető, melyek a *részleges* felosztásra megállapítottak: mert továbbá másrésről a számadások elintézésének módzatai már előbb általában és kellően szabályozva lettek.¹

Azon körülmény, hogy a járadékok vagy a föltétthez kapcsolt követelések fődözésére szolgáló összegek a tömegbe még vissza nem folytak, a csőd megszüntetését nem gátolhatja. Mert bármikor folytának is vissza a csődtömegbe: azok nehézség nélkül fordíthatók rendeltetésükre akkor is, ha a csőd tényleg már megszűnt.²

Végre azon állás, melyet a törvény a csődbiztosnak kijelöl, szükségképen azt hozza magával, hogy a *jelentést* a felosztás befejezéséről a csődbiztos tegye meg. E jelentés folytán a csődeljárás befejezettnek tekinthető s a bíróság feladata mindössze abban áll, hogy a csőd megszüntetését határozatilag kimondja, határozatát közhírré teszi s azt egy-egy példányban mindazon hatóságoknak megküldi, melyek a csődnvtásról hivatalból értesítették.³

III. Kényszeregyezés által.

199. §.

Az általános fölszámolási tárgyalás megtartása után mindaddig, míg a végfölszólás meg nem kezdetett, a csőd a közadós vagy ennek örökösei és a csődhitelezők közt, a jelen törvényben megállapított szabályok megtartása mellett létrejött egyezés által befejezhető olyképen, hogy a megkötött egyezés joghatálya azon csődhitelezőkre is kiterjed, a kik követeléseiket be nem jelentették, vagy az egyezséget el nem fogadták.

Az érvényesen létrejött kényszeregyezés a hitelezőknek az adóstársak és a kezesek elleni jogait nem érinti.

Szövetkezetek csődjében kényszeregyezésnek helye nem lehet.

A csődszüntetési módok közé tartozik a kényszeregyezés is,⁴ melynek úgy a közönséges, mint a kereskedelmi csődben van

¹ Cst. 162., 163. §§. Minist ind. 109. l.

² Az e részbeni szabályokat állapítja meg a törvény 197. §-a, melynek termésszetszerű intézkedései bővebb indokolást alig kívánhatnak (u. o.). — ³ U. o.

⁴ El van fogadva a *francia* csődtörvény 505. cz., a *belga* 509. cz., a *hollandi* kereskedelmi törv. 628. cz., a *porosz* csődt. 181. §., az *osztrák* csődt. 207. §., a *német* csődt. 160. §., a *spanyol*, az *angol*, *amerikai* csődtörvényben is. (Német csődt. indok. II., III. Függelék. 92., 93., 104. *Güterbock*: Der Concurs nach englischem Rechte in Goldschmidt's Zeitschrift für das gesamte Handelsrecht II. k. 312. l.) Ellenben nincs elfogadva az 1850-i *hannoveri* 609., 610., 626., 627. §§., az 1859-i *nassau* 55. §. és az 1862. *lübecki* csődt. 14., 15. §§., 1869-i *bajor* perr. 1316., 1317. §§., 1864-i *badeni* perr. 712. §., 1814-i *oldenburgi* 23., 24. §§., azután a korábbi *osztrák* és *magyar* törvényekben. — A mi különösen korábbi csődtörvényünket illeti, ez a kényszeregyezséget a szó valódi értelmében nem ismeri. Az 1853. ideigl. csődt. 8. §. pedig a *pactum praetudicialé*, mely VI. Károly császárnak 1734 auguszt. 18-iki rendelete értelmében, a kényszeregyezésnek felelne meg, határozottan kizárta. Ez időben még azon felfogásnak hódolván az osztrák törvényhozás, hogy a hitelezők *kényszerítése* követeléseik egy részének elengedésére jogilag nem indokolható; hogy e kényszeregyezés csak arra szolgál, hogy a közadós hitelezőinek *megkárosítására* és könnyelmű *adósságcsinálásra* ösztönöztessek. Csak 1859 május 18-án, illetve június 15-én lett nálunk a kényszer-

helye¹ és joghatálya nem csupán azon hitelezőkre szorítkozik, kik azt elfogadták, hanem kiterjed azokra is, a kik elleneztek avagy követeléseiket be sem jelentették.²

A kényszereregyezséget jogi és közgazdasági szempontok igazolják. A kényszer ugyanis csak ott tekintendő jogellenesnek, hol az egyesek jogaikat *külön* érvényesítik, azonban nem ellenkezik sem az általános jogelvekkel, sem a személyes szabadsággal oly esetben, midőn az érdekeltek közt jogi tekintetben közösség létezik. Az érdekek közössége igazolja az állam kényszerítő hatalmát, melylyel ez az egyesek cselekvési szabadságát korlátozza; az érdekek közössége igazolja a kényszereregyezséget is, mely az egyes hitelezőket követeléseik egy részének

egyezkedés behozva, mely azonban 1861-ben az országbírói értekezlet által ismét hatályon kívül helyezettett a nélkül, hogy e kétes értékű rendelet fentartása bármily oldalról óhajtatott volna.

¹ Tehát minden bukott igénybe veheti, a bejegyzett és be nem jegyzett kereskedő, kereskedelmi társaság, polgári bukott, földbirtokos, hivatalnok, iparos, szellemi munkával foglalkozó. Az osztr. csódt. 207. §. szerint csak kereskedő.

² Creditores dicunt, melius est lapidem dividere, quam totum pedere. (Odofredus 1264.) Quod fecit major pars, id omnes facere videntur. (Lex 7. §. 17., 18., 19. Lex 8., 9., 10. de pactis.) A kényszereregyezés azon *alakban, melyben elfogadtatott*, lényegileg az újabb törvényhozás vívmányának tekinthető, habár annak első nyomai már a római jogban is föllelhetők. A rómaiaknál az ellunyt adós hitelezői, ut fana defuncti conservetur, követeléseik bizonyos részének elengedése mellett a hagyaték örökösével egyezsége léphettek olyképen, hogy ezen a hitelezők többsége s az örökös közt létrejött egyezség azokat is kötelezte, kik ahoz nem járultak hozzá. (L. 7. §. 19. Dig. de pactis 2., 14.) Az ily egyezség feltételei voltak: a) hogy a hitelezők többsége az elengedést illetőleg bizonyos összegben megállapodjék; b) hogy az adós vagyoni tartozásai fidozására elegendő legyen; c) hogy minden hitelező megidéztesse; d) hogy a többség magának ne kössön ki magasabb százalékot, mint a mely a kisebbségre esik, s végre e) hogy az egyezséget a bíróság jóváhagyja. De a kényszereregyezés a zálogos és igény-hitelezőkre nem vonatkozhatott, és sem a kikötött százalék kifizetése után maradt vagyonfólség, sem váratlan vagyonszaporulat miatt megtámadható nem volt. Csak akkor lehetett megtámadni, ha közadós vagyoni helyzetét valótlanul adta elő, vagy egyes hitelezőknek titokban kedvezőbb feltételeket biztosított. (Fainberg: La faillite d'après le droit romain. Paris 1874. 149. lap.) A közönséges német jogban, dacára az elmélet ellenkező álláspontjának, közösséssé lett, hogy a hitelezők többsége a kisebbséget nemcsak *moratoriumra*, hanem követik egy részének elengedésére is kényszeríthette. (Moratorium conventionale. Stundmgs md. Nachlassvertrag, pactum de von petendo). Eleintén a kényszer csak a *megszökött*, később azonban *minden* közadóssal szemközt alkalmaztatott. A *hamburgi* csódtörvény, mely 1753-ban készült, az egyezségnek azon nemét, mely egy részről a hitelezők és más részről a közadós, mint szerződő felek közt keletkezik, nem ismeri. Csak kivételesen engedik meg az 1772. évi pótezáikk, hogy egy harmadik a közadós helyett — bizonyos hiányad megajánlása mellett — *egyezség* útján a tömeget magához váltsa. (Német csódt. I. Függ. 53., indok. 393.) A *brémai* csódeljárás a kényszereregyezésnek két stadiumát különbözteti meg: a *moratoriumot* és a tulajdonképi *egyezséget*. Az első a megjelent hitelezők egyszerű szótöbbsége által adatik meg és arra szolgál, hogy a közadós a hitelezőkkel kötendő egyezséget *előkészíttesse*, hogy továbbá a csódvagyon pénzre téve, a létrejött egyezség teljesítésére fordíttassék. A moratorium tehát, mely hat órá adatik és ismételve is meghosszabbítható, vagy egyezsége, vagy csódeljárásra vezet. Mert ha a közadónak a moratorium ideje alatt hitelezőivel egyezséget kötni nem sikerült, ellene a rendes csódeljárás megindíttatik (német est. ind. 395. l.). — Mindemellett mégis a *Code de commerce* volt az, mely a kényszereregyezséget, mint a *kereskedelmi* csódt befejezésének egyik módját (519—526. cz.) először szabályozta körülményesebben. Föltételül szabván a) a hitelezők többségét, b) a bíróság jóváhagyását és c) megtiltva azon eseteket, melyekben a kényszereregyezésnek helye nem lehet. Az 1838-ki francia csódtörvény (507., 526. cz.) a Code de commerce-nek sok tekintetben hiányos intézkedését kiegészítette (Renouard II: 7. lrp), alaplul szolgál nemcsak a *porosz* csódtörvénynek, hanem az *olasz* keresk. törvény e részbeni intézkedéseinek is. A *német, osztrák és magyar* csódtörvény e részben lényegileg a francia és porosz csódtörvény kombinálásából eredt.

elengedésére kötelezi. Hogy a hitelezők közt, természetesen a csődhitelvezőket értve, közösség létezik, az minden európai csődtörvényben kifejezést talált, s a miénkben ismételtén kiemeltetett. A hitelezők közt az adós fizetési tehetlensége miatt közösség származik, a meny-nyiben mindannyian *ugyanazon egy alapra* utalvák, melyből egyenlő elvek szerint egyenlő kielégítést nyernek. Ez egyenlőség a többség kényszerítő hatalmát alakilag is igazolja s kérdéses az anyagi jog szempontjából már csak azért sem lehet, mivel egyrészt abban nyilatkozik az összes hitelezők erkölcsi akarata, mely alá nem rendelhető az egyes hitelezők ellenmondásának, vévén ez legtöbb esetben önzésből vagy más mellékérdekből eredetét; másrészt pedig mert a többség is kényszernek enged akkor, midőn a létező viszonyokkal számolva követelésének egy részét feláldozza azért, hogy annak többi részét biztosíthassa. Sőt ha áll az, hogy a csőd úgy a *közadósra*, mint a *hitelezőkre* nézve szerencsétlenség; ez utóbbiak szempontjából csak kívánatos, ha érintett állapot mielőbb megszűnik. Mert így nemcsak korábban jutnak követeléseik töredékeihez, hanem azt is lehetővé teszi, hogy a közadós szabad kezelési és rendelkezési jogát visszanyerve, megtérítse azon veszteségeket, melyeket hitelezői az egyezség folytán szenvednek.¹

Midőn érintett okokból a törvény a kényszer egyezséget meghonosít, gondoskodik azon biztosítékokról is, melyek egyfelől a kitűzött cél elérését lehetővé teszik, másfelől pedig elejét veszik a jóhiszemű hitelezők kijátszásának. Ilyen biztosítékok a következők: *a) Be kell vární az általános felszámolási tárgyalást.*² Ennek megtartása előtt az egyezségi tárgyalás semmi esetben sem indítható meg. Mert a felszámolás előtt még nem lehet tudni sem a hitelezőket, sem azon alapot, mely az egyezség tárgyaul szolgál.³ A csődtömegnek ugyanis előbb

¹ *Apóthy*: Kényszer egyezés. 1875. I. 17. Im Wege des Vergleiches die Quote festzustellen, führt eher und besser zum Ziele. Vorzüglich am Platze ist ein Vergleich, wenn im einzelnen Fall ein erhebliches Vermögensstück nicht oder schwer einbringlich erscheint, oder wenn Zweifel und Streit über das Bestehen oder die Art erhobener Ansprüche die Höhe der Befriedigungsquote ungewiss machen. In allen Fällen aber erfordert die völlige Durchführung des Verfahrens, so sehr es vereinfacht werden mag, der grösssten Zeit- und Kostenaufwand; die Verringerung des einen, wie des anderen erhöht für die Gläubiger die zu erlangende Quote. Je länger das Verfahren dem Schuldner die Verfügung, je einschneidender es ihm das Vermögen entzieht, desto mehr wird seine Geschäfts- und Erwerbsthätigkeit ge- oder zerstört; giebt ein Vergleich den Schuldner eher und unversehrter der freien Geschäftsthätigkeit zurück, so lassen dem Schuldner nahe zustehende Dritte sich bereit finden, für ihn den Gläubigern Opfer zu bringen und gewinnen ohnedies die Gläubiger dadurch, dass der Schuldner wieder befähigt wird, durch neue Geschäftsverbindung mit ihnen die Verluste auszugleichen. Und nicht blos die Gläubiger gewinnen. Auch das *Gemeinwesen* ist interessirt, auf welchem Wege, wie schnell und in welchem Umfang die entstandene Verkehrstockung, die nie auf die Person des einen Schuldners beschränkt bleibt, oft unabsehbar in weite Kreise eingreift, wieder gehoben wird (*Német est. ind. 390. Stieglitz* 616.). C'est là un des bénéfices remarquables que la bon sens des commerçants a introduit en faveur du failli. Les auteurs ont beaucoup de peine à en préciser le caractère, mais tous en reconnaissent les avantages (*Carle—Dubois* La faillite dans le droit international privé. 1875. 103. 1.)

² Tehát halasztás esetén a meghosszabbítási határnapot is.

³ Felszámolás előtt nem lehet megkülönböztetni az igaz hitelezőt az állhitelezőtől. Ha tehát a többség a követelések megállapítása nélkül akarná az egyezséget keresztülhajtani, ezt a kisebbség ellenezheti.

az igény és dologi hitelezők követeléseinek rendezése által kell megállapíttatni. Különben a csődhitelezők a tett ajánlat elfogadása iránt magukat nem tájékozhatnak.¹ Magától értetvén, hogy ezen kényszer-egyezségnek minden esetre a *régfelosztás* megkezdése előtt kell történni; mert azon túl az ezt tárgyzó ajánlatot nem lehetne igazoltnak tekinteni.² b) *Kényszer-egyezséget csak a szorosan vett csődhitelezők, illetve azok köthetnek*, kik a csődtömeg ellen valamely személyes igényt érvényesítettek, a kik tehát az általános csődtömegeből kívánnak és nyerne kielégítést. Ezen nézpont alá esnek a visszakövetelési, zálog- vagy megtartási joggal bíró hitelezők is akkor, ha követeléseik földözetlen részét bejelentették.³ c) *A kényszer-egyezség érvényéhez a többség kettős irányban kívántatik*: általános többség a megjelent és szavazatképes hitelezők részéről és többség a követelések összegére nézve.⁴ Bármily többséget kívánna is a törvény, a jóhiszemű hitelezőket még sem védhetné meg kellően, ha a többséget egyoldalú alapra fektetné. Mert a közadós könnyen módot találna az egyoldalú többséget mesterséges úton biztosítani. Mig ellenben a kettős többség mellett a kijátszás lehetősége legalább nem annyira valószínű.⁵ d) *A szarazati jog a törvényes föltételek mellett az oly hitelezőknek is megadandó, kiknek követelései a felszámolást napon esetleg még nem állapíttattak meg*. Teljesen kizárni ezeket ép oly igazságtalan és veszélyes lenni, mint részükre *föltétlen* szavazati jogot engedni. Mert az első esetben arra nyújthatnak mód a közadósnek, hogy egyik vagy másik hitelezőjével szövetkezve a többieket a szavazati jogtól azáltal fosztaná meg; hogy ezek követeléseit a felszámolásakor megtámadhatná, utóbbi esetben pedig az egyezség elfogadását koholt követelések felállításával biztosíthatná.⁶ e) *Egyik leglényegesebb biztosíték pedig a*

¹ Hogy érintett időpont után a közadós mikor akar a törvény által engedett ezen jogaival élni, az egyedül tölc függ; ő ismeri körülményeit, tehetéseit; tehát legjobban megítélheti, valjon kell-e, és lehet-e hitelezői elé egyezségi ajánlattal lépni.

² Az adóssal egy személynek tekintendők annak örökösei is. A dolog természetéből következik tehát, hogy a kényszer-egyezségre nemcsak a közadóst, de annak örököseit is föl kell jogosítani. — Azonban *idegen harmadik személy* a hitelezőkkel nem köthet kényszer-egyezséget. Nem állhat elő például a bukottnak valamely rokona, felesége vagy concurrense azzal, hogy kényszer-egyezség útján megszerzi a tömeget, kielégíti a hitelezőket. A mi azonban nem zárja ki, hogy idegen személyek, mint az apa, üzletárs stb. kezességet vállaljanak a bukottnak egyezségileg elvállalt kötelezettségeiért.

³ Ez esetben ők is csődhitelezőknek tekintendők s köztük és a tulajdonképi csődhitelezők közt a törvény különbséget nem tesz.

⁴ A positiv törvények intézkedései e tekintetben is eltérnek egymástól. Mert míg némelyek az egyezség érvényes elfogadásához egyedül a hitelezők számszerinti többségét és pedig három negyedrészt követelik (*francia est. 510., belga est. 512., olasz keresk. 618. cz., porosz est. 186. §.*); mások ellenben a hitelezők számszerinti többségével meg nem elégedve azt is kívánják, hogy e többség a bejelentett összes követeléseknek legalább két harmadrészét képviselje (*német est. 169. §., osztrák csődt. 217. §., hollandi keresk. törv. 481. cz.*).

⁵ Ott, hol a törvény a hitelezőket akarattuk ellenére kényszeríti jogaik feladására, minden mód igazoltnak tekinthető, mely a kényszeret enyhíti, s mely a hitelezők érdekeinek lehető megvédését czélozza a nélkül, hogy magát az óhajtott eredményt veszélyeztetné (*Apdthy: Kényszer-egyezség 21. l.*).

⁶ A szavazati jog megállapítása csak az esetre szükséges, ha a bejelentett követelések a felszámolási határnapon nem mind állapíttattak meg. A positiv törvények e tekintetben is lényegesen eltérnek egymástól. A *francia est. (514. cz.)* s ezzel meg-

birói jóváhagyás, mely még az esetben is követeltetik, midőn az egyezség minden érdekelt fél hozzájárulásával keletkezett, mert még ily esetben is lehetnek ismeretlen hitelezők.¹ Még inkább szükséges pedig a birói jóváhagyás akkor, ha az egyezség szótöbbség útján jött létre. Arra nézve ugyanis, hogy a szótöbbséggel létrejött egyezség az összes, tehát azon hitelezőket is kötelezze, kik követeléseiket be nem jelentették, vagy az egyezséget el nem fogadták, mulhatlanul megkivántatik, hogy a létrejött megállapodás birói határozattal megerősíttessék; mert kötelező erőt csak ennek lehet helyesen tulajdonítani. Ott, hol bizonytalan jogviszonyok megállapításáról, ismert és ismeretlen hitelezők érdekeiről van szó, a szótöbbséggel létrejött egyezségnek birói határozat nélkül minden hitelező ellenében joghatályt tulajdonítani, valóban indokolatlan megtámadása lenne az egyesek jogainak.² Elvégre f) a kényszer-egyezség *joghatálya* ki nem terjed a csődhitelezők azon igényeire, melyekkel ezek a kiegyezett követelés tekintetében az adóstársak és kezesek ellen bírnak.³ Ezek irányában tehát a hitelező meg-

egyezőleg az *olasz* kereskedelmi törvény (615. cz.) a kérdést igen egyszerűen oldja meg, a mennyiben szavazati jogot csak azon hitelezőknek ad, kiknek követeléseit liquidálva és meghitelve, vagy legalább ideiglenesen elismerve lettek. Kimerítő és helyes intézkedéseket tartalmaz e részben a *porosz* est. 182. §., mely a határozatot a szavazati jog fölött csak az esetben tartja szükségesnek, ha a bejelentett követelések a felszámolási határon mind megállapítva nem lettek. Ez esetben a *porosz* törvény szerint a csődbiztos a hitelezők meghallgatására határnapot tűz ki s a fölvetett jegyzőkönyvet a csődbíróság elé terjeszti, mely a szavazati jog fölött határoz, vagy esetleg az egyezség fölötti határozatot azon időre halasztja, midőn az összes követelések liquidálása befejeztetett. Lényegileg a most érintett eljárást követi az *osztrák* est. 203. §. is azon egyedüli eltéréssel, hogy azon esetet, midőn a követelések mind megállapítottak, hallgatással mellőzi. (*Apáthy*: i. m.) Ellenben a *német* est. 87. §. a szavazati jog megállapításáról a *kényszer-egyezség* szempontjából külön nem intézkedik. Hanem általában csak azt rendeli, hogy ha a hitelezők követeléseit valamely határozat hozatalakor még megállapítva nem lettek, a szavazati jog fölött, a mennyiben az a tömeggondnok, vagy a hitelezők részéről megtámadatik, a csődbíróság határoz.

De szükségesnek tekintendő a birói jóváhagyás az esetben is, ha az egyezség egyhangulag és a törvényes szabályok teljes megtartása mellett keletkezett; mert eltekintve attól, hogy ily esetben is lehetnek ismeretlen hitelezők, a bíróságnak az összhitelezők szempontjából kell az egyezséget vizsgálnia, illetőleg magának meggyőződést szerezni arról, hogy az egyezség az összhitelezők érdekeivel nem ellenkezik; mert az oly egyezséget, mely a most érintett irányban megnyugtatót nem nyújt, a bíróság még az esetben sem fogadhatná el, ha a törvény minden feltételei megtartottak. (*Minist.* ind. 118. l.)

² Igen sok függ attól, hogy a bíróság az egyezség megvizsgálása s esetleg jóváhagyása alkalmával minő szempontokból indul ki. Mert a birói jóváhagyás alig jelenthetne egyebet a pusztá alakszerűségnél, ha a bíróság egyedül az eljárási szabályok megtartása fölött őrködnék, s ha határozatában egyedül azokra lenne tekintettel. A törvény által kijelölt eljárási szabályok megtartása csak formai tekintetben nyújthat garantiát. Ugyanazért az egyezség jóváhagyá a indokoltnak nem volna tekinthető, ha az a hitelezőknek nem egyenlő jogokat biztosítana, ha az általános hitel, vagy az összhitelezők érdekeivel ellenkeznék. Hogy pedig az egyezség az általános hitel, vagy az összhitelezők érdekeivel mennyiben ellenkezik, mint *questio facti* minden egyes esetben az adott körülmények szerint lesz megítélendő; miért is e részben a bíróságot még általános határozatokkal sem lehetne megkötni; mert az utasítások jellegével bíró általános határozatok legfőlebb exemplificativ természetűek lehetnének s mert teljesen soha ki nem merithetők, csak ritkán könnyítik meg a bíró elhatározását (*Apáthy*: Kényszer-egyezség. 22. l.).

³ Megfelel a *francia* est. 545. cz., az *olasz* keresk. törvény 660. cz. a *porosz* est. 198. §., *osztrák* est. 224. §., *német* est. 178. §-nak.

tartja egész követelését.¹ A törvényhozás teljesen félreiszmerné feladatát, ha a hitelezőket a csődeljárás lehető gyors befejezése végett az adóstársak és kezesek elleni jogaik elvesztésével sújtaná, holott azok csakis a viszonyok kényszerítő hatalmának engednek; követeléseikből csakis a közadósnek s nem a többi kötelezetteknek is engednek el bizonyos összeget. — De a kényszeregyezség azon hitelezőket is kötelezi, a kik követeléseiket be nem jelentették; ezen szigorú intézkedés nélkül annak sikere nem volna elérhető.² Különben a kényszeregyezség joghatályának tartalmát maga az egyezség tartalma s ennek fő- és mellékhatározmányai állapítják meg.³

XVI

200. §.

Az eljárás a kényszeregyezség tekintetében meg nem indítható:

1. ha a közadós mint szökevény távol van;
2. ha az csalárd bukás miatt vád alá helyezettett és jogérvényesen föl nem mentetett;
3. ha a közadós kereskedő volt és a mérleget bemutatni vagy azt esküvel megerősíteni vonakodik; vagy ha kereskedelmi könyveket általában nem vezetett; vagy ha könyvei oly rendetlenek, hogy azok alapján vagyoni állása, különösen tartozásainak mennyisége, biztosan meg nem állapítható;
4. ha a közadós már csőd alatt volt, vagy hitelezőivel kényszeregyezséget már kötött;
5. ha a közadós a csődhitelezők tökeköveteléseinek kiegyenlítésére legalább 40 százalékot föl nem ajánl;
6. ha a közadós a fölfedező esküt a 118. és 119. §§-ok értelmében le nem teszi.

Ha az 1. és 2. pont alatt érintett esetek a kényszeregyezség tekintetében megindított eljárás folyamában merülnek föl, az eljárás azonnal megszüntetendő.

¹ Az egyezség, mely a szóban levő hatálylal megkötötték, a hitelezőkkel szemben kétségtelen *kényszernek* tekintendő, mert ezek a helyzet kényszerítő hatalma által indíthatnak arra, hogy követeléseik egy részét elengedjék. Ezen egyezségnek tehát nem lehet oly joghatályt tulajdonítani, mely az egyezséggel a magánjog szerint rendesen járnai szokott, mert a szó valódi értelmében egyezségnek nem is tekinthető. Ha közadós csak 40 százalékot fizet, keze 100 frtig felel a hitelezőnek. Ez által a kezes sérelmet vagy jogtalanságot nem szenved. Kényszeregyezség nélkül is egészben tartozott volna a hitelezőt kielégíteni; sőt gyakorlatilag az egyezség még az ő javára is van, mert a csőd folytatása esetén bizonyosan többet tartozott volna a hitelezőnek megtéríteni, mint a mennyi a követelésből az egyezség folytán fizetetlen marad; egyezség nélkül a hitelező talán csak 20 százalékot kapott volna s a kezes 80 százalékot lett volna köteles fizetni. (Minist. ind. 119.) A kezesnek a bukott elleni visszkereseti joga alá esik az egyezség hatályának. Ezen visszkereseti jogára nézve ő csődhitelező; kiterjed tehát ő rá a kényszeregyezség *akkor is, ha követelését be nem jelentette*. És így ha a kezesnek a 60 százalék elengedésnél fogva pótolni kellett az elengedett 60 százalékot, ő a bukott ellen nem érvényesítheti az egész 60 frtot, hanem ennek csak 40 száztólját. (Králik: 287. l.)

² E nélkül csőd után a bejelentő hitelező kényteleníttetné 50 százalékkal beérni, míg ellenben a be nem jelentő egészben követelhetné a kielégítést. Sőt a bejelentő még az 50 százalékot sem kapná meg, mert azon hitelező, ki követelését be nem jelentette, elvinné a bukott egész vagyonát.

³ Ha az egyezségben a bukott 40 százalékot ajánl fel, a joghatály abban áll, hogy minden csőd követelés 100 frtból 60 fit el van engedve. A hitelező csak 40 frtot követelhet. (Králik: 287.)

A kényszeregyezés minden oly esetben kizáratik, midőn az adós magát a kedvezményre érdemtelenné tette, vagy midőn attól lehetne tartani, hogy a csődöt kényszeregyezés kieszközlésére akarja felhasználni. Ez okból határozottan kijelöltetnek azon esetek, melyekben az egyezési eljárás meg sem indítható. A csődeljárás szempontjából sokkal helyesebb, ha a törvény bizonyos esetekben a kényszeregyezséget célzó lépéseket már eleve akadályozza, mint ha a sikertelen kísérlet megengedése által a csőd befejezését meggátolhatni engedí.¹ Sőt a kijelölt esetekben nemcsak az eljárás megindítása van kizárva, hanem az egyezés jóváhagyása is.²

A pusztá megcsökés nem vonja meg közadóstól a kényszeregyezés jótétéményét. A törvény őt csak addig tiltja el, míg *tárol van*. Ha visszajő, megindíthatja az eljárást. Sokszor csak az egyezés reménye és előnye bírja rá bukottat a visszatérítésre és arra, hogy elrejtett, félretett vagyonát előhozza és a hitelezők kielégítésére fordítsa.³

A csalárd bukás annyira méltatlanná teszi közadóst a bizalomra, hogy egy hitelező sem szorítható vele alkuba bocsátkozni. A közhitel és közérkölség követeli, hogy ily esetben a törvény egész szigora érvényesíttessék,⁴ melyet még azon körülmény sem gátolhat, hogy az egyezés a hitelezőknek előnyére válhatik.⁵

Az egyezésnek a bukott *vagyoni állapota* képezi alapját. Azért ennek előterjesztése és hitelesítése nélkül az egyezés jogérvényesen még akkor sem jöhet létre, habár azt a többség vagy minden jelentkező hitelező elfogadná.⁶ A vagyoni állapot a nem kereskedő bukott részéről is előadandó.⁷

A fölfedező eskü megtagadása is gyanússá teszi a közadóst.⁸ Mivel pedig a kényszeregyezés egyik főcélja, hogy a fizetési tehetetlenség miatt zavarba jött adós gazdasági létfenntartása (existentia) megmentessék, ezen cél pedig az olyan adósnál, ki már csőd alatt

¹ A törvény akép rendezze be intézkedéseit, hogy a kényszer-egyezség *alkalmas mód* legyen ugyan a csőd megszüntetésére; de viszont meg kell gátolnia azt, hogy a bukott a csődöt kényszer-egyezség kieszközlésére felhasználhassa. (Minist. ind. 118.)

² Cst. 217. §. Ha tehát a bukott 50 százaléket megajánlván, a többség szavazás alkalmával 35 százalékkal is beérné, az egyezés nem hagyható jóvá.

³ A megszökött bukott nem helyettesítheti magát. A 210. §. a meg nem szökött bukott helyettesére vonatkozik. A visszatérés a közadós lakhelyére értendő. (120. §.) Sehol sem követeltetik, hogy a közadós a csődbíróshoz, vagy a tömeggondnok székhelyén lakjék. (Spanyol keresk. törv. 1148. cz., osztrák est. 208. §., dalmi est. 101. §., porosz est. 189. §. német est. 162. §.) — ⁴ Francia est. 510. cz.

⁵ De a vétkes bukás miatti elítéltetés nem akadályozza az egyezséget, sem a csalárd bukás miatti elővizsgálat. A *csalárd bukás* büntette a büntető törvény 1878: 5. cz. 414., 415., 417. §§-ban írtak körül. — ⁶ Cst. 217. §.

⁷ Ezt a 210. §. 6. pontja is mondja. Mérleg pedig leltár nélkül nem képzelhető. A leltár a prius, a mérleg csak lezárása, posteriorus annak. A kereskedő ennél fogva nemcsak mérleget, hanem leltárt is köteles bemutatni, illetve a mérleget leltári adatokkal igazolni. (Kivülk: 290.) A közadós érintett esetekben már a kereskedelmi jog szempontjából sem tarthat igényt azon kedvezményekre, melyekben a törvény a rendes kereskedőt részesíti. A csődtörvény tehát csak a kereskedelmi törvény intézkedéseit egészíti ki, midőn a kereskedőtől a kérdéses esetekben megvonja a jogot, hogy hitelezőkkel *prejudiciale pactumot* köthessenek. (Minist. ind. Német: Csőd. ind. 409.)

⁸ Osztrák est. 208. §.

volt, vagy hitelezőivel kényszeregyezséget már kötött, tekintetbe alig jöhet: annak e jogkedvezmény meg nem engedtetik még akkor sem, habár a hitelezőknek érdekükben volna.

A kényszeregyezés elfajulása ellen a törvény 40%-ban megállapít egy legkevesebbet (minimum) is, mely a kisebbségnek és a távollevő hitelezőknek anyagilag nyújt biztosítékot. A kényszeregyezés ugyanis csak az esetben tartatik üdvösnek a forgalomra nézve, ha az egyezséget el nem fogadó, tehát a kisebbséget képező hitelezőknek legalább oly kiegyezési összeg biztosítottik, mely a tisztességes egyezés átlagos mértékének megfelel.¹

201. §.

A közadás indokolt és kellően részletezett egyezségi ajánlatát sajátkezűleg, vagy hitelesen igazolt megbízottja által aláírva, a csődbiztosnál köteles benyújtani.

Ha a csőd a hagyaték ellen nyitott, az egyezségi ajánlatot valamennyi örökös aláírni tartozik.

202. §.

Közkereseti és betéti társaságoknál az egyezségi ajánlatot az összes tagok, illetőleg beltágok aláírni tartoznak.

Részvénytársaságoknál az egyezségi ajánlatot az igazgatóság tagjai, esetleg a főszámolók kötelesek aláírni, s annak érvényességéhez közgyűlési határozat szükséges. E végből jogában áll az igazgatóság tagjainak, illetőleg a főszámolóknak, rendkívüli közgyűlést összehívni, mely a hitelezőknek teendő egyezségi ajánlat fölött, az alapszabályok értelmében határoz.

Azon alakszerűségek állapíttatnak meg, melyek az egyezségi ajánlatra nézve oly czélból szükségesek, hogy azt a közadás irányában kötelezőnek lehessen tekinteni.

A csődválasztmány csak azon ajánlatot veheti tárgyalás alá, melyben az egyezségi hányad (quota) kifizetése, vagy biztosítása határozottan kijelentetik. Az ajánlatnak nem kell a tömeg részletezésével foglalkozni, erre nézve a leltár és tömeggondnok adhatnak felvilágosítást. A hitelezőket sem szükséges név és összeg szerint elősorolni.²

A mi a részvénytársaságokat illeti, ennek habár csőd alá jut is, fennmarad igazgatósága és közgyűlése. Miután az igazgatóságra és közgyűlésre vonatkozó határozatok csőd esetén is alkalmazandók.³

¹ E mellett nem lehet szem elől tévesztetni azt sem, hogy a lehető összejárásoknak és ezzel együtt a jóhiszemű hitelezők megkárosításának sikerrel csak úgy lehet elejét venni, ha a kisebbséget képező hitelezők minden körülmény közt biztosítottak az ellen, hogy a többség bármiként alakuljon is az, őket követeléseik bizonyos részén túl az el- és leengedésre nem kényszerítheti. (Igazs. bizotts. jelent. 12.)

² Ambár czélserű és bizalmat kelt, ha a követelések felsorolatának, bár ennek a 199. §. szerint hatálya nincs. Hitelesen igazolva van a meghatalmazott, ha a meghatalmazványon az aláírás közjegyző vagy járásbíró által van hitelesítve. (1868: 54. tez. 553. §., 1874: 35. tez. 53. §. c. 92. §.) De az egyezségi tárgyaláshoz különös meghatalmazott kívántatik. (Cst. 210. §.)

³ 1875: 37. tez. 182—200., 176., 181. §§.

A részvénytársaság feloszlásával ugyanis, melyet a csődnyitás von maga után, a társaság csak *cselekvőlegesen* (productiv) irányban szűnik meg. Azonban nem szűnik és nem szűnhetik meg a társaság joga a *követelési és tartozási viszonyok szabályozása* iránt. Mert a vagyon *önállósága*, mely a részvénytársaságnak jogi létezését adott, a végleges felosztásig érintetlen marad. A törvény a részvénytársaság felosztásának más módjait is ösmeri a nélkül, hogy ezekkel a társaság rendelkezési jogát ipso jure megszüntnek tekintené.¹ A kereskedelmi társaságok és pedig kivétel nélkül, ép úgy mint a természeti (physicai) személyek, ha csőd alá kerülnek, elvesztik kezelési és rendelkezési jogukat tényleges (actualis) vagyonuk felett, mely a hitelezők összességére megy át. Valamint azonban az egyén a csődnyitás tényével személyiségét el nem veszti és hitelezőivel egyezkedhetik: úgy a részvénytársaságok sem szűnnek meg a csődnyitás folytán olyképen, hogy a természeti személyeket megillető jogokat ne gyakorolhatnák.²

Nincs tehát semmi ok arra, hogy a részvénytársaságok a csődnyitás daczára is érvényes közgyűlést tarthassanak.³ Különben a törvény a részvénytársaságok részéről keletkezendő egyezségi ajánlatoknak nemcsak *alaki*, de *anyagi* föltételét is meghatározza.⁴

¹ Ha állana az, miből a törvényhozások korábban kiindultak, hogy t. i. a csődnyitás tényével a társaság *személyisége* megszűnik, akkor a jogilag megszűnt társaság ellen liquidationnak sem lehetne helye; akkor a jogilag megszűnt részvénytársaság, mint ilyen ellen csődöt nyitni nem is lehetne. (Minist. ind. 120.)

² Magától értetvén, hogy azon jogokat, melyek a részvényeseket mint ilyeneket illetik, ezek csőd esetében is csak a *közgyűlésen* gyakorolhatják. (U. o.)

³ Feltéve, hogy ez nem arrogál magának oly határozatot, melylyel a hitelezők jogának praedjudicálna. Egyébiránt a törvény szóban levő intézkedése, mely egy nevezetes *cset* foglal magában, még más esetben is, jelesen a csőd *megszüntetése* után is, bírhat jelentőséggel, ha a társaságnak a hitelezők kielégítése után vagyonja marad. E vagyonmaradék felett is intézkedni kell, s az e részbeni intézkedést helyesen csak a közgyűlésnek lehet megengedni. A társaság tehát a most érintett esetben is kénytelen közgyűlést tartani, illetőleg a törvény a közgyűlés megtartását a most érintett esetben is kénytelen megengedni, ha a vagyon feletti rendelkezéssel az igazgatóságot, illetőleg a felszámolókat felruházni nem akarja, mit azonban helyeselni nem lehetne. (U. o.)

⁴ Ez intézkedések nemcsak azért érdemelnek figyelmet, mert egészen *eredetiek*, hanem azért is, mert egy oly kérdést oldanak meg, mely a kereskedelmi törvény tervezete fölött tartott *szaktanácskozsók* alkalmával már fölmerült, de mint nem a kereskedelmi törvénybe tartozó, a *csődtörvényben leendő megoldásnak tartatott fenn*. A *szaktanácskozmány* abból indult ki, hogy habár a részvénytársaság a keresk. törvény szerint csőd esetében *jogi létezését* elveszti, mind a mellett szükséges csőd esetére, habár csak fictio útján, oly közeget létesíteni, mely által a társaság akarata úgy szemben a hitelezőkkel, mint a bírósággal kifejezést nyer. Mert nem lehet tagadni, hogy a bukott társaságnak is vannak megóvandó érdekei, melyeknek megvédésére a csődválasztmány hivatva nem lehet, s melyek legtöbb esetben kezeletivé válnának, ha a társaságnak mód nem nyújtatik arra, hogy akaratának érvényt szerezheszen. *Erre alkalmasságok egyedül a közgyűlés mutatkozik*, melyre a bukott részvénytársaságot a közdös helyzetéből vett *analógia* alapján annál is inkább föl lehet jogosítani, mert ez által a hitelezők jogai praedjudiciumot nem szenvednek. (Említett *szaktanácskozmány* jegyzőkönyve 205. l.) A kérdés, melyet a nevezett *szaktanácskozmány* fölvetett, de meg nem oldott, annál fontosabb, mert míg a *francia* est. 531. és az *olasz* keresk. törv. 644. cikkéi a kényszereregyezséget minden közelebbi meghatározás nélkül a kereskedelmi társaságokra általában kiterjesztik, az újabb csődtörvények e tekintetben vagy ellentétes állást foglalnak el, vagy hallgatással mellőzik a kérdést. Így a *porosz* est. 285. §. határozottan kijelenti, hogy a részvénytársaságok kényszereregyezséget nem köthetnek. Ugyanezt rendelí az 1868. július 4-én kelt *német birodalmi törvény* 51. §. a bejegyzetti szövetezekre is. Ellenben az *osztrák* csődtörvény nem érinti e kérdést. — A mi tör-

203. §.

A csődbiztos az egyezségi ajánlatot a csődválasztmánynak adja át, mely annak elfogadhatósága fölött a tömeggondnok meghallgatása mellett határoz.

Ha a választmány az ajánlatot az egyezségi eljárás megindítására alkalmasnak találja, erről a csődbiztost haladéktalanul értesíti. Ez esetben az egyezségi ajánlat a csődtömeg értékesítését a 156. §. második bekezdésének kivételével fölfüggeszti.

204. §.

A csődválasztmány a tömeggondnokkal egyetértőleg, az egyezségi ajánlatot visszautasíthatja, ha a jelentkezett hitelezők felének követelése még meg nem állapított, vagy ha a közadónak korábbi ajánlata a hitelezők vagy a bíróság által már elvetetett, kivéve, ha az utóbbi a csődbiztos hibája miatt következett be. (217. §. 1. p.)

Az egyezségi ajánlatnak a fentebbi okokból történt visszautasítása esetében, a közadás a tömeg értékesítését későbbi egyezségi ajánlatával nem gátolhatja.

Azon biztosítékok közé, melyeket a törvény nemcsak az egyezségi eljárás lehetősége, hanem a hitelezők érdeke szempontjából is szükségessé tart, sorolható azon intézkedés, hogy az egyezségi ajánlat előleges vizsgálat tárgyát képezi, s hogy csakis a csődválasztmány jóváhagyása mellett kerülhet a hitelezők elhatározása alá. Ez intézkedés, míg egyrészt az alaptalan huzavonásnak, a sikertelen egyezségi kísérleteknek elejét veendi; másrészt feleslegessé teszi a bíróság előleges beavatkozását s ennek a határozatot az egyezség felett minden esetre megkönnyíti.¹

Az egyezségi ajánlat megvizsgálása és az e fölötti határozatnál a tömeggondnoknak befolyás azért engedtetik, mert a tömeg állását, tehát az egyezség elfogadása mellett vagy ellen szóló okokat és körülményeket ösmeri legjobban. A mellett azonban, hogy a törvény az egyezségi ajánlat előleges megvizsgálásáról s annak el- vagy el nem fogadásáról intézkedik; egyuttal kijelöli azon eseteket is, melyekben a választmány a tömeggondnokkal egyetértőleg, az egyezségi ajánlatot visszautasíthatja; tehát meggátolhatja azt, hogy a közadás a csődbefejezését, illetőleg a tömeg értékesítését egyezségi kísérleteivel hát-

vényünk sem a porosz csődtörvény, sem az idézett német birodalmi törvény álláspontját nem osztja, sem az osztrák csődtörvény által követett kényelmes móddal, t. i. a mellőzéssel nem elégszik meg és abból indul ki, hogy a szóban levő kérdést már azért is határozott formában kell megoldani, mert annak szükségét és czélszerűségét nemcsak a tudomány, hanem az élet elutasíthatlan követelményei is minden kétségen kívül helyezik. (Minist. ind. 120. I. és *Apáthy*: Tervezet 305.)

¹ A csődválasztmány az egyezség elfogadhatósága, illetve az iránt határoz; megfelel-e a felajánlott hányad a tömeg vagyoni állapotának, a bukott előre látható szerzeményének, személyes viszonyainak; elég-e a felajánlott biztosíték stb. A választmány érintkezésbe léphet a bukottal s vele egyetértve módosíthatja az ajánlatot a 199. és 200. §§. korlátain belül. (*Krdtlik*: 293.)

rálathassa.¹ Ezen esetek közé tartozik különösen az, ha az egyezségi ajánlat benyújtásakor a bejelentett követelések fele része még megállapítva nem lett.²

A kényszeregyezés legyen a valóságos többség akaratának kifejezése. Erről azonban csak akkor lehet szó, ha a bejelentett követelések nagyobb része már megállapított, tehát az egyezés fölötti határozatban egész nyomatékkaal vehet részt.³

A szóban levő esetek közé tartozik továbbá az is, ha a közadós-
nak egyezségi ajánlata egyszer már a hitelezők, vagy a bíróság által *visszautasított*.⁴ Kétségtelen tény ugyanis, hogy az egyezségi kísérletek a csőd rendes befejezését, különösen pedig a tömeg értékesítését gátolják. Ezt ismételten megengedni annyit tenne, mint a közadós-
nak módot nyújtani arra, hogy ismételt egyezségi ajánlataival a hitelezőket kifárasztja s utóljára is az egyezés elfogadására kényszerítse.⁵

Az elfogadott egyezségi ajánlat ép úgy felfüggeszti a tömeg értékesítését, mint a miként ezt annak visszautasítása nem gátolhatja. Az egyezésnek ép az a célja, hogy a bukottnak visszaadassék a vagy-
yon, mely ha eladatnék, nem volna értelme a kényszeregyezésnek.⁶

205. §.

A csődbiztos, mindenekelőtt határnapot tűz ki a még meg-
nem állapított és a tárgyalásilag bejelentendő követelések birtok-
osaik illető szavazati jog megállapítása végett.

A tárgyalás tizenöt napon belül tüzendő ki, s arról a csőd-
hitelezők kifüggesztés által értesítendő. A tömeggondnokot, a köz-
adóst és azon hitelezőket, a kik a 146. §. értelmében egymással
szemben pörös feleknek tekintendők, a csődbiztos külön köteles
megidézni.

¹ De nem utasíthatja vissza azon okból, hogy a felajánlott hányad a tömeg va-
gyoni állapotával nincs arányban.

² Igaz ugyan, hogy a törvény — miként ez a 204. §. intézkedéséből kitűnik —
gondoskodik arról, hogy a még nem liquidált követelések szavazati joga megállapítás-
sék; de ez intézkedés nem terjed és nem terjedhet ki azon esetre, ha a követelések
nagyobb része még megállapítva nem lett; mert ez esetben a 204. §. intézkedésének
kiesztülvitele aránytalanul sok nehézséget okozna. Szükséges volt tehát elvként kijel-
lenteni, hogy a választmány oly esetben, midőn a bejelentett követelések *jelerése*
még megállapítva nem lett, az egyezségi ajánlatot visszautasíthatja. De ettől eltekintve,
nem is lenne helyeselhető, hogy az egyezés el-, vagy-el nem fogadása a hitelezők
kisebbségének akaratától tétessék függővé, hogy a *szamszerinti többség* az egyezésre
jogos befolyásától elúttessék. (Minist. ind. 121.) — ³ U. o.

⁴ A *francia, porosz és osztrák* csődtörvény, továbbá az *olasz keresk. törvény*
nem foglal magában intézkedést az iránt, hogy a közadósna lehet-e egyezségi ajánla-
tát ismételni; tehát az esetben, ha egy ajánlata akár a hitelezők, akár a bíróság részé-
ről elutasított, teljes joghatálylyal új egyezségi ajánlattal föllépni. A mi törvényünk
e kérdést már csak azért sem hagyhatta megoldatlanná, mert ez gyakorlatilag bonyo-
dalmakra, vagy legalább is controverziákra vezethet; mert továbbá az e részbeni
intézkedés a törvény rendszerével s az általa követett elvekkel szemben nehézséggel
nem járhatott (u. o.).

⁵ Ez azonban korántsem jelenti azt, mintha a választmány az ismételt egyezés-
ajánlást *minden esetben* visszautasítani tartozna. Mert ha czélszerűnek látja, kétsé-
telenül jogában áll az ismételt ajánlatot is a hitelezők elé terjesztetni. Ezenfelül ha az
egyezsi ajánlat a *csődbiztos hája* miatt utasított vissza, — méltatlanság lenne a
közadóst megfosztani azon jogtól, hogy ismételt ajánlattal fölléphessen (u. o.).

Mivel a kényszeregyezés a dologi hitelezőkre ki nem terjed, azért a 203. §.
tilalma is csak az általános csődtömegre szorítkozik,

206. §.

A kitűzött határnapon a csődbiztosnak oda kell hatni, hogy az érdekelték közt egyetértést létesítsen; ha ez nem sikerül, a hitelezők kölcsönös észrevételeit jegyzőkönyvbe vezeti, s ezt az érdekelték által aláírattja; vagy az aláírás megtagadását kitünteti.

A főlveti jegyzőkönyv a csődbírósnak haladéktalanul benyújtandó, mely a szavazati jog fölött, minden jogorvoslat kizárásával végzésileg határoz s határozatát a csődbiztosnak s az érdekeltéknek kézbesítetteti.

Ha a szavazati jogban nem részesített hitelezők követeléseik később bírói határozattal valódiaknak elismertetnek, a hitelezők a határozat kézbesítésétől kezdve, a további egyezségi tárgyalásoknál szavazati joggal bírnak.

Ha a csődválasztmány az egyezségi ajánlatot elfogadhatónak,¹ tehát a hitelezők elé terjeszthetőnek találja: azon kérdés megoldása kerül szőnyegre, hogy a bejelentett követelések birtokosai közül *kiket illet szavazati jog az egyezségi tárgyalásnál*. Mely kérdés eldöntése azonban mégis csak akkor válik szükségessé, ha a bejelentett követelések a felszámolási tárgyalásnál *nem mind* állapítottak meg.² Mert ellenkező esetben nincs kétség, hogy a személyes igényeket érvényesítő, vagyis a csődhitelezők mindnyájan szavazati joggal bírnak.³

A szavazati jog megállapításánál kettőt kell meghatározni: a *személyt*, a ki szavaz és az *összeget*, melynek erejéig szavaz.⁴

A még meg nem állapított követeléseket *teljesen kizárni* ép oly igazságtalan és veszélyes lenne, mint azoknak *feltétlen szavazati jogot* engedni. Első esetben mód nyújtatnék a közadósna arra, hogy egyik vagy másik hitelezőjével szövetekezve a legjelentékenyebb követeléseket a szavazati jogtól megfoszthassa. Utóbbi esetben pedig az egyezség elfogadását koholt követelések felállításával biztosíthatná.⁵

Azonban ha már a meg nem állapított vagy peressé vált követelések szavazati joga felett határozni kell, legtermészetesebb és leg-

¹ Az ajánlat elfogadhatóságának bírója *első fokban* a választmány. Visszautasító határozata ellen nem a bukott, hanem a hitelezők élhetnek jogorvoslattal (157. §.).

² Minist. ind. 121. l. Egy másik nézet szerint az ajánlat elfogadása után a szavazati tárgyalás minden esetben megtartandó, még akkor is, ha az összes bejelentett követelések megállapítottak a felszámoláskor. Mert a 205. §. szerint *tárgyalásilag*, t. i. tárgyalás alkalmával is jelentkezhetnek hitelezők (Králik, 295.).

³ A szóban levő kérdés megoldására nézve a pozitív törvények különféle módokat jelölnek ki, melyek úgy a lényegre, mint a forrásra nézve eltérnek egymástól. A *francia* est. 504. cz. s ezzel megegyezőleg az *olasz* kereskedelmi törvény 616. cz. a kérdést igen egyszerűen oldja meg, a mennyiben szavazati jogot csak azon hitelezőknek ad, kiknek követeléseik liquidálva, meghitelve, vagy legalább ideiglenesen elismerve lettek. Kimerítő s minden tekintetben helyes intézkedést tartalmaz e tekintetben a *porosz* est. 182. §., mely épúgy, mint a mi törvényünk, a határozatot a szavazati jog fölött csak az esetben tartja szükségesnek, ha a bejelentett követelések a felszámolási határnapon mindnyájan megállapítva nem lettek. Lényegileg hasonló eljárást követ az *oszátrák* est. 210. §. is. Míg ellenben a *német* est. a szavazati jog megállapításáról a kényszeregyezség szempontjából külön nem intézkedik. A mi törvényünk a szavazati jog megállapításánál határozottan a *porosz* csődtörvény intézkedéseit követi. (Minist. ind. 121. l.)

⁴ Ha egyetértés nem jönne létre, a 14. és 190. §§. hasonlósága útján alkalmazandók. A nem pénzre irányuló igények *becsértékük* szerint kapnak szavazatot.

⁵ Ép úgy, mint az 1859. évi egyezségi eljárás szerint. (Minist. ind. 121. l.)

ezélszerűbb azt a bíróság szabad belátása alá helyezni. Minden más intézkedés vagy nélkülözné a kellő garantiát, vagy szükségképen hosszadalmasságokra vezetne.¹

Végre míg a meg nem állapított követeléseknek bírói határozattal kizárása teljesen indokoltnak mutatkozik, méltatlanság lenne a kizárást akkor is fentartani, ha az ily követelések utólagosan bírói ítélettel valódiaknak elismertetnek. Ugyanazért, ha az ítélet az egyezség végleges elfogadása előtt keletkezik, a törvény a hitelezőt a további egyezségi tárgyalásoknál szavazati joggal ruházza fel, s e jog az esetre is gyakorolható, ha a valódiság tekintetében keletkezett ítélet jogerőre még nem emelkedett.²

207. §.

Ha azok, kik a jelen törvény szerint a nélkül is teljes kielégítést követelhetnek (17. §.), vagy a kiknek követelései az első osztályba tartoznak, jogaikról le nem mondanak, az egyezségi tárgyalásoknál szavazati joggal nem bírnak.

208. §.

Azok, a kiket külön kielégítési, vagy visszakövetelési jog illet, teljes szavazati joggal csak akkor bírnak, ha a kielégítési alapról, illetőleg a visszakövetelt dologról vagy annak értékéről lemondanak, és követeléseiket csak mint csődhitelezők érvényesítik. Ezen esetben az egyezségi tárgyalásoknál a többi csődhitelezőkkel egyenlőknek tekintendők, feltéve, hogy mint csődhitelezők általában igénynyel bírnak.

A mennyiben a fentebb érintett hitelezők a lemondásra nem hajlandók, szavazati joggal követeléseiknek csak azon részére nézve bírnak, mely az azok fődőzésére szolgáló alapról, illetőleg annak értékéből ki nem került, vagy annak bírói becsértéke által nem fődőztetik. A szavazati jog ez esetben a 205. §. szerint kitűzendő tárgyalásnál állapittatik meg.

Ez intézkedések egyenesen arra czéloznak, hogy kiegyenlítsék azon ellentéteket, melyek egyrészt a kiváltságos és másrészt a csődhitelezők érdekei között léteznek s a kellő rendezés nélkül csak bonyodalmakra vezetnének.³

¹ Hogy a törvény 206. §-a a bíróságnak szóban levő határozata ellen semmiféle jogorvoslatnak helyt nem enged, abban találja indoklását, hogy az oly hitelezővel, kinek követelése a főszámolási határnapon valódinak el nem ismertethetett, nem történik jogtalanság az által, ha a szavazat tőle megvonatik; mert ez intézkedésnek követelésére nézve más tekintetben befolyása nincsen. — "Minist. ind. 121. l.

² A törvény megengedi ugyan a külön kielégítésre jogosított hitelezőknek, hogy ezek, a mennyiben őket személyes igény illeti, követeléseiket mint csődhitelezők is érvényesíthessék; sőt följogosítja őket, a csődtömeg ellen intézett kereseti kérelmüket a követelés teljes összégére kiterjeszteni. Ugyanez áll azokra is, kiket visszakövetelési jog illet. Azonban daczára a most érintett körülménynek, a szóban levő hitelezőket még sem lehetne mindenben a csődhitelezőkkel parifalálni; mert ez az utóbbiak irányában könnyen jogtalanságot vonhatna maga után, a mennyiben a kiváltságolt hitelezők a mellett, hogy a külön alapról kielégíttetésüket csődön kívül szorgalmazhatják, lényeges befolyást gyakorolhatnának az általános csődtömegre, s e befolyásokat könnyen a csődhitelezők rovására érvényesíthetnék. A kiváltságolt és a csődhitelezők közt tehát mindenesetre különbséget kell tenni, s e különbségnek mindenk-

A kiváltságos és zálogos hitelezőkre vonatkozó intézkedés azonban csak általános elvnek tekinthető, mely nemcsak a kellő részletezést, hanem a kivétel megállapítását is szükségessé teszi. Ha ugyanis a zálogos hitelező, vagy azok, kiket visszakövetelési jog illet, mint csődhitelezők is fellepnek, *két esetet* lehet és kell megkülönböztetni. Azok ugyanis vagy hajlandók a zálogról, illetőleg a visszakövetelt tárgyakról lemondani, vagy nem. Az *első* esetben, feltéve, hogy az igény az általános csődtömeg ellen különben érvényesíthető, a hitelezők kiváltságos jellege megszűnik, azok a közösségbe lépnek, tehát valamint más tekintetben, úgy a szavazati jogra nézve is a csődhitelezőkkel egyenlőknek tekintendők. Az *utóbbi* esetben ellenben a lehető méltatlanságnak csak úgy véteik eleje, ha a hitelezők követeléseiknek azon részére ruháztatnak fel szavazattal, mely a külön alaphól ki nem kerül, tehát minden körülmény közt az általános csődtömeg terhére esik. Arra nézve, hogy a kérdéses követelések mily része esik az általános csődtömegre a záloggal terhelt vagyon *eladása* esetében: a tényleg befolyt *vételár*, egyéb esetben pedig: a bírói *becsérték* szolgálhat irányadoul.¹

209. §.

Ha a csődbíróság a szavazati jog fölött már határozott, a csődbiztos az egyezségi ajánlat fölötti határozat hozatala végett tárgyalási határnapot tűz ki, s arra a szavazati joggal bíró hitelezőket hirdetvényileg azon kijelentéssel idézi meg, hogy az egyezségi ajánlat a tömeggondnoknál vagy a csődbiztosnál mindenki által megtekinthető.

A tárgyalási határnapra, mely a bírói határozat közlésétől s a mennyiben ilyen határozat szükséges nem volt, a 205. §. szerint kitűzött tárgyalási határnaptól számítandó harmincz napon belül tűzendő ki, a helyben lakó hitelezők, illetőleg a hitelezők helyben lakó képviselői, a tömeggondnok és a közadós külön megidézendők.

210. §.

A közadós a tárgyalásnál személyesen vagy e végre külön meghatalmazott képviselője által jelenhetik meg.

Ha a közadós a tárgyalásnál sem személyesen, sem meghatalmazott által meg nem jelenik, ez az egyezségi ajánlatnak a hitelezők részéről elfogadását nem gátolja. A hitelezők kérelmére a csődbiztos újabb tárgyalási határnapot tűzhet ki.

211. §.

A tárgyalást a csődbiztos vezeti, ki az egyezségi ajánlatot fölolvassa. Erre a tömeggondnok a csődtömeg állásáról s azon

előtt a kényszeregyezés fölötti szavazásnál kell kifejezést nyernie. Nem ugyan e jogezimnél, de a kiváltságnál fogva, mely szerint előleges kielégítésben részesülnek; hasonló tekintet alá esnek azon követelések is, melyek mert minden esetben teljesen kielégítendők, mielőtt a harmadik osztályba eső követelések kielégítéséről szó lehetne, a kényszeregyezés fölötti határozatnál szavazattal nem bírhatnak, ha csak előjogaikról le nem mondanának. (Minist. ind. 122. l.)

¹ Ez utóbbit különösen azért kellett elfogadni, mert a zálogos tárgyak az egyezségi ajánlat tárgyalásáig nem minden esetben értékesíttetnek, tehát a vételár nem minden esetben szolgálhat irányadoul (u. o.).

eredményről, mely a csődeljárás folytatásából remélhető, előterjesztést tesz. Ez előterjesztés után a választmány az egyezségi ajánlat iránt nyilatkozik. Mindezeknek megtörténte után a csődbiztos az egyezségi ajánlatot szavazás alá bocsátja.

A tárgyalásról fölvendő jegyzőkönynek, mely fölolvadás után a csődbiztos, a tömeggondnok és a választmány megjelent tagjai által aláírandó, a tömeggondnok előterjesztésén és a csődválasztmány nyilatkozatán kívül a tárgyalás és a szavazás eredményét és az egyezséget ellenző hitelezők nyilatkozatait kell tartalmazni. Ha egyezség jó létre, a csődbiztos azt úgy, a mint a hitelezők által elfogadtatott, egész kiterjedésben a jegyzőkönyvbe vezeti s ezt az összes iratokkal együtt jelentés mellett a csődbíróságnak bemutatja.

Ha a szavazati jog végleg megállapított, az egyezségi ajánlat a hitelezők elé terjesztendő, hogy ezek annak el vagy el nem fogadása iránt nyilatkozzanak. Hogy ez megtörténhessék, határnap tűzendő ki, s erre a hitelezők megidézendők. A *kényszeregyezségi* tárgyalást hivatalból tűzi ki a csődbiztos,¹ s erre nézve a határnapot csak *hirdetményileg*² rendeli közzététetni, de a hitelezőknek kézbesítés útján való külön értesítését mellőzi.³ Annyival inkább, mert ez igen sok esetben aránytalan *költséggel* és *idővesztéssel* járna és mert az értesítés hivatalos közzététele az esetben is *érvényes kézbesítésnek* tekintetik, midőn ezt a törvény külön megrendeli.⁴

Ha a tárgyalások az egyezségi ajánlat felett már megindítottak, ezek befejezése a közados szeszélyétől, vagy önkényétől függővé nem

Ezen tárgyalás nélkül egyezség nem jöhet létre. A törvény nem engedi, hogy a közados bíróságon kívül alkudozzék hitelezőivel, kikre nézve az ily eljárás rendszert egyértelmű szokott lenni a rászédéssel. Bíróságon kívül nincs módjában hitelező társaival értekezni, a bukott rábeszéléseit ellensúlyozni. — A törvény a bukott machinatiói ellen garantiát lát a nyilvános tárgyalásban, melynél mindenkinek módjában áll a kéznél levő leltárt, a mérleget, a követeléseket szemügyre venni és a fölajánlott quota és biztosítékai iránt tájékozást szerezni. A szakasz éle az egyezséggel való házalás (colportage du concordat) ellen irányul (*Krdlik*, 297. l.).

² A hirdetmény tartalmát a biztos állapítja meg, melybe azonban mégis czél szerű kitenni a százalékokat és ajánlat főbb pontjait.

³ A hitelezők oly értelemben meg nem idézhetők, hogy kimaradásuk elfogadásnak fog tekintetni.

⁴ A kettő közül egyik mindenesetre fölösleges. Mert ha a hitelezők külön értesíttetnek, akkor a hirdetmény nem szükséges; ha pedig a hirdetmény használtatik, az egyesek külön értesítése mutatkozik tulságos óvatosságnak (Minist. ind. 123. l.). A francia est. 505. §., a code 519. és az olasz keresk. törv. 616. cz. az idézési módosítások minden közelebbi meghatározását mellőzve azt rendeli, hogy az egyezség fölötti tárgyalásra a hitelezők a csődbiztos által hivatdók meg s hogy e tárgyaláson a megidézendő közadosnak személyesen kell jelen lenni. A porosz csődtörvény 183. §. szerint a tárgyalási határnap közzététele a bíróság belátása szerint lapok útján, vagy kifüggesztés által történik, s a közadoson és tömeggondnokon kívül mindazon hitelezők külön megidézendők, kiknek követelése már megállapítottak, vagy kik a bíróság által szavazati joggal fölruháztattak; ezenfölül a hitelezőknek az egyezségi ajánlat és kézbcsítéséről, a tárgyalás érvényessége azonban a hitelezőknek érintett értesítéséről föltételezve nincs. A közados személyes megjelenését a porosz csődtörvény is követeli s annak képviseltetését csak betegség, vagy más gátló ok esetében engedi meg. Az osztrák est. 214., 215. §§. a tárgyalási határnap kitűzésével a csődbiztost ruházza föl; egyebekben pedig egészen a porosz csődtörvény intézkedéseit teszi magáévá. Végre a német csődtörvény 166. §. szerint a határnapot a bíróság tűzi ki s arról az összes személyes hitelezőket külön értesítteti (*Apáthy*: Terv. 315. l.; *Német est. jav. ind.* 412. lap).

tétethetik. Azért mondja a törvény, hogy a közadós kimaradása az egyezségnek a hitelezők részéről való elfogadását nem gátolja meg.¹

Megállapíttatik a tárgyalás menete² és a csődbiztos e részbeni teendője is, — kijelöltetvén azon körülmények, a melyek fölött intézkedni kell. Ilyenek a *tömeggondnok* előterjesztése, a *választmány* nyilatkozata, a *hitelezők* szavazása³, a jegyzőkönyv felvétele, mely különösen az egyezség elfogadása esetében bir fontossággal.⁴ Ezért rendeli a törvény, hogy az egyezség úgy, a mint az a hitelezők által elfogadott, *egész kiterjedésben, teljes hűséggel* vétessék jegyzőkönyvbe.⁵

212. §.

Az egyezség érvényesen elfogadottnak akkor tekintetik:

1. ha a tárgyalásnál személyesen vagy meghatalmazott által megjelent szavazatképes hitelezőknek legalább kétharmada az egyezséghez hozzájárul. A mennyiben ugyanazon követelés akár határozott, akár határozatlan arányban több személyt illet; ezek a szavazásnál egy személynek tekintetnek. Ugyanez áll a követelésnek részbeni engedményezésére is, tekintet nélkül arra, hogy az engedményezés mikor történt;

2. ha az egyezséget elfogadó hitelezők követelései, a szavazásra jogosított hitelezők összes tőkeköveteléseinek legalább négyötöd részét képezik. A közadós föl- vagy lemenő ágbeli rokonai és sógorai, testvérei, unokatestvérei és ezeknél még közelebbi rokonai, házastársa és jegyese, testvéreinek házastársai és házastársainak testvérei, a kényszeregyezségnél szavazati joggal nem birnak.

Az első osztályba tartozó követelések kivételével, az egyezség által az egy osztályba tartozó hitelezőknek egyenlő jogok biztosítandók. Az ezzel ellenkező egyezség csak azon esetben tekinthető érvényesnek, ha abba a megrövidített hitelezők határozottan beleegyeznek. A hitelezők beleegyezése nélkül keletkezett azon megállapodások, melyek által a hitelezők valamelyikének kedvezőbb feltételek biztosítottak, semmisesek.

Ha az egyezségben a követelések kifizetésére egy esztendőnél hosszabb határidő állapíttatik meg, az egyezségi hányadoknak ez idő után esedékes részeitől 6% kamatok fizetendők.

¹ A bukottnak is érdekében áll, hogy a tárgyaláson jelen legyen. Fölvilágosításokat adhat a hitelezőknek, ezek óhajaihoz képest módosíthatja ajánlatát. Épen azért a közadóst személyes megjelenésre kötelezik a *francia* csődtörvény, az *olasz* keresk. törvény, továbbá a *porosz*, *osztrák* és *dániai* csődtörvény, — a képviselést csak betegség, vagy más gátló ok miatt engedvén csak meg. (*Német* est. 412. l.)

² A tárgyalás első sorban az iránt foly, meg vannak-e a 199. és 200. §. követelményei; megfelel-e az ajánlat a tömeg és a bukott helyzetének. A tömeghitelezők és az első osztálybeli hitelezők nem hivatnak meg a tárgyalásra. De részt vehetnek benne, előterjesztést tehetnek ellene, ha az egyezség nem biztosítja nekik a csőd megszüntetése előtti teljes kielégítést (214., 222. §§.) A tárgyalás és szavazás elhatalasztatás nem zárja ki a törvényt. (*Králik*, 299. l.)

³ A bukott a szavazás előtt szintén nyilatkozhatik, ajánlhatja az elfogadást. Fölszólalhatnak a hitelezők is s úgy ellenzésüket, mint hozzájárulásukat indokolhassák. A szavazás utóljára marad. A szavazatoknál mindig a személy és összeg veendő figyelembe. Tehát kettős számítás alkalmazandó.

⁴ Az elfogadott egyezség ugyanis nemcsak az arra következő bírói határozatnak alaját, hanem egyúttal a hitelezők jogainak körvonalozását és megállapítását is tartalmazván, igen természetes, hogy annak lehető pontossággal kell a jegyzőkönyvbe véteni (Minist. ind. 123. l.).

⁵ Hogy specialis stipulációk esetén, melyek az egyezségnél előfordulhatnak, a jegyzőkönyvnek mit kell tartalmazni, az iránt a 215. §-ban történik intézkedés (u. o.).

213. §.

Ha az előbbeni §-ban érintett többség csak az egyik irányban éretik el, a csődbiztos az egyezség megkísérzése végett nyolcz napon belül újabb határnapot tűz ki, erről a jelenlevőket szóval értesíti, s ezt a jegyzőkönyvben kitünteti.

Az újabb tárgyalásra s a határozat hozatalára nézve a 210—212-ik §§. szolgálnak irányadóul.

Azon ajánlatok, le- és elengedések, továbbá azon határozatok, melyek az első tárgyalás alkalmával keletkeztek, ismételt tárgyalás esetében kötelező erővel nem bírnak; a közadós azonban eredeti ajánlatához az újabb tárgyalásig kötve marad.

A kényszer egyezségnek egyik leglényegesebb biztosítékát a *többségnek* helyesen való megállapítása képezi.¹

A törvény a többséget csak az esetben fogadja el, ha azt egyrészről az egyezségi tárgyalásnál jelenlevő szavazatképes hitelezők számának legalább kétharmadrésze és a bejelentett szavazásra bocsátott összes követeléseknek legalább négyötödrésze képezi; mert csak így lehet minden körülmény közt alaposan feltenni, hogy a létrejött egyezségben a valóságos többség akarata nyer kifejezést.² A többség *egyoldalú* megállapítása, bármily számítás képezze is annak alapját, könnyen visszaélésekre vezethet; mert lehetővé teszi a közadósnak, hogy ez az egyoldalú többséget magának mesterséges és tiltott uton, tehát a jóhiszemű hitelezők érdekeinek rovására biztosítsa. Ott, hol a törvény a hitelezőket akaratuk ellenére jogaik feladására kényszeríti, minden mód igazoltnak tekinthető, mely a kényszerzt enyhítheti és

¹ A törvény minden intézkedése, annak legjobb intentiója hajótörést szenvedhet, ha az egyezség el- vagy el nem fogadása fölött határozati joggal fölruházott többség nem *kellő* alapon constituálva szerveztetik. A pozitív törvények e részbeni intézkedései lényegesen eltérnek egymástól. Mert míg némelyek az egyezség érvényes elfogadásához egyedül a hitelezők számszerinti többségét és pedig háromnegyed részét követelik, addig mások a hitelezők számszerinti többségével meg nem elégedve, azt kívánják, hogy a többség a bejelentett összes követeléseknek bizonyos hányadrészét is képviselje: például az *angol* (bankruptcy act s. 16. d. 28.; Joint Stock Comp. arr. act. s. 2.), *francia* (Cod. 516., 522., est. 507. cz.), *porosz* (186. §.) és *olasz* keresk. törv. (618. cz.) háromnegyed részét, a *spanyol* (1153. cz.) háromötöd részét, a *hollandi* (841. cz.) kétharmad részét, az *osztrák* (217. §.) háromnegyed részét stb. De eltérnek a pozitív törvények még más irányban is, mert némelyek a szavazati jogot nemcsak a közadós házastársától s ennek legközelebbi rokonaitól, hanem azoktól is megvonják, kikre a követelések a csődnévtetés után ruháztattak át; más törvények ellenben kizárják a követelések fölosztását, ha ez engedmények útján keletkezik. A mi törvényünk az érintett szempontokat mind figyelemre méltatva, a többség megállapításánál egyrészről a lehető biztosságot törekszik megvalósítani az által, hogy a többséget kettős momentumhoz köti; másrésztől a jogosság elvének megfelelőleg jár el, midőn a követelések fölosztását csak annyiban zárja ki, a mennyiben azt jogilag sem lehetne indokoltnak tekinteni. (Minist. ind. 124. l., német est. ind. 415. l.)

² Az értéktöbbség nem a megjelent és szavazó, hanem a szavazásra jogosított hitelezők követelései után számítandó. Lehet, hogy a tárgyaláson csak 10,000 forint van képviselve, a távolmaradók, de szavazásra jogosultak pedig 100,000 frtot képviselnek. A törvény nem akarta, hogy törpe értékmínorítások uralkodjanak a többség fölött. Össze kell tehát adni az összes szavazásra jogosultak követeléseit, akár megjelentek, akár kimaradtak s a megjelenők akár szavaztak tényleg, akár nem.

a hitelezők érdekeinek lehető megvédését czélozza a nélkül, hogy magát az óhajtott eredményt veszélyeztetné.¹

A felosztás korlátozását illetőleg pedig a törvény csak az általános jogi elveknek tesz eleget akkor, midőn egyedül azon hitelezőket rendeli egy személynek tekintetni, kiket egy és ugyanazon követelés akár határozott, akár határozatlan arányban illet. Ez áll akkor is, ha az eredetileg egy összeget képező követelés többekre ruháztatott, a mennyiben ezek a szavazásnál mint ugyanannyi külön és önálló hitelezők nem tekinthetnek.²

Az egyezség érvényes elfogadásának még az is egyik föltétele, hogy az ugyanazon osztályba tartozó hitelezőknek egyenlő jogokat biztosítson.³

Az egyenletlenség azonban, mely a hitelezőkre nézve megállapítatik, nem mindig és nem feltétlenül tekinthető jogtalanság- vagy méltatlanságnak; mert ha az érdekelt hitelezők azon megállapodásba, mely szerint egyesek előnyösebb feltételekben részesíttetnek, talán épen az egyezség biztosítása szempontjából beleegyeznek, megszűnik minden jogos ok arra, hogy a törvény az ily egyezségtől, illetőleg megállapodástól a bírói jóváhagyást megtagadjá.⁴

Az egyezséget azért, mert az első tárgyalás alkalmával a többség mindkét irányban elérhető nem volt, sem meghiusultnak tekinteni, sem véglegesen abban hagyni nem lehet. Sőt ellenkezőleg azon körülmény, hogy a hitelezők többsége egyik irányban az egyezség elfogadása mellett nyilatkozott, határozottan annak bizonyosságául szolgál, hogy az egyezség létrejött minden valószínűség szerint remélhető. Ez okból, s mert az egyezség elejtésével a többséget képviselő hitelezőkkel legalább is méltatlanság történnék: a törvény kötelességévé teszi a csődbiztosnak az egyezség még egyszeri megkísértése végett újabb határnapot kitűzni, s erre a jelenlevőket azonnal szóval megidézni.⁵ Miután azonban az újabb tárgyalás az elsőnek folytatását nem képezi; miután továbbá per esetén is az egyezségi kísérletek alkalmából tett nyilatkozatok és beismerések joghatálylyal nem bir-

¹ A hitelezők többségénél a megjelent szavazatképes hitelezők számitanak. A megjelent kifejezés csak a tényleg szavazó hitelezőre alkalmazható. A ki nem szavaz, amár megjelent, mégis úgy tekintetik *jogilag*, mintha kimaradt volna.

² Osztr. est. 217. §. 1., francia bírói gyakorlat. Renouard, II. 19. 1. Hogy az engedményesek a szavazásnál még a megosztás után is egy személynek tekintetnek: ez a mesterséges többség csinálás ellen van irányozva. Szavazatukat csak egyhangu megállapodás után gyakorolhatják.

³ Ezt, egyebektől eltekintve, már azért is föltételként kellett kikötni, mert a törvény nem szentesíthetne a priori oly egyezséget, mely a hitelezők követelésére nézve nem egyenlő kielégítési módot állapítana meg. (Minist. ind. 124. l.) A többség nem szavazhat meg magának több jogot, mint a mennyit a kisebbségnek szánt, nem állapíthat meg nagyobb százalékok, gyorsabb kielégítést, nagyobb biztosítékok, jobb kezéseket stb. A kedvezés jogi oltalomban nem részesül, sőt büntetéssel sujtatik. (217., 266. §§.)

⁴ Magától értetvén, hogy a megrövidített hitelezők beleegyezésének minden kétséget kizáró módon kell constátálva lenni (Minist. ind. 124. l.).

⁵ Így a francia (Code 522., est. 509.), belga est. (515. cz.), olasz keresk. törv. (620. cz.), hollandi (842. cz.), porosz est. (187., 188. §§.), osztrák est. (218., 219. §§.), dániai est. 109. §.

nak: a törvény sem tulajdoníthatott joghatályt a hitelezőkkel szemben azon ajánlatoknak, engedményeknek és határozatoknak, melyek az első tárgyalás alkalmával keletkeztek. E tárgyalás ugyanis a hitelezők irányában teljesen meghiusultnak, tehát nem létezőnek tekintetik; miért is annak a későbbi tárgyalásra s az ennél folytatott alkudozásokra befolyás már azért sem tulajdonítható, mert ez az egyezségek megkötését a legtöbb esetben már eleve lehetetlenné tenné.¹

214. §.

Az egyezésnek a csődhitelezők által, a 205. §. szerint kitűzött tárgyalási határnápig bejelentett összes követelésekre ki kell terjednie, akár állapítottak meg azok, akár nem. A valódiság vagy osztály tekintetében meg nem állapított követelések biztosítása ugyanazon alapon történik, mely a nem kifogásolt követelésekre nézve az egyezésben megállapittatik.

Azok, kiket a jelen törvény szerint előnyös kielégítés illet, az egyezésre nem kényszeríthetők és a 60. és 61. §§. szerint elégtendő ki.

215. §.

Ha a közados a létrejött megállapodás szerint az egyezséget kézi, vagy jelzalog által tartozik biztosítani, a biztosítási összeg megállapítandó. S egyúttal kijelölendő azon személy is, kinek jogában álland a kézi zálogot érvényesíteni, vagy visszaadni, a telekkönyvi bejegyzést kieszközölni s a törlést megengedni.

A kényszeregyezés természetéből következik, hogy érvénye és joghatálya a bejelentett összes követelésekre kiterjed és hogy a kielégítési százalék szempontjából semmi különbség a valódiság és osztály tekintetében meg nem állapított követelések s azok között, melyek valódiaknak elismertettek.

Azon körülmény ugyanis, hogy az egyik vagy másik követelés akár a valódiság, akár az osztály tekintetében megtámadtatott, még nem foglalja magában azt, hogy az ily követelést nem létezőnek kell tekinteni. E fölött a megindítandó eljárás folyamában hozandó *bírói határozat* fog intézkedni. Ugyanazért e határozat bekövetkeztéig a megtámadott követelést ép úgy számításba, tehát az egyezés keretébe kell venni, mint ez közönséges végrehajtásoknál az arfelosztás alkalmával történik. A különbség, mely a megtámadott és valódiaknak elismert követelések között létezik és létezhetik, egyedül a *teljesítés módjában* állhat. Mert míg az egyezésben a valódiaknak elismert követelések *mikénti* kifizetése iránt rendesen intézkedni kell: a megtámadott követeléseknek egyedül *biztosítása* jöhet kérdésbe; azonban

¹ Minist. ind. 124. -1. Hogy a másodizben megkísérlett, illetőleg meghiusult tárgyalás után *további* kísérletnek helye nem lehet, önként következik. Ennek külön kijelentése nemesak a 213. §. első bekezdésének határozott intézkedésével szemben, hanem azért sem szükséges, mert az egyezés *többszöri* megkísérlése a törvény céljával merőben ellenkezők, a mennyiben a csőd befejezését elláthatlan időre elhalasztaná. (Apáthy: Terv. 320. 1.)

ennek is azon alapon kell történni, melyet az egyezség a többi hitelezőkre nézve kijelöl.¹

Előfordulhat, hogy az egyezség biztosítására *kézi zálog* adatik, vagy *jelzálog* köttetik ki. Minden ily esetben mulhatlanul szükséges egyfelől pénzben kifejezni azon összeget, a meddig a biztosíték terjed; másrésről pedig arról is intézkedni, hogy kinek álland jogában a kézi zálogot *értékesíteni*, esetleg az egyezség teljesítése után *visszaadni*, — úgy nem különben, hogy ki fogja a jelzálogul kijelölt ingatlanokra a biztosítási összeget bekebleztetni, illetőleg a törléshez a szükséges engedélyt kiállítani. Mindez már csak azért is szükségesnek mutatkozik, mert azon *közösség*, melyben a hitelezők a csőd folyama alatt állottak, a kényszeregyezség jóváhagyásával megszűnik, a hitelezők összeségének képviselőjére rendelt közegek hatásköre pedig elenyészik.²

216. §.

A kényszeregyezség joghatályához a csődbíróság jóváhagyása szükséges.

Ha az egyezségnél olyan alakszerűségek hiányoznak, melyek újabb eljárás nélkül pótolhatók, a bíróság a csődbiztost a hiányzó czélszerűségek pótlására útásítja. Az ilyen határozatok ellen jogorvoslatnak helye nincs. Egyéb esetekben a csődbíróság az egyezség fölött érdemlegesen határoz s azt végzésileg vagy jóváhagyja, vagy annak jóváhagyását megtagadja.

217. §.

A kényszeregyezség jóváhagyása megtagadandó:

1. ha az egyezségi eljárás megindítására s az egyezség megkötésére vonatkozó törvényes szabályok meg nem tartattak, vagy ha az egyezségbe törvénybe ütköző intézkedések vétettek fel;

2. ha olyan körülmények merülnek fel, melyekből alaposan következtethető, hogy a közadós az egyezség létrehozása végett egyes hitelezőinek kedvezőbb föltételeket biztosított; vagy csalárdul járt el;

3. ha az egyezség a csődhitelezők közös érdekeivel ellenkezik.

A kényszeregyezség egyik föltétele a *bírói jóváhagyás*, mely annyira szükséges, hogy sem a többség, sem a kisebbség nem mondhat le róla, még akkor sem, midőn ez az összes hitelezők hozzájárulásával jött létre.³

¹ Mindez azonban csak oly követelésekre érthető, melyek a jelen törvény szerint *előnyös* kielégítésben (az első vagy második osztályban) nem részesülnek. Mert a harmadik osztálybeli követelések kielégítéséről általában csak akkor lehet szó, ha az első és második osztályba sorozandó követelések teljesen kielégítették. Ez intézkedésen a dolog természete szerint változás egyezség esetében sem történhetik. (Mivist. ind. 125. l.).

² Kell tehát már az egyezségben valakit kijelölni, kit a jogosultság az érintett irányban illet; ki tehát a összes hitelezők nevében és érdekében érvényesen megteheti azon lépéseket, melyek akár az adott biztosíték *érvényesítésére*, akár annak *megszüntetésére* szükségesek (u. o.).

³ Hasonlóképen a *porosz* cst. 190. §., az *osztrák* cst. 227. §., a *német* cst. 170. §. Der leitende Grundsatz, dass die gerichtliche Bestätigung zum Schutze und nur zum

Az egyezségnél tapasztalt kellő *alakyszerűségnek* hiányában azért utasíttatik a csődbiztos a hiányok *pótlására*, mert czélszerűtlen volna a bíróságtól ily esetben a jóváhagyás megtagadását követelni s eként a hitelezők szándokát, illetve a csőd lehető gyors befejezését megghiúsítani. Ellenben, ha ilyen hiányok nem mutatkoznak, véglegesen kell határozni.¹

Az iránt is történik intézkedés, hogy a jóváhagyást a csődbíróságnak mikor lehet, illetve mikor kell *megtagadni*. Három esetet jelöl meg a törvény, melyek közül hogy az *első* pontban érintett szabályok alatt nem pusztán alakyszerűségeket kell érteni, kétséget már azért sem szenvedhet, mert az utóbbiakról egyenesen a megelőző szakasz intézkedik. Ellenben igenis értendők itt mindazon szabályok, melyeket a jelen törvény úgy a kényszeregyezségi eljárásra, mint magára az egyezségre nézve megállapít, s melyeknek teljes megtartása mellett lehet az egyezséget érvényesnek tekinteni.² Azon lényeges kellékek, melyeket a törvény valamely ügylet érvényességéhez megkíván: alkatrészei magának az ügyletnek is, tehát olyanok, melyek közül egynek hiánya az ügylet érvénytelenségét vonja maga után. Hogy az első pont az egyes eseteket külön fel nem sorolja, azt nemcsak az egyezségi eljárásra s az egyezés megkötésére vonatkozó szabályok *egyenlősége*, hanem a *szabad méltánylási jog* is indokolja, melyet a törvény a bíróságnak minden esetben biztosítani kíván.³

Az egyezségnek a második pont szerint egyik előfeltételét az képezi, hogy a hitelezőknek egyenlő jogokat biztosítson. Igen természetesen tehát, hogy oly esetben, midőn a bíróság alaposan gyaníthatja, hogy a közadós az egyezés létrehozása végett egyes hitelezőinek kedvezőbb feltételeket nyújtott, vagy csalárdul járt el, az egyezséget jóváhagyni nem lehet.⁴

Ha az egyezés az összes hitelezők közös érdekeivel ellenkezik, annak jóváhagyását márcsak azon okból is lehet és kell megtagadni,

Schutzte der Gläubiger dienen soll, macht dieselbe zu einem integrierenden Theil des Accordverfahrens. (Német est. ind. 416. l.)

¹ A bíróság a jóváhagyás kérdésében a csődbiztos által fölvett jegyzőkönyv alapján határoz (211. §.). Meghallgathatja a csődbiztost (94. §.), figyelembe veheti a hitelezőknek nemcsak a 211. §. szerint jegyzőkönyvbe foglalt, hanem a 157. §. alapján beadott előterjesztéseit, panaszait is. Bizonyítási eljárást azonban nem rendelhet. Bár ez kívánatos lehet főleg a 217. §. 2. pontra való tekintettel. — Bizonyítás nélkül a kisebbség sok esetben védtelenül lenne a többségnek kiszolgáltatva. (Králik, 305. l.)

² Megtagadandó a jóváhagyás különösen, ha az ajánlat idő előtt, vagy elkésve adatott be (199. §.), ha a bukott 40 százaléknál kevesebbet ajánlott, vagy a többség kevesebbrel megelégedett (200. §.), ha bukott az ajánlatot nem írta alá (201. §.), ha fölötte a csődválasztmány nem nyilatkozott (203. §.), ha a szavazati jog nem állapítatott meg (204—206. §§.); ha nincs meg a kettős irányú többség (212. §.), ha a kielégítési és biztosítási egyenlőség megsértetett (212. §.).

³ Franciaországban előbb az alaki hiányok nem gátolhatták a bírói jóváhagyást akkor, ha az egyezséget az összes hitelezők elfogadták. (Arrêt du 22 juin 1820, Dalloz ann. 1822 II : 25. Pardessus, nr. 124. §.; Renouard, II : 57.)

⁴ Hogy mily esetekben lehet a gyanút alaposnak, tehát a jóváhagyás megtagadására elegendőnek tekinteni, az *eleve* ép oly kevésbé határozható meg, mint az, hogy minő cselekmények állapíthatják meg minden egyes konkrét esetben a csalás fogalmát. A törvénynek tehát itt is az elv megállapítására szorítkozni, s annak alkalmazását a bíróság szabad belátására kellett bízni. (Minist. ind. 126. l.).

mert az összhitelezők érdekeinek megóvása a bíróság határozott föladatát képezi.¹ Az állam pedig mint a közjó és a közérdekek hivatott védője, azok szükséges feltételeinek nemcsak létesítéséről, hanem biztosításáról is köteles gondoskodni. — Hogy az egyezség mennyiben ellenkezik az összhitelezők érdekeivel mint ténykérdés (*questio facti*), minden egyes esetben az adott körülmények szerint lesz megítélendő.²

218. §.

A csődbíróság határozatát a csődbiztoshoz juttatja, s azt egyuttal a közadósoknak, a tömeggondnoknak, a választmányoknak s mindazon hitelezőknek kézbesítetteti, kiket a következő §. szerint fölfolyamodási jog illet.

219. §.

Fölfolyamodással a csődbíróság jóváhagyó határozata ellen azon hitelezők élhetnek, kik az egyezséget kifejezetten el nem fogadták. Ellenben az egyezség jóváhagyását megtagadó határozat ellen fölfolyamodással, a közadósok kivül, azon hitelezők élhetnek, kik az egyezséget kifejezetten nem elleneztek.

A felsőbb bíróság, ha ez szükségesnek mutatkozik, a 216. §. értelmében fölföldi határozatot hozhat és a hiányok pótlását elrendelheti. Az ily határozat ellen jogorvoslatnak helye nincs. A felsőbb bíróság határozatáról, mely a csődbiztossal közlendő, a csődhitelezők kifüggesztés útján, a közadós, a tömeggondnok, a választmány és a helyben lakó hitelezők s a hitelezők helyben lakó képviselői kézbesítés által értesítendők.

220. §.

Ha a kényszeregyezség jóváhagyása jogérvényesen megtagadott, a csődbiztosnak kötelessége a csődeljárás folytatására szükséges intézkedéseket megtenni.

Ha ellenben az egyezség jogérvényesen jóváhagyatott, a csődbíróság azt bírói egyezség alakjában a csődbiztosnak és az összes érdekeltteknek kézbesítetteti.

¹ De a bírónak csak a hitelezők közös érdekét kell megóvni, ellenben a *közérdekre*, vagyis arra, megérdemli-e a bukott — tisztességes és lelkiismeretes eljárása által — az egyezséget, nem köteles figyelemmel lenni. A *francia* est. 515. §. szerint az egyezségnek a *közérdekkel*, a *köztisztesség* érdekeivel sem szabad ellenkezni. Tehát könnyelmű adósságcsinálók, lelkiismeretlen vagy botrányos üzletű bukottak nem kényszeríthetik a hitelezőket egyezsége.

² Miértis e részben a bíróságot még általános határozatokkal sem lehetne megkötni; mert az utasítások jellegével bíró általános határozatok legfőlegb exemplificativ természetűek lehetnének, s mert teljesen soha ki nem meríthetők, csak ritkán könnyítik meg a bírói elhatározást. (Minist. ind. 126. l.) A bíróság megtagadhatja jóváhagyását nemcsak akkor, mikor kisebbség van, hanem akkor is, midőn minden bejelentett hitelező hozzájárult. Mert az egyezség a be nem jelentett követelésekre is kiterjed, kiknek érdekét a bíró *hivatalból* védi és mert a megtagadást a törvény nem teszi függővé a felek kérelmétől. — Különb is a *többség* nem mindig csálhatatlan; tévedhet az activum mérlegelésében, ki lehet téve személyes befolyásoknak, meg gondolatlanságból, a bukott iránti kedvezésből, a kisebbség bosszantásából szavazhatta meg az egyezséget, áldozhatta föl a kisebbség érdekeit, vele saját és az összes hitelezők közös érdekeit. Ha a bíróság a közös érdek megsértéséről meggyőződik, ha a quota a meglevő vagyonhoz és a bukott jövedő keresetéhez aránytalan kiesiny, a biztosíték jelentéktelen: megtagadhatja a jóváhagyást (*Králik*, 306. l.). Hasonlókép rendelkezik a *porosz* est. 193. §., az *osztrák* est. 228. §. s a *német* est. 172. §.

221. §.

A tömegnek az egyezségi eljárásból fölmerülő költségeit, a mennyiben azok nem az egyes hitelezőknek alaptalan fölfolyamodásai által okoztattak, a tömeg köteles viselni.

A törvény a csődbíróságnak az egyezség tekintetében keletkezett határozatát fölebbvitelnek jelent ki. A fölebbvitelre jogosult felek a *jóváhagyó* határozattal szemben azon hitelezők, kik az egyezséget kifejezetten el nem fogadták; a *tagadó* határozattal szemben pedig a közadósan kívül azon hitelezők, kik az egyezséget kifejezetten nem elleneztek. Az ellenfél, ki iránt a felfolyamodásnak intéztetni kell, az esetek minősége szerint majd a hitelezők egy része egyedül, majd ezek mellett a tömeggondnok is lehet: sőt az is előfordul, hogy a felfolyamodás a tömeggondnok, mint egyedüli ellenfél ellen intézendő; — mi akkor történhetik, ha a bíróság az egyezséget visszautasítja a nélkül, hogy a tárgyalás alkalmával valaki az egyezség ellen nyilatkozott volna. Minden más esetben azok lesznek a felfolyamodásnál egymásnak ellenfelei, kik a tárgyalásnál mint ilyenek jelentkeznek; ha tehát a felfolyamodás a jóváhagyó határozat ellen intéztetik, a felfolyamodók ellenfelei a tömeggondnokon kívül azon hitelezők, kik az egyezséget elfogadták; ellenben ha a felfolyamodás a visszautasító határozat ellen intéztetik, ellenfeleknek azok tekintendők, kik a tárgyalás alkalmával az egyezség ellen nyilatkoztak.¹

Az egyezség érvényes elintézése utáni teendők külön indokolást már azért sem tesznek szükségessé, mert azok az egyik vagy a másik irányban hozott határozatnak úgyszólván természetes következményeit képzik.²

Az eljárási *költségekre* vonatkozólag kimondatik, hogy azokat első sorban a közadós vagyona teljesen tartozik viselni; mert ezek *tömegtartozásoknak* tekintetnek, kivéven azon kiadásokat, melyek az egyes hitelezők *alaptalan* felfolyamodásai által okoztatnak s melyekkel igazságosan sem a közadós, sem annak tömege nem terhelhető.³

222. §.

A bíróság a csődbiztos jelentése folytán a csődeljárást a 198. §. értelmében kényszeregyezség által befejezettnek csak akkor nyilváníthatja, ha a tömeg hitelezői s azok, kiket visszakövetelési jog vagy előnyös kielégítés illet, kielégítették, vagy kellően biztosítottak, s a csődhitelezők biztosítására szolgáló intézkedések az egyezség értelmében megtörténtek.

¹ Minist. ind. 126. l. A felfolyamodás határidejéről, példányai számáról a 79. §. Porosz est. 195. §., osztrák est. 230. §., francia est. 515., 583. cz. Le jugement est susceptible d'appel. On s'explique facilement que le garantie d'appel ait été considérée comme nécessaire en une matière d'aussi grave conséquence pour tout le monde. (Renouard, II : 62.) — ² Cst. 220. §.

³ Az ily költségeket azon hitelezők viselik, kik azokat alaptalan felfolyamodásaikkal okozták.

A mennyiben az egyezség ellenkező intézkedéseket nem tartalmaz, a közadós a csőd megszüntetésével a csődvagyon fölötti szabad rendelkezését visszanyeri.

223. §.

A közadós a bíróilag jóváhagyott kényszeregyezség által felszabadul annak megtérítése alól, a mit követeléseiből a hitelezők az egyezség folytán vesztenek.

224. §.

Azon hitelezők, a kik a csődeljárás folyamában nem jelentkeztek, követeléseiket (223. §.) a közadós ellen a csőd befejezése után érvényesíthetik; teljes kielégítést azonban csak az olyan hitelezők követelhetnek, a kiket előnyös kielégítés illet.

Itt azon föltételek jelöltetnek meg, melyek szükségesek arra, hogy a csődeljárás befejeztessék s a meglevő vagyon a közadós rendelkezésére bocsáttassék.¹ Ezen föltételek előtt sem az egyik, sem a másik be nem következhetik.² Ha a csődmegszüntetés jogerőre emelkedett, a tömeg gondnok jogai elenyésznek. A közadós pedig birtokába veheti a tömeget, annak póreibe is belép s jövő szerzeményét a hitelezők meg nem támadhatják.³

A kényszeregyezség a bukott és a személyes hitelezők között törvényül szolgál. Ez okból nem köteles a bukott az elengedett százalékot megfizetni; de a hitelezők sem követelhetnek többet — még azok sem, kik az egyezséget el nem fogadták, vagy követeléseiket be nem jelentették.⁴ Az egyezség teljesen czéltalanná lenne, ha a közadóst hitelezői az érvényesen létrejött egyezség daczára is megtámadhatnák, vagy tőle annak megtérítését is követelhetnék, mit az egyezség folytán vesztek.⁵ A dolog természetéből következően különben: hogy a bukott az egyezség által csak akkor szabadul fel az elengedett

¹ A francia csődtörvény 519. és az olasz keresk. törv. 630. czikke ily föltételeket nem ismer, mert arra nézve, hogy az eljárás kényszeregyezség által befejezettnek tekinthető s a vagyon a közadósna átadható legyen, mindössze a kényszeregyezség jogérvényességét követeli; ellenben a porosz cst. 199. §-a a megszüntetés föltételül az egyezség jóváhagyásán kívül megkívánja, hogy a tömeg hitelezőinek s a visszakövetelési igényeknek kielégítésére, vagy biztosítására szükséges intézkedések megtörténjenek; az osztrák cst. 235. §-a pedig azt is követeli, hogy azon intézkedések is megtörténjenek, melyek az egyezség értelmében a hitelezők biztosítására kikötettek. Az utóbb érintett törvények álláspontját fogadja el a mi törvényünk 222. §-a is, mely a csődeljárás befejezésére az egyezség érvényes jóváhagyásán kívül hasonlólag a tömeg hitelezőinek, továbbá azoknak előleges kielégítését, illetve biztosítását követeli, kiket visszakövetelési igény, vagy előnyös kielégítés illet (Apáthy: Terv. 328. l.).

² Miután pedig a törvény a közönséges csődt is egyedül a csődbiztos jelentésére rendeli megszüntetni, a következetesség s a dolog természete is azt követeli, hogy e jelentés a kereskedelmi csődnél is fentartassék annál is inkább, mert utóbbinál is a csődbiztos tekintendő azon organumnak, melyet a felek és a csődbíróság közt a közvetítő szerep illet. (Minist. ind. 127. l.)

³ Cst. 225. §. A támadó pörök pedig megszűnnek (6., 26. §§.).

⁴ Cst. 223., 224. §§.

⁵ A francia cst. 516., az olasz kt. 628. cz., a porosz cst. 198. és az osztrák cst. 233. §-a a kényszeregyezség joghatásaként szintén kijelentik, hogy a közadós a kényszeregyezség által szintén megszabadul annak fizetése alól, mit a hitelezők vesztek az egyezség által.

rész megtérítése alól, ha az el nem engedett részre nézve kötelezettségeinek eleget tesz; ¹ továbbá, hogy a szóban levő intézkedés az *adóstársakra és kezesekre* ki nem terjed.²

Miután pedig az egyezség joghatálya azon hitelezőkre is kiterjed, kik követeléseiket a csődtömeg ellen *nem érvényesítették*, önként foly: hogy a közadós ezeknek sem köteles fizetni többet, mint a mennyi a jelentkező hitelezőkre az egyezség szerint esik, illetve ezek részére megállapított; továbbá, hogy a nem jelentkezett hitelezők sem támadhatják meg a közadósnek sem szerzeményét, sem azon javait, melyek a csőd megszüntetésekor annak rendelkezésére bocsáttattak.³

A törvény azon elvi kijelentése sem fölösleges, hogy a nem jelentkezett hitelezők követeléseiket a csőd befejezése után is érvényesíthetik. Magától értetvén, hogy sem kedvezőbb hányadot nem igényelhetnek, sem az egyezség föltételeitől el nem térhetnek. Tehát esetleg a fizetést is csak azon időben követelhetik, melyet az egyezség a *jelentkezett* hitelezőkre nézve megállapított.⁴

Előnyös kielégítés csak az első osztályú csődhitelezőket illeti.⁵ A zálogos hitelezők nem ilyen, hanem csak külön kielégítést igényelhetnek.⁶

225. §.

A folyamatban levő perek azon állásban mennek át a közadósra, melyben azok a csőd befejezésekor voltak.

A csődbíróság, a csődeljárás tartamára megállapított eljárási szabályok megtartása mellett, a már folyamatban levő perekre nézve, a csőd megszüntetése után is illetékes marad.

¹ Cst. 226., 229., 230., 232. §§.

² Cst. 199. §. Hogy a kényszeregyezség a *végrehajtható* egyezség erejével bír, kitűnik a 226. §-ból, mely szerint a hitelező annak alapján a *kezes* ellen végrehajtást intézhet; s ha ez megengedtetik a kezes ellen, megengedendő a főadós ellen is, — annál inkább, mert a kényszeregyezség által csak a *civilis obligatio* szűnik meg, de a kötelezettség *jogi* alapja később is fennmarad, még pedig a bukott által elismert követelés *egész összege* erejéig és eddig vezethető ellene a végrehajtás is, a mennyiben a kényszeregyezség föltételeit nem teljesítette és utóbb elegendő vagyonhoz jutott.

³ Ez a törvény 199. és 223. §§-nak egybevetéséből következtetés útján minden nehézség nélkül megállapítható ugyan. Mind a mellett annak határozott kifejezést adni már azért sem volt fölösleges, mert a deductio soha sem nyújtja azt a biztosságot, melyet a törvény pozitív intézkedései eredményeznek (Minist. ind. 127. l.).

⁴ U. o. Ha a bukott az egyezségi hányadot meg nem fizeti a hitelezőknek, az ellen ezek a kényszeregyezség alapján végrehajtást foganatosíthatnak, a mennyiben a bukott a követelést elismerte és az egyezségi okiratba föl is vététt. — Hogy a törvény itt nem az *osztrák* cst. 236. §-a, hanem a *porosz* cst. 199. §-a és a *német* cst. 178. §-ához csatlakozik, abban találja indokolását, hogy az *osztrák* csődtörvény abeli intézkedése, mely szerint az oly hitelezőkre nézve, *kiknek követelése a közadós hibája miatt nem lettek megállapítva*, kivétel történik, könnyen visszaélésekre, illetőleg az egyes hitelezők kedvezményezésére vezethet; mert módot nyújtana arra, hogy ez az egyes hitelezőkkel összejártsza, utóbbiaknak ép az által biztosítana kedvezőbb föltételeket, hogy ezekre nézve a liquidatót látszólag lehetetlenné teszi. A kivételek sok esetben a *kétlétű fegyver* természetével bírnak, miért is azok megállapítása nagy elővigyázatot tesz szükségessé (*Apáthy*: Terv. 320. l.). — ⁵ Cst. 60., 61., 214., 222. §§.

⁶ A bérbeadó bérkövetelésére nézve a *bevitt dolgokból* kívánhat ugyan *teljes* kielégítést, de a bukott egyéb vagyonából a főadózetlen rész iránt mint személyes hitelező a kényszeregyezségi hányaddal köteles megelégedni (cst. 129., 199., 208. §§.). Kivéven, ha a bukott az egyezségi hányadot sem akarja fizetni.

226. §.

Ha a közadós egyezségileg elvállalt kötelezettségeinek eleget nem tesz, a kényszeregyezség reá nézve hatályát veszti. Ezen esetben a bíróság által, a hitelezők bármelyikének kérelmére, a csőd a közadós ellen a 84. §. értelmében újból megnyitandó.

A fentebbi intézkedések által nem történik változás azok állásán, a kik az egyezségben a közadós mellett mint adóstársak vagy kezesek kötelezettséget vállaltak. Ezek ellen a hitelezők követeléseiknek az egyezségben megállapított hányada erejéig végrehajtást intézhetnek.

A kezes ha az egyezségben más intézkedés nem történt, a követelés fölosztását, vagy a közadós előzetes megtámadását nem követelheti.

Az illetékesség állandóságának, de egyúttal az eljárás egyöntetiségének is megfelel azon intézkedés, mely a csődbíróság hatáskörét úgy a már folyamatban lévő, mint a később megindítandó perekre nézve is fentartja. Különösen a már folyamatban lévő perek iránt csak hátrányos lehetne, ha azok a csőd befejezése után más bírósághoz tétetnének át; mert az ily áttétel a mellett, hogy időt venne igénybe, csak az ügy alapos elintézésének rovására történnék.

A törvény azon esetről is gondoskodik, ha a közadós az egyezség által elvállalt kötelezettségeinek meg nem felel,¹ s az e részbeni intézkedés szükségét már maga azon körülmény is indokolhatja, hogy a közadós elleni követelések nem azonos természetűek, tehát nem egyetlen tekintetek alá esnek. A közadós elleni követelések ugyan is lehetnek olyanok, melyekre az egyezség joghatálya ki nem terjed, s olyanok, melyek joghatálynak alávetve vannak; — az utóbbiak ismét vagy olyanok, melyek a csőd folyama alatt valódiaknak elismerve lettek, illetőleg melyek ellen sem a valódiság, sem a rangsorozat tekintetében kifogás nem tétetett, vagy olyanok, melyek az egyik vagy másik ok miatt felszámolhatók nem voltak. E mellett a hitelezőknek támadhatnak követelései azok ellen is, kik az egyezségben a közadósért kezesiséget vállaltak. A követelések e különböző természetéhez képest különböző szabályok állíttatnak föl.²

Azon igények, melyekre az egyezség joghatálya ki nem terjed, melyek tehát minden esetben teljesen kielégítendők: már az által, hogy a csődeljárás folyamában valódiaknak elismertettek, a végrehajtáshoz jogcímet szereztek, s a mennyiben az egyezség megkötésekor kielégítve nem lettek, az e végre megállapított idő alatt fizetendők ki. Ha ez idő sikertelenül telik el, végrehajtásnak van helye, mert ennek összes feltételei bekövetkeztek. — Ellenben azon követelések,

¹ A bukott nem tesz eleget az egyezségileg elvállalt kötelezettségének, ha az egyezség tartalmát meg nem valósítja, nem fizet a kellő időben, nem biztosít úgy, mint ígérve volt. Ily esetben a bukott visszahelyeztetik az előbbi állapotba, melyben t. i. a kényszeregyezség előtt volt. A visszahelyezés azonban nem történik föltétlenül (ipso jure), hanem csak föltételelesen, ha a hitelező újabb csődöt kér a közadós ellen, ki ellen aztán az újabb csődben az egész követelés lesz érvényesíthető.

² Csatlakozván e részben a porosz est. 201. §-ában foglalt határozatokhoz. (Mist. ind. 128. 1.).

melyekre az egyezség joghatálya kiterjed, ha valódiaknak már elismertettek, lejártaknak csakis az egyezségben kijelölt idő elteltével tekintethetők; miért is ezekre nézve végrehajtásnak csak akkor lehet helye, ha igazoltatik, hogy a közadós egyezségileg elvállalt kötelezettségét meg nem tartotta. Ha pedig az ily követelések még megállapítva nem lettek, szükséges, hogy a hitelező a végrehajtáshoz jogcímet szerezzen, mert ilyet neki az egyezség ép oly kevésbé adhat, mint azon hitelezőknek, kik követeléseiket be nem jelentették.¹

227. §.

A közkereseti és betéti társaság csődjében létrejött kényszer-egyezség, a mennyiben abban más megállapodás nem történt, a tagok, illetőleg a beltágok személyes felelősségére is kiterjed.

Ha az érintett társaságok csődje kényszer-egyezség által befejeztetik, a tagok, illetőleg a beltágok ellen netán elrendelt csőd is megszüntetendő, ha a magánhitelezők meghallgatása után kitűnik, hogy tekintettel a közadóshoz való viszonyaikra, a csőd-eljárás föltételei fönn nem forognak.

228. §.

A közkereseti és betéti társaság beltágjainak magánvagyonára nyitott csőd is befejezhető kényszer-egyezség által, s annak joghatálya úgy a magán-, mint a társasági hitelezőkre kiterjed. Az ilyen egyezségnél, melynek tárgyát egyedül a társasági tag magánvagyonára képezi, a társasági hitelezőket követeléseik teljes összegeire nézve, a magán hitelezőkkel egyenlő szavazati jog illeti.

A társasági csőddel szemben a társasági tag személyes felelőssége a megkötött egyezség által megszűnik, de jogviszonyain egyébként változás nem történik.

A közkereseti és betéti társaságoknál úgy a csődön kívül, mint csőd esetében fő jelentőséggel a társasági vagyon bír már azért is, mert az egyes tagok magánvagyonára csak kiegészítőképen szolgál a társasági tartozások fedezéséül. Ehez képest a csődtörvény is, a kereskedelmi törvényhez alkalmazkodva, a társasági hitelezőket csak arra jogosítja fel, hogy ezek követeléseiknek a csődvagyon által nem fedezett részével fordulhassanak az egyes tagok magánvagyonára ellen. Ezt tartva szem előtt, a törvény a társaság csődjében létrejött kényszer-egyezség hatályát egyuttal az egyes tagok személyes felelősségére is kiterjeszti, tehát azokat a személyes felelősség alól feloldja, ha ennek *ellenkezője* az egyezségben ki nem kötöttet. E nélkül a közkereseti és a betéti társaság csődjénél az egyezség minden jelentőségét

¹ Mindaz, mi a közadósra nézve a fentebbiek szerint fölhozott, áll azokra is, kik a közadós mellett *kezes*séget vállaltak; ezek ellen is tehát csak azon föltételek mellett lehet végrehajtásnak helye, melyekhez a törvény e jogot a közadós tekintetében kötötte (Minist. ind. 128. l.). Ezek szerint a kényszer-egyezség hatályának elvesztése nemcsak új csődkérsésre ad jogot a hitelezőnek, hanem *önálló* keresetindításra is, melylyel mindazon jogokat és biztosítékok igénybe veheti, melyeket az egyezség az ő, vagy a közadós javára megállapított. *Új csődkérsésre* csak akkor határozza el magát a hitelező, ha jogait más módon nem érvényesítheti.

elveszteni, s az egyes társasági tagoknak nem állana érdekében az egyezség megkötése végett esetleg áldozatot is hozni; mert távol attól, hogy a zaklatásoktól megszabadulnának, ezeket az egyezség megkötése által magok tennék lehetővé; reájuk nézve tehát sokkal előnyösebb maradna a csőd folytatása, mint annak egyezség által befejezése.¹

Teljesen indokolt azon intézkedés is, hogy az egyes tagok *magánvagyonára* nyitott csőd szintén befejezhető kényszer egyezség által. Ez a társasági hitelezőkre nézve igen sok esetben nemcsak kívánatos, de előnyös is, mert ők a nélkül is követeléseiknek csak *födözetlen* részével fordulhatnak az egyes tagok csődtömege ellen.² A külön csődben kötött egyezség természetes következménye, hogy a társasági tag a társasági adósságok tekintetében a *személyes felelősség* alól felszabadul; ő tehát a megkötött egyezség után a *társasági* adósságokért csak *azon vagyonával* felel, mely őt a társasági tömegből illetné.³

229. §.

Ha a közadás az egyezség megkötése után csalárd bukás miatt jogérvényesen elítéltetik, a megkötött kényszer egyezségen alapuló leengedések a törvény erejénél fogva hatályukat veszítik; ellenben a hitelezők részére biztosított jogok érintetlenül maradnak.

A mennyiben a közadás ellen csalárd bukás miatt az egyezség megkötése után fenyítő vizsgálat indítatik, a csődbíróság a hitelezők valamelyikének *védelmére*, vagy hivatalból a közadás javainak zár alá vételét elrendelheti. Ezen előleges intézkedés azonban hatályát veszti, ha a közadás jogérvényesen fölmentetik, vagy ha a megindított vizsgálat megszüntetetik.

230. §.

A csődbíróságnál indítandó keresettel minden érdekelt hitelező követelheti, hogy az egyezségen alapuló leengedések reá nézve hatálytalanoknak nyilvánítottassanak, ha a közadás a tömeghez tartozó vagyon egy részét eltitkolta; ha koholt tartozásokat állított föl; vagy ha valamelyik hitelezőjének, a szükséges többség megszerzése végett, kedvezőbb föltételeket biztosított, föltéve, hogy a keresettel föllépő hitelező e kifogásokkal az egyezségi tárgyalás alkalmával nem élhetett.

¹ Minist. ind. 128. I. Ha a társaság csődjének megszüntetése után személyesen, azaz magánvagyonukkal egészben felelnek a hitelezőknek, a kényszer egyezségből semmi hasznuk sincs. Ha a közkereseti vagy a betéti társaság ellen nyitott csőd kényszer egyezség által befejeztetik, a dolog természetéből következik, hogy a tagok magánvagyonára *hivatalból* elrendelt csődnél is meg kell szűnni, — föltéve, hogy a magánhitelezőknek viszonya a közadóshoz a csőd további folytatását szükségessé nem teszi (u. o.).

² Hogy az ily egyezségnek tárgya egyedül a társasági tag *magánvagyon*a lehet, az a dolog természetéből következik s bővebb indokolást már azért sem kívánhat, mert a *társasági vagyon* egészen külön csőd alá tartozik, mert továbbá a *magánhitelezők*, kik a külön csődnél a *társasági* hitelezőkkel concurrálnak, a társasági vagyonra igényt nem tarthatnak, tehát arra nézve egyezséget nem is köthetnek (Minist. ind. 129. I.).

³ E vagyonát a külön csődben keletkezett egyezség nem érinti; miért is az utóbbinak a társasági csődre befolyása nem lehet (u. o.).

A kereset, a mely a közadós ellen intézendő, az egyezés jóváhagyásától számítandó öt esztendő alatt elévül.

231. §.

A csődbíróság a kereseteknek a 145. §. értelmében tárgyalására határnap tűz ki, s arra a közadóst kézbesítés útján megidézteti. A többi hitelezőknek szabadságukban áll az ekként indított perben a tárgyaláshoz fölperesi minőségben csatlakozni.

Az itt foglalt intézkedések a kényszer egyezséget olykor önmagukban véve is *hatálytalannak* nyilvánítják, máskor meg a hitelezőknek engednek jogot annak megtámadására.

Midőn a közadós utóbb *csalárd* bukás miatt jogérvényesen elítéltetik, ez esetben az egyezés már csak azért is hatálytalannak tekintendő, mert még a csalárd bukás miatti vádaláhelyezés is elegendő arra, hogy az egyezségi eljárás megindítását is megakadályozza¹ és mert a hitelezők kisebbségének kényszerítése csak az esetben jogosult, ha magára a többségre nézve a körülmények *kényszerítő hatása* az egyezséget szükségessé teszi; tehát ha a közadós egész vagyonát a hitelezők rendelkezésére bocsátván, ezek teljes kielégítésre még sem számíthatnak s ennél fogva saját érdekükben kiegyezni kénytelenek.²

Mindez másként áll, ha a közadós *csalárd* bukás miatt nemcsak vád alá helyezve, de *már elítélve* van. Mert ez esetben a kényszernek nem csak *jogossága*, de *szükséges volta* is eszik.³ A kényszer egyezés azonban nem általában, hanem csak viszonylag tekintetik semmisnek a mennyiben csak az elengedések hatálytalanok — még pedig akkor is, midőn közadós vagy kezesei eleget akarnak tenni egyezségi elvállalt kötelezettségeiknek; de a hitelezők részére biztosított jogok épségben maradnak. Ha tehát valamelyikük a kényszer egyezés által a közadós vagyonára megtartási, vagy zálogjogot szerzett: dologi hitelezővé lesz és az új csőd eljárásban külön kielégítésre tarthat igényt.⁴

¹ Cst. 200. §. 2. p. — ² Megelőleg intézkedik a *francia* est. 530., az *olasz* keresk. törv. 637. cz., a *porosz* est. 202. §., az *osztrák* est. 241. §-a, melyek szerint a kényszer egyezés ipso jure megsemmisül, ha a közadós az egyezés megkötése után csalárd bukás miatt jogérvényesen elítéltetik. Nem szükség tehát a megsemmisítés iránt keresetet indítani. A csődbíróság a 232. §. szerint hivatalból nyitja meg a régi csőd eljárást, zár alá veszi a tömeget, kinevezi a csődbiztost stb. A *német* est. 184. §. a csőd nem hivatalból, hanem a hitelező kérelmére rendeltetik el.

³ Betrug setzt einerseits voraus, dass in den Contrahenten des Zwangsvergleichs, den Gläubigern, durch Vorspiegelung, oder durch Entstellung oder Unterdrückung wahrer Thatsachen ein Irrthum erregt, oder unterhalten worden ist, und stimmt insoweit mit dem strafrechtlichen Begriff überein. Auch ist gerade der Zwangsvergleich ein Verhältniss, bei welchem die Gläubiger von dem Gemeinschuldner die volle Wahrheit über seine Vermögensverhältnisse erwarten dürfen, und der Betrug schon durch blosses Verschweigen oder Benützung des Irrthums der Gläubiger begangen wird (*Windscheid*, 78. §. *Wächter*: Privatrecht II: 105. §.). Andererseits wird vorausgesetzt, dass durch den Irrthum eine Vermögensbeschädigung eingetreten ist, was wiederum mit dem strafrechtlichen Begriff übereinstimmt. (*Stieglitz*, 660. I. 1.)

⁴ Hogy a törvény a szóban levő esetben az egyezséget a hitelezőkkel szemben, tehát a *leengedések* tekintetében hatálytalannak nyilvánítja, abban találja indokolását, mert a jogi elvek szerint azon okok, melyek miatt valamely ügylet érvényesen létre

Intézkedés történik az esetről is, ha a közadós ellen az *egyezség megkötése után* csalárd bukás miatt bünfenyítő vizsgálat indíttatik. A csődbíróságnak ily esetben megengedettik, hogy ez akár valamelyik hitelező *kérelmére*, akár *hivatalból* a közadós javainak *zár alá vételét* elrendelhesse; tehát a biztosítási intézkedés által, a mennyiben a közadós elítéltetnék, a megkárosított hitelezők érdekeit megvéddesse. Azon körülmény egyedül, hogy a közadós ellen vizsgálat indíttatott, még nem igazolhatná az egyezés *félretételét*; de igenis igazolhatja azt, hogy a közadósra nézve, ki a csalás gyanúja alatt áll, hitelezőinek megkárosítása *lehetetlenné* tétessék.¹

A csalással szemközt nem áll meg semminemű jogcselekvény, sem a szerződés, sem az ítélet.² Ezen általános elv alkalmazandó a kényszer egyezésre is, mely hatályát veszti, ha a hitelezők valamelyike oly ténnyel igazol, mely csalást foglal magában.³ Az egyezséget elfogadó hitelezők azon föltevésből indulnak ki, hogy az ügylet, melyet a közadóssal kötnek, ment minden *tévesztéstől*, minden *csalástól*. Ha tehát ebéli föltevésük később *valótlannak* bizonyul, ha kiderül, hogy a többség egyenesen a meg tévesztés következtében kötötte meg az egyezséget, ettől a joghatályt meg kell vonni.⁴

A hitelező az egyezséget csak *keresettel* támadhatja meg. Ebéli jogot *kifogás* alakjában nem érvényesítheti.⁵ És a kereset folytán nem lesz

nem jöhet, az ügylet megsemmisülését vonják maguk ulán, ha később fölmerülnek. Ugyde ha ezen elv a jogügyletekre általában alkalmazható, az még inkább alkalmazandó a kényszer egyezésre, mely a kisebbség jogait ennek beleegyezése nélkül rövidíti s már csak ezen természeténél fogva sem tartozhatik azon ügyletek közé, melyeknek minden esetben való fentartását indokoltnak lehetne tekinteni (Minist, ind. 129. l.).

¹ Miután azonban a zár alá vétel csak az esetre birhat joghatálylyal, ha a közadós érvényesen elítéltetik, igen természetes, hogy annak meg kell szűnni, ha a közadós jogérvényesen fölmentetik, vagy az eljárás megszüntetetik; az egyik esetben úgy, mint a másikban, a biztosítási intézkedés szüksége és jogosultsága elesvén, annak további fentartását indokoltnak tekinteni nem lehetne (U. o. 130. l.).

² Durch den Betrug muss der Vergleich zu Stande gebracht, der Dolus ein causam dans sein. Es muss also nachgewiesen werden, dass der Betrug in den Gläubigern ein Motiv zur Eingehung des Vergleichs erzeuge. Doch genügt der Nachweis, dass dies bei den einen, oder bei den mehreren Gläubigern der Fall war, deren Zustimmung für die zu der Annahme des Vergleichs erforderliche Mehrheit ausschlagend gewesen ist. Für die Entscheidung der Gläubiger darüber, ob sie einen Zwangsvergleich annehmen oder ablehnen sollen, ist die Theilung und Schuldenmasse und ihr Verhältniss zu einander wesentlich bestimmend (Stieglitz, 660.).

³ Ezen tények a 230. §-ban tűzetesen (taxative) soroltatnak föl. Ezen tények nem a törvény erejénél fogva teszik semmissé az egyezséget, *mint a csalárd bukás*, nem is adnak végrehajtási jogot az egész követelés erejéig. A hitelezőnek pört kell indítani. A *német* törvény 182. §. nem köti konkrét tényekhez a csalás és hatálytalantítás eseteit. Az szerint közbümbös, hogy a bukott csal-t-e, vagy más, vagy valamelyik hitelező s utóbbi esetben, hogy a bukottnak volt-e arról tudomása, vagy sem. Ezen utóbbi esetben a mi törvényünk szerint a hitelező nem a 230. §. értelmében eljáró csődbíróság előtt, hanem köztörvényi perúton érvényesítheti követelését, mely nem az elengedett rész megfizetésére, hanem *kártérítésre* szorítkozhatik.

⁴ A *francia* est. 518., az *olasz* keresk. törv. 632. cz., a *porosz* est. 203. §., az *osztrák* est. 242. §. az érintett esetekben a hitelezőknak szintén megadja a kereseti jogot az egyezés megsemmisítésére. Ezen törvények szerint érvényes egyezés sem is keletkeztetik; ha tehát az bármily oknál fogva a bíróság jóváhagyása mellett mégis létrejött, annak meg kell semmisíttetni, ha több a hitelezők valamelyike a kérdéses körülmények közül csak egyet is képes igazolni.

⁵ Ha a hitelező a 230. §. szerint csalás miatt megtartási jogot gyakorol egész követelése erejéig, a visszatartott dolgok kiadására irányuló keresettel szemben nem hozhatja föl a csalást kifogás alakjában (Krátk, 316.).

az egész egyezség hatálytalanná; ez csak azon elengedésre szorítkozik, mely a fölpereskedő és csatlakozó hitelező követelésére vonatkozik.¹ A kereset az általános forgalom, tehát úgy a hitelezők, mint a közadós érdekében van bizonyos időhöz kötve, melynek lejárata után a kényszeregyezség meg nem támadható.²

A tárgyalást szabályozó szakasz megengedi, hogy az egyezségen alapuló leengedés megsemmítése iránti pörbe az érdekelt hitelezők felpörösi minőségben beavatkozhasanak.³

232. §.

Ha a kényszeregyezség a (219. §.), esetében hatályát veszti, a csőd hivatalból megnyitandó s a 89. § illetőleg, 251. értelmében kihirdetendő.

233. §.

Az ismét megnyitott csődeljárásban azon hitelezők is részt vehetnek, kiknek követelései az egyezség jóváhagyása után keletkeztek.

A hitelezők megidézésére és a követelések fölszámolására nézve azon szabályok alkalmazandók, melyeket a jelen törvény csőd esetére megállapít.

A korábban bejelentett és megállapított követelések tekintetében azonban fölszámolási eljárásnak csak a később felmerült tények tekintetében van helye.

234. §.

A 233. §. esetében a közadós által, az egyezség jóváhagyása után kötött ügyletek megtámadására nézve a 26—37. §§. határozatai alkalmazandók.

A fizetések megszüntetési időpontjául ilyen esetben azon nap tekintetik, melyen az első vagy felsőbb bíróság a 229. §. értelmében, a csalárd bukást kimondotta.

235. §.

Azon hitelezők, kikre a kényszeregyezség joghatálya kiterjedt, követéseiket egész összegeikben jelenthetik be, s azt, mit az egyezség folytán jóhiszeműleg kaptak, visszafizetni nem tartoznak.

A fölosztási tervzetben azonban az, mit az ilyen hitelezők az egyezség folytán kaptak, a meglevő vagyonhoz számíttatik s a csődhitelezőkre eső osztalék ekként állapíttatik meg. A történt fizetések az egyes hitelezőknek követeléseikbe beszámíttatnak.

236. §.

Az előbbeni §. határozatai az esetben is alkalmazandók, ha a közadós ellen az egyezségi föltételek teljesítése előtt új csőd nyit-

¹ Cst. 230., 231. §§. Az egész egyezség hatályon kívül helyezése épen nem volna előnyös azon hitelezőknek, kik nem érzik magukat megesalotva.

² Habár a kereset indokoltnak és igazságosnak mutatkozik, a kereskedelmi forgalomra nézve mégis nevezetes hátrányokkal járna, ha az in infinitum fentartatnák (Minist. ind. 130. I.).

³ E jog gyakorlása nincs időhöz kötve. A csatlakozó, mint felperestárs tekintetik. A felperestársnak pedig közös meghatalmazott által kell magukat képviseltetni. (1868 : 54. toz. 67. §.)

tatik. A hitelezők ez esetben követeléseik egész összegét jelenthetik be.

Ha az egyezség azért, mert a közadós család bukás miatt elítéltetett, hatályát veszti, újabb csődnyitásnak van helye, mely tekintettel kell a már közzétett megszűntetési határozatra, ép úgy, mint az eredeti csőd közzéteendő.¹ Azonban ezen újabb csőd már csak azért sem tekinthető az előbbi folytatásaul, mert különben a bukottnak a kényszeregyezség után a csődvagyonra vonatkozó cselekvényeit semmiséknek kellene tekinteni.² Holott pedig a kényszeregyezség jóváhagyásával az előbbi csőd megszűntnek nyilvánítatik, s a közadós jogai felett szabad rendelkezési jogát visszanyeri és ez időtől kezdve új jogügyleteket köthet, új kötelezettségeket vállalhat. — Ha tehát a közadós ellen újabb csőd nyitatik, ennél nemcsak azon hitelezők jelentkezhetnek, kiknek követelései az egyezség megkötésekor már fennállottak; hanem azok is, kiknek követelései a csőd megszűntetése után keletkeztek.³

A kérdés csak az lehet, hogy minő jogviszony állapíttassék meg a korábbi és későbbi hitelezők közt. Az erre vonatkozó intézkedések⁴ szerint a követelések *kívétel nélkül bejelentendők* ugyan, de a már korábban megállapított követelések tekintetében felszámolásnak csak a később felmerült tényekre nézve van helye.⁵ Ha tehát e tekintetben a bejelentő fél s a tömeg közt egyetértés létezik, a felszámolás teljesen feleslegesnek tekinthető.

Nem oly egyszerű annak megállapítása, hogy a régibb és újabb követelések minő elvek szerint elégíttessenek ki, tehát minő elvek alapján kell a végfelosztási tervnek készíttetni. E tekintetben a törvény⁶ a régibb követeléseket egész összegeikben engedi ugyan bejelentetni; de ezt az által ellensúlyozza, hogy a felosztási tervbe azt, mit a hitelezők már kaptak, a meglevő vagyonhoz rendeli számíttatni.⁷ Az eként megállapított követelések és tartozások aránya szerint történik azután a hitelezők közt a felosztás, melynek foganatosításakor a *régibb* hitelezőknek a végfelosztási terv szerint megállapított hánya-

¹ Azok, kik a *közadós* mellett az egyezségben kezességet vállaltak, kötelezettségeik alól felszabadulnak. A kezesség ugyanis, mely az egyezség mellett vállaltatott, ennek megsemmisülésével hasonlólag hatályát veszti; mert a kezesség a hitelezőknek *nem eredeti* követeléseit tárgyalja, s azon föltevésen alapul, hogy a közadós vagyoni viszonyai a kényszeregyezség által *végleges szabályozást* nyernek. E tekintetben kivételnek még akkor sem lehet helye, ha a kezes tudva a semmiségi okokat, tette garantiája által az egyezség megkötését lehetővé; mert eltekintve attól, hogy az egyezség megsemmisülésével a kezességnek minden *jogi alapja* megszűnik, annak fentartása megoldhatatlan nehézségeket vonna maga után. Ugyanazért a tervezet e tekintetben eltérőleg a *porosz* est. 205. §-ától, a kényszeregyezség megsemmisültével a kezeseket kötelezettségeik alól egyszerűen föloldja (*Apáthy*: Terv. 338. l. és *Kényszeregyezség*. 24. l.). — ² Cst. 6. §., *porosz* est. 209. §.

³ A bűnvádi bíróság által áttett jogerejű ítélet alapján, mely a család bukást megállapítja, a csőd hivatalból, tehát akkor is megnyitandó, ha senki sem kéri s habár a bukott fizetőképessé lett volna. És ezen újabb csőd nem csupán azon vagyonra szorítkozik, mely a bukottnak visszaadott, hanem kiterjed újabb szerzeményeire is. — ⁴ Cst. 233., 235. §§.

⁵ A mennyiben t. i. a törént *részletfizetések* megállapítása szükségessé válik (Minist. ind. 130. l.). — ⁶ Cst. 235. §.

⁷ Lényegben egyez a *porosz* est. 208. §., az *osztrák* est. 234. §. és a *német* est. 186. §-ával.

dokba (quota) beszámíttatik az, mit az egyezség folytán már kaptak. Ugyanez történik oly esetben is, midőn a bukott ellen az egyezségi feltételek teljesítése előtt új csőd nyitattik.¹

A mi az ügyletek *megtámadhatóságát* illeti, eléggé indokolja ezt azon körülmény, hogy a közadós az egyezség megsemmisültével *azon helyzetbe* jut, melyben a csődnytitás idejekor, illetve a fizetések megszüntetésekor volt. A mit tehát akkor nem tehetett, ezt azon idő alatt sem teheti, mely az egyezség megsemmisülése és a csőd újabb megnyitása közt eltelik. Valamint azonban az első rész harmadik fejezete értelmében a közadós által kötött ügyletek önmagukban véve nem semmisek, nem érvénytelenek, hanem csak a hitelezők megtámadása folytán lesznek ilyenekké: ez áll azon cselekvényekről is, melyeket a közadós az egyezség jogérvényessége és a csőd újabb megnyitása közötti időben kötött.² Ily esetben a fizetések megszüntetésének időpontjául azon nap tekintendő, midőn első ízben a bíróság a bukás hamis volta iránti ítéletét meghozta. Magától értetvén, hogy oly esetben, midőn ezt első ízben a felsőbb bíróság mondotta ki, ezen határozat, keletkezési ideje szolgálанд irányadóul. E nélkül a közadósnaк bő alkalom nyílnék a határozat jogerőre emelkedéseig vagyonának egy részén túladni, vagy jóhiszemű hitelezőit egyébként megkárosítani.³

A csőd megszüntetésének még a következő esetekben van helye:

- a) midőn a közadós maga vagy örököse, vagy hátrahagyott vagyonának gondnoka kimutatni képes, hogy a tömeg vagyona időközben elveszettnek hitt nagyobb összegű követelés, ajándék, sorshúzás utjání nyeréség, vagy más véletlen haszon által annyira meggyarapodott, miszerint abból a hitelezők követelése mind és teljesen kielégíthető.
- b) Midőn a közadós a csődhitelezők követeléseit járulékaival együtt a bíróságnál készpénzben leteszi.⁴ Vagy midőn a bukott kézest állítván, ennek és a kezeslevélnek szövege iránt mind a hitelezők választmánya, mind a tömeggondnok és perügyelő úgy nyilatkoznak, hogy a kezesség elfogadható.⁵
- c) Midőn az eljáró törvényszéknek csődnytító

¹ Ez esetben tehát a régiebb hitelezők, szemben az újakkal, egyéb előnyben nem részesülnek, mint abban, hogy a már fölvevett részletfizetéseket visszaadni nem tartoznak. (Francia est. 526. cz., porosz est. 208. §., osztrák est. 244., Minist. ind. 131. l., német est. ind. 429. l.). Az újabb csődben kitűzendő ugyan a fölszámolási határnap, de ez csak az új hitelezőknek és azon régieknek szól, a kiknek követeléseire nézve utóbb fölmerült tények forognak fenn. A változatlan régi követelésre nézve a régi fölszámolás megtartja erejét. Ha ebben el volt ismervé: ilyen marad az újabb eljárásban is; ha meg volt támadva, porre utasítva, por útjára kell lépni. A régi fölszámolási jegyzőkönyv és táblás kimutatás a változatlan követelésekre nézve érvényben marad. (Králik, 308. l.). De a tömeggondnok és csődválasztmány újból kirendelendő, a zár alá vétel és leltározás is újból eszközözlendő.

² Német est. ind. 428. lap.

³ A fizetés megszüntetésének időpontjára nézve, a pozitív törvények intézkedései eltérnek egymástól. A porosz est. 207. §. ez időpont gyanánt a kényszeregyezség jogerejű megsemmisítését jelöli ki; ellenben a német törvény 185. §. az elsőbírósági határozat keletkezési idejét. Az osztrák e kérdést hallgatással mellőzi (Apáthy: Terv. 340. l., német est. ind. 428. l.).

⁴ 1865. évi 444. sz. hétszem. tábla (Szeniczey gyűjtem. 1865. év. 29. l.).

⁵ 1844. okt. 22.—1862. váltófeltörv. (u. o. 1841.—1861. 152. l.).

ítéletét a felsőbb bíróságok megváltoztatván, kimondják, hogy csődnek a fennforgó körülmények közt hely nem adathatik.¹ *XVIII*

X. FEJEZET.

A HITELEZŐK JOGAI A CSŐD MEGSZÜNTETÉSE UTÁN.

237. §.

Ha a csőd megszüntetése után olyan vagyon fedeztetik föl, mely a csődtömeghez tartozott volna, e vagyon minden más személyes hitelező kizárásával azon csődhitelezőket illeti, a kiknek bejelentett és megállapított követelései a csődvagyonból teljesen ki nem elégítettettek.

A fölfedezett vagyon kezelésével és fölosztásával a volt tömeggondnok és csődválasztmány bízandó meg. Ha ez nem lehetséges, az új tömeggondnok kinevezésére s a választmány megválasztására és kiegészítésére ezen rész III. fejezete alkalmazandó. A kezelés és fölosztás azon szabályok szerint történik, melyeket a jelen törvény a csődvagyonra nézve megállapít.

238. §.

Azon hitelezők, kiknek követelései sem a tömeggondnok, sem a hitelezők, sem a közadós által meg nem támadtattak; továbbá azok, kiknek megtámadott követelései per útján megállapítottak, új eljárás megindítása nélkül, a közadós ellen végrehajtást intézhetnek.

A mennyiben a közadós ellen újból csőd nyittatik, az érintett követelések is új bejelentés és megállapítás alá esnek.

239. §.

Azon hitelezők, kiknek követelései a csődnyitás idejekor már fönnállottak, igényeiket a csőd megszüntetése után a közadós ellen akkor is érvényesíthetik, ha azok a csődtömeg ellen be nem jelentettek.

240. §.

Ha a csőd kényszeregyezés által fejeztetett be, a jelen fejezet határozatai nem alkalmazhatók.

Általános szabály, hogy a csődeljárás befejeztével megszűnnek azon korlátozások, melyek a közadós rendelkezési jogát megszorítót-

¹ Előfordulhat: a) Ha a csődöt az adósnak egy hitelezője sem kívén, az első bíróság azt hivatalból rendeltei (1845. febr. 18.—211. vft., *Császár: Csődtörv.* 209. l.). b) Ha a csődkérő hitelezők a panaszolt adós fizetési tehetetlenségét mivel sem bizonyítják (1845. aug. 14.—1156. vft.). c) Ha a csődkérő hitelezők a csőd megnyitásának szorgalmazásától elállván, ez iránti nyilatkozatukat be is adják az elsőbíróságnak (1843. júl. 18.—822., 827. vft.). d) Ha a követelési és tartozási állapot kimutatásából kiderül, hogy a bukottnak vagyona adósságait meghaladja és így a vagyonfogyatkozásra nézve még valószínűség sem forog fenn (1842. nov. 10.—890. vft.), vagy e) Ha a közadósnak épen semmi vagyona sincs, illetőleg a csődtömeg hiánya miatt (1847. júl. 1.—90. hsz. Gr. Andrassy Imre csp.).

ták. A közzadás tehát nemcsak a felett rendelkezhetik szabadon, mit a csőd megszüntetése után bármily alakban és jogcizimen szerez, hanem a fölött is, a mi a csőd megszüntetésekor *rendelkezése alá helyeztetett*. E szabály alól azonban kivétel történik oly esetben, midőn *a csőd megszüntetése után valamely vagyon fedeztetik föl, mely törvény szerint a csődtömegbe tartozott volna*, melynek tehát a csődhitelezők kielégítésére kellett volna fordíttatni, — nem tevéen különbséget e tekintetben az, hogy az ily vagyon a közzadás *eltitkolása*, vagy pusztán *véletlen* miatt maradt-e ki a fölvételből s a hitelezők közti felosztásból.¹ Az ilyen vagyon kizárólag azon hitelezőknek engedtetik át, kiknek követelése megállapítottak, de a csődtömegből teljesen ki nem elégtethettek.²

Azon hitelezők, kiknek követelése a csődnyitás idejekor *már fennállottak* ugyan, de be nem jelentettek, vagy meg nem állapítottak, az utóbb fölfedezett vagyonhoz ép oly kevésbé tarthatnak igényt, mint azok, kiknek követelése a csőd megszűnté után keletkeztek.³

A mi a követendő *eljárást* illeti, e részben semmi eltérés sincs az általános szabályoktól. Mert a fölfedezett vagyon természetén mitsem változtat azon körülmény, hogy az csak később kerül a hitelezők közt felosztás alá. Ez okból, és mert a volt tömeggondnok és csődválasztmány a tömeg állását s a csődper egyes körülményeit legjobban ismerik, tehát az utólagos felosztást legezelszerűbben eszközölhetik: szabályként állíttatik föl, hogy az utólagosan felfedezett vagyon kezelésével és felosztásával, a mennyiben ez lehetséges, a volt tömeggondnok és csődválasztmány bizatassék meg. Miből önként következik, hogy a csődbíróság ellenkezőleg csak az esetben intézkedhetik, ha a volt tömeggondnokot vagy a választmányt bármi okból alkalmazni nem lehetne.⁴

Nemcsak a csődeljárás természetével és rendeltetésével hanem a törvény rendszerével is ellenkeznék: azon hitelezőket, kik a csődnyitás idejekor *már létezett* követeléseiket a tömeg ellen nem érvénye-

¹ A törvény 1. §-a szerint a csődnyitás joghatálya kiterjed a közzadásnak végrehajtás alá vonható összes vagyonára, melyet a csődnyitás idejekor bir, vagy melyhez a csőd tartama alatt jut. Ez intézkedésnek szükségképi kifolyását képezi a 237. §., mely a csődtömeghez tartozó, de a csőd megszüntetése után fölfedezett vagyonról rendelkezik, s azt kizárólag azon hitelezőknek engedi át, kiknek megállapított követelése a csődtömegből kielégítve nem lettek (Minist. ind. 109. 1.).

² Azon egyes javak, melyek a bukott tulajdonához már a csődnyításkor, vagy annak folyama alatt joggal tartoztak s a melyeket épen ez okból már akkor lehetett volna — akadályok nem létében — a csődtömeghez csatolni, következők: a) az elrejtett, vagy eltitkolt, de utóbb fölfedezett tárgyak; b) azon dolgok, melyeket a közzadás a csődnyitás előtt szerzett, de utóbb elveszettek, vagy megromlottaknak vélt, — ha ezek később értékes állapotban kerülnek elő és c) azon követelések, melyek a tömeget már a csődper folyama alatt keresőleg illették, de akkor még nem voltak behajthatók s végre d) a bukott által a csőd előtt, vagy alatt nyert, vagy örökölt, de csak a csőd berekesztése után birtokba vehetett tárgyak, értékek (*Herczegh: Csődtörvénykezés* 244. l. 1840. 22. tcz. 117. §. 1853. erd. csődrendt. 175. §.).

³ Mindkétten az új hitelezők osztályába tartoznak. A törvény alaprendszere szerint az egyik esetben ép úgy, mint a másikban hiányoznak azon föltételek, melyek a kérdéses hitelezők igényét a csődvagyonból leendő kielégítésre megállapítanák (u. o.). — ⁴ Minist. ind. 109. 1.

sítették, a *csőd megszüntetése után* jogaik érvényesítésében bármi irányban korlátozni. A törvény senkit sem kényszeríthet csőd esetében jogai érvényesítésére olyképen, hogy a nem érvényesített igényeket általában hatálytalanoknak nyilvánítaná; ez egyenes jogtalanság lenne, mely a személyes szabadság nem csekély megsértését vonná maga után. Ugyanazért a hitelezők kizárását (*præclusió*) el nem fogadva megengedtetik, hogy követeléseiket a csőd megszüntetése után a közadós ellen az esetben is érvényesíthessék, ha azokat a tömeg ellen be nem jelentették; magától értetvén, hogy a kielégítés tárgyát az ily hitelezőkre nézve a közadós csak azon vagyona képezheti, melyet ez a csőd megszüntetése után szerez, vagy mely a csőd megszüntetésekor szabad rendelkezése alá helyeztetett.¹

A csődeljárásban egyikét a legfontosabb, de egyszersmind legvitásabb kérdéseknek képezi az, hogy a csődhitelezők, kik teljes kielégítést nem nyertek, igényeiket a csőd megszünte után a közadós ellen mennyiben érvényesíthetik; továbbá, hogy a csődperben keletkezett határozatok, illetőleg a követeléseknek a csődperben történt megállapítása minő erővel bír a közadós ellen? A törvény e kérdés megoldásánál az általa elfogadott rendszerből indul ki. Arra nézve ugyanis, hogy valamely követelés a tömeg ellen valódinak (*liquid*) tekintessék, a közadós elismerését nem kívánja, — abból indulván ki, hogy a szenvedő állapot constataciója nem függhet annak beismerésétől, ki a tömeget képező vagyon tekintetében rendelkezési jogát elvesztette; arra nézve azonban, hogy a csődperben történt felszámítás a közadós ellen végrehajtható erővel birjon, mégis megkívánja ez utóbbinak határozott hozzájárulását. Miért is a következetességnek van elég téve akkor, midőn a csőd megszünte után a végrehajtás csak az oly követelések tekintetében engedtetik meg minden további eljárás nélkül, melyek a felszámolás alkalmával sem a hitelezők, sem a közadós által megtámadva nem lettek, vagy melyek későbbi bírói határozat által valódiaknak elismertettek.²

¹ Minist. ind. 109. l. — ² A római jog szerint a *venditio bonorum* után a hitelezőket *ex ante gesto* jog nem illette (l. 25. §. 7. D. *quæ in fraud. cred.* 3; 42. 8; l. 6. 7. D. *de cess. bonor.* 42. 3; l. 3. C. *de bonis aud. jud. possid.* 7. 72; *Günther*, 48. l.); ezzel ellentétben a gyakorlat a hitelezőket följogosította ki nem elégített követeléseik miatt a közadóst megtámadni, feltéve, hogy ez *kedvezőbb* vagyoni körülmények közé jutott, s hogy vagyona saját és hozzátartozói élelmézésére szükséges nem volt. A *Code de commerce*, mely a vagyonátengedést a közadós érdekében szabályozta, annak a csőd megszünte esetére semmi joghatályt nem tulajdonított s a hitelezőket nem zárta el attól, hogy ki nem elégített igényeiket a közadós ellen érvényesíthessék (568. cz.). A *bajor perrend* (1315. cz.), az *osztrák cst.* (54. §.) határozottan elismerik a hitelezőknek azon jogát, melynél fogva ezek ki nem elégített követeléseik miatt a közadóst a csőd megszüntetése után megtámadhatják, mely jogát a hitelezőknek *korábbi csődtörvényünk* sem tagadta meg, ambár erről határozottan nem intézkedett (1840 : 22. cz. 117., 118. §§.). Sőt az *osztrák csőd.* 55. §. világosan *végrehajtható* erőf tulajdonít a csődperben keletkezett megállapításnak. (*Apáthy*: Terv. 282. l. *Kaserer*, 103. l. *Heidenfeld*: Zur Frage über die Wirksamkeit der Feststellungen und Specialjudicate in Concurse gegenüber den Gemeinschuldner. Berlin. 1868.

MÁSODIK CZIM.

KERESKEDELMI CSŐD.

I. FEJEZET.

ÁLTALÁNOS HATÁROZATOK.

241. §.

Jelen törvénynek a kereskedelmi csődre vonatkozó határozatait a kereskedőkre és a kereskedelmi társaságokra alkalmazandók.

Ezen határozatok azon esetben is alkalmazandók, ha a csőd a kereskedő halála után, vagy a cég törlésétől számítandó egy esztendő eltelte előtt nyitattik meg, föltéve, hogy a csődnyitás az első esetben a hagyaték átadása előtt történik.

Ugyanez áll a fölosztott kereskedelmi társaságokra mindaddig, míg a fölszámolás és a társasági vagyon fölosztása be nem fejeztetett.

242. §.

A mennyiben a jelen czimben eltérő intézkedések nem foglaltatnak, a közönséges csődre vonatkozó határozatok, a kereskedelmi csődre is alkalmazandók.

243. §.

Csőd esetében a közkereseti társaságok tagjaik által, a betéti társaságok a beltágok által, a részvénytársaságok és szövetkezetek az igazgatóság által, a fölszámolás alatt levő társaságok pedig a fölszámolók által képviseltetnek. (246. §.)

Ezen szabályok a közönséges csődre vonatkozó határozatokkal szemben, *kivételt* képeznek, szükségessé tevéen éppen ezen kivételesség a kereskedelmi csőd *alanyainak* meghatározását.¹ Ezt azonban nem tette a törvény, hanem azon kérdés eldöntését, hogy kereskedő-e a bukott, vagy sem, ténykérdésnek nyilvánította és minden egyes eset-

¹ A ministeri javaslat e részben szerencsésebb volt, mint a törvény, mert az világosan kijelölte azon személyeket, kikre a szóban levő *kivételes* szabályok alkalmazást nyernek. A javaslat a kereskedelmi csőd *alanyai* közé csak a *bejegyzett* kereskedőket és a kereskedelmi társaságokat sorolta, — tehát csak azon személyeket, kiknek *kereskedői minősége* a bejegyzés által minden kétségen fölül helyzetetett. Mert az, hogy be van-e jegyezve a kereskedő a kereskedelmi cégjegyzékbe, könnyen megállapítható, a bejegyzés külsőleg is fölismerhető, kételynek helye nincs. Míg ellenben az, hogy kereskedő-e valaki: nagyon vitás kérdés, s qualificatio hiányában úgy a közadósra és a hitelezőkre, mint magára a bíróságra nézve is fölötte sok nehézséggel járand csőd esetében eleve, tehát már a csődnyitáskor meghatározni, hogy valaki mennyiben tartozik a jelen törvény intézkedései alá.

ben a bíró belátására bízta.¹ Most tehát nem a bejegyzést, hanem a kereskedői minőséget kell mindenekelőtt megállapítani.²

A kereskedelmi csőd szabványainak jogereje azért terjesztetik ki a kereskedő halálán, illetve a cég törlésén, vagy a kereskedelmi társaság feloszlásán túl is,³ mert a kereskedelmi forgalomból eredő viszonyok sem a kereskedő halálával, sem a cég törlésével, sem a társaság felszámolásával önként megszünteknek nem tekinthetők. Az üzleti vagyon azontúl is különleges fődözetül szolgál az üzleti összeköttetésből eredő igények, illetőleg tartozásokra nézve, melyeknek mint kereskedelmieknek a kereskedelmi csőd szabályai szerint kell kielégítést nyerni.⁴

Mivel a törvény a kereskedelmi csődöt csak mint kivételt állítja föl, a magyarázati szabályokból önként következik, hogy a hol ezen cím különleges és eltérő intézkedéseket nem tartalmaz, ott a közönséges csőd szabályai minden megszorítás és a nélkül alkalmazandók, hogy ezt minden egyes esetben külön kiemelni kellene.

A mi pedig a csődtörvény első részében foglalt intézkedéseket

¹ A francia és poroszországi gyakorlat szerint kereskedőnek tekintendő, tehát mint ilyen a kereskedelmi csőd alanyai közé sorolandó: a) a ki árukat iparszerűleg elad, vagy oly célból rendel, hogy azokat akár természetben, akár földolgozva tovább adja: mint a szorosan vett kereskedők, gyárosok, gyógyszereszek, mű-, zeneszer- és könyvárusok, újság- és hirdetményi lapkiadók, butorraktárosok, kávéosk, vendéglősök, szállodatulajdonosok (Hotelgarni) stb.; b) a ki mások részére visszaadási kötelezettség mellett bizonyos dolgok földolgozását vagy átalakítását iparszerűleg elvállalja, mint a ruhafestők, fehérítők, takácsok, szabók, molnárok, himzők s más hasonló kézművesek; c) a ki szállításokkal és építkezésekkel iparszerűleg foglalkozik; d) a ki bank-, váltó- és pénzelőlegezési üzletet gyakorol, részint pedig készpénz, állampapír, váltó és értékpapirokat ad és vesz, valamint a sorsjeggyűjtő is (Lotterie-Collecteur-); e) a ki iparszerűleg végez megbízási, szállítási és fuvarozási ügyleteket úgy személyek, mint dolgokra vonatkozólag; f) a ki iparszerűleg biztosításokat vállal, hajófőlkészítéssel s hajós kölcsönökkel ügylek; s végre g) a ki más személyek közötti üzletek iparszerű közvetítésére vállalatokat létesít, vagy fentart, vagy iparszerűleg színjátékokat rendez. Megjegyeztetvén, hogy a gyárosok közé nem számítandók azon földbirtokosok, kik kereskedelmi ügyletekkel csak mint mezőgazdasági melléküzlettel foglalkoznak. Továbbá sem a kereskedők, sem a gyárosok közé nem számítandók azon iparosok, kik az áruk eladása végett nyílt boltot nem tartanak, azután a bérkocsisok, kufárok, zsiárosok, házalók, a kisebb üzletű korcsmárosok, hajósok és fuvarosok (1875: 32. tcz. 3., 4., 5., 61. §§.).

² Eddig a budapesti és pestvidéki kir. törvényszék területén csak a bejegyzett kereskedők csődjé tartozott a budapesti keresk. és váltótörvényszék hatáskörébe (1841: 31. tcz. 26. §. b). Ezentúl nemcsak a bejegyzett, hanem a be nem jegyzett kereskedők is ide tartoznak (1881. febr. 15. — főrendi házi ülés jegyzék). Csakhogy azon kérdés elhatározása, vajon a be nem jegyzett kereskedő, — tekintendő-e kereskedőnek: sok nehézséggel járván, minduntalan illetőlegi összeütközés fordulhat elő. Mert ha a hitelező be nem jegyzett kereskedő ellen kér csődöt a budapesti váltó- és kereskedelmi törvényszék előtt, ez ellen panaszlott azon okból tehet kifogást, hogy nem saját nevében, nem iparszerűleg, vagy nem kereskedelmi ügyletekkel foglalkozik. Ha pedig ellene más törvényszék (budapesti, vagy pestvidéki) előtt kéri a csőd, a bírói hatáskört azon alapon támadhatja meg, hogy ő kereskedő. Ugyanezt teheti a vidéki törvényszék előtt is, ha ellene közönséges csődöt kérnek. — Ha a panaszlott tagadja, hogy kereskedelmi ügyletekkel foglalkozik, a keresk. törv. 258., 259. §§. szabado mérlegelendő, köztük különösen a 258. §. 1. p. és a 259. §. a kisipar körét meghaladó üzletet illetőleg. (Krdlök, 322. l.)

³ A francia cst. 437., az olasz keresk. törv. 534. cz., a hollandi 767. cz., a belga 437. cz., továbbá a porosz cst. 114. §. és az osztrák cst. 193. §-ának megfelelőleg.

⁴ Ehhez járul még, hogy sem a kereskedő örököseitől, sem a felszámolás alatt levő társaság tagjaitól nem függhet a hitelezőket azon előnyöktől megfosztani, melyeket a kereskedelmi csődeljárás a hitelezők részére biztosít (Minist. ind. 111. l.).

illeti, hogy ezek a kereskedőkre és kereskedelmi társaságokra *minden megszorítás nélkül* alkalmazandók, ez már azért sem lehet kétséges, mert a törvény *kivételt* csakis az *eljárásra* nézve kíván létesíteni. Ellenben annak *anyagi* rendelkezései olyképp vannak megállapítva, hogy a csőd *minikét nemére* nyerjenek alkalmazást.¹

A közkereseti és betéti társaságoknál a törvény ugyan nem zárja ki, hogy a képviseleti joggal egyes tagok *kizárólag* felruháztassanak. E korlátozásnak azonban, melynek alapját egyedül a társasági szerződés képezi, meg kell szűnni csőd esetében, mint a mely a társaság feloszlását vonja maga után. Mert azontúl az egyes tagok a társasági vagyont illetőleg a társasági szerződés korlátozó intézkedéseiből kötve nem lehetnek. Epen azért a képviseleti jogot *közkereseti* és *betéti* társaságoknál az összes beltagoknak, *részvénytársaságoknál* az igazgatóság tagjainak, felszámolás alatt levő kereskedelmi társaságoknál pedig a felszámolóknak kell gyakorolni.²

II. FEJEZET.

CSÖDNYITÁS ÉS ANNAK KÖZZÉTÉTELE.

244. §.

Ha a kereskedő, vagy kereskedelmi társaság fizetéseit megszünteti, azt a csőd megnyitása végett haladéktalanul az illetékes törvényszéknek (72. §.) írásban bejelenteni, egyúttal a kereskedelmi könyveket a törvényszék kizárólagos rendelkezése alá bocsátani s lehetőleg a mérleget is bemutatni *tartozik*.

A közadás a mérleget, melynek szerkesztésére nézve a kereskedelmi törvény határozatai szolgálnak irányadónak, sajátkezűleg azon kijelentéssel köteles aláírni, hogy annak valóságát kész esküvel megerősíteni. A hitelezők nevei, lakhelyei és azon rokonsági vagy sógorsági viszony, melyben a közadóshoz állanak, a mérleghöz csatolt kimutatásban különösen kitüntetendők.

245. §.

A mennyiben a közadás az előbbeni §. határozatainak, az ott érintett bejelentéssel egyidejűleg meg nem felelhet, bejelentésében a gátló akadályokat kijelölni s a törvény rendeletének a lehetőség szerint eleget tenni *tartozik*.

¹ Minist. ind. 111. l.

² Hogy az associatióknak mily neveit kelljen kereskedelmi társaságnak tekinteni, azt nem a csödtörvény, hanem a kereskedelmi törvény határozza meg. Ez pedig az associatióknak négy nemét ismeri: a közkereseti, betéti, szövetkezeti és részvénytársaságot. A csödtörvény tehát e tekintetben a kereskedelmi associatiók minden részletezése nélkül csak annyit állapít meg, hogy a *kötelező csődeljárás* a keresk. társaságokra is alkalmazandó (Minist. ind. 111. l. *Apáthy*: Terv. 284. l. 1875: 37. tcz. 61. §.). Kiterjed a kereskedelmi csőd a be nem jegyzett kereskedelmi társaságokra is. Ilyen azonban csakis a *közkereseti* és *betéti* társaság lehet; mert a részvénytársaság és szövetkezet bejegyzés előtt nem létezik (1875: 37. tcz. 64., 125., 160., 228 §§.). A közkereseti és betéti társaság feloszlásáról 1875: 37. tcz. 98. §., a részvénytársaság feloszlásáról u. o. 201. §., a szövetkezet feloszlásáról u. o. 247. §. A *hagyaték* átadásáról a jelen est. 117. §.

246. §.

A 244. §-ban foglalt határozatok megtartásáért a közkereseti és betéti társaságoknál a tagok, illetőleg beltágok, részvénytársaságoknál és szövetkezeteknél az igazgatóság tagjai, a főszámolás alatt levő kereskedelmi társaságoknál pedig a főszámolók felelősek.

247. §.

Ha a közkereseti társaságnak nem minden tagja, vagy a betéti társaságnak nem minden beltágja, illetőleg a főszámolás alatt levő társaságnak nem minden főszámolója kéri a csődöt, az a többi tagok meghallgatása nélkül csak akkor rendelhető el, ha a fizetések megszüntetése hitelt érdemlően igazoltatik. — Ilyen igazolás hiányában a csődnítási kérvényre tárgyalás tűzendő ki, melyre a társaság összes tagjai megidézendők.

Ugyanez áll a részvénytársaságok és a szövetkezetekre is, ha a csődöt az igazgatóságnak, vagy a főszámolóknak nem annyi tagja kéri, a hánynak aláírása a társasági cégjegyzéshez szükséges.

248. §.

A kereskedelmi csőd a 82—85. §§-ban kijelölt föltételek nélkül az esetben is megnyitandó, ha az illetékes törvényszék valamelyik hitelezőnek igazolt követelésre alapított csődnítási kérelméből a fizetések megszüntetéséről minden kétséget kizáró módon tudomást szerez.

Ha a bíróság a fölhozott adatokat elegendőeknek nem találja, a csődnítási kérvényre tárgyalási határnapot tűz ki.

A törvény a csődnítási föltételeit külön állapítja meg úgy a közönséges, mint a kereskedelmi csőd esetében.¹ Itt csak a *fizetés meg-*

¹ Azon különbség, mely az európai csődtörvények rendszerei közt létezik, sehol oly prägnans kifejezést nem nyer, mint a *csődnítási esetek* meghatározásánál, melyre nézve mindegyik törvénytől az elfogadott rendszer szolgál irányadóul. A *Code de commerce* s ennek hű lenyomatai a *hollandi* és *olasz* keresk. törvények csődeljárást csak a *kereskedőkre* nézve ismernek. Igen természetes tehát, hogy a csődnítási eseteit egyedüli tekintettel a kereskedőkre állapítják meg s kivétel nélkül a *fizetések megszüntetését* tekintik azon momentumnak, mely a csődnításnak indokál szolgálhat (Code de commerce 437. cz., 1838. évi cst. 437. cz., *hollandi* keresk. törv. 764. cz., *olasz* keresk. törv. 543. cz., *belga* cst. 437. cz., *spanyol* cst. 1001. cz.). A *porosz* csődtörvény, mely szabályként a kereskedelmi csődöt állítja föl, ennél a *fizetések megszüntetését* hasonlólag elégnek tekinti a csődnítésre (116. §.), ellenben nemkereskedőknél (322. §.) a csődnítésnek csak oly körülmények alapján enged helyet, melyek a közadós javainak *elégtelenségét* igazolják. Az *osztrák* csődtörvény szintén különbséget tesz a közönséges és keresk. csőd között; csakhogy szabálynak az elsőt tekinti s a keresk. csődöt, mint kivételt tárgyalva, annak helyt ad, ha a kereskedő fizetéseit megszünteti (194., 198. §§.). A *bajor* perrend (1175. cz.) és a *német* csődtörvény (94. §.) ép úgy, mint az *angol* és *amerikai* a csődnek csak egy nemét ismeri s ép ezért a csődnítási esetei közé a *fizetések megszüntetését* is föl kellett venni, — tekintet nélkül arra, hogy a bukott kereskedő-e, vagy sem. A törvény az *osztrák* csődtörvény rendszerét fogadta el, tehát a csődnítés eseteit a csőd mindegyik neménél külön állapítja meg, nem helyeslven azon okokat, melyek a *német* törvény indoklásában nagy gonddal és tanulmányokkal fölhozhatnak. A *német* törvény indoklása távol attól, hogy rendszere helyességéről valakit meggyőzne, csak azt bizonyítja be, hogy a különbséget kereskedők és nemkereskedők közt *legalább még jelenleg* elejteni nem lehet; hogy a fizetések megszüntetése csak kereskedőknél tekinthető a fizetési tehetetlenséggel egyenlőnek. Ép azon nehézségek, melyeket a *német* törvény indoklása a megkülönböztetés fenntartása mellett fölhoz, mindenkit meggyőzhetnek arról, hogy a törvényhozás a heterogén jogviszonyokon nem indokolható erőszakot követne el, ha azok természetét

szüntetését kell bizonyítani, ellenben ott nemcsak ezt, de még az elegendő vagyon hiányát is.¹

A fizetés megszüntetésének nyilvánvalónak és általánosnak kell lenni. *Nyilvánvaló*, ha külső tényekben mutatkozik,² *általános*, ha nem csupán egyes, hanem az összes tartozások törlesztése abban marad,³ — különbség nélkül akár kereskedelmi, akár más ügyletből eredő adósságról van szó.⁴

ignorálva, a kereskedők és nemkereskedőkre nézve egyenlően állapítaná meg a csőd-eljárás szabályait. Míg a törvényhozások a kereskedelmi forgalomból eredő jogviszonyok tekintetében a külön kereskedelmi törvényt fölöslegesnek nem tekintik, vagyis míg a forgalomra nézve általános szabályokat nem állapítanak meg, — természetellenes módon erőszakolnának a nemkereskedők fizetési tehetlenségéből eredő viszonyokra oly szabályokat, melyek a kereskedelmi törvény alá tartozó viszonyok különös figyelembe vételével készülnek. (*Apáthy*: Terv. 286. l. Minist. ind. 112. l. Német est. ind. 312. l.)

¹ Cst. 84. §. Nemkereskedők ellen a fizetés megszüntetése csak jelenségül szolgál, csupán valószínűvé teszi a vagyonhiányt.

² A külső tények mérlegelése az esetek különféleségéhez képest a bíró belátására van bízva. Azok kimerítő és tüzetes felsorolása különben sem volna lehetséges. Megpróbálták a *porosz*, *angol* és *amerikai* törvények, de szintén siker nélkül. Az egyes példák a bíróra nézve legfőleg csak irányadóul szolgálhatnak. A *porosz* cst. 113. §. szerint fizetésszünet áll elő, ha közadós maga jelenti ki fizetőképétlenségét, vagy e miatt fizetést bezárja, vagy más oly körülmények forognak fenn, melyekből kétségtelen, hogy közadós nem képes tartozásait törleszteni. Az *angol* csődtörvény (s. 80.) szerint a fizetésszünet a következő csődselekvényekben (act of bankruptcy) mutatkozik: a) ha az adós vagyonát hitelezőire átruházta, b) ha arra vonatkozólag szünetelt szerződést kötött, c) ha hitelezői elől megszökött, vagy elrejtőzött, d) ha a bíróság előtt ünnepélyesen kijelentette, hogy adósságait nem fizetheti, e) ha ellene 50 frt erejéig végrehajtás vezetett, f) ha a szabályszerű fizetési meghagyás kézbesítése után 50 forintnyi tartozását a kereskedő adós 7 nap; a nemkereskedő adós pedig 3 hét alatt ki nem fizeti, vagy nem biztosítja (s. 6., 7. Német est. ind.). Az *amerikai* csődtörvény (involuntary bankruptcy ss. 39. ff.) szerint a csődselekvényt az követi el: a) a ki a hitelezők kijátszása végett ismeretlen helyen tartózkodik, vagyonát elrejt, vagy eltitkolja, b) a ki 100 dollárnyi követelés miatt magát behírtőnőztetni engedi, c) a ki ámbár fizetőképétlen, egyik hitelezőjét a többiek hátrányára kielégíti, d) a ki kereskedő létere fizetéseit megszünteti (Német est. ind. 98. l.). A *francia* gyakorlat szerint fizetésszünetre vallanak a szokatlan módon terhes kölcsönök, az aggasztó helyzet takargatására célzó egyezkedések, leengedések, a moratoriumok, különösen pedig az *óvások*, főleg ha ezeket bírói lépések is követik. (*Laroche-Saysinell*: I. k. 7. l.)

³ Pour la constituer l'état de faillite, le cessation doit porter non sur quelques payements, mais sur leur généralité; ce qui ne veut pas dire qu'il faille attacher à cette généralité de cessation un sens trop absolu. De même que quelques payements refusés pour des motifs spéciaux, ou par suite de contestations particuliers, ne constituent pas en faillite le commerçant qui continue à acquitter régulièrement l'ensemble de ses engagements; de même aussi, quelques payements opérés n'empêchent pas que la faillite ait lieu. Il serait trop commode de se soustraire à une déclaration de faillite à la faveur de quelques payements isolés, qui ne produiraient d'autre résultat que de diminuer, pour la libération de certains dettes, la gage commune de la masse. Le généralité de la cessation de payements est un fait complexe qui échappe à la détermination de conditions précises, et dont il est sage de confier la constatation à la prudence discrétionnaire du juge (*Renouard*: I. 234. l.). *Ad probandum decoctionem certa regula non est in jure determinata* (*Cassaregis*: Disc. 179. N. 88.). Quando quis dicatur decocturus et quale sit tempus decoctioni proximum, in jure statutum non reperitur. Veritas est, ut ista sit *questio facti* potius, quam juris non admittens certam ac determinatam regulam (*Cardin. de Luca* 7. k. Disc. 10. n. 13.).

⁴ Dabei ist es lediglich dem richterlichen anheimgestellt, in wiefern die Nichtzahlung solcher Schulden, welche keine *Handelsschulden* sind, für erheblich zu erachten; es ist denkbar, dass ein Handelsmann gerade dadurch, dass er die Zahlung der Nichthandelsschulden systematisch verweigert, sich lange Zeit in der Lage erhält, die Handelsgläubiger zu befriedigen. Deshalb kann gewiss nicht grundsätzlich der Begriff der Zahlungseinstellung auf die Handelsschulden beschränkt werden (*Koch*: Preussische Concursordn. 1867. 124. l.). Auf das Entschiedenste aber ist der

A fizetésszünet képtelenségen alapul, ha az nem vonakodás, hanyagság, vagy mulasztás, vagy fennakadásból ered, hanem a kellő vagyonközlegek, vagy a hitel hiányából származik.¹

A kereskedő nem vagyónával, mely a legtöbb esetben ismeretlen, hanem hitelével, melyet pontossága alapján élvez, szerepel, mint a kereskedelmi forgalom tényezője; a kereskedelmi ügyletek, melyek rendszerint egész láncolatot képeznek, a pontos teljesítés feltétele mellett kötötnek és azok meg nem tartása, bármi okból történjék is ez, romboló hatást gyakorol az egész lánczolatra. A kereskedőnél tehát nem az jó kérdésbe, hogy bir-e elegendő vagyonnal elvállalt kötelezettségei teljesítésére; hanem az, hogy képes-e kötelezettségeinek pontosan megfelelni; mert a kereskedelmi fogalmak szerint, az elkésett teljesítés a nemteljesítéssel rendszerint egyenlő.²

Ha a kereskedő azon helyzetbe jut, hogy fizetéseit megszüntetni kénytelen, a hitel s a köző az követeli, hogy e körülmény mielőbb a bíróság tudomására hozassék s hogy a csőd a kereskedő ellen mielőbb megnyitassék. Az e részbeni késedelem csak új zavarokra, új bonyodalmakra adhatna alkalmat; mert a kereskedő ügybarátai bizonytalanságban tartatnának az iránt, hogy az adóstól mit remélhetnek; a bizonytalanság pedig sok esetben veszélyesebb a legrosszabb valónál.³

A törvény a közadósnak kötelességül szabja egyidejűleg a fizetési tehetetlenség bejelentésével a kereskedelmi könyveket a törvény-

Auffassung entgegenzutreten, dass die Zahlungseinstellung ein specifisch kaufmännischen, ausschliesslich in den Eigenthümlichkeiten des eigentlichen Handelsverkehrs begründeter Begriff sei (*Stieglitz*, 457. 1. *Sarvey*, 481. 1. *Renouard*: I. 247. 6. 7.).

¹ A nemakadás, vagy vonakodás különbözik a fizetni nem tudástól. Az adós azon nyilatkozata alapján, hogy fizetni nem akar, nem lehet csődöt nyitni; e végből azt is bizonyítani kell, hogy fizetni nem tud. Valamint a fennakadás sem azonos a fizetésszünettel. Az első ideiglenes, átmeneti állapot, utóbbi ellenben végleges és el nem hárítható. A fizetésszünetet a kereskedő pillanatnyi fennakadása, hitelének alászállása, papírjainak értécsökkenése, avagy az óvások, ha mindezek daczára fenn tudja üzletét tartani, ép oly kevésbé igazolják, mint azon körülmény, hogy az fizet s helyett hitelezőivel a lejáraton bizonyos föltételek alatt megegyezett (*Laroque-Saynelli*, 8. 1.). A fizetésszünetre nézve szükséges, hogy ez az üzlet folytatását lehetlenné tevő kétségtelen tényben nyilatkozzék. Hierzu ist freilich keineswegs die Unterlassung mehrerer Zahlungen erforderlich. Ein einzelner Fall der Nichtzahlung kann den auf die allgemeine Zahlungseinstellung gerichteten Willen genügend documentiren, und diese kann auch in einer anderen Handlung als einer Nichtzahlung enthalten sein. Umgekehrt wird die Zahlungseinstellung nicht nothwendig beseitigt durch vereinzelte Zahlungen und Rechtsgeschäfte, welche der Gemeinschuldner vielleicht später vornimmt. Die allgemeine Zahlungseinstellung braucht nicht eine absolute zu sein und gerade hierauf beruht die Anfechtbarkeit der nachträglich vorgekommenen Zahlungen (*Német est. ind.* 328.). Zahlungseinstellung ist jede Handlung des Schuldners, welche seinen Entschluss keine weiteren Zahlungen zu leisten, weil er zahlungsunfähig sei, und jede Thatsache, welche seine Unfähigkeit zu zahlen, darthut. Wer nicht zahlen kann, ist unzweifelhaft zahlungsunfähig. Wenn aber Jemand seine Zahlungen eingestellt hat, ist nicht weiter zu untersuchen, ob er nicht zahlen kann, oder nicht zahlen will, er behauptet nicht zahlen zu können. Auf Grund dieser Behauptung ist der Richter berechtigt, aber nicht verpflichtet das Concursverfahren einzuleiten (*Sarvey*, 482. 1.).

² Míg tehát a nemkereskedőnél a csődeljárás megindítása rendszerint a vagyon elégtelenségét tételezi föl, — a kereskedőnél a fentebb érintett okokból maga a fizetések megszüntetése jogilag elegendő arra, hogy a csőd megnyitassék. (Minist. ind. 112. lap.)

³ E végből teszi a törvény a kereskedőnek kötelességévé, hogy ez a fizetések megszüntetését azonnal (még aznap) az illetékes törvényszéknek bejelentse (u. o.).

szék rendelkezése alá helyezni s a *mérleget* is bemutatni.¹ Kivétel csak akkor fordulhat elő, ha gátló akadályok merülnek föl, mely esetben mindazt utólagozhatja, mit már a bejelentés alkalmával teljesíteni tartozott volna.²

A közkereseti társaságnál minden tag kötelezve van a csődmondásra; még az is, ki az üzletvezetésből ki van zárva, vagy a ki a társaság képviselőjére nincs is feljogosítva.³ Mert a társaság kötelezettségeiért utóbbiak is egész vagyonukkal felelősek.⁴ A *cégvezető* azonban sohasem kérhet csődöt,⁵ valamint *betéti* társaságnál a kültag sem.⁶

A törvény az iránt is intézkedik, hogy egyes tagok meggondolatlansága, vagy lelkiismeretlensége miatt kereskedelmi társaság ellen a csőd el ne rendeltessék. Ha tehát nem minden, hanem csak néhány tag kéri a csődöt: ily esetben meg kell különböztetni, hogy a fizetések megszüntetését hiteltérdemlőleg igazolják-e vagy sem. Ha igen: úgy a csőd minden további eljárás nélkül nemcsak elrendelhető, de el is rendelendő. Különben pedig a csődöt kérő tagoknak tárgyalás útján mód nyújtandó arra, hogy a csődnytás érdekében nyilatkozhassanak.⁷

¹ Le failli ne doit pas se borner à dire, dans sa déclaration qu'il cesse ses payements et qu'il est hors d'état de les continuer. Il faut en même temps qu'il expose quelles sont ses dettes, quel actif lui reste, quelles ressources lui ont manqué. L'énumération et l'évaluation de tous les biens mobiliers et immobiliers du débiteur, l'état de ce qu'il doit et de ce qui lui est dû, le tableau des profits et pertes, le tableau des dépenses, constitue ce qu'on appelle le bilan. — Le bilan n'est pas seulement destiné à venir en aide à la gestion de la faillite; il sert aussi à apprécier la bonne foi du failli. La sincérité et l'exactitude du bilan sont un signe de loyauté et d'ordre: les fripons n'aiment pas à rédiger aux mêmes leur bilan, parce qu'ils redoutent de fournir des preuves écrites de leurs manœuvres et de leurs mensonges. Sous l'empire de l'ordonnance de 1673, on exigeait, comme le fait la législation anglaise, que le bilan fut affirmé sous serment (Renouard I.: 269. 1. 6.)

² De a fizetés megszüntetése még ily esetben is *haladéktalanul* bejelentendő. Különösen pedig a *mérleg utólagozása* azért engedtetik meg, mert ennek elkészítése, főleg ha a bukott ügyletei terjedelmeseek, több napi munkát vesz igénybe. A *francia* törvény szerint a fizetésszünetet három nap alatt kell bejelenteni. A kereskedelmi könyvek s a mérleg a törvényszék rendelkezésére bocsátandó, illetve bemutatandó a *francia* cst. 439., az *olasz* keresk. törv. 545. cz., a *porosz* cst. 116. §. s az *osztrák* cst. 195. §. szerint is. Míg azonban most érintett törvények a mérleg kellékeit egyenként meghatározzák, a mi törvényünk elégnek tartotta a mérleg szerkesztését illetőleg a keresk. törvényre utalni. A szóban levő törvények ugyanúgy mind a *francia* csődtörvény e részbeni intézkedéseit követik, melynek miután a *Code de commerce* a mérleg miképen való felállítására iránt nem intézkedik, ennek kellékeit külön kellett meghatározni. Nálunk azonban, tekintettel a keresk. törvény e részbeni intézkedéseire, melyek a mérleg mikénti felállítását tüzetesen szabályozzák, fölösleges lett volna a csődtörvénybe új vagy ismételt intézkedéseket fölvenni. Elégnek látszott csupán azon momentumokat kijelölni, melyeket a keresk. törvény a mérlegnél nem követel. Ilyenek a *hitelezők nevei és lakhelyei*, továbbá azon *rokonsági és sógorsági* viszony, melyben ezek a közdóshoz állanak; továbbá ajánlkozás a mérleg *meghíttetésére*, mely alól a kereskedőt sem lehet fölmenteni. (Minist. ind. 112. *Apáthy*: 288.)

³ Keresk. törv. 80., 90. §§.

⁴ Utóbbiakra nézve is tehát nemcsak jog, de kötelesség is, hogy elhárítsák azon károkat, melyek a hitelezőket a csődnytás halogatása miatt érthetnek.

⁵ Kereskedelmi törv. 38. §. Mert ez nem a *kereskedelmi üzlet folytatására* czéloz.

⁶ U. o. 125. §. A kültag nem egész vagyonával, csupán betéte erejéig felelős. A *felszámoló*k azért vannak csődmondásra kötelezve, mert a társaság feloszlása után ők képviselik a társaságot. (U. o. 112., 244. §§.)

⁷ A többi tagok meghallgatása nélkül legfőlebb akkor lehetne a csődöt elrendelni, ha a fizetésszünet már köztudomású lett.

Mivel azonban hivatalból nem lehet helye csődnyitásnak : ebből következik, hogy csődöt kérelem, illetve az érdekeltek föllépése nélkül még az esetben sem lehet megnyitni, ha a bíróság a fizetések megszüntetéséről tudomást szerez.¹ A törvény a közönséges csődre vonatkozó szabályoktól annyiban tér el, hogy az *ott* megállapított föltételeket² a kereskedelmi csődnél nem követeli. Hanem azokra való tekintet nélkül is helyt ad a csődnyitásnak, ha ezt *valamelyik* hitelező³ a fizetések megszüntetésének *igazolása mellett*⁴ kellően kimutatott követelés alapján kérelmezi. Hogy a bíróság a fizetések megszüntetéséről mi módon szerezhet magának meggyőződést, azt még általában sem lehetne meghatározni. Mert az esetek oly különféleek lehetnek, hogy a legáltalánosabb határozat sem felelne meg a szükséges szabotosságnak.⁵

A követelésnek a kereskedelmi csődben sem kell lejártnak, vagy föltétlennek lenni.⁶

249. §.

A közkereseti és a betéti társaság ellen elrendelt csőd esetében a társasági tagok, illetőleg beltágok ellen a csőd csak akkor rendelhető el, ha ez kéri és a csődnyitás esetei fennforognak.

250. §.

Ha nem a kereskedelmi társaság mint ilyen, hanem annak valamelyik tagja ellen nyitattik csőd, a társaság a közadós vagyoni felelősségét, a kereskedelmi törvény értelmében végkiegyenlítés útján megállapítani s azt tekintettel az 51. §-ra, a tömeggondnoknak kiadni tartozik.

251. §.

Ha a társasági csőd mellett az egyes tagok ellen is csőd nyitattik, a csőd alá jutott társaság hitelezői követeléseiket az egyes tagok csődtömegei ellen is teljes összegben érvényesíthetik s a mennyiben követeléseik a társasági csődben valódiaknak elismertettek, azok az egyes tagok csődjében többé meg nem támadhatók. A társasági hitelezők azonban az egyes tagok csődtömegéből kielégítésre csak annyiban tarthatnak igényt, a mennyiben a társasági vagyonból teljes kielégítést nem nyertek.

¹ Hasonlóan az *osztrák* est. 198. §., *német* est. 95. §. Ellenben a *francia* est. 440., az *olasz* keresk. törv. 547. cz. és a *porosz* est. 118. §. a fizetések megszüntetése esetén a csődöt hivatalból megnyitvatni engedi.

² Est. 82–85. §§. Azonban a közönséges csőd megnyitásának eseteiben annál inkább lehet csődöt nyitni kereskedő ellen is.

³ Ebből következik, hogy a több hitelező léte a 298. §. esetében is igazolandó, épúgy mint a 87. §-nál. A *francia* gyakorlat a fizetésszünet esetén nem követeli a hitelezők többségének igazolását. (*Renouard* I.: 276. l. 9.)

⁴ Ha az adós meghallgatása nélkül kéri a csőd elrendelése : az igazolás okirattal eszközözendő.

⁵ Ugyanazért a bíróság minden egyes esetben saját belátása szerint határozandó a felett, hogy forognak-e fenn oly körülmények, melyekből a fizetések megszüntetését jogosan lehet következtetni. (Minist. ind. 113. §.)

⁶ Est. 68., 179. §§. Tehát a bukottnak váltóbeli visszkéret alatt álló utódai is és pedig a váltó lejáratá előtt kérhetnek csődöt. De *betéti* társaságnál ez ellen a kültag nem kérhet csődöt, mert ő betéte erejéig nem a társaságnak, hanem a beltágoknak hitelezője. Kivevén, ha önállóan magának a társaságnak hitelezett. (Csődtörvény 244., 246., 248. §§.)

Ellenben az egyes társasági tagok magánhitelezői a társaság csődtömege ellen, mint hitelezők föl nem léphetnek.

Ha a társaság ellen csőd nyitattik, ez nem vonja maga után azt, hogy egyuttal szükségképen és *hivatalból* az egyes társasági tagok *magánvagyonára* is elrendeltessek a csőd.¹ Ebből az következnek, hogy a csődök minden ok nélkül szaporodnának; mert hivatalból annyi csődöt kellene nyitni, a hány tagja van a társaságnak és csőd alá oly személyek is juthatnának, kik kötelezettségüknek mindenben megfelelni képesek.² A társaság fizetőképтелensége az egyes tagok fizetőképтелenséget még nem bizonyítja. Utóbbiak közül mindegyik annyi magánvagyonnal bírhat, mennyiből az összes társasági adósság törlesztethetik. Ily esetben pedig az egyes tag magánvagyonára is megnyitni a csődöt, nemcsak határozott helytelenség volna, hanem igazságtalanság is.³

A társasági tagok egyetemlegessége csak azt hozza magával, hogy ezek a társaság kötelezettségeiért személyesen is felelősek; de e felelősség nem követeli azt, hogy a tagok, illetőleg a beltágok magánvagyonára is csőd nyitassék.⁴

¹ Eként intézkedik a *német* est. 198. §., a *bajor* prt. 1176. §., valamint a legújabb 1867 júl. 24-i *francia* törvény. Ellenben a régebbi *francia* jog, a *porosz* csőd. 287. §., az *osztrák* est. 199. §., valamint az *amerikai* törvény 36. §. szerint is *egyidejűleg és hivatalból* megnyitandó a csőd az egyes beltágok *privát* vagyonára is. Középutat követ a *württembergi* törvény, mely szerint magánvagyon fölött a csőd csak akkor rendeldendő el, ha a társasági tag is fizetőképтелен, vagyis ha ennek magánvagyonra sem elég a társasági és egyéni adósságok kielégítésére. A *porosz* és *osztrák* csőd-törvény szerkesztői azon nézetből indultak ki, hogy egyrésztől a társasági vagyonnak *egységes* egésznek kell képezni, és hogy másrésztől a társaság beltágjai a társasági kötelezettségeikért *személyesen és egyetemleg* felelősek. Szerintük e kettős körülmény nemcsak azt követeli, hogy a társasági vagyonra külön csőd nyitassék, hanem azt is, hogy a beltágok magánvagyonára egyidejűleg szintén csőd rendeltessek; mert csak ekként világ lehetne, hogy a társaság hitelezői követeléseiket az egyes tagok csődtömegei ellen is teljes mértékben érvényesíthessék. Ellenkező esetben veszély torog fenn úgy magára a társaságra és annak hitelére, mint esetleg a csődhitelezők érdekeire nézve is. Mert ha a társaság ellen a csőd megnyitattik, de a beltág magánvagyonára az el nem rendeltetik, ennek az lesz a következménye, hogy a beltág magánhitelezői, úgy a jó-, mint a rosszleltűek, rögtön megrohanják magánvagyonát és a társaság hitelezői akkor hiába keresik aztán azon vagyonát, melyet a beltág magánhitelezői időközben lefoglaltak. Az ilyen igazságtalanságnak nem szabad tért nyitni akkor, mikor a törvény világosan mondja, hogy a beltágok összes vagyonukkal felelősek és midőn a társaság ezen föltét alatt kapta a vagyonát. Ha egyuttal a beltágok magánvagyonára ellen is csőd nyitattik, ez nem jár igazságtalansággal. Mert ha a társaság, melyért felelősséget vállaltak, csődbe kerül, önmaguktól ezt a tagok az által háríthatják el, hogy kifizessék a csődnémitás előtt, illetve elég födözetet nyújtanak, — érdeklükben állván, hogy a társaság fennálljon. (*Eggenberger*: Est. országgy. tárgy. LXXXVIII.)

² Hogy ez nagyon könnyen megtörténhetnék, kitűnik a keresk. törv. 93. §-ából, mely szerint a társaságot illető kézbesítések érvényességére elegendő, ha azok a képviselőre jogosított valamelyik tag kezeihez történnek. Tehát egyetlen tag lenne megidezve akkor, midőn az a kérdés döntendő el, hogy van-e közkereseti társaság ellen csőd. (*Eggenberger*: XCI.) A csődnémitási tárgyalás során a társaságot a képviselőre jogosított tagok közül bármelyik képviseli. Ettől eltérő rendelkezés nincs a csődtörvényben.

³ Az igaz, hogy a hivatalból való csődnémitás erős nyomást gyakorol minden beltágra, mert ösztönzi arra, hogy a társaság tartozásait magánvagyonából födözze. De e nyomás jogosulatlan, mert a keresk. törv. 97. §-a szerint a társaság csődjé esetén a beltág felelőssége meggyengül és csak azon részre szorítkozik, mely a társaság tömegéből ki nem került. (*Német*: est. ind. 450. *Krdlik*: 331.)

⁴ Mert a ki kész és képes fizetni, az *aere alieno* oberatúnak nem tekinthető.

Ehez járul még, hogy a törvény kérdéses intézkedése a kereskedelmi törvény álláspontjával sem volna megegyeztetendő; mert a kereskedelmi törvény a társasági hitelezők jogait csőd esetében a társasági tagok magánvagyonára is kiterjeszti ugyan, de a társaság ellen elrendelt csődnek a tagok magánvagyonára egyébként befolyást nem tulajdonít.¹

A közkereseti és betéti társaságoknál nemcsak az egyes tagok vagyonbetételei, hanem azok személyes tulajdonságai és képességei is befolyással vannak a társasági szerződés keletkezésére. Ez okból a kereskedelmi törvény szerint a társaság feloszlik, ha annak valamelyik tagja csőd alá kerül. A társaság felosztása esetében felszámolásnak van helye, tehát minden egyes tag vagyoniilletősége megállapíttatik s a társasági tartozások kiegyenlítése után kiadatik. Ezen intézkedések figyelembe vételével állapítottatott meg, hogy a társaság, ha valamelyik beltárgya ellen csőd nyitattik, ennek illetőségét végkiegyenlítés útján meghatározza s a tömeggondnoknak kiszolgáltatja a nélkül, hogy a csődperte beavatkozni tartoznék.²

Végre a kereskedelmi törvény rendeletének megfelelőleg állapítja meg a csődtörvény a társasági hitelezők jogait azon esetre, ha a társasági csőd mellett az egyes tagok magánvagyonára is csőd nyitattik;³ feljogosítván ezeket arra, hogy követeléseiket, melyek az egyes tagokat személyesen és egyetemlegesen terhelik, ez utóbbiak csődtömegei ellen is érvényesíthessék.⁴

Hogy az egyes tagok magánhitelezői a társaság csődtömege ellen

¹ Orsz. jogügyi bizotts. jelent. A kereskedelmi törvény értelmében közkereseti társaság alakíthatatik. Két-három, 10, 25, ember is alakíthat közkereseti társaságot. Most a közkereseti társaság képviselőket, üzletvezetőket nevez ki a kereskedelmi törvény értelmében. Ezek a közkereseti társaság oly tagjai, kik a társaság telephelyén vannak; ezek vezetik a társaság üzletét. Az üzlet talán rosszul megy. Egy nap a társaság üzletvezetője, — talán malitiából a többi tagok iránt — azt jelenti ki egy váltóóvásra; a a társaság fizetéseit beszüntette. Ennek az óvásnak az ellennézet szerint az lenne a következménye, hogy a hitelező azonnal elmegy a kereskedelmi törvényszékhez s a törvényszék nem csak a társaság, mint ilyen ellen, hanem az ország különböző vidékein távol lakó összes tagjai ellen a nélkül, hogy az illetők csak sejtjenék is, hogy a fizetés beszünttetett, a csődöt kimondja, és ők bár 100,000 frt van privat kaszsjájokban, más nap arra ébrednek, hogy csőd alatt állanak. A keresk. törvény világosan megkülönbözteti a társaság mint ilyen elleni csődöt s világosan megkülönbözteti az egyes tagok elleni csődöt. A kereskedelmi törvénynek 98. §-a így szól: A közkereseti társaság feloszlik: 1. ha a társaság csőd alá kerül. Ugy ezen, mint több más szakaszban, világosan kifejeztetik, hogy a közkereseti társaság mint ilyen, *önálló jogi személy* és az egyes társasági tagok különálló személyek. (Eggenberger LXXXVIII.)

² Minist. ind. 114. l. A végkiegyenlítés végrehajtásánál a tömeggondnok, mint a kilépett tag képviselője, nem követelhet azonnal készpénzben való kielégítést; köteles a benmaradt tagok intézkedéseiben megnyugodni. (Keresk. törv. 105., 107. §§.) Az 51. §-ra utalás azt jelenti, hogy a visszamaradt tagok a bukott ellenében a társasági viszonyból fölmerült követeléseikre nézve előlegesen és egészen elégíthetik ki magukat a végkiegyenlítési összegből.

³ A törvény itt a beltárgokról szól. A *kültag* csődjében a társaság hitelezői nem jelentkezhetnek. A kültag a társaság tartozásaiért csak betéte erejéig felel. (Keresk. törv. 139. §.)

⁴ Mintán a kereskedelmi törvény 97. §. szerint a társaság hitelezői csőd esetében az egyes tagok magánvagyonából csak annyiban igényelhetnek kielégítést, a mennyiben a társasági vagyonból teljesen kielégítve nem lettek, — igen természetes, hogy ezen intézkedéshez képest kellett a társasági hitelezők jogviszonyait rendezni. (Keresk. törv. 97. §. Minist. ind. 114. l.)

mint hitelezők fel nem léphetnek, oly természetes, miszerint e tekintetben minden indokolás feleslegesnek tekinthető. Valamint az is, hogy társasági tag csődjénél magánhitelezők sem elsőbbségi, sem elkülönítési joggal nem birnak a társasági hitelezők fölött. A törvény nem tesz közöttük különbséget.¹

A kielégítés, illetve biztosítás mind a társaságnak, mind a tagnak tömegéből csak a csődeljárás szabályai szerint történik. Csak a *követelés megállapításánál* tétetik kivétel, a mennyiben a társasági csődben való megállapítás kihat a tagnak csődjére is. Egyebekben azonban megmaradt az *általános* csődeljárás.²

252. §.

A hirdetménynek, melylyel a kereskedelmi csőd közhirre tétetik, a 89. §-ban kijelölt adatokon kívül a közadás czégét-és telep-, illetőleg székhelyét is magában kell foglalni.

253. §.

Közkereseti és betéti társaságoknál a hirdetmények, a társaság czégén és székhelyén kívül a tagok, illetőleg heltagok nevét, polgári állását és lakhelyét is magában kell foglalni. Ha a csőd az egyes tagok ellen is elrendeltetik, a hirdetményben világosan ki-
teendő, hogy a tárgyalások mindegyik csőd fölött külön vezet-
tetnek.

254. §.

Azon alkalommal, midőn a zár foganatossittatik, a csődbiztos a kereskedelmi könyveket átvenni, az azokban netán észlelt szabálytalanságokat a leltárban kitüntetni, s a könyveket a tömeggondnoknak átadni tartozik.

Megkivánja a törvény, hogy a kereskedelmi csődnél a hirdetmény a kereskedő czégét és telephelyét is magában foglalja. A czég s a telephely kitüntetése azért szükséges, mert a kereskedőre nézve tulajdonképen a czéget kell a valódi névnek tekinteni; a kereskedő ez alatt folytatja üzletét, ezt használja aláírása gyanánt; a telephely pedig a törvénykezési rendtartás szerint kereskedőknél az illetőséget állapítja meg a csődügyekben, tehát már e szempontból is fontossággal bír.³

¹ Die Solidarhaft der Gesellschafter würde ihre Bedeutung wesentlich einbüßen und der Kredit der Gesellschaft erheblich leiden, wenn die Gesellschaftsgläubiger genöthigt werden mit der Liquidation des Ausfalles hinter die Privatgläubiger zu rücken. Ein Vorzug dieser hat keinen inneren Grund; wie deren Forderungen, so sind auch die Ausfälle jener gegenüber dem Gesellschafter und dessen Privatvermögen Konkursforderungen. (Német: est. ind. 451.)

² Ennélfogva a hitelező mindkét tömegből csak *aránylag* kap kielégítést (Králik: 333.)

³ A porosz cstörvény, mely szabálynak a kereskedelmi csődöt tekinti, magától érthetőleg nem tartalmaz külön intézkedéseket a keresk. csőd kihirdetésére nézve, mert a 123. §-ban foglalt nagyon is rövid határozatok — azon egyedüli kivétellel, hogy a *hirdetmény a helybeli tőzsdén is kifüggesztendő* — a csőd mindkét nemére egyiránt nyerhetnek alkalmazást. Ellenben az *osztrák* csődtörvény, mely a kereskedőkre nézve kivételes intézkedéseket állít föl, a csődhirdetmény tartalmát és mikénti közzétételét

A második szakaszban foglalt intézkedések a kereskedelmi törvény rendelkezéseinek is megfelelőnek. Ehhez képest meg kellett kívánni, hogy a társaság ellen nyitott csőd esetében a hirdetmény ne csak a társaság czéget, hanem a beltágok nevét, polgári állását és lakhelyét is tartalmazza; mert a társaság hitelezőinek jogukban áll a társaság vagyonából ki nem került követeléseiket az egyetemlegesen és személyesen felelős tagok magánvagyonára ellen is érvényesíteni; sőt jogukban áll ezek ellen csődöt is kérni.¹

Mindezen intézkedések kiegészítésül meg kellett állapítani azon eljárást, melyet a bírói kiküldöttnek a könyvek átvétele alkalmával követni kell és mely lényegileg másban, mint a könyvek lezárásában nem állhat.²

III. FEJEZET.

A MÉRLEG MEGÁLLAPÍTÁSA.

255. §.

Ha a közadós a mérleget bemutatta, a tömeggondnoknak áll kötelességében a bemutatott mérleget, szükséghez képest szakértők alkalmazásával, megvizsgálni és megállapítani.

Ellenben, ha a közadós a mérleget be nem mutatta, azt a tömeggondnok elkészíteni, vagy a szükséghez képest szakértők által elkészíttetni tartozik.

A tömeggondnok mindegyik esetben lehetőleg a közadós közreműködésével jár el. (101. §.)

A megállapított mérleg, mely a csődiratok közé helyeztetik, az érdeklettek által megtekinthető s másolatban kivehető.

256. §.

A főszámolási tárgyalás megtartása után, a tömeggondnok a mérleget a választmánylyal egyetértőleg kiegészíti s azt megvizsgálás, esetleg szakértők által megvizsgáltatás végett a csődbiztosnak bemutatja.

is külön szabályozza (202—204. §§.) A mi törvényünk, megfelelőleg az általa elfogadott rendszernek, határozottan az osztrák csődtörvény intézkedéseire közeledik, a mennyiben a kereskedelmi csődöt illetőleg, a hirdetmény közzétételére nézve, hasonlólag külön szabályokat állít fel. (*Apáthy*: terv. 293. Minist. ind.)

¹ Midőn azután a hirdetményre nézve második bekezdése szolgál irányadónak. Miután a kereskedelmi törvény a kereskedő és a kereskedelmi társaság vagy ennek egyes tagjai ellen elrendelt csődnek, a kereskedelmi jegyzékben kitüntése iránt kimerítőleg intézkedik, — elégnék látszott e tekintetben a kereskedelmi törvény megfelelő intézkedéseire utalni. Az *osztrák* csődtörvény rokon intézkedéseitől annyiban van eltérés, a mennyiben a társaság ellen történt csődnitítás a mi törvényünk szerint az egyes tagok magánvagyonára a csődöt nem vonja maga után, tehát az egyes tagok ellen nyitott csőd mikénti kihirdetéséről csak az esetre kellett intézkedni, ha ezek ellen külön csőd rendeltetik.

² Hogy a lezárás alatt nem könyvviteli lezárás értetik, az a dolog természetéből következik. Czélyszerű lenne a csődhirdetményt a *tőzsdén* is kifüggeszteni. Mert ott, hol tőzsde van, a kereskedők a történt csődnitításról előbb értesülnek a tőzsdén, mint a bíróságnál.

A törvény a mérleg felállítását úgy tekinti, mint a kereskedelmi csőd egyik kiegészítő részét, s ez okból annak módozatait részletesen megállapítja.¹

E szerint a tömeggondnok a mérleg megállapításánál nemcsak a közadóst lehetőleg meghallgatni, hanem minden esetben a választmányal egyetértőleg köteles eljárni, mert a mérleg kiváló fontossággal bír. Kereskedőknél ugyanis a mérleg adhat csak kellő tájékozást a cselekvő és szenvedő állapot iránt, s azt rendes üzletkezelés mellett a leltár által pótolni nem lehetne.²

Mután csőd esetében a mérlegnek a tömeg állására nézve kell irányadóul szolgálni: az a felszámolási határnap megtartásával változásokat szenvedhet; a mennyiben a nemjelentkezett hitelezők a tömegre nézve ilyeneknek, legalább az utólagos jelentkezésig, nem tekinthetők. Igen természetes tehát, hogy ha a mérleg végleges megállapításáról szó lehet, az csakis a felszámolási határnap eltelte után történhetik; de ugyanekkor annak az érintett okokból meg is kell történnie, különben az a tömeg állására nézve irányadóul nem szolgálhat. E végből tétetik a tömeggondnoknak kötelességévé, hogy ez a felszámolási határnap megtartása után, a mérleget a választmányal egyetértőleg kiegészítse s megvizsgálás végett a csődbiztosnak bemutassa.³

IV. FEJEZET.

ELTÉRŐ INTÉZKEDÉSEK A SZÖVETKEZETEKET ILLETOLE.

257. §.

Ha a csődeljárás már annyira haladt, hogy a végfeloszlási terv elkészíthető (196. §.), a szövetkezet képviselőse (243. §.) ki-

¹ Elfogadván e részben az *osztrák* csődtörvény 205. és 206. §§-aiban foglalt intézkedéseket, melyek szemben a többi európai törvények határozataival már teljességük-nél fogva is elsőséget érdemelnek.

² A mérleg megállapítása a hitelezők tájékoztatása végett veendő foganaiba, kiknek érdekében áll a saját és hitelezőitársaik követelése iránt a bukott följegyzéseit megismerni. Célyszerű ennél fogva a hitelezőket egyenként felsorolni. A gondnok is hasznát veheti a bizonyítás terén, a ki különben megteheti mindazon kimutatásokat, utánjárásokat, levelezéseket, melyek a mérleg hűségét lehetővé teszik. Kihallgathatja a bukott nejét, segédjeit. A meghalt bukott helyett az *örökösök* vehetnek részt a mérleg megállapításában. (*Králik* : 335).

³ A *francia* cst. 476. cz. és ennek szószzerinti fordítása az *olasz* keresk. törvény 584. czikke a mérleg felállítását, ha a közadós ilyent be nem mutatott, a *syndicusok*-nak (tömeggondnok) teszi kötelességévé, kik e működésnél a közadós könyveit, papírjait és jegyzeteit kötelesek alapul venni. Ha ellenben a közadós a mérleget bemutatja, a *syndicusok* teendője egyedül a szükséges kiegészítésre, illetőleg rectifikálásra szorítkozik, a megállapított mérleg a bíróságnál helyezettvén el. A *porosz* csődtörvény 175. §-a, a *francia* és *olasz* törvény intézkedéseit azzal egészíti ki, hogy a lehetőséghez képest a közadós közreműködését is megkívánja s a megállapított mérleget a csődbiztosnak rendeli átadatni, ki azt a leltárral együtt a bíróságnak bemutatja, hol a mérleg minden érdekelt által megtekinthető. Az *osztrák* cst. 205., 206. §§. annyiban térnek el a *porosz* csődtörvény intézkedéseitől, hogy a közadós közreműködésén kívül minden esetben a választmány hozzájárulását is megkívánják s ezen fölül a mérlegnek a felszámolási határnap utáni kiegészítését is a tömeggondnok kötelességévé teszik. (*Apáthy* : terv. 294.)

mutatást tartozik készíteni arról, hogy az egyes szövetkezeti tagok az alapszabályokban megállapított felelősséghez képest, mennyivel tartoznak a társasági adósságok fedezéséhez járulni.

— A mennyiben a szövetkezeti tagok a kivetett járulékok megfizetését megtagadják, a képviselőség a járulékkimutatás két példányát az alapszabályokkal, továbbá a társasági hitelezők és a kötelezett szövetkezeti tagok névjegyzékével együtt, jóváhagyás végett a csődbírósnak bemutatni tartozik.

A szövetkezet oly kereskedelmi társaság, mely az *egyéni munka*, a *parányi erők* és *tőkék* egyesítése által kívánja lehetővé tenni egyeseknek, hogy az ipar és kereskedelem jelen kifejtett állapotában a nagy ipari vállalatokkal sikeresen versenyezhesse nek.

A szövetkezet kétféle: korlátlan és korlátolt. Mindkettő csak *csőd* esetén teszi felelőssé az egyes tagokat a társasági adósságokért — a mennyiben a korlátolt felelősséggel alakult szövetkezetek tagjai csak lekötött üzletrészeik erejéig szavatolnak.²

Az eljárás tehát csőd esetében a szövetkezetek mindkét neménél egyenlő s a különbség mindössze a felelősség mértékében mutatkozik. Mert míg a korlátlan szövetkezeteknél a tagok a társasági vagyon által nem fődőzött adósságok miatt egész vagyonuk erejéig megtámadhatók: addig a korlátolt szövetkezet tagjai a hitelezők által, az érintett föltétel mellett csak lekötött és hátralevő üzletrészeik erejéig vehetők igénybe.³

¹ Minist. ind. 131. — ² Szövetkezeteknél a keresk. törvény szerint az alapszabályokban meg kell állapítani, hogy a tagok a társaság kötelezettségeiért korlátlan vagy korlátolt felelősséggel tartoznak-e és ha ez utóbbi esetben a felelősség a törvényben meghatározott mértéket túl terjesztetik, ezen felelősség terjedelmét. (225. §.) A korlátlan felelősséggel alakult szövetkezetek tagjai a társaság kötelezettségeiért, a mennyiben azok a társaság vagyonából ki nem elégíthetők, egyetemlegesen egész vagyonukkal felelnek. A korlátolt felelősséggel alakult szövetkezetek tagjai, a mennyiben a társasági alapszabályok másként nem intézkednek, csak lekötött üzletrészüik erejéig köteleztek. (23. §.) A társaság hitelezői követeléseiket az egyes tagok ellen csak a társaság vagyonára nyitott csőd befejezése után és csak annyiban érvényesíthetik, a mennyiben ezen követelések a csődnél felszámítva, illetőleg megítélve lettek. Ily követelések az egyes társasági tagtól újabb törvényes eljárás nélkül végrehajtás útján hajthatók be. (232. §.)

³ Franciaországban a szövetkezetek (Sociétés cooperatives) az 1867. júl. 26-án kelt törvény által (loi sur les sociétés) nyertek szabályozást. E törvény megengedi minden társaságnak, legyen az akár közkereseti, akár betéti, akár végre részvénytársaság, hogy változó tőkével — a capital variable — alakulhasson, ha magát a törvény bizonyos föltételeinek aláveti. A változó tőkével alakult társaságok sajátosága abban áll, hogy azok *alaptőkéje* a tagok újabb befizetései, vagy új tagok belépése által *főmelhető*, vagy a tagok betételeinek részben, vagy teljes visszafizetése által *leszállítható*; miért is a tagok be-, vagy kilépése a társaság *fennállására* lefolyással nincsen. Azon föltételek közé, melyekhez az ily egyesületek keletkezése kötvén van, tartozik: 1. hogy a tőke *maximuma* törvényileg van megállapítva olyképen, hogy az a társaság keletkezésekor 200,000 francot meg nem haladhat és minden következő évben legfőlebb ugyanannyival szaporítható; 2. hogy az egyes tagok járuléka 50 francnál kevesebbet nem tehetnek; 3. hogy bemutatásra szülő részvényeket ki nem állíthatnak; 4. hogy a társasági tőke visszafizetése által egy bizonyos minimumon alól le nem szállítható. — A *porosz* törvény, mely 1869 ápril 27-én hirdettetett ki, a társasági tagoknak úgy egymás közötti, mint harmadik személyek elleni jogviszonyaikra nézve a kereskedelmi törvény intézkedéseit vette alapul. Kiemelendő: hogy csak korlátlan felelősséggel alakult szövetkezeteket ismer; hogy *csőd esetében* a szövetkezeteket a kényszerigezés megkötésétől eltiltja, hogy a szövetkezet csődjéről s különösen arról, hogy az egyes tagok járuléka miként hajtassanak be, *nem intézkedik*; hogy a csőd megszüntetése esetére a szövetkezeti hitelezőknek megengedi, miszerint ezek a csőd folyamában bejelentett és megál-

258. §.

A csődbíróság, mielőtt a járulékkimutatás fölött határozna, az észrevételek megtételére hatánapot tűz ki, s arra a szervezetkezesi tagokat az alapszabályokban meghatározott módon azon kijelentéssel idézi meg, hogy szabadságukban áll a járulékkimutatást akár a csődbiztosnál, akár a képviselősnél megtekinteni. E végből a járulékkimutatás egyik példánya a csődbiztosnak, a másik pedig a képviselősnék adandó ki.

A képviselőség a tárgyalásra külön megidézendő: a meg nem jelent szervezetkezesi tagok részére gondnok nevezendő ki.

259. §.

A tárgyalást a csődbiztos vezeti, kinek lehetőleg oda kell hatni, hogy az érdekeltek közt egyetértést létesítsen. Ha ez nem sikerül, az észrevételeket jegyzőkönyvbe vezetetti, az azok alapos megbirálására szolgáló ténykérdéseket tisztába hozza s a jegyzőkönyvet az érdekeltek által aláíratja, vagy az aláírás megtagadását

lapított követeléseket az egyetemlegesen kötelezett szervezetkezesi tagok ellen érvényesíthessék. — A porosz törvény mellett még két német particuláris törvényt kell kiemelni: az 1868 június 15-én kelt *sász* törvényt (Gesetze die juristischen Personen betreffend) és az 1869. ápril 29-én kelt *bajor* törvényt (Gesetz über die privatrechtliche Stellung der Erwerbs- und Wirtschaftsgesellschaften), melyek az alább érintendő német szövetségi, illetőleg német birodalmi törvény mellett is érvényben maradtak. A szóban levő két törvény lényegesen különbözik egymástól. A *sász* törvény szerint ugyanis, mely korlátlan és korlátozott felelősséggel alakult szervezetkezeseket ismer, a tagok felelősségét harmadik személy irányában a *társasági szerződés* állapítja meg. Mert a törvény erejénél fogva a tagok a szervezetket mindkét neménél csak a *társaság irányában* felelősek; s a szervezetkezesek két neme a *sász* törvény szerint csak abban különbözik egymástól, hogy míg a *korlátozott* felelősségű szervezetkezeseknél az egyes tagok kötelezettségmértéke a szerződésben *előre* meghatározhatók, a *korlátlan* felelősségűeknél az egyes tagok kötelezettségi mértéke a szükséghez képest *utólagosan* állapíttatik meg. De nincs kizárva, hogy az egyes tagok a szervezetket irányában elvállalt felelősség mellett a *társasági hitelezők* követeléseire is felelősséget vállaljanak. — A *bajor* törvény a szervezetkezesi egyesülésnek hasonlólag két formáját ismeri ugyan (korlátlan, vagyis *bejegyzett* szervezetkezesek és korlátozott felelősséggel alakult *társaságok*), azonban a felelősség megállapítására nézve a *sász* törvénytől lényegesen eltér. A bejegyzett, vagy korlátlan szervezetkezeseknél ugyanis a *társasági kötelezettségeikért* a tagok nemcsak a szervezetkezesi vagyonnal, hanem magánvagyonukkal is személyesen, egyetemlegesen és korlátlanul, de csak in subsidium felelnek; ellenben a *társaságok*nál az egyes tagok ép úgy, mint a részvényesek, csak a *társasági vagyonnal* felelnek. A *bajor* törvény ez utóbbi intézménye tehát a maga nemében egyedül áll s az a korlátozott felelősséggel alakult szervezetkezesek ismert nemei közül egyikhez sem hasonlít. — Az 1848 jun. 4-én kelt német szövetségi, 1881 január 1. óta pedig német birodalmi törvény, mely Schultze-Delitzsch indítványára keletkezett, mindössze a *porosz* törvény módosításának tekinthető s utóbbiból főleg abban különbözik, hogy a szervezetkezesi csőd esetére az *egyes tagok járulékaiknak* mikénti kivetését és behajtását részletesen szabályozza. — Az 1873 ápr. 1-én kelt *osztrák* törvény (Gesetz über Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaften) különbséget tesz a *korlátlan* és a *korlátozott* felelősséggel alakult szervezetkezesek közt. Az elsőknél a tagok a *társasági kötelezettségeikért* egyetemlegesen egész vagyonukkal felelősek, a mennyiben azok felszámolás, vagy csőd esetében a *társasági vagyonból* ki nem kerülnek. Ellenben az utóbbiaknál az egyes tagok felszámolás és csőd esetében a *társasági vagyon által* nem fedezett kötelezettségeikért nemcsak kikötött járulékaikkal, hanem ezen fölül *külön összeggel* is felelősek; a szervezetkezesek e fajta tehát olyannak tekinthető, mely az idézett törvényekben megállapított formák egyikéhez sem hasonlít. A járulékoknak *csőd* esetében való kivetése és behajtása iránt az *osztrák* csődtörvény hasonlólag kimerítően intézkedik s ebbeli intézkedéseinek alapját a *német birodalmi törvény* határozatai képezik. (Apáthy: terv. 346.) Előbb mi nálunk a szervezetkezesek iránt minden törvényes intézkedés hiányzott; egyedüli jogforrásnak a *társasági szerződés*, illetve az alapszabályok határozatai tekintettek. *Jelenleg* az 1875: 37. tcz. (kereskedelmi törvény) 223—257. §§. intézkednek róluk.

a jegyzőkönyvben kitünteti. A mennyiben a tárgyalás egy határnapon be nem fejezhető, a csődbiztos annak folytatására újabb határnapot tűz ki, arról a jelenlevőket azonnal szóval értesíti, s ennek megtörténtét a jegyzőkönyvben kitünteti.

A fölvetett jegyzőkönyv a csődbírósághoz haladéktalanul be-terjesztendő, mely a járulékkimutatás fölött végzésileg határoz s határozataról a képviselőiséget kézbesítés, a szövetkezeti tagokat pedig hirdetmény útján értesíti.

Miután a kereskedelmi törvény mint ilyen a dolog természete szerint azon intézkedéseket, melyeknek csőd esetében a szövetkezetekre nézve irányadóul kell szolgálni, keretébe fel nem vehette, azokat itt kellett kiegészíteni.

A törvény szerint a szövetkezetek csődjében, ha az egyezség által be nem fejeztethetik, a csőd megszűnésének azon módja alkalmazandó, mely a tömegnek bizonyos szabályok szerinti felosztásában áll. Míg azonban a közönséges és a kereskedelmi csődnél általában, a végfelosztással a hitelezők kielégítésére szolgáló alap teljesen kimerítetik: a közkereseti és a betéti társaságoknál, nemkülönben a szövetkezeteknél fenmarad még egy *külön alap*, melyre a társasági hitelezők igényt tarthatnak, s mely a társaságok érintett nemeinél a beltágok magánvagyonából, a szövetkezeteknél pedig vagy hasonlólag az egyes tagok magánvagyonából, vagy ezeknek lekötött üzletrészeiből, tehát azon járulékokból áll, melyekkel a szövetkezeti társaságok a társasági hitelezőknek felelősek. A közkereseti és betéti társaságok közt tehát egyrésről, és a szövetkezetek közt másrésről kétségtelen hasonlatosság van. Daczára azonban e hasonlatosságnak, csőd esetében a szövetkezetekre nézve egészen önálló és eltérő intézkedések szükségesek. Ez eltérés, melynek szükségét a szövetkezeti tagok saját-szerű helyzete indokolja, abban áll, hogy míg a közkereseti és a betéti társaságoknál a végfelosztással a csőd befejeztetik s a társasági hitelezők követeléseikkel a beltágok ellen fordulnak: addig a szövetkezeteknél a társasági vagyon végfelosztása mellett, az adósságok az egyes tagokra előbb kivetendők, s csak akkor, ha e kivetés és pedig *kétszer* siker nélkül maradt, lehet fordulni a társaság egyes tagjai ellen. A törvény az érintett kivetést a szövetkezetek mindkét neménél a képviselőiségnek teszi kötelességévé.¹

A járulék-kimutatásra szabály,² hogy annak a csődbíróság által kell jóváhagyatni. E jóváhagyást azonban az érdekeltek meghallgatásának kell megelőzni, kiknek jogukban áll a kimutatás ellen észrevételeket tenni. A bíróság e végre felhívást bocsát ki, melyben a szövetkezeti tagokat észrevételeik beadására szólítja fel s azokat egyuttal a kitűzött tárgyalásra megidézi. A tárgyalást, mint minden más esetben, úgy itt is a csődbiztos vezeti, kinek feladatához tartozik az

¹ Hasonlókép a *német* birod. törv. 52. és az *osztrák* törv. 61. §. Hogy a képviselőiség alatt kit kelljen érteni, az iránt e törvény 243. §-a ad felvilágosítást. (Minist. ind. 132.)

² Mint a *német* törvény 52., 53. és az *osztrák* törvény 64—92. §§-ban.

érdekelték közt lehetőleg egyetértést létesíteni, tehát a járulék-kimutatás barátságos elintézésre törekedni. Csak az esetben, ha a barátságos egyezség nem sikerül, van helye alakszerű tárgyalásnak, melynek eredménye felett a csődbíróság a kimutatás jóváhagyása vagy elvetése mellett határoz.¹

260. §.

Ha a szövetkezeti tagok, a járulékkimutatás tekintetében hozott határozat jogerőre emelkedésétől számítandó tizenöt nap alatt kötelességeiknek eleget nem tesznek, a képviselőség a kivetett járulékokat az egyes szövetkezeti tagoktól végrehajtás útján behajtani tartozik.

A végrehajtás a csődbíróságnál kérendő, mely azt a polgári eljárás szabályai szerint foganatosíttatja.

A csődbíróság a képviselőséget e határozatok meg nem tartása esetében 1000 forintig terjedhető pénzbírsággal sújthatja, esetleg a végrehajtással a tömeggondnokot megbizhatja.

261. §.

A mennyiben a kivetett járulékok az egyes szövetkezeti tagoktól egészen vagy részben be nem hajthatók, a képviselőség a be nem hajtott járulékok tekintetében új kimutatást készít, melynek elintézésére és foganatosítására nézve a megelőző §§. határozatai szolgálnak irányadónak.

További kivetésnek helye nincsen, s a csődhitelezők követeléseiket a szövetkezeti tagok ellen a kereskedelmi törvény 232. §. szerint érvényesíthetik.

A járulék-kimutatást jóváhagyó bírói határozat szükséges szentesítéseként jelentkezik azon rendelkezés, mely a kérdéses határozat végrehajthatóságát mondja ki s a végrehajtás miként teljesítéséről intézkedik. A képviselőségnek tehát kötelességében áll a kivetett járulékok behajtásáról az által gondoskodni, hogy a késedelmes tagok ellen a végrehajtásért folyomodik, s azt a polgári eljárás szabályai szerint foganatosíttatja; ellenkezőleg erre ezer forintig terjedhető pénzbírsággal szorítandó.²

Habár a szövetkezeti tagok kivételes helyzete a járulék-kivetést általában indokolhatja, maga a kivetési mód mégis kell, hogy bizonyos tekintetben korlátozottassék, ha általában a csőd befejezését lehetetlenné tenni s a társasági hitelezőket jogaik érvényesítésében igazolatlanul gátolni nem akarjuk. A törvény a járulék-kivetést, mint a csődhitelezők kielégítésének egyik módját, azért fogadta el, mert e nélkül a korlátlan felelősségű szövetkezetek keletkezése merőben lehetetlenné válnék. Miután ugyanis az egyes szövetkezeti tagok a kiegyenlített társasági adósságokért az egyetemlegesen kötelezett többi tagokat

¹ Minist. ind. 132. Hogy a törvény az 1875: 37. tcz. 225. §. 13. szerint a szövetkezeti tagok megidézésére és a határozat közlésére a *hirdetvényt* jelöli ki, azon körülményben találja indoklását, mely nemcsak a csődtömeg lehető kimelését, hanem a szükségtelen idővesztetetés elkerülését is czélozza. — ² U. o.

csak aránylagosan (pro rata) támadhatnák meg: igen természetes, hogy a kivetés elfogadása nélkül korlátlan szövetkezetekbe csak olyanok lépnének, kiknek nincs mit kockáztatni; ellenben a vagyonsabbak az ily egyesülésekbe való belépéstől méltán vonakodnának. Másrésről pedig a törvény a szövetkezetek *hitelképességét* magarontaná meg, ha a hitelezőket vég nélkül (in infinitum) utalná a kivetésre.¹

Szövetkezetek csődjében kényszeregyezségnek helye nem lehet.²

HARMADIK CZIM.

VEGYES ÉS ÁTMENETI INTÉZKEDÉSEK.

I. FEJEZET.

SOMMÁS ELJÁRÁS.

262. §.

Ha a csődnyitás idejekor vagy a tömeggondnok jelentéséből az tűnik ki, hogy a közadós javai az eljárási költségek fedezésére elegendők ugyan, de nagyobb részben könnyen értékesíthető ingóságokból állanak, és a kétségtelen előjoggal bíró követelések valószínűleg az egész vagyont fölemésztk, a bíróság sommás eljárást rendelhet.

263. §.

A sommás eljárásnál következő eltéréseknek van helye:

1. a hirdetmény egyszeri közzététele elegendő;
2. csupán főszámolási határnap tűzetik ki és a bejelentéseknek a főszámolási határnapig kell megtörténni;
3. a főszámolás megkezdése előtt az egyezés megkísérrendő
4. csődválasztmány nem választatik;
5. a tömeg részletes fölosztása mellőzhető. (178. §.)

264. §.

A tömeggondnok az ügykezelést egyedül vezeti; azon esetekben azonban, melyekben a jelen törvény szerint a csődválasztmány határozata vagy hozzájárulása lenne szükséges, a csődhitelezők határoznak.

¹ Ezért rendeli a 261. §., mely a *másodszori* kivetésről intézkedik, hogy ennek megtörténtével további kivetésnek helye nincs. Ebből azután önként következik, hogy a másodszori kivetés után a csődeljárás befejezendő; hogy továbbá a hitelezők követeléseiknek ki nem elégített részét a *kereskedelmi* törvény értelmében az egyes tagok ellen érvényesíthetik. (Min. ind. 132.) A keresk. törv. 232. §. szerint a társaság hitelezői követeléseiket az egyes tagok ellen csak a társaság vagyonára nyitott csőd befejezése után és csak annyiban érvényesíthetik, a mennyiben ezen követelések a csőduél felszámítva, illetőleg megítélve lettek. Ily követelések az egyes társasági tagtól újabb törvényes eljárás nélkül végrehajtás útján hajthatók be.

² Cst. 199. §. Ámbár az itt is megengedhető lett volna. Mert a szövetkezeteknek ép úgy, mint a részvénytársaságoknál az egyes tagokat illető jogokat, azok összesége, a közgyűlés gyakorolja (cst. 202. §.) és mert a szövetkezetek tagjai is felelősek magán

Az olcsóság és gyorsaság elvének, mely a jelen törvény több intézkedésénél ismételtelen hangsúlyoztatott, semmikép sem felelne meg a csődeljárás egész apparatusát oly esetekre is kiterjeszteni, midőn a tömeg a felmerülhető költségekkel arányban nem áll; vagy midőn a követelések minősége azon alakszerűségeket, melyek különben szükségeseknek és czélszerűeknek mutatkoznak, feleslegessé teszi. Ezt tartva szem előtt, a törvény bizonyos esetekben sommás, tehát a közönséges csődeljárásnál rövidebbet állapít meg. Ily esetnek tekintetik, ha a tömeg elegendő ugyan az eljárási költségek fődözésére, de nagyobb részben könnyen értékesíthető ingóságokból áll, vagy ha a kétségtelen előjoggal bíró követelések, minden valószínűség szerint a közadós egész vagyonát felemésztik.¹

Tekintve azonban, hogy e kivételes eljárás a hitelezők jogait kétségtelenül megszorítja, szükségesnek látszott megkivánni, hogy a csődbíróság már a csődnívtási végzés hozatala vagy legkésőbb a tömeggondnok jelentése alkalmával határozzon a felett, hogy az eljárásnak melyik neme szerint kívánja a csődből eredő jogviszonyokat rendezni, hogy tehát a csődhitelezők már eleve tudhassák, miszerint követeléseiket a közönséges eljárástól eltérő módon kell érvényesíteniök.²

Miután az eltérések az általános szabálytól, a bíróság önkényére nem bízhatók, szükséges volt mindazon változásokat kijelölni, melyek a sommás eljárásnál előfordulhatnak. Ez által míg egyfelül a szükségtelen költségek megkímélése czéloztatik, más részről magának az eljárásnak teljesleges megrovidítése mozdíttatik elő.

Mivel pedig a tömeggondnok az ügykezeléshez tartozó teendőket rendesen nem mind végezheti el egyedül, sőt több esetben egyenesen a választmány hozzájárulásának kieszközlésére van utasítva, czélszerű volt a sommás eljárásban, melynél csődválasztmány nem rendeltetik, meghatározni, hogy a választmánynak különben szükséges hozzájárulása miként helyettesíttessék. Ez a dolog természete szerint másként

vagyonukkal a társasági adósságokért s a szövetkezeti hitelezőknek a kereskedelmi törvény értelmében hasonlólag jogukban áll követeléseiknek fődözetlen részével a szövetkezeti tagok magánvagyonára ellen fordulni. Igen természetes tehát, hogy a kényszerregezésnek joghatályát szövetkezeteknél is ki lehetett volna terjeszteni az egyes tagok személyes felelősségére. E tekintetben nem képezhet akadályt azon különbség, mely a korlátlan és korlátolt felelősséggel alakult szövetkezetek tagjainak felelősségére nézve létezik. Mert a hitelezők a korlátolt felelősséggel alakult szövetkezetek tagjainak magánvagyonát is megtámadhatják; csak hogy a tagok felelősségének mértékét az *alapszabályok* határozzák meg; míg ellenben a korlátlan felelősséggel alakult szövetkezeteknél ily megszorításnak helye nincs. (*Apáthy*: terv. 332.)

¹ Ez esetekben, miután egyszerűen a meglévő tömeg a rendes eljárás valószínű költségeivel arányban nem állana; másrészt pedig a követelések minősége a formális eljárást nem is követeli: teljesen indokoltnak látszik, a rendes eljárástól eltérőleg oly szabályokat felállítani, melyek a mellett, hogy az illetők érdekeit nem alterálják, az idő- és költségkímélést egyaránt lehetővé teszik. *Minist. ind. 133.*

² U. o. Hasonlóképp intézkedik a *porosz* est. 297—306. §§. és az *osztrák* est. 68. §. A 262. §-ból következik, hogy a csődbíróság sommás eljárást rendszerint a csődnívtási végzésben vagy a tömeggondnok jelentése alapján rendelhet, és hogy erre feljogosított-nak nem tekinthető: ha a sommás eljárás alapját képező körülmények a *már folyamatban lévő* rendes eljárás alatt merülnek föl. Ez esetben a megkezdett eljárás vagy *folytatandó*, vagy esetleg vagyonhiány miatt megszüntetendő. (*Franciaia* csődt. 527., 528. cz., *osztrák* est. 66., 154. §§., *bajor* perr. 1267. cz., *dániai* törv. 97. §., *brémai* est. 235., 247. §§., *német* est. 190. §.)

nem történhetik, mint ha a választmány hatásköre a hitelezők összességére ruháztatik; ha tehát azon ügyletek, melyekhez különben a választmány hozzájárulása lenne szükséges, a csődhitelezők határozatához, illetőleg jóváhagyásához köttetnek. Magától értetvén, hogy a hitelezőknek szabadságukban áll akár esetről esetre határozni, akár pedig a tömeggondnokot, az ügyletek kijelölése mellett egyszer mindenkorra felhatalmazni. És ez a sommás eljárásban annál is inkább megtörténhetik, mert sem a vagyon minősége, sem a követelések természetére a tömeggondnok jogkörének különös korlátozását nem teszi szükségessé.¹

II. FEJEZET.

BÜNTETŐ HATÁROZATOK.

265. §.

Vétséget követ el és három évig terjedhető fogsággal, továbbá 1000 frtig terjedhető pénzbírsággal büntetendő az, a ki azon célból, hogy a közadósnak, vagy magának, vagy másnak előnyt szerezzen, a csődeljárásban koholt követelést jelent be, vagy ilyen követelés bejelentésére más személyt használ fel.

266. §.

Vétséget követ el és két évig terjedhető fogsággal és 500 frtig terjedhető pénzbírsággal büntetendő az, a ki a hitelezők valamelyikének, vagy annak beleegyezésével hozzátartozójának azon célból, hogy szavazatával bizonyos határozat hozatalához hozzájáruljon, pénzt vagy pénzértéket vagy más előnyt ad vagy ígér.

Ugyanazon büntetéssel büntetendő az is, a ki az említett célból adott vagy ígért pénzt, pénzértéket vagy előnyt elfogadja.

Az országgyűlés jogügyi bizottsága e törvényjavaslat tárgyalása alatt azon meggyőződésre jutott, hogy annak intézkedései az óhajtott célra nem vezethetnek a nélkül, hogy bizonyos büntető intézkedésekkel ki ne egészítettessenek. Ez egyebektől eltekintve, már azért is szükségesnek mutatkozott, mert a büntető törvénykönyv csak azon esetekről intézkedik, melyekben a közadósnak a hitelezők megkárosítására irányuló cselekvényei nyilvánulnak; de sem azokra, a kik a csődeljárásban koholt követeléseket jelentenek be; sem azokra, a kik bizonyos kedvezményeket adnak, vagy fogadnak el a végből, hogy valamely határozat hozatalához csalárdul járuljanak, büntetést nem állapít meg. A bizottság tehát szükségesnek tartotta az eljárás harmadik czímét ezen új fejezettel kiegészíteni.²

¹ Minist. ind. 134. I. Előbbi törvényünk szerint is kétféle volt a csődeljárás: *rendes és sommás*. A sommás eljárásnál csak a *leglényegesebb alakszerűségek* alkalmaztattak, a külön periratok mellőztettek. A *valódisági* tárgyalás nem különítettett el az *osztályozásitól*, mindkettő a sommás, illetve a gyakorlat szerint a jegyzőkönyvi eljárás szerint történt. És akkor volt helye, ha a hitelezők összejövetelére kitűzött napon kitűnt, hogy az általuk felszámított követelések összege az ezer forintot meg nem haladta. (1844: VII. tcz. 2. §.)

² Bizotts. jelent. 13. §. Célja: minden kitelhető módon megátolni a bizalom-

Ezen szakaszok jelentékenyen mozdítják elő a felszámolási tárgyalás egyszerűsítését, a bejelentések valóságát és jóhiszeműségét.¹

A vétség tényálladákhöz szükséges, hogy a bejelentő vagy a közadósnak, vagy magának, vagy másnak előnyt szerezni akarjon és hogy a bejelentés már megtörtént legyen.²

Koholt a követelés nem csak akkor, ha jogcíme az, hanem már akkor is, ha a hitelező valódi követelésének természetét megváltoztatja, vagy azt főlebb emeli oly célból, hogy előnyösebb osztályt, illetve nagyobb osztalékot kapjon.³

III. FEJEZET.

ÁTMENETI INTÉZKEDÉSEK.

267. §.

A jelen törvény életbeléptetésével az 1840: XVI. tcz. 9. §., az 1840: XXII. tcz., az 1844: VII. tcz., úgyszint az ezeket kiegészítő vagy módosító későbbi törvények, szabályok és rendeletek hatályon kívül helyeztetnek.

A jelen törvény hatálybalépése előtt, az 1840: XVI. törvény-czikk 9. §. és a kereskedelmi törvény 552. §. alapján szerzett jogok érintetlenül maradnak, s a bejegyzett hozomány, hitbér és

mal és hitellel, illetőleg a hitelezéssel való álnok visszaélést; a mások nyilvános megkárosításával járó meggazdagodást, vagyon- és kényelemszerzést. Mert a hol az ily cselekvények szabadosak, s a hol a család és hamis bukások büntelen folyhatnak: ott — legyen bár különben az ország termék és iparkincsekben a legdúsabban megáldva, — nincs erő és hatalom e földön, mely virágzó hitelt, s ennek hiányában ipart és kereskedést eszközölhessen. Mert a hitel — mondja Filangieri — lelke a kereskedelemnek, egyik legmalasztosabb neme a pénznek, mely nélkül maga a pénz is megszűnik gyümölcsözőleg forogni s a kereskedés nagy épületének minden sarkoszlopoi összeomlanak (*Herczegh: Csődtörv. 255.*) Ha tudja az adós, hogy bűnösség esetében bukása nem fog büntetlenül maradni, s hogy a törvényt ki nem játszhatja: ez esetben bizonyosan ritkulni fognak a hamis és könnyelmiű csődök minálunk is; — ez esetben ritkábbak lesznek a lealkuvással és nagy veszteséggel járó kiegyezkedések. Mert egyrészt a hitelezők tudni fogják, hogy a biztosan sujtó büntetéstől félelem a közadóst az álnok átruházások- és vagyonelrejtésektől visszaretenti és inkább a tömeg gyarapítására birandja rá; másrészt pedig a jó barátok, rokonok és bűnrészesek készebbek lesznek őt inkább a büntetéstől és börtöntől, mint a vagyonvesztéstől megmenteni, főleg ha tapasztalandják, hogy a bukottal együtt tervezett csalásokban való bűnrészeségük miatt, ha ez napfényre jó, aránylag ugyanazon elkerülhetlen büntetést várhatják, mely a bukott fejére kimondatik. (U. o. 257.)

¹ A tömeggondnoknak kevesebb koholt és valótlán követelés ellen kell védekeznie.

² A bejelentő akkor is büntetendő, ha követelését még a felszámolási tárgyalás előtt visszavonná. (V. ö. a büntető törv. 379. §-val). Mivel pedig a jelen törvény 265. és 266. §§-ait a *büntető törvény* kiegészítő része gyanánt kell tekinteni; következik, hogy az itt érintett vétségek nem a csődeljárás útján, nem is a csődbíróság által, hanem *binuádi uton a fenyítő bíróság által toroltnak meg.* Ezen vétségek megállapításánál a *büntető törvény általános része* is figyelembe veendő (Bt. 65., 69. §§.) A fogás helyett pedig a fogház értendő.

³ A koholt követelés bejelentője is hitelezőnek tekintendő. Neki sem szabad tehát szavazatáért valamit elfogadni sem a vagyonkezelők megválasztásánál, sem a kényszerezegyzésnél, sem más ügy szavazásánál. A tilalom a csődválasztmányra is áll.

jegyajándék az általános csődtömegből, az első osztálybeli követelések után és a második osztálybeli követeléseket megelőzőleg elégitendő ki.

A csődjogra vonatkozó törvények, szabályok és rendeletek alatt mindazon intézkedések értetnek, melyek a bukott kezelési és rendelkezési jogának elvesztésére, a csődtömeg cselekvő és szenvedő állapotának körülményeire s a hitelezők csődbeli kielégítésére vonatkoznak.¹ A mi ezekkel ellenkezik, az hatályon kívül helyeztetik.² Csak azon törvények maradnak fenn továbbra is a *csődjogra vonatkozók közül*, melyeket az új csődtörvény kifejezetten fentart.³ Úgy nemkülönben érvényben tartatnak még azok is, melyek a csődjoggal semmi összefüggésben sem állanak és vagy a büntetőjogra, vagy a bukott becsületbeli és polikai jogaira vonatkoznak.⁴

Ha a csőd megszűnt, a bukott mindazon polgári, politikai és becsületbeli jogait visszanyeri, melyekkel az előtt birt, — a nélkül, hogy e végett külön visszahelyezési eljárásra lenne szükség.⁵

¹ Az igazságügyministeri javaslatban nem voltak részletes átmeneti intézkedések. Ezeket a képviselőház igazságügyi bizottsága készítette, következőkép indokoltván: Végre a javaslat utolsó, vagyis 265. §-a szerint az igazságügyminister fölhatalmazandó lett volna az átmeneti intézkedések megállapítására. A mennyiben ez átmeneti intézkedések a javaslat második részének a már folyamatban levő csődperekre alkalmazását illetik, a bizottság nézete szerint nem foroghat fenn nehézség arra nézve, hogy a fölhatalmazás ezen irányban az igazságügyministernek megadassék. Egészen máskép áll azonban a dolog azon átmeneti intézkedésekre nézve, melyek materialis jelleggel bírnak, és ezen természetüknél fogva magában a törvényben állapítandók meg. Ide tartozik a bizottság nézete szerint mindenekelőtt kijelölése azon törvényeknek, melyek az új csődtörvény életbeléptetésével hatályon kívül helyezendők. Ide tartozik továbbá megállapítása annak, hogy az új csődtörvény gyakorolható-e általában, és milyen befolyást a már korábban szerzett jogokra? A bizottság figyelmét különösen ki nem kerülhetette az, hogy a bejegyzett női hozomány, jegyajándék és hitbér tekintetében az új csődtörvény életbe lépése után is fenn kell tartani azon kiváltságot, melyet az érintett jogoknak az eddigi törvények biztosítottak. Mindez szükségessé tette, hogy a javaslatba egy új fejezet vételessék föl. (Jogügyi biz. jelent. 14. l.)

² Megszűnnek tehát az 1840: 22. és 1844: 7. tezikkek, az ezeket kiegészítő rendeletek, az 1861. évi ideigl. törvénykezési szabályok, valamint azon rendelkezések is, melyek más törvényekben előfordulva, csődügyi viszonyokra vonatkoznak. Így veszti erejét, illetve módosítja az új cst. 12. §-a a keresk. törv. 309. és a váltótörv. 108. §-t; továbbá a cst. 244. §. a keresk. törv. 187. §-t; azután az új cst. 152., 153. §§. a magyar földhitelintézetre vonatkozó 1871: 34. cz. 4., 20—22. §§-ait, az osztrák-magyar bankot illető 1878: 25. cz. 50. §-t; a kisbirtokosok földhitelintézetét tárgyzó 1879: 39. cz. 2. §-át stb.

³ A cst. 25. §-nál vannak elősorolva.

⁴ A ki tehát csőd alatt áll, az jövőre sem lehet bíró (1869: 4. cz. 6. §.), királyi ügyész (1871: 33. cz. 15. §.), ügyvéd (1874: 34. cz. 105. §.), királyi közigazgató (1874: 35. cz. 2. §.), esküdtszék tagja (1848: 18. cz. 17. §., 1867. máj. 17. mr. 7., 8. §§.), bírósági végrehajtó (1871: 51. cz. 2. §.), atyái, gyámi vagy gondnoki hatalomra jogosított (1877: 20. cz. 23., 43. §§.), községi választó, képviselő vagy előjáró (1871: 18. cz. 39., 42., 76. §§.), törvényhatósági választó, bizottsági tag, tisztviselő (1870: 50. cz. 27., 65. §§.), fővárosi választó, bizottsági tag, tisztviselő (1872: 36. cz. 25., 111. §§.), országgyűlési választó vagy képviselő (1874: 23. cz. 12., 13. §§., 1875: 1. cz. 4. §.); nem vehet részt az osztrák-magyar bank közgyűlésén, nem lehet ennek igazgatója (1878: 25. cz. 15., 23. §§.), s nem lehet a keresk. és iparkamara tagja, sem a tőzsde, sem a tőzsde-bírószág tagja, nem viselhet rendjeleket stb.

⁵ Hasonlókép a német cst. 192. §. Ellenben a francia cst. 604. cz. szerint a rehabilitatio nem érvényesül ipso jure. Ezt szabályszerű eljárás útján kell kieszközölni, kimutattatván, hogy az összes tartozások tökében, kamatokban és költségekben valóban kifizetettek. Le jugement déclaratif de faillite, lorsque il est devenu défini-

Megjegyzendő, hogy a nő joga a hitbér, hozomány és jegyajándék iránt jövőre *csak úgy bir elsőbbséggel*, ha az új csődtörvény hatályba lépte előtt szabályszerűen bejegyeztetett.¹

268. §.

A jelen törvény által az 1876: XXXVI. törvényczikk 17., 27. és 28. §§-ai nem érintetnek.

269. §.

A jelen törvény első részének intézkedései a törvény hatálybalépésének időpontja előtt elrendelt csődökre nem alkalmazhatók.

Ugyanezen törvénynek a jogcselekvények megtámadására és a beszámításra vonatkozó intézkedései pedig a törvény hatálybalépése előtt keletkezett jogcselekvényekre, illetőleg követelésekre akkor sem alkalmazhatók, ha a csőd az említett időpont után nyittatik meg.

270. §.

A jelen törvény hatálybaléptetési időpontjának meghatározásával, annak végrehajtásával és az eljárás tekintetében szükséges átmeneti intézkedések megállapításával az igazságügyminister bizon-
tít meg.

tiv, ne peut plus être effacé que par la réhabilitation sollicitée et obtenue dans les formes tracées par la loi, encore que le failli ait désintéressé intégralement tous ses créanciers. (Renouard, II. 511. Laroque-Sayssinel, II. 299. l. Pardessus, 1314. sz. Dalloz, 1540. sz.) A spanyol 1037—1043. cz., az olasz keresk. törv. 715—722. cz., a belga cst. 586—592. cz., a porosz cst. 311—318. §§., az osztrák cst. 247—253. §§. is csak azon föltét alatt engednek visszahelyezést, ha a közadós tartozásait mind kiegyenlítette. Az angol jogban is körülményes visszahelyezési eljárás lefolytatása szükségeltetik. (Guterbock in Goldschmidt's Zeitschrift II. 304., 311. Nemet cst. ind. 439. l.) Lényegileg ezen külföldi intézkedésekhez csatlakozik az Apáthy-féle tervezet is 334—337. l. Az 1840: 22. tez. 128. és az 1844: 7. tez. 5. §. értelmében meg kellett különböztetni, milyen volt a bukás: *ártatlan-e*, vagy *vétkes*, illetőleg *hamis*. Ha a közadós bukása ártatlannak ismertetett: csődszünet után visszanyerte mindazon jogait, melyekkel a bukás előtt birt. Visszanyerte szabad rendelkezési jogát úgy személyére, mint vagyonára, úgy a netalán fenmaradt dolgok birtokbavétele, mint további szerzési és szerződési képességre nézve. Ha ellenben a bukás itéletileg hamissággal vagy vétkes gondatlansággal párosultnak kimondatott: a közadóst a csőd megszűntetése után is terhelték a büntetett járó következmények. Nevezetesen köteles volt elviselni: 1. Azon büntetést, melyet a fenytő bíróság a hamisság, vagy vétkesség nagyságához képest reá szabott. 2. Azon büntetést, melyet a csődbíróság a törvény rendeletéből jelentett ki a vagyonbiztonság és a közhitel érdekében. Az ily bukott t. i.: a) nem vehetett részt jövedőre a váltóüzletben, sem mint intéző, sem mint elfogadó, forgató vagy kezes; b) nem tekinthetett bejegyzett kereskedőnek és ezzel egyértelműleg nem lehetett gyáros; de nem lehetett közkereseti társaság tagja, nem lehetett alkusz sem, mert törvény előtt hitelességgel bíró könyveket nem vezethetett. A törvény azt mondja «jövendőre», tehát soha többé s a törvény e szigorát a bírónak nem lett volna szabad sem korlátozni, sem enyhíteni. Az életben azonban mégis ellenkezőt láttunk, s azt tapasztaltuk, hogy idevonatkozó törvényeink, melyek különben is nagyon enyhék, csak ritkán hajtattak végre s többnyire holt betűk gyanánt a papíron maradtak. (Herczegh: Csődt. 264. l.)

¹ A csődtörvény e részben összhangban van a keresk. törv. 552. §-ával, mely szerint, míg a jelenlegi csődtörvény (1840: 22. tez.) hatályban van, az 1840: 9. tez. 9. §-nak a női hozomány, hitbér és jegyajándék bejegyzésére vonatkozó határozatai érvényben maradnak. A jelen törvény hatályba léptéig bejegyzett hozomány, hitbér és jegyajándék az új czégjegyzékekbe bevezetés végett az 551. §-ban megállapított határidő alatt bejelentendő, ellenkezőleg csőd esetében elsőbbséggel nem bir. — Az egyezményi, vagy írott hitbérnek már a régi jog sem adott elsőbbséget (Herczegh: Csődtörv.

271. §.

Fiumét illetőleg fölhatalmaztatik az igazságügyminister, hogy a jelen csődtörvényt külön rendelettel léptesse hatályba és ezen rendeletben az ottani viszonyoknak megfelelő módosításokat megtehesse.

A jelzálogintézeteknél a záloglevelek birtokosai a jelzálogos követelés erejéig mintegy tulajdonostársai a csőd alá jutott és közadóssá lett intézetnek. Jogaikat a csődtörvény szerint *elkülönítés* útján érvényesíthetik. Az intézet általános csődtömegéhez csak az csatlóztatik, a mi a záloglevelek birtokosainak kielégítése után fenmarad.¹

Az új csődtörvénynek visszaható ereje nincs. Az előbb szerzett jogokat nem érinti. A mennyiben azonban a *régi jog* szerint megtagadható volt, az új csődtörvény uralma alatt is érvényteleníthető.²

163. l.). Az új törvény 65. §. 2. pontja pedig, a mennyiben ajándékozásból ered, kizárja még lehető érvényesítését is.

¹ Cst. 51. §. A kielégítés módját csődön kívüli jog szabályozza. Az 1876 : 36. tcz. idézett szakaszai: 17. §. A jelzálogintézeteknek jelzálogilag biztosított kölcsönkövetései, melyeknek alapján zálogleveleket kibocsátanak, a záloglevelek összeségének biztosítékául szolgálnak, azokra végrehajtás nem intézhető s azokra vonatkozólag, a csőd folytán való értékesítés eseteit kivéve, harmadik személyek jogokat egyáltalán nem szerezhetnek. 27. §. A jelzálogintézet elleni csőd esetében a 4., 5. és 17. §§-ok szerint a záloglevelek biztosítására rendelt vagyonból az intézet elleni minden más követelés előtt a záloglevelek birtokosainak a záloglevelekből származó követései elégitendők ki. 28. §. A vagyonvesztett jelzálogintézetnek az 5. és 17. §§-ok értelmében a záloglevelek biztosítékául szolgáló összes vagyona külön tömeget képez s a záloglevelek birtokosainak választmánya s az ez által választott külön tömeg gondnok által kezelendő.

² A régi jog fő esetét az 1840 : 22. tcz. 32. §. adja elő. Az új törvény szerint a *valóságos idő* majd a 28., 29. §§-ok, majd a csődnyitási kérvény beadásától 27. §., majd a fizetések megszüntetésétől visszafelé számíttatik. Az ezen szakaszokban foglalt elveket, ámbár törvény nélkül, de a *korábbi gyakorlat* is alkalmazta. Különösen pedig azon elvi tétel fölállításán kívül, hogy a *csőd megrendelése után annak teljes befejeztéig a bukott semminemű vagyonával szabadon nem rendelkezhetik*, kétféle jogügyletet különböztet meg: a) Azon terhes jogügyleteket, melyeket a közadós a csőd megrendelése előtt 15 nap alatt köt házastársával, harmadizi rokonával vagy sógorával. Az ilyen szerződések szabály szerint érvénytelenek és csak kivételképen válhatnak érvényessé. Megjegyzendő azonban, hogy ezen törvényes 15 nap hosszabb időre, hónapokra, sőt évekre is kiterjesztendő, ha az érdekeltek (hitelező vagy perügylő) bizonyíthatják, hogy a fenforgó szerződésnél erőszak, tévedés, csalás vagy csempészkedés szolgált alapul és az, a mi az ily szerződés levelekben, mint tett dolog foglaltatik, valósággal soha meg nem történt. Szerződés, mely akkor kötöttet, midőn a bukott vagyonbeli fogatkozását tudta, érvénytelen (1844. évi 1067. sz. vft.). Az ily szerződések, mint a melyek világosan a becsületes és jóhiszemű hitelezők szándékos kijátszására irányulnak, a törvény előtt meg nem állhatnak; kötéssenek bár akár rokonokkal, akár idegenekkel (1844. ápr. 22-én 219. vft. 1845. szept. 25-én 76. htszt.; — 1845. jan. 17-én 307. vft.; 1846. ápr. 7-én 525. vft. és 1846. nov. 10-én 47. sz. htszt.). Dolus et fraus nemini patrocinator. Csődmegnyitás esetében addig, míg az ez iránti kérdés a felsőbb bíróságtól függ, az adósnak érvényesen vagyonával rendelkezni nem szabad (1845. évi 1486. sz. hsz. ítél. *Szeniczey*: Elv. gyűjtemény 1841—1862. 20. lapon). Különben azon idő alatt, míg a csődnyitás kérdése a felsőbb bíróságok által jogerejüleg eldöntetik, az adós minden vagyonát érvényesen ruházhatná át a rokonsághoz tartozók valamelyikére; mert ily módon erre, a törvényesen kitűzött 15 napon túl legalább néhány hónapi időt bizonyosan nyerne (1845. jan. 17-én 1487—1494. sz. vft.; 1846. márcz. 28-án 134. hsz. *Császár*: i. m. 67. l. 5. j.). A csődnyitási kérdésnek a főlebbvitel általi függőben léte alatt minden elmarasztalás, vagy végrehajtás érvénytelen (1846. évi 26. sz. vft. és 1847. évi 92. sz. a. hsz. ítélet. *Herczegh*: Csődtörv. 62. l. 1842. évi 1277., 1314.; 1844. évi 219., 259., 873.; 1845. évi 1487.; 1847. évi 26.; 1864. évi 311., 3610., 42,629. sz. döntvények, *Szeniczey*: Csőd- és váltóügyi döntvénygyűjtemény).

Az új törvény hatályba lépte előtt keletkezett követelésekre sem alkalmazhatók azon intézkedések, melyek az új törvényben a *beszámításra* vonatkoznak.¹

¹ Az utolsó szakaszt az igazságügyminister indítványozta, melyet a jogügyi bizottság következő indokolással tett magáévé: Miután lehetséges, hogy a csődtörvényjavaslat Fiume jogrendszerébe, az ezen rendszer által föltételezett módosítások nélkül életbeléptethető nem lesz; miután továbbá az igazságügyminister úrnak, 1880 : 37. tcz. által a büntetőtörvény életbeléptetése végett, Fiumét illetőleg hasonló fölhatalmazás adatott: a bizottság a minister ur által javasolt §-t elfogadásra ajánlja, annál is inkább, mert az igazságügyminister úrnak, a bizottság előtt tett nyilatkozata szerint, az esetleg szükséges eltérések csak csekélyebb jelentőségűek lehetnek, melyek a javaslatot sem rendszerében, sem lényeges intézkedéseiben nem érintendik, tehát a javaslatnak újabb codificálását szükségessé nem teendik. (*Eggenberger* : OI.)

XVIII.

XIX - XXII. I. r. indítvány

FÜGGELÉK.

CSÖDÜGYI DÖNTVÉNYEK A TÖRVÉNY SZAKASZAINAK SORRENDJE SZERINT.

1. §. A csödhirdetmény kifüggesztése napján beadott kérvényre elrendelt telekkönyvi előjegyzés joghatálylyal nem bír.¹

4. §. Az örökségről való lemondás kötelezi a lemondó csödtömegét is.²

12. §. A csödnitás előtt előjegyzés által feltételesen nyert zálogjognak igazolás útjání érvényesítése az 1881 : 17. tcz. 12. §-a alapján meg nem tagadható.³

A bukott a csöd tartama alatt a csödhöz tartozó vagyronról érvényesen nem rendelkezhetvén, a bukottal kötött szerződések alapján a csödvagyont képező ingatlanokra a csöd tartama alatt telekkönyvi jogokat szerezni nem lehet. Min nem változtat azon körülmény sem, hogy a csöd a telekkönyvbe följegyezve nem volt.⁴

26. §. Megtámadási kereset tekintetében a megtámadott személyes bírósága azon esetben is illetékes, ha a kérdéses követelés iránt már végrehajtás történt.⁵

26. §. A csödtörvény 27. §-a 3. pontjának rendelkezése csak oly jogcselekvényre vonatkozik, mely által a közadás nem egyidejűleg a követelés keletkezésével, hanem egy már fennálló követelésre ad biztosítást oly hitelezőnek, kinek ily biztosításhoz joga nem volt, hol e szerint e hitelezőnek a többi hitelezők hátrányára nyújtott kedvezés nyilvánvaló.⁶

31. §. Tekintve, hogy a csödbíróság csak a csödtömeg ellen indított perekben van hivatva eljárni, ellenben azon perek elintézése, melyekben a csödtömeg lép föl felperesként, a csödbiroság hatáskörébe nem tartozik ; s tekintve, hogy a csödbíróság mint ügybíróság hatáskörét hivatalból tartozik figyelembe venni : ennélfogva hivatalból észlelendő semmiséget képez, ha a csödbíróság a csödtömeg gondnoka által egyik hitelező ellen indított támadási keresetet elbíral. A törvényben a megtámadási keresetekre nézve kivételes

¹ 1882. évi 870. ch. (Itk. mkl. 1883. évi 4. sz.). — ² 1883. évi 1588. sz. kir. táblai h. (Itk. mkl. 1883. évi 44. sz.). — ³ 1883. évi 1589. ch. (Itk. mkl. 1883. évi 40. sz.). — ⁴ 1882. évi 3622. ch. (Törv. Csarn. 1882. 109. sz.). — ⁵ 1884. évi 676. ch. (Itk. mkl. 1883. évi 5. sz.). — ⁶ 1883. évi 505. ch. (Magyar Igazs. 1884.).

birói illetőség szabályozva nem lévén, a jogügyletek megtámadására nézve a birói illetékesség tekintetében az általános szabályok alkalmazandók.¹

38. §. Beszámításnak a csődtörvény 38. és a váltótörvény 94. §-a értelmében akkor is hely adandó, midőn a viszontkövetelés a csődnyitás előtt keletkezett váltóforgatmányon alapul.²

A csődtömeg activ perében alperes, kinek egyszersmind a csődtömeg ellen bejelentett követelése van, a beszámítás kifogásával élhet, ha követelését a csődtömeg ezen ellenkövetelésének leszámítása nélkül is bejelentette volna.³

48. §. Az 1881 : 17. tcz. 48. §. 3. pontja szerinti kereset a tömeg jogtalan gazdálkodásából eredő követelés érvényesítése iránt a csődbíróság előtt indítandó meg.⁴

60. §. Vagyombukott nejeének kiskoru örököse az örökölt hozománynak a csődtömeg első osztályába való sorozását nem követelheti, mert ebeli igénye nem saját vagyonának a közadós által törvényről fogva történt kezeléséből, hanem ezen kezeléstől teljesen független jogcimből származik.⁵

72. §. A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék hatáskörébe csupán a bejegyzett kereskedők elleni csődeljárás tartozik; a be nem jegyzett kereskedők elleni csődügyek elintézésére a budapesti kir. törvényszék illetékes.⁶

Ha külföldön (Bécs) csőd alá került egyénnek Magyarországon fekvő ingatlan vagyonára belföldi bíróság előtt csőd nyitattott, a külföldi bíróság előtt létrejött kényszeregyezség hatálya a magyarországi ingatlanra, illetőleg csődtömege ki nem terjed.⁷

75. §. Az 1881 : 17. tcz. 75. §-a rendelkezése szerint külföldön nyitott csőd eljárásnak, a mennyiben nemzetközi szerződések másképp nem intézkednek, a bukottnak belföldön levő ingóságai a külföldi bíróság megkeresésére kiadandók; miből folyik, hogy ily megkeresés és annak alapján történt birói intézkedés előtt a külföldi közadós ellen hozott marasztaló ítélet alapján annak belföldi ingóságaira is vezethető végrehajtás.⁸

84. §. Az új csődtörvény II. része, és illetve annak 84. §-a nem alkalmazható a felső bíróság által oly esetben, midőn az alsó bíróság a csődnyitást még a régi csődtörvény hatálya alatt elrendelte. Csőd nem nyitható, ha a csődnyitást kérelmező csak azt igazolja, hogy panaszlott üzlete be van zárva és vagyona fölött nem rendelkezhetik; annak igazolása sem elegendő, hogy panaszlott ellen jelentékeny végrehajtások foganatosítottak; — a mennyiben a foglalás alkalmával több vagyon találtatott, mint mennyit panaszlottnak kimutatott tartozásai tesznek. Csakis azon esetben rendelhető el a

¹ 1883. évi 794. ch. (Itk. mkl. 1884. évi 4. sz.). — ² 1883. évi 419. ch. (Itk. mkl. 1883 : 39. sz.). — ³ 1882. évi 2454. ch. (Itk. mkl. 1882 : 38. sz.). — ⁴ 1883. évi 470. ch. (Itk. mkl. 1883 : 35. sz.). — ⁵ 1883. évi 879. ch. (Itk. mkl. 1884. évi 3. sz.). — ⁶ 1882. évi 210. ch. (Itk. mkl. 1882 : 17. sz.). — ⁷ 1882. évi 628. ch. (Itk. mkl. 1883. évi 3. sz.). — ⁸ 1883. évi apl. 25. 60. sz. ch. (Itk. mkl. 1883. 19. sz.).

csőd a hitelező kérelmére, hogy ha ez azon bizonyítékokat is be csatolja, melyekből panaszlottnak fizetési tehetetlensége kiderül.¹

Csődnyitás alapjául, mint nem kellőleg igazolt, nem szolgálhat oly követelés, mely később bekövetkező eseményekből emelhető kártérítési igényt képez.²

A csődtörvény 84. és 85. §§-nak azon rendelkezése, hogy a csődnyitás kellően igazolt követelés alapján kérelmezhető, nem értelmezhető akképen, hogy az ily követelésnek végrehajtható vagy teljes bizonyítékot képező okiraton kell alapulnia. A kérelmezett csőd el vagy el nem rendelése iránt hozott végzés ellen csak a panaszló, illetve panaszlott, és nem a tömeggondnok is élhet felfolyamodással.³

86. §. Az 1881 : 17. tcz. 86. §-a kivételképen csak a csődnyitási kérelem folytán a csődnyitási kérdésben tartott tárgyalás után közvetlenül hozott végzés elleni felfolyamodás határidejét írja elő három napi határidőben; minden egyéb határozat ellen nyolcz nap alatt kellő időben nyújtatik be a jogorvoslat a 79. §-ban föllállított általános szabály értelmében.⁴

87. §. A csődtörvény 87. §-a által előszabott eskü a közadóstól csak akkor veendő ki, ha a vagyonhiány miatt szükséges költség előlegezését a csődöt kérő hitelezők megtagadják.⁵

Hivatalnok nyugdíja a fizetéssel egy jogi tekintet alá esvén, csőd alatti keresetet képez; oly vagyonnak tehát nem tekinthető, melynek alapján ha a közadósnek más vagyona nincsen, a csődeljárás folytatható.⁶

93. §. Csődöt kérő hitelező a leltározási költséget, mint az általa kérelmezett csődeljárásnak szükségképeni következményét, még akkor is tartozik viselni, ha a költségviselésre egyébként késznek nem nyilatkozott.⁷

96. §. Csődválasztmányi tagság elfogadására vagy tovább folytatására a hitelezők képviselőit akarataik ellenére kötelezni nem lehet.⁸

A csődtörvény nem tartalmaz oly intézkedést, melynek erejénél fogva a csődbíróság jogosítva lenne a csődtörvény 109. és következő szakaszában kijelölt hatáskörrel bíró végleges választmányt hivatalból kinevezni.⁹

106. §. Ha csődválasztmányt a hitelezők nem választanak, az ki nem nevezhető, hanem a választmány törvényes teendőit a csődbíróság és esetleg a csődtörvény 157. §-a szerint összehívandó csődhitelezők gyakorolják.¹⁰

117. §. Tekintve, hogy a csődbíróság illetékessége alá csak a vagyonnak nem tekinthető; tekintve, hogy ezzel kapcsolatosan, ha a

¹ 1882. évi 620. ch. (Itk. mkl. 1882 : 7. sz.). — ² 1882. szept. 12. 596. ch. (Itk. mkl. 1882 : 40.). — ³ 1883. szept. 11. 877/V. ch. (Itk. mkl. 1883 : 39. sz. Törv. Csarn. 1883. évi 103. sz.). — ⁴ 1882. jun. 5. 2805. sz. a. bp. kir. táblai hat. (Itk. mkl. 1882 : 33. sz.). — ⁵ 1882. jun. 5. 2805. sz. bp. kir. táblai hat. (Itk. mkl. 1882 : 33. sz.). — ⁶ 1882. jun. 5. 2435. sz. bp. k. ít. tábl. hat. (Itk. mkl. 33. 1882 : sz.). — ⁷ 1882. évi 4157. sz. bp. k. tábl. hat. (Itk. mkl. 1883. évi 6. sz.). — ⁸ 1883. évi 280. sz. bp. k. tábl. hat. (Itk. mkl. 1883 : 6. sz.). — ⁹ 1883. évi 310. sz. bp. k. tábl. hat. (Itk. mkl. 1883 : 9. sz.). — ¹⁰ 1882. évi 6037. bp. k. tábl. hat. (Itk. mkl. 1883. 10. sz.).

bukott vagyonát illető perek vonhatók, a bukottra nézve megnyílt örökség pedig, mielőtt osztályrésze megállapított és átadatott, ily bukottat valamely örökség illeti, az ötöt illető résznek kiadása 1836 : 14. tczikk, illetve jelenleg az ennek helyébe lépett mostani örökösödési eljárás szabályai szerint eszközendő; miből önként következik, hogy ily esetben is az örökség átadására s a netán fölmerülendő örökösödési perek elintézésére, nem a csődbíróság, hanem a polgári törvénykezési rendtartás szabályai szerint illetékes rendes bíróság van hivatva: ezek szerint tehát, ha az egyik örökös által, a hagyatéki vagyon közös és osztatlan birtokában levő többi örökös-társ ellen, osztályrészének megítélése s kiadása iránt indított perben annak folyama alatt az alperesként perbevont örököstársak egyikének vagyonára, illetve hagyatékára nézve csőd nyitattott, a folyamatban levő per a csődbírósághoz át nem tehető.¹

152. §. A már megindított perek vagy folyamatban levő végrehajtási ügyek, azon egyedüli különbséggel, hogy az 1881 : 17. tcz. 152. §. értelmében a további törvényes lépések a tömeggondnok ellen intézendők, az illető bíróság előtt épen úgy folytatandók, mintha csőd nem nyitattott volna.²

157. §. A csődhitelezők többsége jogosítva van a vagyonbukottnak családja részére megszavazott tartási illetménynek olyképi megváltására, hogy vagyonbukott családjának bizonyos összeg egyszerre és végkielégítéskép kifizetessék, mert ez által a tömegre új teher nem rovatik; inkább csak egy régi teher váltatik meg.³

161. §. Ámbátor az 1840. évi csődtörvény rendelkezései szerint a csődtömeggondnok számadásainak megvizsgálására hivatott közegül a csődválasztmány van kijelölve, azonban az 1840 : 22. tczikknek a gyakorlat által is szentesített intézkedéseihez képest a csődtömeg közegeinek eljárása fölött, és pedig a hitelezői választmánynak a számadásokat tárgyzó rendelkezése fölött is a felügyeleti és ellenőrzési jog a csődbíróságot illette.⁴

165. §. Azon esetben, ha a közadós tartozásai a csődnyitás után rendeztetnek s a hitelezők a csőd megszüntetésébe beleegyeznek, nem a csődtörvény 165. §-ában, hanem a 166. és következő §§-okban előírt eljárásnak van helye s a csődeljárás egy hitelező kérelmére is folytatandó, ha csak a csődmegszüntetést ellenző hitelezőnek követelése a csődtörvény 168. §-a rendeletéhez képest ki nem fizettetik vagy biztosítatik.⁵

Ha a csődperben több hitelező jelentett be követelést, későbbi rendezés folytán azonban a hitelezők, egynek kivételével, a felszámolási határidő után követeléseiket visszavonják, a csődt. 165. §-a alapján a csőd nem szüntethető meg.⁶

¹ Semmitőszék teljes üléséből 26721/878. sz. (Magyar Jogász 1879. évi áprilisi sz.).

² 1883. jun. 19. 471. ch. (Itk. mlk. 1883 : 31. sz.). — ³ 1883. nov. 6. 701. ch. (Itk. mlk. 1884.1. sz.). — ⁴ 1883. okt. 9—929. ch. (Itk. mlk. 1883 : 44.) — ⁵ 1882. évi 5776. bp. k. it. tábl. hat. (Itk. mlk. 1883. évi 9. sz.). — ⁶ 1883. jun. 5. 508. ch. (Magyar Igazs. 1883. évi mkl. polg. ügyekben).

Tényleg létező vagyon hiányában a hitelezők azon kérelmének, hogy a csőd mind a mellett elrendeltessék, csak úgy adható hely, ha kérelmezők a csődeljárás költségeinek viselésére való készségükön felül valószínűvé teszik, hogy oly igény létezik, mely a csőd elrendelése, illetőleg a csődtömeggondnok föllépése folytán érvényesíthető s az által a tömegbe bevonható és a csődhitelezők kielégítésére szolgálandó vagyon előállítható lenne. (Ezzel eleje van véve annak, hogy a csőd boszantás, zsarolás, vagy hasonló czélból kérelmeztesék; tudvalevő lévén, hogy miután a csődnitással szükségszerű kapcsolatban áll a bűnvádi eljárás megindulása, a csődkérés nem ritkán pusztá boszantási, vagy zsarolási fegyverül használtatik fel.) Ha a csődnitási kérvény a csődbíróság székhelyén kívül lakó ügyvéd által van ugyan ellenjegyezve, azonban csődöt kérő hitelezők a tárgyalásnál az eljáró csődbíróság székhelyén lakó megbízott által voltak képviselve: a végzés ez utóbbiaknak, nem pedig a csődnitási kérvényt ellenjegyzett ügyvédnek kézbesítendő s ennél fogva, ha a végzés ennek kézbesítettett, a felfolyamodás a törvényes három nap elmulta után sem tekinthető elkésve beadottnak, ha a szállításra szükségelt idő beleszámításával három nap alatt postára föladatott.¹

168. §. Több hitelező részéről bejelentés történvén s a bejelentett követelések fölött a folszámolás is megtartatván, nem a csődtörvény 165. §-a, hanem a 166. és következő §§-okban előírt eljárásnak van helye és a csődeljárás egy hitelező kérelmére is folytatandó, ha csak a csődmegszüntetest ellenző hitelezőnek követelése a csődtörvény 168. §. rendelkezéséhez képest ki nem fizettetik vagy biztosítatik.²

169. §. Az új csődtörvény 196. §-a, mely azt rendeli, hogy a tömeggondnok díja, a mennyiben az a 103. §. szerint már meg nem történt, megállapítandó, a valódisági ítélettel ellátott régi csődökre nézve is alkalmazandó. Ha tehát ily régi csődben a tömeggondnoki díjak az 1881 : 17. tez. hatályba léptéig még meg nem állapítottak: ily esetben a tömeggondnoki díj megállapítására nézve a 103. §-ban előírt eljárás követendő.³

199. §. Ha külföldön (Bécs) csőd alá került egyénnek Magyarországon fekvő ingatlan vagyona belföldi bíróság előtt csőd nyitattott: a külföldi bíróság előtt létrejött kényszeregyezés hatálya a magyarországi ingatlanra, illetőleg csődtömegre ki nem terjed.⁴

241. §. Ha a részvénytársaság csőd alá jut, a hátralékos részvényértéket a részvényesektől behajtani a csődtömeg képviselőisége van jogosítva. Ily esetben a hátralékos egész részvényérték befizetése követelhető, tekintet nélkül arra: valjon a csődhitelezők teljes kielégítésére kevesebb is elegendő volna. Ha a részvényérték be nem fizetésének kizárólagos jogkövetkezményeül alapszabályilag a részvény érvénytelenné vált megállapítva nem lett és ha a részvény-

¹ 1884. jan. 29. 34. ch. (Itk. mlk. 1884 : 6. sz.). — ² 1884. febr. 12. 78. ch. (Itk. mlk. 1884 : 8. sz.). — ³ 1883. jun. 12. 558. ch. (Itk. mlk. 42. sz.). — ⁴ 1882. évi 511. ch. (Itk. mlk. 1882. évi 3. sz.).

társaság nem élt azon jogával, hogy a késedelmes részvényesek részvényeit megsemmisülteknek nyilvánítsa: a hátralékos részvényérték befizetése a részvényest terheli.¹

248. §. Ha a fizetések megszüntetése kimutatva nincsen (csődtörv. 248. §.), a csődtörvény 84. §-a a kereskedelmi csődeljárásban is alkalmazást nyer s csődöt kérő hitelező csődneyitási kérvényében tartozik valószínűvé tenni, hogy a község tartozásai annak vagyonát meghaladják.²

Azon körülmény, hogy panaszlott ellen biztosítási végrehajtás foganatosított, elegendő annak igazolására, hogy panaszlott fizetéseit megszüntette.³

267. §. A csődátalakítás hivatalból meg nem semmisíthető.⁴

Az 1840. évi csődtörvény hatályát megelőzőtt — valódisági, osztályozási s kifizetési ítéletekkel az akkori régibb jogszabályok szerint ellátott csődperre az 1840-ki csődtörvénynek a két egybehangzó ítélet ellen további perorvoslatot kizáró szabálya alkalmazást nem nyerhet.⁵

¹ 1882. évi 605. ch. (Itk. mlk. 1883. évi 10. sz.). — ² 1882. évi 6144. sz. bp. k. tábl. h. (Itk. mlk. 1883. 11. sz.). — ³ 1883. évi 2. ch. (Itk. mlk. 13. sz.). — ⁴ 1884. febr. 13. 1123. sz. (Itk. mlk. 1884. évi 8. sz.). — ⁵ 1883. márcz. 27. 991. ch. (Törv. Csarn. 1883. évi 38. sz.)